APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 2 (92)/ vară 2020

Tema numărului

POEZIE ŞI MATEMATICĂ

Vară 2020

Editor: FUNDAŢIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTOR: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Chiril COVALGI (Rusia)
Ioan HOLBAN (Iaşi)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Miron KIROPOL (Franţa)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mihaela MOSCALIUC (SUA)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
George POPA (Iaşi)
Adam PUSLOJIĆ (Serbia)
Christian W. SCHENK (Germania)
Baki YMERI (Priştina)
Andrei Zanca (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Michael WATERS (SUA)
Diana Dobriţa Bîlea (Constanţa)

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ISSN 1582-0890
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 9 lei. Costul unui abonament anual este 36 lei + taxe postale.

Tipărit la **BLUE SIM & CO**

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *Numărul de aur al poeziei* / **5**

„SĂ ARUNC UN BANUȚ IN FONTANA DI TREVI”
convorbire cu poeta **Angela BACIU / 21**
IN MEMORIAM GHEORGHE IOVA – Despre o viață dăruită literaturii...
convorbire cu **Doina IOVA / 27**

POEME de: Constantin ABĂLUȚĂ (30), Christian W. SCHENK (31), Florentin PALAGHIA (36), Nicolae SAVA (37), Vasile TUDOR (38), Leo BUTNARU (41), Vasile BURLUI (43), Marcel MUREȘANU (48), Răsvan POPESCU (48)

POEME DE LA CENACLUL SCHENK/ 79
Dora PASCU, Cristian ANDRONIC, Daniela Sorina CIURARIU, Steluța CRĂCIUN, Mihaela GUDANĂ, Letiția ADELA, Adrian VIZIREANU, Camelia BUZATU, Radu CHIOREAN, Camelia ARDELEAN, Cecilia BIRCĂ, Silvia CUZUM, Costel NEAGU, Adina VELCEA, Marioara VIȘAN, Oana FRENȚESCU, Gabi BĂRBULESCU, Dan MITRACHE, Vasi COJOCARU-VULCAN, Nicolae SERE

AUTORI DIN REPREZENTANȚA VASLUI
A UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA – FILIALA IAȘI/ 67
Ioan MÎCNEA-VETRIȘANU, Ion HADÂRCĂ, Simion BOGDĂNESCU, Iorgu GĂLĂȚEANU, Mihai APOSTU, Marcel MIRON, Daniel GROSU

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Antim IVIREANUL/ 96

ARTE POETICE LA ROMÂNI: DOSOFTEI / 98

POEME ROMÂNEȘTI de: Radu GYR (103), Radu STANCA (104), Gheorghe GRIGURCU (112), Ioana DIACONESCU (116), Grete TARTLER (120), Aurel RĂU (123), Adrian POPESCU (126), Nicolae MAREȘ (127), Raul CONSTANTINESCU (128), Marcel MIRON (151), Marius CHELARU (154), Cassian Maria SPIRIDON (155)

Traduse de: Rian CONSTANTINESCU, Constanța NIȚĂ, Dagmar Maria ANOCA, Livia MĂRCAN, Mircea M. POP

Marius CHELARU – *BIBLIOTECA HAIKU*/ **130**

P O E Z I E de: Antonio MACHADO (137), Emilio COCO (139), Paolo FEBBRARO (141), Yvan GOLL (145), Conrad Ferdinand MEYER (145), Pavol TOMASOVIC (146), Iosif BRODSKI (150), Valerii BRIUSOV(157), Juliusz SLOWACKI (160), Adrian LEKA (162), Gabriel ROSENSTOCK (165), Dragan RISTICH (167)

În românește de: Mircea M. POP, Eliza MACADAN, Dagmar Maria ANOCA Lucian ALEXIU, Leo BUTNARU, Alexandru ȘERBAN, Ardian-Christian KUCIUK, Olimpia IACOB, Marius CHELARU

P O E Z I E ȘI M E T E M P S I H O Z Ă
Dragoș COJOCARU – *Verdi și Terpsihora: de la* Ernani *la* Traviata**/ 168**
Cristina RUSU – ***Isaie dănțuiește – dansul sacru al serafimilor* / 176**
Diana Dobrița BÎLEA – *Revelațiile corpului uman în conexiune cu mintea și spiritul* **/ 179**

ESEU
Maria TRANDAFIR – *Verbul chemării și al Învierii prin iubire***/ 185**

C R O N I C I ȘI R E C E N Z I I
Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie***/ 203**
Maria NIȚU – *In memoriam Octavian Doclin. Dansând în noapte* **/ 211**
Gheorghe GRIGURCU – *O poezie civică***/ 217**
Ioan HOLBAN – *Retorica românismului***/ 219**
Mircea M. POP – *Poezia germană a lui Andrei Zanca* **/ 221**
Ligia CSIKI – *Mihaela Albu,* Armoarul cu poeme – *seducția dialogului***/ 223**
Diana DOBRIȚA BÎLEA – *Miracolul iubirii* **/ 226**
Adrian COSTACHE – *Universul Himerei***/ 228**
Nicolae MAREȘ – *Smerenie și artă poetică la Teodor Dune***/ 230**
a.g. secară – *Gherbăluță,* Bestiarium vocabulum **/ 232**
Raluca FARAON – *Eugen Barz sau despre cucerirea poeziei* **/ 235**
Valentina BECART – *Adevărul poetic al iubirii* **/ 237**
Constantin MĂNUȚĂ – *Poezia lui Dan Moisii***/ 240**

ÎN S E M N Ă R I: Florentina NIȚĂ – *POEZIA DIASPOREI* (XIV)
Mândrie de femeie, izbânzilor cheie **/ 243**
Carmelia LEONTE – *Prima verba***/ 248**

Mihai EMINESCU – *Pierdut în suferință...***/ 250**

Cassian Maria SPIRIDON

Numărul de aur al poeziei

Totul este ordonat după Număr
Numărul este esenţa eternă a realităţii
Numărul este substanţa tuturor lucrurilor
Pitagora

Aristotel, în prima carte din *Metafizica*, după trecerea în revistă a întîilor filozofi şi a doctrinelor pe care le-au susţinut, revine în capitolul 5 şi constată: „Printre aceştia şi înaintea acestora, aşa-numiţii pitagoricieni, care cei dintîi s-au îndeletnicit cu matematica, făcînd-o să propăşească şi dedicîndu-se cu totul ei, s-au crezut îndreptăţiţi să considere principiile ei ca fiind principiile întregii fiinţe. Şi, cum în studiile matematice numerele ocupă, prin firea lucrurilor, primul loc, iar ei erau încredinţaţi că găsesc în ele mai multe asemănări cu lucrurile permanente şi cu cele ce sunt în devenire decît ar fi găsit în elementele Foc, Pămînt şi apă, ajunseseră să identifice cutare număr cu dreptatea, altul cu sufletul şi inteligenţa, altul cu timpul şi aşa mai departe cu fiecare lucru. Iar cînd băgară de seamă că raporturile şi legile armoniei muzicale se pot reda prin numere, că celelalte lucruri sunt făcute în natura lor după asemănarea numerelor, iar numerele sunt lucrul cel mai de seamă din lume, ajunseseră la concluzia că elementele numerelor sunt elementele tuturor lucrurilor şi că întregul univers se reduce la număr şi armonie. Şi toate potrivirile pe care ei putură să le descopere, spre a le da la iveală, între numere şi Armonie, pe de o parte, şi între stările şi părţile Cerului şi între întocmirea Totului pe de altă parte, le strînseră la un loc, alcătuindu-le într-un sistem".

Aristotel recunoaşte pitagoricienilor impunerea numărului ca principiu, număr *pe care-l identifică nu numai cu materia lucrurilor, ci şi cu accidentele şi stările lor.*

Aetius, în fragmentul selectat în *Filosofia greacă pînă la Platon* (vol. I, partea a 2-a, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979) prezintă sintetic doctrina pitagoreică: „Pythagoras, fiul lui Mnesarchos, de fel din Samos, primul care a denumit cu acest termen *filosofia* <numind totodată> *principii numerele şi simetriile* din cuprinsul acestora, cărora le mai spune *armonii*, cele rezultate din acestea două fiind *elementele compuse* numite şi *geometrice*. Distinge apoi d y a d a nelimitată. Pentru el, unul din principii tinde în direcţia unei cauze eficiente (*poietikon aition*) şi formative (*eidikon*), divinitatea identificîndu-se de aceea cu inteligenţa. Celălalt

principiu tinde spre o realizare sensibilă în substanţa materială, identificîndu-se cu lumea (*kosmos*) vizibilă. Afirmă că decada e natura numărului; întrucît pînă la zece numără toţi elevii, la fel ca toţi barbarii şi ajungînd acolo se întorc iar înapoi la unitate. Mai spune de asemenea că virtualitatea (*dynamis*) numărului zece se găseşte şi în numărul patru şi în *tetradă*. Pricina este următoarea: dacă cineva (pornind tocmai) de la unitate ar pune la rînd toate numerele pînă la patru, însumate unul după altul, înaintînd va împlini numărul celor zece (unităţi). Dacă depăşeşte numărul tetradei, va trece dincolo de zece. Acesta (zece) se obţine numai dacă ia cineva pe u n u şi adaugă pe d o i, la care mai pune pe t r e i, adăugînd apoi acestora un p a t r u, pînă ce va împlini numărul z e c e. Aşadar, sub raportul *monadei* (al unităţilor) numărul fiinţează în z e c e, dar 4 sub raport virtual este cuprins în p a t r u. Din această cauză pythagoreii invocau t e t r a d a ca fiind cel mai mare jurămînt. (*Pyth: vers*. Fr. 4 Nauck; IAMBL., V.P., p. 229)

Da! <Jur> pe cel ce-a dăruit seminţiei noastre t e t r a k t y s-ul
Număr ce cuprinde izvorul şi rădăcina veşnic curgătoarei naturi.

Şi sufletul nostru, spune el, se alcătuieşte din tetradă. Deoarece este i n t e l i g e n ţ ă, ş t i i n ţ ă , opinie (*doxa*) şi simţire, iar noi înşine suntem înzestraţi cu judecată discursivă (*logikoi*) etc. etc.”.

Tot în volumul amintit avem un citat din *Theolegomena Arithmeticae*, a lui Speusippos, în prelungirea ideii de tetraktys în geometrie: „Căci 1 este punctul, 2 este linia, 3 triunghiul, iar 4 piramida. Acestea toate sînt cele dintîi, principiile obiectelor individuale din aceeaşi clasă, <…> şi aceleaşi <elemente> intervin şi în geneză: căci dintîi vine în ordinea mărimii punctual, în al doilea rind linia, în al treilea rind suprafaţa, în al patrulea volumul [«solidul»]”.

Educaţia se constituia la vechii greci din: geometrie, muzică, astronomie şi celelalte discipline superioare, precum medicina, armonia (cu aplicare la doctrina muzicală, implicit teoria intervalelor), aritmetică.

Van der Waerden, savantul elveţian distinge cinci trepte de evoluţie globală a pitagorismului. Ne vom opri doar la prima treaptă, expusă pe larg în *Filosofia greacă pînă la Platon* (volumul II, partea a 2-a, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984): „Pythagoras îşi propagă doctrina în sudul Italiei între 530 şi 500. În urma unor cercetări coerente de teoria muzicii, elaborează conceptul de *armonie*, pe baza descoperirii că *octava, cvinta* şi *cvarta* corespund raporturilor numerice 2:1, 3:2, şi 4:3, cuprinse toate în *tetraktys* (tetrada cu puteri sacre a numerelor 1, 2, 3 şi 4). Demonstraţia raporturilor numerice care alcătuiesc intervale fundamentale dintre sunetele muzicii o face cu ajutorul *monocordului*,

probabil o descoperire a sa. La fel, în geometrie dă probabil o primă demonstraţie a teoremei care-i poartă numele şi semnalează (mai mult ca o taină, ca ceva «inexprimabil») problema incomensurabilităţii segmentelor. Legată de aplicaţia unui alegorem al raporturilor-armonii în domeniul mişcării planetelor, teoria muzicii sferelor (sau răsunetul etern-armonic al mişcărilor planetare) legitimează denumirea de *kosmos*, «podoaba Universului», ordonat prin virtuţile numerelor. Tot din vremea primelor generaţii datează codificarea credinţelor în nemurire, «regula disciplinei» pentru funcţionarea sectei ca «ordin» sau «frăţie», primul poem atribuit maestrului (*Discursul Sacru*), fazele iniţierii, asceza «modului de viaţă pythagoreic», implicînd recomandări şi interdicţii, foarte severe fiind cele alimentare (majoritatea promovînd vegetarianismul, potrivit credinţelor în metempsihoză şi fraternitatea tuturor vieţuitoarelor). Termenul *filo-sofia*, creat de maestrul înţelepciunii apollinice, propune *înţelepciunea* interiorizată (*sofia*) ca finalitate ideală spre care năzuim printr-o neîntreruptă desăvîrşire. Apare atunci teoria numerelor. Lui Pythagoras i se atribuie formula triunghiului dreptunghic, pe care ar fi demonstrat-o în teorema care-i poartă numele, precum şi alte demonstraţii pentru construcţia paralelogramelor şi definirea unui raport de incomensurabilitate dintre latura şi diagonala pătratului care va sta la baza speculaţiilor despre «Secţiunea de Aur»".

Cel care va aduce în actualitate pe Pythagoras, în corespondenţă cu evoluţia matematicilor în secolul trecut este Matila C. Ghyka, supranumit de Basarab Nicolescu *noul Pythagoras*, în prefaţa la volumul *Numărul de aur. Rituri şi ritmuri pitagoreice în dezvoltarea civilizaţiei occidentale* (traducere de Adrian Pătruşcă, Editura Nemira, 2016) cu o *Scrisoare către autor* semnată de Paul Valéry.

În prefaţa sa, autorul *Teoremelor poetice* îl consideră, cu îndreptăţire, pe Pius Servien (1902-1959) şi care, în spaţiul românesc, a semnat Piu Şerban Coculescu pe *Introducerea la un mod de a fi* (editat la Craiova, la Scrisul românesc în 1927, şi reeditată la aceeaşi editură în 1986) alături de Matyla C. Ghyka (1881-1965) ca întemeietori ai unui nou domeniu – *estetica matematică*, unul de *extremă originalitate*, amîndoi mari *precursori ai transdisciplinarităţii*.

Matila C. Ghyka, în primul capitol, *De la număr la armonie*, îl citează pe Nicomah din Gerasa, din *Introducerea* sa la *Aritmetică*, un pitagoreic mai puţin important, care panoramează viziunea şcolii din care era parte: „Anticii, care sub îndrumarea spirituală a lui Pitagora au dat primii ştiinţei o formă sistematică, au definit filosofia drept iubirea de Cunoaştere… Lucrurile necorporale – cum sunt calităţile, configuraţiile, egalitatea…,

relaţiile, ordonările…, locurile, timpurile… – sînt prin esenţă veşnice şi neschimbătoare, dar pot accidental să participe la transformările corpurilor cărora le-au fost atribuite.

Şi dacă în mod accidental Cunoaşterea se ocupă şi de corpuri, suporturi materiale ale lucrurilor necorporale, totuşi ea se va preocupa mai ales de cele din urmă. Căci aceste lucruri imateriale, eterne, constituie adevărata realitate. Iar ceea ce este supus formării şi distrugerii… (materia, corpurile) nu este de fapt real în mod esenţial.

Tot ceea ce natura a aranjat sistematic în Univers pare să fi fost determinat şi ordonat, în fiecare din părţi, dar şi în întregul său, în acord cu Numărul, prin preştiinţa şi gîndirea Celui care a creat totul; căci modelul era fixat, ca o schiţă preliminară, prin autoritatea Numărului preexistent în spiritul lui Dumnezeu Creatoul Lumii, număr-idee pur imaterial din toate punctele de vedere, dar în acelaşi timp adevărata şi eterna esenţă, astfel că, în acord cu Numărul, ca după un plan artistic, au fost create toate lucrurile, şi Timpul, mişcarea, cerurile, astrele şi toate ciclurile tuturor lucrurilor”.

Este de reţinut că Dumnezeu Creatorul Lumii, în acord cu Numărul, ar fi creat toate lucrurile *ca după un plan artistic*.

După o scurtă cercetare a concepţiilor asupra numerelor la antici şi contemporani, esteticianul le rezumă, afirmînd în marginea celor *divine*, cît şi a celor *ştiinţifice,* „că atît în lumea perceptibilă, în care doar structura, forma şi ritmul au un caracter real, cît şi în domeniul Ideii pure, Numărul este esenţa Formei, adică Forma prin excelenţă”.

După această concluzie, apelează la definiţia lui Euclid asupra raporturilor şi proporţiilor.

Şi descifrează în continuare cum se cere citit şi înţeles conceptul de proporţie ce-şi are izvorul în gîndirea pitagoreică.

Platon, în *Timaios*, dialogul direct influenţat de gîndirea pitagoreică, comentează, după ce subliniază că Demiurgul, sau Marele Ordonator, cum îl supranumeşte Matila C. Ghyka, *n-a făcut nici două, nici un număr infinit de lumi. Acest univers a fost născut, este şi va fi unul singur şi unic în felul său*: „Născutul, de bună seamă, trebuie să fie corporal, şi ca atare vizibil şi tangibil; dar nimic vizibil nu s-ar putea naşte vreodată fără foc şi nimic tangibil fără ceva solid, şi nici ceva solid fără pămînt. De aceea Demiurgul, cînd a început să alcătuiască corpul universului, l-a făcut din foc şi din pămînt. Dar, este imposibil să alcătuieşti în chip frumos două lucruri fără al treilea, căci este necesar să existe ceva la mijloc care să le lege. Dintre legături, cea mai frumoasă este aceea care se face pe sine şi pe cele corelate cu ea să fie cît mai unitare; iar acest lucru îl realizează în chipul

cel mai complet, prin natura ei, proporţia geometrică. Căci, ori de cîte ori, dintre trei numere, numărul mijlociu dintre celelalte două, care sunt fie la cub, fie la pătrat, este astfel încît ceea ce este primul faţă de mediu este mediul faţă de ultimul, şi invers: ceea ce este ultimul faţă de mediu este mediul faţă de primul, atunci mediul devine şi primul şi ultimul, iar primul şi ultimul devin mediu; şi în aceste condiţii toate vor deveni cu necesitate identice între ele, şi astfel toate vor forma o unitate".

Avem aici definirea numărului de aur.

În volumul care precede cartea menţionată a esteticianului, publicată de acesta în 1927 la Paris, iar în română în 1981 la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, sub titlul *Estetica proporţiilor în natură şi arte*, publicată alături de selecţii din alte cărţi, inclusiv *Numărul de aur*, în traducerea lui Traian Drăgoi, în îngrijirea lui Ion Iliescu, sub titlul *Estetica şi teoria artei*, în capitolul al 2-lea, *Despre proporţie* se deschide cu un fragment din citatul dat mai sus din *Timaios*, cu trimitere directă la proporţie. Este capitolul în care Φ, simbolul numărului de aur, o invariantă remarcabilă între numerele algebrice incomensurabile, îi sunt alăturate alte numere *incomensurabile nealgebrice, adică transcendente, cele două mai importante,* ε *şi* π*, care revin mereu în matematicile pure sau aplicate, se pot aşeza, de asemenea sub forme ritmice originale.* Unde Φ, numărul de aur, ca formulă riguros geometrică este egal cu 1,618…

În spiritul celor arătate, esteticianul citează pe germanul Zeysing care, în lucrarea sa *Aestetische Forschungen* (1855), declară: „Pentru ca un întreg, împărţit în două părţi inegale, să apară frumos din punct de vedere al formei, trebuie ca între partea cea mică şi cea mare să avem acelaşi raport ca între partea cea mare şi întreg". El numeşte aceasta legea proporţiilor (*Proportional Gesetz*) şi declară că este realizată în proporţiile trupului omenesc, ale speciilor animale care se disting prin eleganţa formelor lor, în unele temple greceşti (îndeosebi, în Parthenon), în botanică şi chiar în muzică.

Pentru corpul omenesc, ombilicul este acela care ar împărţi înălţimea totală după secţiunea de aur, la statuile antice şi la oamenii perfect proporţionaţi. Această constatare, care se acordă cu canoanele îndelung studiate de Dürer şi Leonard, a fost recontrolată, după statuile greceşti din epoca lui Phidias. Însuşi Zeysing a efectuat măsurători pe mii de trupuri omeneşti şi a găsit că acest canon ideal părea să fie expresia unei legi artistice medii pentru trupurile dezvoltate sănătos".

Îndrăznim a adăuga aici poezia, ce intră în rezonanţă cu aceste raporturi...

Şi la botanică, dezvoltarea plantelor urmează această lege a proporţiei divine, unde atît *numărătorii cît şi numitorii fiecăreia dintre ele sînt termeni din seria: 0, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144... în care fiecare element este egal cu suma celor precedente. Aceasta este seria lui Fibonacci* (1170-1230, matematician italian cu supranumele de Leonardo din Pisa).

Capitolul IX, *Ştiinţa spaţiului şi evoluţia arhitecturii mediteraneene* din *Estetica proporţiilor în natură şi arte*, pleacă de la gîndirea lui Pitagora şi Platon, *sinteză completă a universului sensibil în idei-numere*: „Filosofia geometrului din Samos îşi avea originea şi concluzia sa metafizică în speculaţiile muzicii transcendente; este curios să constatăm că chiar conceptul «armoniei sferelor», după ce l-a pus, pe vremuri, pe Kepler, pe calea marilor lui descoperiri astronomice, se vădeşte a fi mai mult decît un clişeu eufonic: seria lui Titius-Bode ($4+3x2^n$), care dă numerele proporţionale cu distanţele medii de la planete la soare (4 însemnînd această distanţă pentru Mercur), se regăseşte în scara tonurilor superioare (Francé, op. cit.).

Însă corpurile de asalt ale teoriei grupurilor, unealta tehnică care a permis să se spargă învelişul opac şi schimbător al fenomenelor şi să se întrevadă în ele structura, singura realitate accesibilă ştiinţei, este teoria invariantelor; de altfel, putem deriva, în chip logic, conceptele de invarianţă şi de invariant şi din principiul identităţii, prin extinderea lui în durată.

Deoarece consideraţiile estetice şi muzicale sunt acelea care sugerează interdependenţa senzaţiilor şi ideilor de armonie, de ritm, de ordine, de frumuseţe, pe care le-am descoperit ca puncte de plecare ale acestei filosofii mediteraneene a Numărului şi a Formei, ne va fi permis acum ca, după douăzeci şi şase de secole, în care se pare că şi-ar fi realizat evoluţia, de a căuta (în ea), în chip reciproc, reflexul sau aplicarea în ramurile de activitate creatoare umană, în care producţiile încearcă să perpetueze prin formă pură un ideal de frumuseţe estetică, un simbol de gîndire sau de rugăciune".

Novalis (*Între veghe şi vis*, Humanitas, 2008, trad. de Viorica Nişcov) consideră că *limba este asemenea formulelor matematice care, alcătuind o lume în sine, se joacă doar între ele, fără a exprima nimic altceva decît propria lor natură minunată, şi care tocmai de aceea sînt atît de expresive şi tocmai de aceea oglindesc jocul straniu al proporţiilor dintre lucruri. Sînt verigi ale naturii doar prin libertatea de care dispun şi doar în mişcările lor libere se dezvăluie sufletul lumii ce face din ele o delicată măsură şi schiţă a lucrurilor.*

Şi Platon, în dialogul amintit, tot în conexiune cu vorbirea, notează: „Cît despre sunet şi auz, aceleaşi lucruri sînt de spus, ele fiindu-ne hărăzite de zei din aceleaşi cauze şi pentru aceleaşi scopuri. Într-adevăr, vorbirea a fost orînduită tocmai pentru aceste scopuri, în împlinirea cărora ea este un foarte însemnat părtaş, la fel ca şi acea parte din artele Muzelor care slujeşte auzirii sunetelor şi care ne-a fost hărăzită în vederea armoniei. Iar armonia, avînd mişcări înrudite cu cele circulare ale sufletului care sălăşluieşte în noi, a fost dată de către Muze celui care practică artele lor călăuzit de inteligenţă şi nu de plăcerea iraţională (despre care se crede acum că este folosul armoniei), ca să aducă, ca o aliată, deplină ordine şi consonanţă cu el însuşi – împotrivindu-se naşterii unei nearmonioase mişcări circulare a sufletului în noi. Şi ritmul, la rîndul său, tot Muzele ni l-au dăruit, ca să fie de ajutor în atingerea aceluiaşi ţel, de vreme ce starea celor mai mulţi dintre noi este lipsită de măsură interioară şi săracă în haruri frumoase”.

Urmărind noţiunile de număr, de raport, de proporţie suntem conduşi către noţiunea de ritm. De interes este capitolul V, *De la ritm la incantaţie*, unde Ghyka îşi intersectează viziunea proprie cu cea a lui Servien.

„Rtimul este pentru Aristoxene din Tarent o punere în ordine determinată a timpilor”.

Periodicitatea ritmului face deosebirea între ritmul sonor (atît în poezie, cît şi în muzică) şi *ritmul vizual, plastic sau arhitectonic*.

Definirea lui Pius Servien la care apelează Ghyka aduce clarificări suplimentare: „Ritmul înseamnă periodicitate percepută. El acţionează în măsura în care o asemenea periodicitate deformează în interiorul nostru scurgerea obişnuită a timpului… Astfel, orice fenomen periodic perceptibil de către simţurile noastre se detaşează de ansamblul fenomenelor neregulate… pentru a acţiona singur asupra simţurilor noastre şi a le impresiona într-o manieră cu totul disproporţionată faţă de slăbiciunea fiecărui element ce se manifestă”.

Servien ţine să sublinieze *că, de fiecare dată cînd vorbim despre ritmuri, am perceput, într-un mod mai mult sau mai puţin confuz, numere*. Noţiunea numerică îi pare singura capabilă să cuprindă noţiunea de ritm: „Şir de numere întregi în care descoperim o lege simplă”.

Şi adăugăm ce spune Paul Claudel: „(Ritmul) constă într-un elan măsurat al sufletului, corespunzînd unui *număr*, mereu acelaşi, care ne obsedează şi ne antrenează. Este un fel de dans poetic care implică legătura cu o anumită combinaţie numerică, cel puţin aproximativă”.

Esteticianul, prin cîteva observaţii, pune în lumină prioritatea inspiraţiei şi harului înaintea numărului.

Nu altfel vorbeşte Socrate în dialogul platonician *Ion* (sau *Despre Iliada*, dialog peristatic): „Într-adevăr, nu în virtutea unui meşteşug poeţii epici, toţi cei buni, dau glas tuturor acestor frumoase poeme, ei fiind pătrunşi şi de harul divin; la fel stau lucrurile şi cu bunii poeţi lirici: la fel cum cei cuprinşi de frenezia coribantică nu sînt, cînd dansează, în minţile lor, tot aşa nici poeţii lirici nu sînt în minţile lor cînd alcătuiesc frumoasele lor cînturi, ci, de cum se cufundă în armonie şi în ritm, ei sînt cuprinşi de avînt bahic şi, stăpîniţi de el – asemenea bacantelor care, cînd sînt în stăpînirea lui, scot miere şi lapte din rîuri, nu însă cînd se află în minţile lor – cu sufletul poeţilor lirici, după propria lor mărturie, se petrece acelaşi lucru. Într-adevăr, nu ne spun oare poeţii că îşi sorb cîntările din unda izvoarelor de miere care curg în anume grădini şi vîlcele ale Muzelor şi ni le aduc nouă întocmai ca albinele, plutind şi ei la fel în zbor? Şi e adevărat uşoară, înaripată şi sacră, în stare să creeze ceva doar după ce-l pătrunde harul divin şi îşi iese din sine, părăsit de judecată. Cît îşi păstrează judecata, nici un om n-are puterea să creeze poezie sau să dea glas, în vers, unei preziceri".

Paul Valéry priveşte cu o anume mefienţă inspiraţia, aşa cum o descrie Platon, este o antinomie care îndeamnă la meditaţie, deşi, în final, una aparentă. Cum precizează şi esteticianul în susţinerea lui Valéry, *atunci cînd emoţia, tensiunea, sunt prezente, cel mai important, mai dificil, mai salutar, este într-adevăr să le stăpîneşti, prezenţa lor refulată va fi suficientă, dacă arta compoziţiei tehnice, puterea şi voinţa realizării sunt la înălţimea dorinţei, pentru a da viaţă operei*.

Nu doar ritmul ca număr însoţeşte poezia, ci şi imaginea în sensul liric, imaginea care pune în lumină o asociaţie de idei, o compoziţie şi, cel mai important, o metaforă. Este citat ca autoritate Aristotel, pentru care *cel mai important lucru dintre toate este de departe să stăpîneşti metafora. Este singurul lucru pe care nu îl poţi învăţa de la alţii şi, de asemenea, este semnul originalităţii, căci o bună metaforă implică perceperea intuitivă a similitudinii între lucruri care nu seamănă între ele.*

Sunt enumerate o serie de metafore însoţite de o descifrare numerică.

În această fascinantă călătorie supusă legii Numărului esteticianul consideră îndreptăţit să afirme că a *descoperit că Ritm şi Armonie pot fi analizate şi studiate de conceptele periodicităţii şi ale proporţiei, aducîndu-ne la această sinteză matematico-muzicală care este specific mediteraneeană şi chiar pitagoreică*.

Matila C. Ghyka, în *Eseu asupra ritmului* (cuprins în volumul menţionat mai sus, *Estetica şi teoria artei*) continuă argumentarea în favoarea conexiunii între ştiinţă şi estetică, cu apel la concepţia pitagoreică despre Cosmos, implicit mistica pitagoreică a numărului, expusă punctual în dialogul platonician *Timaios*; dialog în care sunt conexate corpul omenesc ca microcosmos (pentada) şi macrocosmosul (decada) şi care se raportează la secţiunea de aur.

„Corpul omenesc sau microcosmosul a fost, astfel, foarte curînd simbolizat prin pentagramă (pentagonul stelat) care dă o serie recurentă indefinită şi «pulsantă» a puterilor secţiunii de aur, şi care fusese semnul de recunoaştere al pitagoricienilor ca simbol al vieţii şi armoniei în sănătate".

Platon, în dialogul amintit, precizează în demonstraţia sa asupra naşterii cosmosului, pe urmele lui Pythagoras, că, *în momentul cînd Demiurgul a început orînduirea lumii, cel dintîi lucru pe care el, Demiurgul, l-a făcut a fost să le distingă unele de altele cu ajutorul formelor şi al numerelor*.

Filosoful grec consideră focul, pămîntul, apa şi aerul corpuri, care avînd formă au şi adîncime, adîncime ce trebuie *cuprinsă de o suprafaţă; iar orice suprafaţă plină este compusă din triunghiuri*. După descrierea a mai multor variante de triunghiuri, rămîn *alese două triunghiuri din care au fost meşteşugite corpul focului şi celelalte corpuri: unul isoscel, celălalt avînd întotdeauna pătratul laturii cele mai lungi de trei ori mai mare decît al celei mai scurte.* Considerînd încheiată demonstraţia transformării lor reciproce, arată în continuare *ce fel de figură are fiecare corp şi din combinaţia cîtor numere este alcătuit:* „Vom începe cu figura cea mai simplă şi cea mai mică: elementul ei este triunghiul care are ipotenuza de două ori mai lungă decît latura cea mai scurtă. Dacă două dintre aceste triunghiuri sînt alăturate potrivit diagonalei şi acest lucru se produce de trei ori, diagonalerle şi laturile scurte intersectîndu-se într-un singur punct, ca centru, ia naştere, din cele şase triunghiuri existente, un singur triunghi echilateral. Dacă patru triunghiuri echilaterale sînt reunite în trei unghiuri plane, ele dau naştere unui singur unghi în spaţiu, de o valoare imediat inferioară celei a unghiului plan cel mai obtuz. După ce s-au format patru asemenea unghiuri în spaţiu, se constituie cea dintîi figură în spaţiu, a cărei proprietate este aceea a împărţi întreaga suprafaţă a sferei în care este înscrisă în părţi egale şi congruente.

Un al doilea corp e alcătuit din acelaşi fel de triunghiuri cînd ele se îmbină în opt triunghiuri echilaterale, producînd, din cele patru unghiuri

plane, un singur unghi în spaţiu. Cînd se produc şase asemenea unghiuri în spaţiu, cel de al doilea corp se află gata constituit.

Al treilea corp este compus din îmbinarea a de două ori şaizeci de triunghiuri elementare şi din douăsprezece unghiuri în spaţiu, fiecare fiind conţinut de cinci planuri echilaterale triunghiulare; astfel, acest corp are douăzeci de baze care sînt triunghiuri echilaterale.

După ce a produs aceste trei corpuri, unul dintre cele două tipuri de triunghiuri şi-a încheiat funcţia. Dar, triunghiul isoscel a dat naştere naturii celui de al patrulea corp, care este îmbinat din patru asemenea triunghiuri ale căror unghiuri drepte se întîlnesc în centru şi formează astfel un singur pătrat echilateral. Şase asemenea pătrate unite între ele dau naştere la opt unghiuri în spaţiu, fiecare fiind constituit din cîte trei unghiuri plane. Iar figura astfel obţinută este cubică, ea avînd drept baze şase pătrate plane echilaterale.

După ce a produs aceste trei corpuri, unul dintre cele două tipuri de triunghiuri şi-a încheiat funcţia. Dar, triunghiul isoscel a dat naştere naturii celui de al patrulea corp, care este îmbinat din patru asemenea triunghiuri ale căror unghiuri drepte se întîlnesc în în centru şi formează astfel un singur pătrat echilateral. Şase asemenea pătrate unite între ele dau naştere la opt unghiuri în spaţiu, fiecare fiind constituit din cîte trei unghiuri plane. Iar figura astfel obţinută este cubică, ea avînd drept baze şase pătrate plane echilaterale.

Dar mai rămînea o ultimă combinaţie, a cincea. De ea s-a folosit zeul pentru alcătuirea întregului, desenînd structura acestuia din dodecaedre".

Şi ca o concluzie: „Cît despre proporţiile privind numărul, mişcările şi celelalte puteri ale lor în general, de bună seamă că zeul, în măsura în care firea necesităţii se lasă de bunăvoia ei înduplecată, le-a adus la desăvîrşire, cu grijă pentru fiecare amănunt".

La fel procedează orice creator, orice artist, cu atît mai mult poetul.

În *Timaios*, în ce priveşte raportul *Univers-Templu-Corp omenesc*, aflăm, cum precizează şi Matila C. Ghyka, *rebusul fundamental* în cheie geometrică, *semnalînd dodecaedrul ca simbol matematic al armoniei Cosmosului; dodecaedrul, de fapt, corp regulat (ce se poate înscrie cu 12 feţe pentagonale), reprezintă, printre cele cinci corpuri regulate, amplificarea pe trei dimensiuni a pentagonului şi, ca atare, dă în spaţiu (mai ales sub cele două forme stelate ale sale, transpunerea pe trei dimensiuni a pentagramei) jocul cel mai bogat de proporţii „dinamice", derivate din secţiunea de aur, ce se poate imagina*.

Capitolul IV din *Eseu asupra ritmului, Ritm şi cadenţă în durată şi spaţiu* se dedică artelor duratei: muzică, poezie, dans, unde fenomenele

estetice sunt ireversibile: „Ca şi viaţa şi principalele ei manifestări, durata psihologică şi creşterea organică, ele au o direcţie determinată. Şi dacă mai sus, (la artele spaţiului) notaţiile caracteristice (raporturile iraţionale, proporţiile geometrice) aparţineau, aritmetic şi geometric, domeniului *continuului*, aici, din contra, notaţiile caracteristice sunt serii *discontinui* care permit să se figureze cadenţele şi ritmurile propriu-zise.

Iată-ne deci gata de lucru: ceea ce înseamnă că este vremea să atacăm însăşi definiţia conceptului de ritm.

Dar, mai întîi, etimologia lui. Cuvintele *rythmos* şi *arythmos* derivă, ambele, din *reo* (curg), însemnînd, şi unul şi celălalt, cînd ritm, cînd număr; primul se aplica cu precădere la un şir de numere, la o «serie» care provenea dintr-o lege de formare sau dintr-un fenomen observat şi la relaţiile de «cadenţă» ce se puteau distinge între elementele şirului, cel de-al doilea se aplica la aspectul de măsură, de raport al unui număr izolat". Se continuă cu cîteva definiţii ale ritmului, pe care le-am arătat mai sus.

Vorbind despre *gama umană*, esteticianul consideră necesar să dezvolte şi cu alte opinii, trecute în note, problema *ritmului* şi a *metrului*: „D. Ernest Lévy, care în broşura sa *Métrique et Rhytme* a notat foarte clar diferenţa capitală dintre cadenţa (*metrul*) inimii, cu efect regularizator şi *ritmul* respirator (adevăratul ritm, cu tensiune, detentă şi repaus), stabileşte în legătură cu aceasta următoarea nomenclatură: Undă de atenţie este golul de timp în cadrul căruia impresiile primite formează pentru noi o unitate în care ultima impresie poate fi încă raportată direct la prima. Durata unei astfel de unde fiind de cca 3 secunde va corespunde cu o mişcare normală de 80 de timpi (bătăile inimii) pe minut la 80/20=4 timpi: Această unitate care va dura 3 secunde şi poate fi efectuată în (de) 4 timpi cu aspect normal se poate numi *măsură normală*. O respiraţie lentă şi profundă care durează cca 12 secunde corespunde cu 4 măsuri normale (de 3 secunde şi de 4 timpi). Unda ritmică (respiratoare) creează deci unităţi de patru ori mai mari decît unda atenţiei: acestea sunt, în acest domeniu, cele mai mari unităţi posibile.

Să ne amintim că «timpul prim» al lui Aristotel, unitatea de durată care se încadra atît în măsura muzicală cît şi în cele prozodice, era presupusa durată uniformă a unei silabe scurte (o croşă – o optime) în notaţia modernă.

Perioada de patru măsuri (tetrametrul) este unitatea cea mai generală a măsurilor noastre muzicale: o vom reîntîlni şi în prozodie".

În faza finală este confirmată prezenţa în prozodie, implicit în lirică a perioadei de patru măsuri, tetrametrul. Sintetic, trei sunt elementele

fuindamentale ale esteticii matematice, pentru care *ritmul se naşte din acţiunea proporţiei asupra cadenţei*.

Un citat din Pius Servien, ales de Ghyka, vine ca un corolar în favoarea importanţei ritmului în domeniul esteticii: „Cea mai mare voluptate a oamenilor este aprehensiunea, sub infinita varietate a lucrurilor, a raporturilor matematice simple. Transformată în senzaţie, ea este artă; transformată în concepte, e ştiinţă; o nebuloasă rezolvabilă sau nu, a aceluiaşi univers: Estetica.

Prin urmare, ritmul se află pretutindeni. Şi, în spaţiile tulburi care ne înconjoară, singurii prieteni ai omului, singurele care îl susţin cu cuvinte clare, sunt ritmurile".

Estetica lui Pius Servien, publicată la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, în 1975, cu un cuvînt înainte semnat de Victor Ernest Maşek, pledează pentru un nou tip de estetică capabilă să abordeze analiza operei artistice cu obiectivitatea şi rigoarea terminologică a ştiinţelor matematice. Încă din primul capitol subliniază supunerea artistului unor canoane, unor reguli ce ţin de *limbajul ştiinţific*: „Cei mai mari poeţi au scris în versuri şi au acceptat aceste canoane, a căror definiţie n-are nimic poetic: sînt reguli pe care îşi impun să le urmeze şi care sînt exprimate în «Limbajul ştiinţific». Sînt şi altele pe care le urmează poetul: regulile de gramatică.

Toate aceste reguli, de ordinul «Limbajului ştiinţific», au existat dintotdeauna în arte. Nici un mare artist nu s-a putut dispensa în întregime de elementele de acest ordin".

Cale de susţinere în realizarea unei uniuni a ştiinţei şi a artei.

Pornind de la adevărul că un poem este *un produs esenţial al Vieţii*, implicit în el *se găsesc în mod necesar incluse anumite caractere fundamentale ale vieţii*, este, totodată, conştient de dificultăţile în abordarea pe cale ştiinţifică a creaţiei artistice, i se impune a le descrie: „Dar dacă fenomenele fiind delimitate prin selecţia subiectivă, domeniul de studiu al esteticii nu se pretează deloc, sau nu se pretează cu uşurinţă la metodele uzuale într-o altă ştiinţă cum ar fi de pildă matematica, atunci va trebui să descoperim metodele potrivite domeniului nostru".

Se vede obligat la scrierea unui *discurs asupra metodei lirice*. Împarte limbajul în *Limbajul ştiinţific* şi *Limbajul liric*: „Numai în primul dintre ele, există fraze echivalente: astfel încît una să poată fi înlocuită cu alta. De exemplu, este acelaşi lucru cînd spuneţi; «adaug trei la doi» sau «adun patru şi cu unu».

Aceasta este o proprietate fundamentală a limbajului ştiinţific. Ea nu se regăseşte în acest alt domeniu al limbajului liric".

În căutarea unei punţi de unire, presupune două personaje: un fizician care ar stăpîni doar limbajul ştiinţific şi un poet care înţelege doar limbajul liric. Un pas foarte important este „punerea în corespondenţă a unei clasificări prin selecţie lirică (de ordinul limbajului liric) şi a unei clasificări în limbajul ştiinţelor ne permite să unim în mod metodic ştiinţă şi poezie.

Să ilustrăm aceasta în mod concret lăsînd deoparte toate detaliile. Să presupunem că cele două personaje, simbolice, ale noastre, ar fi unul Verlaine şi celălalt Poincaré. Primul îşi face alegerea din texte şi le reţine pe acelea pe care le consideră ca «poezie», el le alege cu convingerea cea mai sinceră şi cea mai profundă (şi, mai ales, fără să ţină seamă de criterii din limbajul ştiinţelor: regulile versului, succes etc.). Poincaré primeşte din mîinile lui Verlaine aceste două grupuri de texte: cele alese ca fiind «poezie» şi cele respinse. El cercetează dacă cele dintîi nu posedă o anumită proprietate comună care se exprimă în limbajul ştiinţific (şi pe care celelalte nu o au).

Această metodă este în mod evident valabilă pentru toate artele: printre obiectele alese şi strînse laolaltă, ca obiecte de «poezie», ar putea figura alături de lucrări din Mozart şi din Ronsard şi opere ale lui Botticelli. Dar, pentru a fixa aceste idei, să vorbim despre domeniul sonor: limbaj şi muzică.

Pentru a rezolva problema pe care şi-o pune acum fizicianul vom face mai întîi un prim pas. Ne vom îngriji ca toate aceste texte, fie că sunt poezie sau nu, să nu mai apară în faţa ochilor noştri decît sub formă de limbaj ştiinţific şi chiar sub forma extremă şi cea mai pură a limbajului ştiinţific: numerele.

Am indicat metodele generale pentru a readuce, în mod egal, toate aceste texte la partituri numerice. Această tehnică pregătitoare este foarte utilă pentru a permite fizicianului să recunoască cu uşurinţă ceea ce caracterizează lucrurile aduse de poet şi le deosebeşte de cele pe care acesta le respinge. Deci, să nu ne speriem de aceste cifre, care permit doar să se vorbească cu precizie, şi care, dealtfel, nu vor avea nimic complicat”.

Pentru limpezirea demersului său în afirmarea unei estetici ştiinţifice defineşte două limbaje:

„Eu numesc *Limbaj ştiinţific* ansamblul frazelor pentru care există echivalenţe.

Frazele care permit enunţarea unei teoreme sau a unei experienţe din fizică sunt în mod evident de această natură. Ele au proprietatea de a avea acelaşi sens pentru orice cititor, proprietate care este corolarul celei precedente”.

Limbajul ştiinţific îl consideră doar *o parte restrînsă a limbajului total*: „Acestui domeniu restrîns, eu îi opun deci în cadrul limbajului total, un alt pol, în care nu se mai regăsesc proprietăţile celui dintîi, ci proprietăţi cu totul contrarii; denumesc acest nou pol limbajul liric.

În limbajul ştiinţific se găsesc fraze exact contrare una alteia. În limbaj liric astfel de fraze nu există. E deajuns să ne gîndim la acel: «Pleacă, eu nu te pot urî», rostit de Ximena.

Limbajul ştiinţific este integral traductibil. Diferite limbi coincid perfect în acest domeniu. La polul liric, două limbi diferite nu coincid în nici un punct; şi orice traducere se reduce la căutarea unei vagi corespondenţe.

Ca urmare, este deajuns să se noteze simbolic fraze din primul domeniu pentru a se obţine elemente ale unei limbi universale; în timp ce niciodată nu se poate integra într-o limbă universală, o zonă oarecare din limbajul liric.

În limbaj ştiinţific este posibilă rezumarea; operaţiune imposibil de realizat la polul opus etc.

Astfel, limbajul ştiinţific reprezintă, în limbajul total, întregul sistem de metode fixe, în jurul cărora totul nu este decît incertitudine".

Recunoaşte totodată că *estetica îşi are rădăcinile în limbajul liric; obiectul său este de acest ordin, fie că sunt poeme sau statui. Pentru a fi comparabilă, prin rezultatele sale, cu celelalte ştiinţe, aceste rezultate trebuie să fie formulabile, pe baza unui principiu unic, în limbaj ştiinţific, Or, deoarece limbajul liric transcende limnajul ştiinţific, a întemeia estetica înseamnă, în primul rînd, a recunoaşte această transcendenţă şi apoi indicarea metodei prin care o depăşim.*

O estetică avînd ca obiect exclusiv fapte de ordinul limbajului liric dar în acelaşi timp instrumentele sale de cercetare, problemele, rezultatele sale aparţinînd în mod exclusiv limbajului ştiinţific, defineşte un nou tip de ştiinţă.

Aici sunt implicate alte cercetări (psihologie, sociologie etc.). Ele depind, pentru unele din problemele transcendente pe care le implică, de problemele şi de metodele care le sunt acum furnizate de estetică.

Aceasta provine de la faptul că estetica, cu condiţia să privim prin prisma rădăcinilor sale profunde, este studiul limbajului liric în limbaj ştiinţific.

Şi ajunge la esenţa creaţiei lirice, la ritm, cercetat şi de Matila C. Ghyka. Pentru Servien, *problema ritmului, această urzeală ascunsă a poeziei, dirijează tot ceea ce este de ordin estetic, şi chiar şi tot ceea ce este viu*.

Propune în cazul muzicii un *Tabel de ritmuri,* ce poate fi considerat un adevărat *instrument de analiză*.

„La poarta de intrare a *Esteticii* mele, ne spune Servien, eu scriam acum şaptesprezece ani: «Cea mai de preţ voluptate a oamenilor este perceperea, sub infinita varietate a lucrurilor, a raporturilor matematice simple. Devenită senzaţie, ea este artă; devenită concepte, ea este ştiinţă: nebuloasă rezolvabilă sau nu a aceluiaşi univers».

Şi vom adăuga în particular, insistînd asupra aceleiaşi idei: «Ritmul este periodicitate sesizată»; legînd astfel în modul cel mai strîns posibil, în aceste două cuvinte «periodicitate sesizată», pe de o parte caracterul de lege matematică, pe de altă parte faptul că nu este vorba de a-l observa dezvăluit, în timp ce este analizat; ci de a-l fi descoperit şi înţeles".

Paşii prin care va lumina structurile matematice ale fenomenelor estetice: „O metodă pentru a aborda în mod ştiinţific studiul fenomenelor estetice este examinarea atentă şi minuţioasă a urzelii lor numerice, ritmurile, element universal al artei:

O metodă generală pentru studierea acestor ritmuri este de a încerca întotdeauna să le sesizăm cu ajutorul notaţiei numerice, fapt care unifică domeniul şi îl face apt pentru a fi analizat prin instrumentele matematice şi prin legile fizicii.

Acest studiu m-a condus la descoperirea acestei legi generale a esteticii. Pretutindeni unde există ritm, există structuri care se traduc în numere întregi la care se descoperă o lege simplă. Acolo unde există lirism există şi astfel de numere.

A face analiza ritmică a unui fenomen înseamnă, invariabil, a realiza în primul rînd traducerea sa numerică şi a demonstra apoi în acest cadru o lege simplă.

Cu alte cuvinte condiţia ca un fenomen să poată să apară ca ritmat este ca el să se scindeze pentru noi în ansambluri, şi ca toate elementele unui acelaşi ansamblu să ne apară ca fiind egale între ele. Egale nu într-o egalitate matematică, adică riguroasă la orice grad de aproximaţie; şi nu fizică, adică la gradul de aproximaţie al instrumentelor de măsurat, din ce în ce mai precise, pe care noi le vom inventa, ci egale într-o egalitate percepută, egale pentru receptivitatea umană".

Diviziunile naturale percepute de sensibilitatea umană sunt însoţite de un set de invariante.

Se impun astfel un set de reguli care leagă cele două limbaje: „Ceea ce tratatele de versificaţie numesc vers este o totalitate de reguli. Ceea ce ştiinţa ritmurilor va numi vers este o unitate naturală cuprinsă între două

tăceri consecutive; aşa cum le vedem formîndu-se în zonele de mişcare liberă.

Ceea ce se numeşte de obicei vers, de exemplu un alexandrin a lui Racine, rezultă dintr-un vers în sensul ştiinţei ritmurilor, turnat într-un vers pe care îl recunosc tratatele de versificaţie".

Şi face o analiză asupra versurilor în limba franceză, unde este constantă preferinţa către tipurile care *permit cele mai multe forme simetrice.*

Nu mult diferit tratează Al. Philippide problema ritmului şi poeziei în *Consideraţii confortabile*, vol. II, Editura Eminescu, 1972: „Versul românesc este întemeiat pe un număr oarecare de silabe accentuate şi neaccentuate cu regularitate, adică pe un număr de unităţi metrice. Principalele unităţi metrice sunt iambul, troheul, amfibrahul, anapestul şi dactilul. Versul liber ar fi acela care nu ţine seama de nici o regulă şi nu este alcătuit dintr-un număr oarecare de unităţi metrice, ci dintr-un număr oarecare de cuvinte, care se poate mări sau micşora după plac. O poezie compusă din versuri libere se deosebeşte de proză prin faptul că apare pe pagină în rînduri inegale. Pentru ca totuşi aceste rînduri să fie considerate ca versuri şi nu ca proză, se afirmă de obicei că versul liber are un ritm al lui, un ritm dictat de mişcarea gîndirii poetice, aceasta nefiind întotdeauna dispusă să se supună regulilor prozodice. Lucrul este perfect posibil!".

Şi pentru a motiva dreptul de a fi considerat un şir de cuvinte ca parte dintr-un poem, ne atenţionează: „Versul nu există ca vers decît numai datorită acelor însuşiri exterioare, perceptibile cu urechea, aşadar datorită în primul rînd ritmului, ritmul fiind tocmai acea succesiune de vorbe rînduite astfel încît să alcătuiască un număr anumit de unităţi metrice şi care dă unui mănunchi de cuvinte calitate de vers".

Ion Barbu, poet, dar şi matematician cu o gîndire ştiinţifică obiectivă şi bine structurată, reprezentant al programului de la Erlangen, cum singur se consideră într-o notă asupra lucrărilor sale ştiinţifice (Editura Torouţiu, Bucureşti, 1940, p. VIII), apreciază, ca urmare a afilierii la programul menţionat, că cercetarea *matematică majoră primeşte o organizare şi orientare învecinate cu aceea a funcţiunii poetice, care, apropiind prin metaforă elemente disjuncte, desfăşoară structura identică a universului sensibil*.

Adept al dictonului lui Platon, prezent în *Timaios*, *Nimeni să nu intre aici, dacă nu-i geometru*, pentru Ion Barbu, cum declară într-un interviu cuprins în volumul *Versuri şi proză* (Editura Minerva, 1970, colecţia BPT, ediţie realizată de Dinu Pillat): „Pentru mine poezia este o prelungire a

geometriei, aşa că, rămînînd poet, n-am părăsit niciodată domeniul divin al geometriei".

Uvedenrode este poemul prin care a încercat să se ridice la *modul intelectual al Lirei*.

În *Note pentru o mărturisire literară*, propune cîteva iluminări ale poeziei prin matematică: „Poezia întocmai ca un fenomen fizic participă la misteriosul vieţii. Şi întocmai cum un fenomen fizic admite un model mecanic, tot aşa stările de raritate şi de vis ale poeziei pot fi reduse la un model raţional. […] Un poet prevăzut cu oarecare matematici poate da nu una, nu două ci un mare număr de explicaţii unei poezii mai ascunse. Dar tocmai de aceea, din cauza acestei mari libertăţi în construirea explicaţiei, se cuvine ca preferinţa noastră să fie călăuzită de o alegere. În cazul de faţă vom face alegerea în vederea unei cuprinderi spirituale cît mai mari. […]

O primă cauză trebuie văzută în punctul de criză în intersecţia acestor două categorii: experienţă şi notaţie. Se poate foarte bine ca un şir de operaţii, de disociaţii mintale asupra evenimentelor tale sufleteşti să se găsească foarte bine consemnate într-o permutare a sintaxei (o permutare care, bineînţeles, nu contravine în păstrarea acelei permanenţe, care este un anumit gen al limbii). Această înscriere a unei părţi a evenimentului în chiar specialitatea sintaxei este suficient din punctul de vedere al enunţării lirice. Orice comentare, în textul însuşi al poeziei, ar fi o procedare şcolară, oratorică, în orice caz antipoetică. […]

E probabil ca în vremea mult mai complexă în care trăim, în care durate felurite există alături, conştiinţa unui poet să aibă neşansă să întîmpine conştiinţele mai înapoiate ale contemporanilor, fără ca cuvîntul înapoiat să aibă nimic peiorativ – conştiinţe angajate în timpurile lor particulare. Atunci se produce neînţelegerea"

Pledează pentru o poezie ce se vrea *un semn al minţii* într-o *lume purificată pînă a nu mai oglindi decît figura spiritului nostru,* adevărată profesiune de credinţă, întru o poezie de o puritate de epură. Admiră *geometria înaltă şi sfîntă* din poezia lui Lucian Blaga şi nu crede că poetul *Treptelor luminii* trebuie *să fie universal, ci intemporal şi ceresc, ca Ierusalimul ortodoxiei*.

Drumul de urmat în poezie este unul sub lumina stelei reci a matematicii spiritului.

Vorbind despre *Craii de Curtea-Veche*, capodopera lui Mateiu Caragiale, notează: „Matematicienii şi poeţii vor înţelege, singurii, taina acelui procedeu de «exhauţiune», de epuizare a calităţilor unei figuri – generoasă şi liberă construcţie a transcendenţei. Lumile matematice sînt vizibil exterioare; numai elanuri somatorii virtuale, acumulări de operaţii

le leagă. Extremele bogăţii, onoruri, frumuseţi şi viţii atribuite de Matei Caragiale personagiilor sale sînt de aceeaşi natură cu infinitatea care ne dezleagă de o lume de fiinţe algebrice, pentru un grad superior de transcendenţă. În literatură, idealitatea personagiilor se obţine printr-un exces de dărnicie".

Prin autorul *Stîncilor fulgerate* se accede, în opinia celui care a scris *Joc secund*, la un *sistem nou de axiome în posibilităţile liricii noastre*.

Iluminaţiile lui Rimbaud precede, sunt prelungiri ale ştiinţei şi argumentează: „Alegîndu-şi ca domeniu al operaţiilor poetice punctele critice ale unei naturi întregite prin adaosul unor existenţe ideale. Rimbaud se dovedeşte încă o dată om de ştiinţă. Căci savantul – matematicianul, mai ales – în cele mai subtile investigări ale sale, procedează la fel, adăogînd cantităţilor date, cantităţile transcendente. La ce altceva slujesc toate aceste «limburi» («limbes»), aceste «*aurore (ce)-ncarcă pădurile acestea» (aurores [qui] chargent ces fôrets»)*, aceste «flori de apă drept pahare» *(fleurs d'eau pour verres)*, decît la extinderea realului pînă la ceva mai semnificativ, prin absorbirea stărilor sau a fiinţelor imaginare? În neîmplinirea caracteristică a acestor existenţe chiar, se cuvine să vedem rezultatul unei uimitoare metode savante. La fel, geometrul, în cursul investigărilor lui, se-ndreaptă instinctive către punctele singular ale curbelor particulare pentru a deduce din ele adevăruri care-l informează tocmai asupra normei".

Starea de geometrie cultivată, căutată de matematicianul Hilbert este ca şi la Ion Barbu în analogie cu starea de poezie.

Vizitînd odaia în care a decedat Gauss, i-a *apărut însăşi materializarea artei neegale a teoremei* – definită prin *maximum de gînd în minimum de cuprindere*. O definiţie care iluminează travaliul liric, mai explicit, metafora.

Nu o dată, autorul *Jocului secund*, aşază *evoluţia expresiei literare* în concordanţă cu cea din matematici.

Unele dintre ultimele pagini ale lui Ion Barbu, *Formaţia matematică*, îl arată încrezător că există un *sistem complet de cunoştinţe capabil să formeze omul, bazat însă pe matematică*. *Ba chiar*, zice poetul în continuare, *între două spirite din toate punctele de vedere asemenea cel care are de partea lui geometria va triumfa totdeauna.*

Şi subliniază binefacerile matematice, aşezînd în paralel corespondenţa V. Alecsandri – Ion Ghica – ultimul, între altele, şi profesor de matematică: „Ce distinge umanismul matematic de umanismul clasic? În două vorbe: o anume modestie de spirit şi supunerea la obiect. O formaţiune matematică, chiar dacă se valorifică literar, aduce un anume

respect pentru condiţiile create în afară de noi, pentru colaborarea cu materialul dat".

Aforismele care închid volumul sunt şi un omagiu adus poeziei: „Matematicile pun în joc puteri sufleteşti nu mult diferite de cele solicitate de poezie şi artă", „Operele matematice robesc şi încîntă, întocmai ca operele pasiunii şi imaginaţiei", „Simplul fapt al vestirii unei ore de seară are nevoie de mai mult decît cele cîteva cifre ale notaţiei astronomice; are nevoie de toată amplitudinea unui vers".

Prin fiecare poem se încearcă, printr-o sublimă sforţare a spiritului luminat de har, împlinirea numărului de aur al liricii, buna, fireasca şi necesara îngemănare dintre poezie şi matematică.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2020 – *Poezie şi inteligenţă, Poezie şi raţiune*
2021 – *Poezie şi hrană; Poezie şi istorie, Poezie şi flacără, Poezie şi cenuşă*
2022 – *Poezie şi voinţă; Poezie şi taină, Poezie şi infinit, Poezie şi timp*
2023 – *Poezie şi inimă; Poezie şi spaţiu, Poezie şi senzaţie, Poezie şi revoluţie*
2024 – *Poezie şi pîine; Poezie şi realism, Poezie şi miracol, Poezie şi natură*
2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

„POEZIA POATE HRĂNI UN COPAC SEPARAT AL IUBIRII DIN ARBORELE VIEȚII SALE”

convorbire cu poetul **HALIL IBRAHIM ÖZCAN**

Niculina Oprea*: Domnule Halil Ibrahim Özcan, sunteţi cu adevărat un poet de mare sensibilitate. Mă simt foarte norocoasă că v-am întâlnit şi că am avut şansa de a traduce şi a publica poeziile dumneavoastră, în revistele literare din România. Puteţi să ne spuneţi cum aţi început să scrieţi poezie?*

Halil Ibrahim Özcan: M-aţi făcut foarte fericit, vă mulţumesc foarte mult, dragă Niculina Oprea. Am început să scriu în anii copilăriei. Nu ştiam ce scriam. Uneori, pe drumul spre şcoală scriam că trăiesc folosind doar propoziţii lungi, aşa cum trăiam în visele mele şi în tot ceea ce doream să mai spun. Fugeam de zgomotul oraşului, scriam îndelung la poalele unei stânci, acolo mă aflam mai tot timpul. Mai târziu, când am devenit un „şobolan” al Bibliotecii Publice din provincia Kayseri, am început să descopăr diferenţa dintre felurile scrisului. Erau anii de şcoală medie, de gimnaziu. În acea perioadă, încă mai existau scriitori de epopei legendare. De cele mai multe ori, alţii aranjau ştiri false, mincinoase, le înregistrau pe casete sau le scoteau la tipografii pe hârtie şi citeau cu voce tristă, patetică, plimbându-se în pieţele oraşului. Mergeam după ei, îi urmam la tot pasul, le cumpăram legendele, epopeile, de la şcoală, de pe străzi, din pieţe, cu banii pe care îi câştigam. Spunându-mi în sinea mea, că nu se poate în acest fel, căutam să pun pe hârtie cuvinte noi, şi ceea ce simţeam. Mă umpleam de emoţie citindu-mi în diferite locuri ceea ce scriam, ca şi cum ar fi fost scris de altcineva. Aceste locuri fie că erau la uşile de la ieşirea cinematografelor la care intram pe gratis, fie în cafenelele din cartierele sărăcăcioase, cartiere care nu aveau apă şi curent electric. Citeam mult, a fost interesant că în acei ani l-am descoperit pe poetul Tefik Fikret. Mă gândeam la Strâmtoarea Bosfor, la Aşiyan, Galatasaray, deşi atunci nici nu văzusem Istanbulul. Memoram, ştiam poezii din manualele de şcoală, dar nu-mi era suficient. Totdeauna m-au atras sunetele în care poezia se întâlnea cu societatea, cu comunitatea. Scrisul este una dintre modalităţile, dintre căile prin care te exprimi în forma cea mai simplă. Acesta este răspunsul „nud” care se poate da la această întrebare. Persoana care află nu cum să aleagă unele lucruri, ci cum să se exprime în privinţa lor, reuşeşte să îşi creeze propriul său stil, modul de a scrie. Jean-Paul

Sartre subliniază următoarele: „Fiecare are un motiv să scrie după sine, dar nimeni nu scrie pentru el". De aceea, scrisul este o formă de a dori libertatea.

N.O.: *Cum aţi defini poezia dumneavoastră?*

H.I.Ö.: Poezia /scrisul poeziei este produsul unor procese foarte complexe. Este produsul unor procese foarte dificile, greu de analizat din afară, cu astfel de abordări categorice. Poartă semnul distinctiv al multor relaţii interne, relaţii care poartă emblema unor certuri interne şi care nu se asemănă nicidecum cu cele anterioare. Aşa că, nu este nimic absolut. Se întâmplă să apară poezia în sensul profund al cuvântului. Se aseamănă puţin cu experienţele trăite de fiinţa umană.

Poezia poate hrăni un copac separat al iubirii din arborele vieţii sale. Uneori poate oferi, poate asigura anumite frumuseţi doar din întâmplare.

Viaţa este serioasă. Poezia vorbeşte despre viaţă, viaţa curge, se schimbă fără încetare. Ceea ce rămâne în urmă, restul, constituie uneori o problemă de stil sau de formă pe care le laşi deoparte sau le atragi în cuvinte. Poezia o poţi vedea scârţâind uneori, este nevoie de timp, poate că este departe de ceea ce doreşti de la acumulări. Acelaşi lucru este valabil şi dacă o poezie se arată imediat, sau invers, dacă rămâne închisă, de una singură.

Poetul este martorul epocii pe care o trăieşte. Este total diferit de ceea ce face istoricul sau omul de ştiinţă. Dacă viaţa impune ruperea şi aplecarea asupra vieţii, reflectarea acesteia ca în poem, împotriva vieţii, include din nou aceleaşi elemente. Dar, dacă se transformă în adversar, în acelaşi timp în vulnerabilitate şi rezistenţă, dacă poate deveni subiectul vieţii ca subiect al vieţii, adică poate deveni un material al unei producţii sociale în conştiinţa poeziei, atunci suma fragilităţii din poezie se transformă în viaţă. Este o rezistenţă care face să avanseze istoria. Există viaţă atâta cât există în succesiunea prin care trece viaţa.

N.O.: *Există un secret al scrisului dumneavoastră?*

H.I.Ö.: Fiecare poate avea un mod de a spune, de a reda, acest lucru este o chestiune de exprimare. Necazul îi determină pe oameni să spună ceva, dar este necesar să ştie cum să spună. Pe scurt, este o plăcere estetică pe care scriitorul de poezie o lasă în urmă, atunci când este perceput de cititorii săi. În caz contrar, nu are niciun sens doar punerea cuvintelor, cot la cot, unele lângă celelalte.

Când îndoielile şi procesul scrierii vor fi lăuntrice, poetul va stabili limbajul pe care îl va folosi. Cei ce caută diferite modalităţi de a îmblânzi tăcerea au surprins întotdeauna istoria. Un exemplu este Antoni Gramsci.

De aceea, Mussolini spunea că „Trebuie să oprim acest creier, să nu mai funcţioneze timp de douăzeci de ani”, însă această aserţiune a rămas ca un efort în zadar, între paginile istoriei. Cred că scrisul nu este departe de minte, de intelect, dar nici nu este la graniţă, de-a fi explicat. Dacă ar fi fost aşa, toţi înţelepţii lumii ar scrie cele mai bune poezii din lume. Însă, situaţia este diferită. Una dintre stările nebuniei este şi aceea de a cunoaşte poezia. Poezia există în moduri în care emoţia şi gândul se intersectează cu mintea şi cu imaginaţia. Creşte în locul său, în graniţele sale, fără a face compromisuri, rămâne permanentă şi dăinuie. Poetul încântă, apropie oamenii unul de celălalt prin limbă, în diferitele domenii ale vieţii. Poezia necesită o manoperă, măiestrie, artă conştientă şi atunci iese în prim-plan, se ridică chiar împotriva războiului... În trecut exista în mod frecvent întrebarea: scrisul vine din inspiraţie sau în urma aşezării la masa de scris. Cum se poate scrie poezie ? În final, poetul îşi va scrie poeziile, găsindu-şi stilul în bogăţia sa culturală, îşi va scrie poeziile din lumea emoţiilor pe care le poate exprima. Aceasta este o necesitate.

N.O.: *Credeţi că poetul reprezintă societatea?*

H.I.Ö.: Poetul, dacă este puternic, rămâne cu poezia sa, nu cu identitatea sa umană în societate. Aş argumenta că poezia ar trebui să fie în prim-plan. Poetul este „omul” şi în el se regăsesc toate stările omenirii şi ale umanităţii. Secretul nu trebuie trecut cu vederea. Poetul este responsabil pentru geografia în care trăieşte şi pentru întreaga lume. De asemenea, poetul ar trebui să fie în fruntea timpurilor tulburi ale societăţii. Poetul este patriot. Până ieri, am fost martorii războiului numit „de intensitate scăzută” timp de cincisprezece ani. Se ştie că sfârşitul acestuia nu este sigur. Iată, gândind sensul vieţii în mijlocul războiului, pâinea ocupa puţin loc în fruntea cuvintelor care puteau veni în minte. Au fost o mulţime de poeţi care au cunoscut puterea şi au renunţat. Acest lucru, desigur, slăbeşte puterea poeziilor lor. Când ne uităm la istoria noastră, există cei care au rămas cu poeziile lor puternice. Drept urmare, puterile se schimbă şi în urmă rămân poeziile scrise de poet. Acesta este un moment de aur pentru vieţile poeţilor.

N.O: *Sunteţi vicepreşedinte al PEN Club Turcia. Ce ne puteţi spune despre acesta?*

H.I.Ö.: Ca Organizaţie a scriitorilor în Turcia timp de peste douăzeci de ani, organizăm diferite activităţi, conferim „Premiul de Poezie al Lumii”. Citim declaraţia, mesajul poetului căruia îi acordăm premiul, la toate evenimentele, oriunde în ţară şi începem să desfăşurăm evenimentele în acest fel.

N.O.: *Câţi poeţi aveţi în PEN Club Turcia? Sunt mulţi, sunt puţini?*

H.I.Ö.: În marea lor majoritate, membrii noştri din PEN sunt poeţi. Aziz Nesin, unul dintre marii umorişti ai ţării noastre, a spus: „Cinci din trei oameni care trăiesc în ţară sunt poeţi".

N.O.: *Ce condiţii trebuie să îndeplinească un poet pentru a deveni membru PEN în Turcia*

H.I.Ö.: Există criterii pentru a deveni membru al PEN. Poetul trebuie să publice cel puţin două cărţi şi să le publice la edituri de prestigiu. Editurile care tipăresc cărţi cu bani, care poluează literatura, nu sunt preferinţa noastră. Pe de altă parte, este plăcut că numărul editurilor care publică cărţi de poezie este destul de redus.

N.O.: *Literatura, în special poezia din România, cum se vede din Turcia? Credeţi că în viitorul apropiat, literatura celor două ţări va juca un rol important?*

H.I.Ö.: Trebuie să fim încrezători, să avem speranţe. Se spune de ani că poezia moare, eu nu sunt unul dintre cei ce cred acest lucru. Poezia turcească şi poezia românească se vor influenţa, cu siguranţă una pe cealaltă atât timp cât există oameni pe lume. În acest sens, treaba aceasta revine traducătorilor.

N.O.: *Poeziile dumneavoastră sunt publicate de revistele de specialitate din România, curând va fi publicată şi prima dumneavoastră carte, ce credeţi despre asta?*

H.I.Ö.: Una dintre cele mai mari dorinţe ale unui poet este aceea ca poeziile sale să prindă viaţă în altă limbă. Acest lucru este foarte important. În caz contrar, ceea ce scrie rămâne doar în limba lui, şi este posibil să nu poată găsi corespondenţă în altă limbă. Deşi limba este casa poetului, lumea este ceva mic, rotund, este un cerc al zilelor noastre. Aşa că sunt foarte încântat de faptul că volumul meu va fi publicat în România. Aştept cu entuziasm să-mi văd cartea.

N.O.: *Pe masa poetului Halil Ibrahim Özcan, ce proiecte se află?*

H.I.Ö.: Am un fişier nou, numit „Foşnetul mătăsii", la care am lucrat câţiva ani de zile, l-am trimis editurii, acum aştept. Este destul de multă aglomeraţie, atât în evantaiul meu de lucrări, cât şi în cel al editurilor.

N.O.: *Domnule Halil Ibrahim Özcan, vă mulţumesc pentru timpul acordat.*

H.I.Ö.: Şi eu vă mulţumesc foarte mult pentru sinceritatea şi efortul dumneavoastră, dragă Niculina Oprea.

Interviu realizat de **Niculina OPREA**

LITERATURA TREBUIE EVALUATĂ PENTRU VALORILE SALE AUTENTICE

convorbire cu scriitorul **AGIM ISAKU** (Albania)

Agim Isaku s-a născut în 1955, la Korça (Albania), a absolvit Literele, a lucrat ca profesor până în 1990, când a fost numit director adjunct al Radio-Televiziunii albaneze. În 1996 a devenit ambasador al Albaniei la Madrid, apoi Bratislava. Din 1999 a fost consilier al preşedintelui, apoi al prim-ministrului Albaniei ş.a.. A publicat 16 volume de poezie şi proză. Creaţii ale sale au fost traduse în engleză, franceză, spaniolă, maghiară, română etc.. Recent, a lansat în România, în romanul *Despotul*[1], cu participarea traducătorului, Luan Topciu, şi a subsemnatului.

De cum ne-am întâlnit, am avut mai multe discuţii interesante legate de poezie, de literatură, de ţările noastre… Agim Isaku este un om direct, care ştie să fie şi autoironic, dar şi concret, precis, după cum este cazul. După ce am lansat romanul *Despotul*, în organizarea Asociaţiei Liga Albanezilor din România, am convenit să avem această convorbire pentru cititorii revistei „Poezia".

Am început creaţia literară cu poezia

Marius Chelaru: Numele tău este deja cunoscut cititorilor noştri după ce am lansat împreună romanul tău *Despotul*. Dar să pornim discuţia noastră mai de timpuriu, de la începuturile tale în literatură. Au fost ele cu poezia sau cu proza? Şi cum s-a întâmplat asta? Cum a fost debutul (în poezie, şi în proză) şi apoi primii paşi de după?

Agim Isaku: Ca mulţi alţii, şi eu am început creaţia literară cu poezia, mai precis, cu rimele poetice, de când eram foarte tânăr. Prima mea poezie a fost publicată în ziarul local al oraşului în care m-am născut, la vârsta de 13 ani. Iar proză am început să scriu undeva de la terminarea liceului...

M.C.: Să vorbim întâi despre poezia ta. Ce volume ai publicat înainte de *Cincizeci de poezii*, apărut în 1986? Trebuie să îţi spun că de multe ori, şi azi, informaţiile despre scriitorii albanezi nu ne sunt tocmai la îndemînă…

A.I.: Prima mea carte a fost *Pranvera e lumit tim/ Primavara râului*

[1] Agim Isaku, *Despotul,* traducere din limba albaneză: Luan Topciu, Editura Asdreni a Asociaţiei „Liga Albanezilor din România" (cu sprijinul Guvernului României), Craiova, 2019, 288 p.

meu, publicată în 1975. De fapt, titlul cărţii nu era al meu, ci al redactorului editurii – singura editură care exista în Albania în aceea vreme. Îmi aduc aminte de titlul pe care l-am trimis la editură (în aceea vreme, nici măcar nu era numită „editură", ci avea o denumire nefirească „întreprindere", aşa cum se obişnuia să se numească „întreprinderea de construcţii" sau „întreprinderea de ţevi" etc.. Titlul pus de mine era *Fără duminică*, pe care editorul l-a considerat prea „modern" şi inadecvat. Cartea mi-a revenit pentru îmbunătăţiri „ideologice şi artistice" (critica literară de atunci chiar inventase un termen în acest sens: „ideoartistic", prin care înţelegeai că greutatea semnificaţiei acestui cuvânt era doar în prima parte a lui). Cartea a fost revizuită de şapte ori şi, în final, au rămas neatinse doar cinci poezii... Cartea următoare, intitulată *Gurwt/ Pietrele* mi-a fost dată înapoi de 11 ori, tot din aceleaşi motive. Criticile împotriva mea despre „modernismul" şi „manifestările străine (burgheze) în creaţiile mele (cu siguranţă că au fost doar împotrivea mea), au început de când eram la liceu. Recent, un cercetător care se ocupă de trecutul comunist a descoperit un document conform căruia un roman pe care l-am scris când eram student, intitulat *Visele se sfârşesc dimineaţa* (o carte pe care nu o mai am) a fost discutat la Secretariatul Biroului Politic al Partidului, care era şi cea mai înaltă instanţă a conducerii ţării. După acest moment am fost repartizat într-un sat din nordul ţării ca profesor. A fost un fel de deportare care a durat opt ani. Încă îmi aduc aminte cu emoţii plicurile maro pe care poştaşul satului mi le aducea. Înăuntru erau manuscrisele mele, care se întorceau pentru „revizuire", pentru a scăpa de influenţele străine(!!!). Astfel, cărţile noastre apărute în acea perioadă semănau mai mult cu copiii născuţi după un viol. Chiar şi sentimentele noastre despre acele cărţi, cel puţin pentru mine, sunt complexe şi confuze, la fel ca şi sentimentele mamei pentru acest tip de copil: uneori le iubim, alteori le urâm, alteori ne apropiem, alteori le lăsăm deoparte, dar totuşi simţim compasiune pentru ele... Până la urmă, aceste cărţi sunt o dovadă a gradului nostru de libertate la vremea respectivă... Bineînţeles, cărţile unor propagandişti înflăcăraţi ai dictaturii, care erau atât de numeroşi în rândul „scriitorilor", nu pot fi incluse.

Inexplicabila „nebunie" a nevoii de a comunica cu cititorul

M.C.: Să nu crezi că în România lucrurile erau departe. Ţi-aş putea povesti multe despre manuscrisele găsite la o mare editură şi felul în care erau „însemnate" de cenzori, referatele ataşate ş.a. Că tot veni vorba, de cum ne-am întâlnit am discutat şi despre Albania şi România în vremea de

dinainte de 1989. Cum a fost pentru tine, cum era pentru albanezul „obişnuit" înainte de 1989 în Albania? Cum era să aspiri să fii scriitor atunci, acolo?

A.I.: Viaţa a fost grea pentru toată lumea. Sărăcia era extremă. Alimentele în oraş au fost raţionate până la sfârşitul anilor '80. Presiunea şi controlul au fost omniprezente. Poliţia, securitatea… asta era o altă poveste. Creatorii au fost în centrul atenţiei acestor structuri monstruoase. Sub controlul personal al dictatorului, a fost creat un sistem care nu semăna cu nico altă ţară fost comunistă. În numele creării „omului nou", din 1967 religia a fost interzisă în Albania, instituţiile de cult au fost închise şi clerul a fost persecutat. Albanezilor li s-a impus o nouă religie: comunismul, o singura biserică: partidul şi un zeu: dictatorul. În 1968, în Albania totul era colectivizat şi nu era nimic privat, cu excepţia caselor la curte (nu la bloc) şi a hainelor/ lenjeriei de corp, care se cumpărau doar la MAPO (magazine populare de stat). Din 1978 Albania a fost cea mai izolată ţară de pe glob, fără relaţii externe, nici măcar cu alte ţări ale fostului bloc comunist. Aşa-numita „lupta de clasă" a fost instrumentul selectiv al pedepsei, care nu a cruţat nici măcar oamenii din nomenclatura comunistă. Pentru a înţelege duritatea acestor realităţi este suficient să aducem la cunoştinţă faptul că, în arhivele de la Moscova, istoricii au găsit un document care descrie întâlnirea între Stalin şi Enver Hoxha. Stalin îi atrage atenţia dictatorului nostru, sfătuindu-l să tempereze oarecum „lupta de clasă", deoarece, potrivit acestuia, numărul persecutaţilor (mai ales a „chiaburilor") din Albania a fost foarte mare. Pare aproape de graniţele paradoxului: unul dintre cei mai mari dictatori ai istoriei moderne, Iosif Vissarionovici Stalin, îi cere un comportament mai blând unui alt dictator!!! Iar acest „altul" a fost Enver Hoxha.

În ceea ce priveşte creaţia literară, cred că dorinţa complexă de a scrie este mai degrabă o „boală" personală şi nu are nicio legătură cu sistemele politice, mai ales în perioada de debut. Acest lucru mi s-a întâmplat şi mie. Apoi, când te loveşti de zidul de piatră al redacţiilor, care semănau mai mult cu organele de persecuţie, realizai în ce horă ai intrat. Dar deja era mult prea târziu pentru mine. „Boala scrisului" luase deja dimensiunile uneia terminale, iar inexplicabila „nebunie" a nevoii de a comunica cu cititorul devenise în cele din urmă un blestem de care nu puteai să mai scapi. A început apoi o nouă fază a acestor relaţii cu cititorul: aceea a rafinamentului modalităţii de comunicare. În istoria omenirii o mare parte din literatura „de vârf" a fost scrisă sub dictatură. Cu siguranţă nu întotdeauna sub o dictatură ideologică, dar, în orica caz sub dictatură. Astfel, memoria literaturii, o memorie care trăieşte împreună cu ea într-un

mod organic, a urmat şi aceste încercări ale scriitorilor de a se exprima prin parabole, de a spune ceea ce ei considerau veridic sau, mai exact, corect. Îmi amintesc că, în această perioadă, a apărut tendinţa de a evita celebrele cinci puncte ale metodei realismului socialist, printre care cel mai important era „oglindirea realistă şi în evoluţia ei revoluţionară a realităţii obiective." Vorbim despre literatura sănătoasă sub dictatură. Aşadar, au luat naştere cărţi cu tematică istorică, dar nu pentru a descrie faptele glorioase, ci pentru a trage o paralelă şi pentru a transmite mesaje „periculoase". De acest tip au fost, de exemplu, proza şi romanele lui Ismail Kadare, cu tematică din Imperiul Otoman. (Reamintesc aici că un eseu al lui Bertolt Brecht, scris în 1934, *Cele cinci dificultăţi pentru a spune adevărul*, a devenit aproape un manifest pentru un grup de scriitori care înţeleseseră realitatea în care trăiau şi care îşi asumaseră o nouă misiune, diferită de ceea ce cerea partidul). De pildă, în 1988, când şi în Albania se simţea sfârşitul comunismului, eu am publicat romanul *Hija/ Umbra* care aborda „tema zilei", şi anume degradarea caracterului omului aflat sub violenţa birocraţiei în dictatură. Reacţiile a fost foarte dure. Au avut loc şedinţe în cadrul comitetului de partid. Am fost atacat din nou din toate direcţiile. În acel moment am ales să scriu un discurs alegoric. Aşa s-a născut romanul *Despotul* care, în esenţă, dezvolta şi ideea că „independenţa ideologică", „asediul imperialisto-revizionist" – aşa cum proclama propaganda comunistă a ţării mele – au fost doar invenţii care serveau statornicirii dictaturii în sine şi întăririi acesteia.

Aşa-numita „revoluţie democratică" nu a fost decât o democratizare negociată

M.C.: După 1989 în România a început un proces, ca principiu cu premize/ cerinţe normale/ necesare, de re-lecturare a istoriei literaturii noastre, a unor scriitori importanţi, uneori corect, alteori cu accente exagerate sau chiar tendenţioase. Încă mai avem mult de lucru, de pildă, cu re-aşezarea scriitorilor nu doar din ţară, dar şi din „diaspora", la locul pe care îl au de drept. Cum a fost în Albania? Mă gândesc, între alţii, şi la Poradeci[1], Kutelli[1], dar şi, pe un alt palier, la generaţia lui Visar Zhiti şi atâţia alţii, şi chiar la Ismail Kadare, dintr-o perspectivă.

[1] Lasgush Poradeci (Llazar Sotir Gusho) (1899 – 1987/ 1988 s-a născut în 1899 la Pogradec (orăşel pe malul lacului Ohrid, de aici pseudonimul). Studiile superioare le-a început în România, le-a finalizat în Austria. Formarea sa intelectuală a fost marcată de şederea în România, Bucureşti şi Viena fiind socotite atunci, nu doar

A.I.: Deja există o convingere generală că așa-numita „revoluție democratică" nu a fost decât o democratizare negociată. Acest lucru este valabil pentru întreaga zonă excomunistă, de la Kamchatka în est până la Berlin în vest, și care se termină în sud, să zicem în Konispol – cel mai sudic oraș al Albaniei. Evenimentele din Est: căderea Zidului Berlinului și, în special, împușcarea dictatorului Ceaușescu, au devenit școală de instruire pentru liderii comuniști din Albania, care, într-un an de zile, au luat măsuri și au ținut sub control o posibilă „ciocnire" între comuniști mulțumiți și cei nemulțumiți. Acest lucru a fost ajutat și de faptul că, timp de o jumătate de secol, reprezentanții clasei burgheze, răsturnată după război, au fost excluși din viața publică, ba chiar nu aveau dreptul nici la educație (ei sau copiii lor nu puteau merge la universități) și, „prăbușirea" comunismului i-a găsit nepregătiți. Pe de altă parte, Partidul Comunist a avut grijă să pună o barieră insurmontabilă între albanezii din Albania și o bună parte a diasporei anticomuniste.

Să revenim la întrebarea dvs. Odată cu deschiderea Albaniei, a început un proces de reevaluare a absolut tot: istorie, cultură, mod de viață, educație, desigur, și literatură. Scriitorii de propagandă comunistă erau deja „uitați" și eliminați din manuale. Au fost publicați și republicați scriitori a căror operă era interzisă din motive ideologice. Alți scriitori „uitați" din literatura interbelică și postbelică au fost republicați, cum ar fi cazul lui Poradeci și Kuteli. Aceștia nu au fost complet interzișii, dar erau lăsați în uitare, fiind publicate parțial operele lor. Între timp, a ieșit la lumină literatura „de sertar", literatura de închisoare, Visar Zhiti[2] fiind

---

în Albania în această regiune, cele mai bune centre pentru educație). Teza sa de doctorat la Universitatea din Graz, Austria, a fost despre Eminescu (*Der verkannte Eminescu und seine volkstumlich-heimatliche ideologie/ Necunoscutul Eminescu și ideologia lui națională/populară*), cu o bursă de la statul român.

[1] Mitrush Kutelli/ Dhimitër Pasko/ Dimitrie Pascu, scriitor care trăit/ a scris în România, născut la Pogradec, la 13 septembrie 1907. Este un nume de seamă al diasporei albaneze din România. Dinainte de a veni la noi a fost la o școală în limba română. La București a absolvit Facultatea de Științe Economice, în 1934, cu o lucrare de licență de interes, atunci și acum: „Sistemele bancare din Balcani".

[2] Născut în 1952 la Durrës, este o voce aparte în peisajul poetic/ literar al țării sale. A suferit mult în perioada comunistă (persecuții, torturi, opt ani de temniță) ș.a. După 1989 a fost consilier în Parlamentul Albaniei, deputat, diplomat: de două ori la Ambasada Albaniei din Italia, la Sfântul Scaun din Vatican, recent la Washington, SUA. A fost și ministru al culturii ș.a. Am publicat poeme ale sale în „Poezia", semnalîndu-i mai multe cărți, cel mai recent, *Aripa frântă*, ediție bilingvă română-albaneză, prefață de Luan Topciu, care semnează și versiunea română, împreună

reprezentantul cel mai de seamă. În primii ani după 1990 s-a încercat înlocuirea literaturii realismului socialist cu o altă literatură, să spunem a realismului anticomunist, fenomen ce se întâmplă în momentele de răsturnare a unei dictaturi ideologice. De exemplu, acest fenomen s-a întâmplat şi după căderea fascismului. Dar, cel puţin eu cred în felul următor: foarte repede s-a înţeles că această literatură subterană (vorbesc despre partea „sănătoasă" a literaturii) se aseamănă mai mult sau mai puţin cu compararea literaturii închisorii fără a fi judecat „împricinatul", cu cea a detenţiei „legale".

A existat o oarecare nedumerire în procesul de evaluare, mai ales datorită lipsei unei dezbateri în acest sens, dar şi datorită lipsei unei critici literare propriu-zise. Acei critici instruiţi în perioada comunistă au procedat la fel, adică pe criterii ideologice, dar de data aceasta, cică, pe criterii anticomuniste!! Pentru că există o mare neînţelegere: conceptul de democraţie se consideră egal cu anticomunismul, cel puţin în primii ani de viaţă pluralistă. Astfel, pendulul evaluării se mişcă în mod dezorientat şi va mai dura ceva timp până când acesta se va mişca coerent. Literatura trebuie evaluată pentru valorile sale autentice, care se omologhează cu unele valori universale.

M.C. : Pe de altă parte, unii dintre scriitorii de dinainte de 1989, mai mult sau mai puţin cunoscuţi, dincolo de „reevaluare/ re-lecturare", au „căzut" dintr-o dată în „uitare", dacă nu „dizgraţie". Adesea au intrat în „discuţie" şi motive extra-literare (putem cita cazurile Paul Goma sau, mai aproape în timp, Vintilă Horia şi discuţiile recente despre el şi opera sa). Explicaţiile sunt, aşadar, de tot felul, unele corecte, ţinând de ce a fost şi cum a fost la noi comunismul. Cum a fost în Albania după 1989?

A.I.: Încep cu ce am spus mai sus: ne-a lipsit o dezbatere autentică cu privire la reevaluarea literaturii. Tendinţele cred că sunt aceleaşi peste tot în această parte a Europei. Cei care „conduc" critica literară, tocmai din cauza formării lor cu normele esteticii marxiste-leniniste, dar şi din lipsa unor dezbateri de ordin estetic, tind să conducă dezbaterea şi în domenii extraliterare, înlocuind „partizanatul comunist" cu „partizanatul anticomunist". Dar literatura de calitate pare să supravieţuiască cu mult peste această dezorientarea generală. Totuşi, pare-se, va dura ceva timp să dăm nişte răspunsuri la o serie de întrebări: dacă este posibil să scrii o

---

cu Renata Topciu-Melonashi, Editura Asdreni, a Asociaţiei Liga Albanezilor din România, Craiova, 2018 („Convorbiri literare", aprilie 2019, „Albanica", revistă ştiinţifică şi de cultură a Asociaţiei Liga Albanezilor din România, 2019).

literatură bună sub dictatură? Implicarea politică a scriitorului alterează valoarea literaturii? Şi alte întrebări similare care pot fi incluse la întrebarea „Ce vom face acum cu Maiakovski?"

M.C.: Că tot vorbeam… Un alt tip de „uitare": nu de mult am citit un articol, în care Frrok Çupi[1], în care acesta spunea „Ce mă îngrijorează mai mult este boala celor care uită. Iată de ce: cei care uită sun mereu „cei mari" şi care vor să devină „mai mari". „Cei mici" nu sunt trataţi corect.

A.I.: Cred că întrebarea este legată, mai ales, de intervenţia violentă a politicii în aprecierea vieţii publice, artistice, literare.

M.C.: În primul rînd, dar nu numai.

A.I.: Instrumentele pe care le foloseşte politica sunt străvechi şi aceleaşi: este valoros cel care mă serveşte. Alţii sunt fie duşmani, vânduţi adversarului politic, fie trebuie uitaţi şi lăsaţi în tăcere. Este o rămăşiţă a dictaturii, dar şi un fapt trist că politica şi în ziua de astăzi continuă să controleze zonele în care nu trebuie să aibă acces. Aşa se întâmplă cu mass-media, cu artele şi chiar cu cadrele universitare, ai căror şefi sunt schimbaţi odată ce se schimbă partidele de guvernământ... Aceste lucruri se întâmplă în cazul unei politici proaste, ţin de esenţa ei. Ar fi trebuit ca literatura şi cultura sănătoasă să contrazică acest fenomen. Dar se pare că este un război de lungă durată, care nu se va sfârşi niciodată.

M.C.: Acum să vorbim despre proza ta, despre volumele de până acum, despre *Despotul*, dar, în final, poate ne spui câte ceva despre volumul la care lucrezi acum, despre care îmi povesteai în Bucureşti.

A.I.: Ideea pentru romanul *Despotul* s-a născut cu mulţi ani în urmă. M-a preocupat constant propaganda partidului nostru comunist care lansa continuu ideea că Albania era singura ţară din lume care construia socialismul stalinist, fiind înconjurată de duşmani capitalişti, imperialişti şi revizionişti (Albania s-a despărţit de blocul comunist estic în 1961, în timpul lui Hruşciov, şi apoi de China în 1978, pe vremea lui Deng

[1] *Why is Vera Isaku forgotten?*, scris pentru „Albanian Free Press newspaper" şi www.afp.al; postarea (din 08-01-2018, 12:27) fiind semnată de Erdi Ibro. Vera Isaku (n. în martie 1955), soţia lui Agim Isaku, este jurnalistă, scriitoare, publicistă, diplomat, conducătoare a unor instituţii importante din Albania. Ca şi Agim, Vera a absolvit Universitatea din Tirana. Este una dintre primele femei jurnalist la jurnalul Rilindja Demockratike, a fost vice-director al radio-televiziunii albaneze. A publicat mai multe volume.

Xiaoping). Această propagandă nu era decât o strategie care ajuta prelungirea dictaturii şi creşterea puterii nelimitate a dictatorului. Aşa-numitul „asediu imperialisto-revizionist" a fost, de fapt, doar o invenţie a comuniştilor, deoarece nimeni nu s-a ocupat cu adevărat cu Albania. Cândva, la sfârşitul anilor '70, citisem într-o revistă mai veche o fabulă care vorbea despre un asediu medieval şi că împăratul armatei care asediase cetatea murise. Conducătorii armatei ţin ascunsă moartea împăratului, de frica dezlănţuirii armatei. Îl îmbalsămează pe împărat, îl sprijină cu un sceptru (o bâtă) şi îl plimbă conform unui ritual periodic, pentru a menţine cât mai mult timp asediul, care de fapt era aproape inexistent. Această situaţie a continuat până când sceptrul (bâta) este mâncată de viermi şi împăratul îmbălsămat se prăbuşeşte. Astfel s-a născut fabula romanului meu, care a fost îmbogăţită cu ideea că acest fals asediu a fost terenul pe care s-a construit puterea despotului Herman. Romanul l-am scris într-un interval lung de timp şi, desigur, am încercat să aduc multitudinea relaţiilor complexe într-o realitate închisă şi violentă, cum ar fi realitatea unei dictaturi, amestecată cu naţionalism. Lucruri pe care, de altfel, le-ai semnalat şi tu.

Acum lucrez la un nou roman despre viaţa unui om simplu care, în momentul prăbuşirii imperiului otoman, în schimbul unei plăţi, s-a convertit din creştin în musulman şi a început să trăiască o viaţă, care era total opusă cu ceea ce se întâmpla în Albania după separarea de Imperiul Otoman. Poate este prea devreme să vorbesc despre acest nou roman...

(În Occident) preocuparea pentru ţările noastre există pe fondul unui interes aproape exotic

M.C.: Atunci aşteptăm să apară, şi poate va fi tradus şi în limba română. Este un fapt că autorii din zona noastră nu răzbat de loc uşor pe piaţa europeană şi mondială. Un motiv serios este şi maniera în care pot pătrunde pe marile „culoare" editoriale prin traduceri bine făcute, care pot ajunge la edituri de forţă. La noi se discută mult şi despre cum e concepută şi cum este pusă în aplicare efectiv politica instituţiilor de stat în ce priveşte promovarea autorilor români. Cum este în Albania?

A.I.: Cu regret pot să vă spun că nu există nicio dezbatere în Albania până acum în acest sens. Fondurile pentru cultură sunt aproape inexistente şi cele care există se folosesc, în mare măsură, în mod greşit de autorităţi. În fiecare an aflăm că activităţile tradiţionale, galeriile de artă şi librăriile se închid. Nu mai avem uniune a scriitorilor, nici organizaţii libere sau cluburi de scriitori. Albania este o ţară mică, piaţa este mică şi

nici un scriitor nu poate trăi cu profesia de scriitor. Limba albaneză, ca limba unei ţări mici, cum este Albania, nu ajută în acest sens. Nu am reuşit ca în aceşti ani să încheiem nici măcar cu Republica Kosovo o politică comună în ceea ce priveşte extinderea pieţei...

Referitor la intrarea pe piaţa occidentală eu cred că acest lucru este dificil din cauza comportamentului din ambele părţi, adică al pieţei de acolo, dar şi din cauza lipsei de interes din partea statului nostru pentru a ajuta în această privinţă. Piaţa „de acolo" este invadată de „produsele" lor, cu siguranţă, şi care sunt de calitate. Preocuparea pentru ţările noastre există pe fondul unui interes aproape exotic: două sau trei nume le sunt suficiente. Poate că acesta este şi interesul real al publicului din Vest. Desigur, o atenţie mai mare şi responsabilitate din partea statului ar da o mâna de ajutor în depăşirea acestui handicap. Dar speranţele sunt slabe. Aşa numitul pragmatism (care pare a fi un numitor indirect al corupţiei, abuzului de putere, activităţilor comerciale ilicite, adică pur şi simplu excrocherie) deja a pus stăpânire peste tot.

M.C.: Am constatat că aveţi diasporă destul de activă din punct de vedere literar, răspândită prin toată lumea, cu autori mai mult sau mai puţin vizibili şi în ţara de adopţie. Câţiva dintre ei au fost traduşi şi în română. Cum este această diasporă primită/ implicată în viaţa literară din Albania?

A.I.: Este adevărat că avem o diasporă răspândită în toată lumea. Avem, de fapt, două categorii de diasporă: una care a fost strămutată înainte de instituirea comunismului, după care a urmat o pauză a imigrării albanezilor de aproape o jumătate de secol, din cauza închiderii ermetice a Albaniei sub dictatură. Şi apoi avem diaspora nouă, cea post-comunistă, formată după 1990.

Piaţa de carte este aproape inexistentă sau speculativă la noi

M.C.: Cam aşa a fost şi la noi, după şi înainte de 1989, cu diferenţele pe care le ştim. Dar au mai fost şi valurile de imediat de după revoluţie, cu „micşări de contrarevoluţie", „mineriadele" şi alte fenomene care au destabilizat societatea.

A.I.: Mai avem, de asemnea, şi o „diasporă" străveche: comunitatea albanezilor din Italia, numiţi „arbăreşi", care au părăsit în valuri Albania după ocupaţia turcă şi s-au stabilit pe partea cealaltă a Mării Adriatice. După căderea comunismului s-au creat oportunităţi de de cunoaştere şi de comunicare cu produsul literar al acestei diaspore. Acum această

comunicare este posibilă, dar politicile oficiale legate de piaţa şi circuitul cărţilor pare a fi una antiproductivă. Problema este că piaţa de carte este aproape inexistentă sau speculativă la noi şi deja lucrurile au mers prea departe. De exemplu, am aflat că noul ministru al culturii, în contextul „reformei" (de fapt: „deformei"), a desfiinţat Direcţia de Carte din cadrul Ministerul Culturii. Sper să nu înfiinţeze vreo direcţie a (show-urilor de doi bani) după aceea...!!!!

M.C.: Mă bucur că am putut participa la lansarea *Despotului*, de la Bucureşti, tradusă cu mult suflet de Luan Topciu, că revista noastră a publicat un text despre romanul tău[1]... Cu ce impresii ai plecat spre casă din România, la această a doua ta vizită?

A.I.: Aceasta a fost a doua oară când am venit în România în calitate de scriitor. Prima dată am fost într-o delegaţie de scriitori în martie 1991, imediat după căderea comunismului. Îmi amintesc, mai ales, întâlnirea noastră cu Mircea Dinescu, pe atunci preşedinte al Uniunii Scriitorilor din România. Desigur, după atâţia ani, România, cel puţin Bucureştiul pe care am avut ocazia să-l văd, mi s-a părut schimbat în bine. Cunosc, cât de cât, dificultăţile prin care aţi trecut, dar dragostea, grija şi seriozitatea pentru carte mi se pare la un nivel mult mai bun decât în alte părţi, ceea ce este o garanţie în plus pentru un viitor mai bun. Am fost emoţionat de primirea călduroasă a organizatorilor lansării cărţii mele, de abordarea profesională a cărţii şi a evenimentului în sine, dar şi datorită traducerii, despre care, aşa cum aţi menţionat, este foarte bună (şi sunt convins de asta, deoarece cunosc calităţile şi profesionalismul lui Luan Topciu). M-am întors în Albania cu o mare tristeţe dintr-un motiv complet opus celor menţionate mai sus: mă întorceam într-un loc unde astfel de activităţi, această seriozitate pentru carte nu mai există. Şi este ţara mea...

M.C.: Să încheiem, nu înainte de a-ţi mulţumi pentru interviu, cu proiectele tale în ale scrisului.

A.I.: Lucrez la romanul amintit mai sus, care are un titlu provizoriu *Oso*. Apoi am în plan un alt roman, *Doi eroi ai timpului nostru*. Revizuiesc şi un volum de poezie, pe care mi l-a adus un prieten, volum pe care îl ştiam pierdut...

Interviu de **Marius Chelaru**; versiunea română: **Luan Topciu**

[1] Marius Chelaru, „Cînd *morţii sunt mai deştepţi decât viii*", „Convorbiri literare", Cartea străină, ianuarie, 2020.

Denisa CRĂCIUN

...3 poeme pentru Salah Stétié... Que son âme repose en paix!

Unit cu SPIRITUL, despre care spunea că este „singura divinitate reală" din lumea noastră, Salah este acum „Cel Ne-numit" din poemele sale, „Cel Prea Pur", ce nu mai poartă veşmintele numelui sau formei.
Fie ca sufletul Lui să continue să ne împărăţească inimile, visele, poemele, luminându-ne calea spre trezire, iubire, desăvârşire!!!

Mutism
Cuvintele nu mai vor să iasă
din ele însele nu mai vor
să le iasă vorbe să le crească în frunte
stele stau să încolţească
sub nu ştiu ce munte

lalelele iar şi-au lungit gâturile
capetele grele de atâta ploaie nemărturisită
şi-au culcat la pământ
se fac una cu iarba cuvintelor

cuvinte ce au plâns până n-a mai rămas din ele
decât plânsul de când ai plecat păsările
cântând au rămas

Celui mai viu
Mortul apucase pe un alt drum
noi nu vedeam dar el mergea acum
însoţit de un alai

Mortul eram fiecare din noi rând pe rând
însă nici asta nu vedeam decât atunci când
păşeam pe aerul înserării ne scăpa din mâini bruma
mişcătoare a dimineţii
îmbrăţişare era la fel de proaspătă
ca miezul de soare al porumbului pe care
şiruri nesfârşite de noi şi noi alţi noi

îl seamănă îl plivesc îl sapă îl culeg îl macină
şi-l mănâncă neştiindu-se prinşi în neclintita măreaţa matriţă
a dorinţei celui mai viu dintre morţii lui Dumnezeu

Urma neființei
Cum să locuiești o casă
sau o carte care nu te mai cunoaște
cum să grăiască vântul
într-o limbă a cărei fiu fiică
nu ai fost nu ești nu vei fi
floare de câmp de aer de cuvânt
pentru toarta cănilor de lut

cele mai frumoase ceasuri sunt cele ce se beau
între două războaie
țesând ale absenței tâmple temple
nu se mai fac se desfac
totul e gata țâșnești ca o lună
pe prag în fața casei nevăzută
aripa albastră a corbului te înfășoară

îmi duci cu tine privirea
nici de om nici de fiară
urma lăsată în fața porții
înghite drumul ce-ți numărase pașii mistuie
orice casă
orice carte
care nu te mai cunoaște

Răsvan POPESCU

Pisici pe acoperiș

Soare nepăsător... Timp încetinit...
De colo-colo ființele nimănui
De la un acoperiș la altul, fără o motivație aparentă
Sau lenevind în toată splendoarea lor pufoasă
Lipite de coșurile bucătăriilor
Ne urmăresc prin geamurile termopan cu privirile acelea enigmatice, intense
Ca niște reproșuri mute
Ce le-am făcut?
Noi nici nu avem curte, avem parcare
Agasante, fragile, agile

Au lumea lor intangibilă, suspendată
Unde pândesc turturelele, porumbeii
Cu poteci invizibile de la o casă la alta
Unde e mai îngust îşi învaţă puii să sară
Când plouă se strecoară pe sub streşini
Şi măcar atunci nu le mai văd, nu mă mai irită
Au fost pentru noi ceva neaşteptat
Când ne-am mutat în acel cartier mărginaş, atemporal
De case-vagon, acoperite cu carton dat prin smoală
Stâlpi de iluminat din lemn, unşi cu păcură
Şi cişmele picurând la răspântii
Aici aerul e mai curat ca-n urbanul mare, nici trafic nu e
Duminica se aude slujba de la biserică ca şi când ai fi acolo
Aş putea să vă vorbesc despre spiritul inefabil, dar să nu vă plictisesc
Aşadar iată-ne în primul bloc nou
Privind vecinii din balcon drept în creştet
Ca într-un studiu la microscop
Pitici de grădină printre răsaduri şi rufe întinse la uscat
Fac foc de frunze uscate şi fumul urcă invariabil la noi, ca şi palavrele
Sparg lemnele ca într-un ritual închinat iernii
Dau pomii cu var şi casele, să ţină bolile departe
De fiecare sfânt chefuiesc cu familionul şi cu vecinii
Caldarâmul e tot un şotron, tras cu creta
Unde copii ţopăie într-un picior
Şi ne spun săru-mâna, ca la ţară
Numai pisicile ne ocolesc anxioase
Presimţind invazia ce va veni
Nu-i nimeni de vină, se cheamă progres
Omuleţii s-au risipit care-ncotro
În rablele lor, cu lucrurile legate deasupra cu sfoară
Căsuţele s-au plecat în faţa vilelor P + 3, acoperite cu ardezie
Unde pisicile nu mai pot ajunge
O vreme s-au refugiat prin magazii, cât au mai fost şoareci
Coşuri de sobă nu mai sunt, nici streşini
Aşa că nici ele...
O singură dată camera noastră de luat vederi, cu senzori
A prins o umbră furişată-n zori
Ca o întrupare a ceţii...

Clei de oase

Prima mea carte a fost un surogat, o pastișă după Jules Verne
Un fel de schiță pregătitoare, prevestitoare
La vîrsta aventurilor pe hârtie
În susul râului, către izvoare
Și mormintele primilor oameni
Care nu se lăsau descoperite
Unul după altul catârii se prăbușeau sub povară
Ca și cărăușii sub molime
Am voie să spun negri?
Caravana se împuțina în fiecare zi
Până când am rămas singur și frustrat
Ce rost are jurnalul acesta atât de minuțios
Pe care nu-l va mai găsi nimeni, niciodată
Va putrezi și el sub ierburi
Care nu fac nicio diferență între un trup omenesc și un corp de hârtie
Totul este biodegradabil
La sfârșit totul este înghițit...
Tatăl meu, topograful s-a panicat când a fost chemat la școală
Ca să-mi bage mințile în cap
Învățătorul s-a plâns că am emoții negative
La clasă sunt mai mult absent și mă fofilez de la sport
"Să fim realiști, n-o să poată fanteza toată viața
A venit timpul să intre în rând, în rutină
E cel mai bine așa..."
Apoi i-a pus tatei foile confiscate în brațe, prostioare, cum a zis el
Dar în care eu îmi deschideam cărarea
În inima junglei de nepătruns
Acum știu că mă căutam pe mine în lume
Ce-o fi deslușit tata, care nu-l citise pe Verne
Pe o terasă ieftină, cu mese și scaune din fier
Cu o halbă în față și încă una
A stat acolo până la ultima filă și după
Întrebându-se dacă chiar sunt al lui
Care nu scria decât cărți poștale de la băi
Când a reușit să stea pe picioare a mers la un tipograf
Care a legat manuscrisul cu clei de oase, între două coperți
Înscriind deasupra numele meu cu litere de-o șchioapă
Apoi tata a alergat cu lucrarea la piept

Şi toţi câinii după dânsul
Erau mulţi la vremea aceea, tocmai se demola mahalaua veche
În favoarea unui cartier-dormitor uriaş
Unde el trasa fundaţiile cu teodolitul şi eu îl ajutam cu stadia
Câinii însă rămaseră de izbelişte, se înhăitaseră
Noaptea trebuia să dai serios din picioare ca să nu te composteze
Mama i-a deschis ofuscată, ce-i hărmălaia asta?
Şi ce pute aşa?!
Ea nu citea decât facturi, etichete, prospecte
Şi pliante care ne veneau gratuit în cutia poştală
Doar, doar vom cumpăra ceva, dar cu ce?
El stătea în prag transportat, încurcat
E ca nimeni altul, i-a spus şoptit
Dar ea zise : tu l-ai cocoloşit! Acu' descurcă-te!

Lazăr cel înviat

Dintre toţi oamenii trăitori pe lume
Mai ales că a făcut-o de două ori
Cel mai tare mă calcă pe nervi Lazarus
Aşa cum apare el în registrele romane din vremea recensământului lui Irod
Autorităţile erau riguroase, ca şi acum
Cînd e vorba de dări la stat, să nu piardă vreun contribuabil
Aşa că avem dovada scrisă că într-adevăr a trăit, cel puţin prima oară
Apoi a fost radiat din acte
Şi reapare mai tîrziu în evanghelii
Se spune că Lazăr ar fi căzut la pat, rudele s-au panicat, i-au trimis vorbă lui Isus
Mai ales că erau ceva neamuri
Dar acesta era ocupat, a ajuns după patru zile
Când Lazăr era mort şi îngropat
Martorii zic că mirosea cînd au dat piatra la o parte
Totuşi Isus l-a chemat afară şi el a ieşit
Înfăşurat în giulgiu, ca în filmul lui Coppola
Şi din clipa aceea a amuţit
Femeile au sărit cu gura pe el
Dar el doar le-a mîngîiat pe creştet
Minunea s-a săvîrşit, demonstraţia s-a încheiat, lumea s-a împrăştiat
Isus s-a dus să moară pe cruce

Lazăr însă a mai trăit vreme îndelungată
Și ne-a lăsat tot așa, îndoiți
Tresărind în somn, lac de apă
Ce e dincolo? E una sau alta, sau ceva?
E măcar lumină? !
Biserica a înțeles că sunt multe-n joc
Lucruri neștiute, spaima de inevitabil, de abis
Așa că s-a văzut nevoită să dea niște îndrumări și chiar standarde

Cum faci să ajungi acolo Sus și nu Jos?
Tiparnițele din mănăstiri s-au pus în mișcare
Rostogolind cuvinte de care să ne lăsăm călăuziți
Restul a făcut pietatea...
Numai Lazăr a rămas neștiutor și neimplicat
Monosilabic pînă la capăt
Mânându-și oile prin deșert : hi, ho, hep, hep, hep
Până când nu a mai putut să se țină după ele
S-a lăsat în genunchi și-a înfipt degetele rășchirate în nisip
Și asta a fost tot...
Din surse, se pare că totuși s-ar fi confesat unui păstor
Care s-a aplecat asupra lui în ultima clipă
Dar acesta era surd de-a binelea...

Radu FLORESCU

Terapie cu îngeri

* * *

într-o continuă spaimă a cărnii vor pleca
de la mine înspre tine
în fiecare noapte gîndurile
ca o mie de felinare aprinse.
la început vor fi doar o părere
un semn
o vocală bine articulată
care va străluci pe cerul dimineții
ca un balon cu aer cald.
se vor agăța de limbile copiilor muți
vor pătrunde în casele femeilor
singure

în azilele de bătrîni
vor încărca memoria unor vînători
ai deşertului
şi cînd toate astea se vor fi întîmplat
un cuvînt va pune stăpînire
pe minţile noastre
ca marea pe ţărm.

* * *
gata cu bucuria de-a fi singur.
gata cu şireturile legate în grabă
cu spuma de ras uscată pe faţă.
lucrurile au devenit tot mai tăioase
iar pînă la următoare dimineaţă cu ploaie
oasele tale vor creşte
vor creşte
ca o fîşie de pămînt între graniţe.
mîine cei care vor călători clandestin
vor ascunde în buzunare
ceva din cele o sută de zile
în care dragostea ta a secerat cîmpiile
a urcat munţii
a trecut marea
a pregătit cu migală
cît să încapă sub unghii
acest amestec de întîmplări
fericite.

* * *
nu mai eşti singur. cei din jurul tău
îţi măsoară casa
răzuiesc varul pereţilor
îţi numără zilele
intră sub pielea ta tot mai subţire
ca să vadă cît de departe ai ajuns.
în podul casei a înflorit floarea de podbal.
de aici vezi bolta cerească
acoperită de nori tineri.
e timpul
să dai foc locului

ca nimeni să nu te mai rateze
mulți ani de acum înainte.

* * *

în fiecare zi urci dealurile. pînă la apusul soarelui
cauți locul în care se distribuie energiile
locul în care se împarte picătura de sînge.
iarba ți-a ajuns pînă la piept.
prin căldura amiezii capul tău pare
o magazie plină cu gloanțe.
continui să mergi
simți chemarea
te bucuri
cînd subconștientul lansează semnale
care răzbat pînă dincolo.

* * *

ai ajuns la vîrsta cînd în fiecare zi în capul tău
se produc drame.
drame de care sîntem legații unii de alții
prin cordonul ombilical.
e ca o repetiție în formă continuă
dimineața și seara
cînd pe peretele de nord al casei
coboară în rapel îngerul.
acum cînd ai terminat de construit
piatra și cărămida
varul și cimentul
marile schițe sau pierdut. doar îngerul
mai păstrează pe umăr legate cu sfoară
uneltele.

* * *

nimic altceva. închizi ochii și vezi pereții camerei
ca o piele de bivol bine întinsă
gata să plesnească. înlăuntru
mirosul dulceag al omului singur
boala
spaima
adevărul tăios care te împresoară.

Dan ANGHELESCU

Poet, eseist, istoric literar, licenţiat al Facultăţii de Muzicologie Compoziţie a Conservatorului de muzică „George Enescu" din Iaşi, doctorat în filologie, este Membru al **Uniunii Scriitorilor din România (USR), membru PEN Club România. Volume de poezie:** *Cerul în apă, Lumea ca adiere,* Junimea, Iaşi, 1980, *Maşinării de traversare a sufletului toamna* Cartea Românească, 1983, *Poeme,* Eminescu, 1989, *Pietrificarea memoriei* Eminescu, 1999, *Şi atunci ar fi trebuit să vorbesc,* Libra, 2009, *Ireal de-ne-temperat,* Moldova, 2012, *Şi atunci ar fi trebuit să vorbesc/A ce moment j'aurais dû parler,* (volum bilingv româno-francez) Eikon, *2012, Excomunicările maşinului de scris, 2014, Discursuri îndrăgostite, 2015,Inefabila Povară, 2018,* Eikon.

scrie-mă/... dacă există sfârşit/ scrie-mă...oasele

mele / ca iedera/ adorm
pe un zid incolor.../ important e să încerci mereu/ lucruri noi...
câţiva centimetri de tavan / atins cu privirea .../ un cântec negru/ un
zid /o realitate.../ o mobilă veche/înmulţind imaginile cu brusturi/ şi cu
unele/ rude/ îndepărtate...

şi astfel se denaturează regala solitudine.../singura mea pradă/ e
o fugă de Bach/ ...în ea fiinţe mari de lumină/...se spovedesc cu oceanele...
dă-mi Doamne/ o transparenţă...în re minor/ plutesc obiecte/ carul
istoriei
e/ atonal...şi eu am în cap/ crucea sudului.../ deci/

scrie-mă/ dacă există sfârşit/ aerul se va strânge/ într-o cadenţă
picardiană/... ies
lupii din amurguri/ adu-ţi aminte /...pe poduri/ atunci se aprindeau/
lumânări...

din manuscrisele/ îngălbenite/ se/ instrumentau/ surpări...şi/ ... marea
ridica
la suprafaţă/ vertiginoase/ porţiuni de /uscat.../ şi o ameninţătoare

la face narquoise de la lune

şi dacă realitatea/ e astfel/...notre rêve/ ne méritera pas ses ténèbres...?

poemul acesta/ raport aproximativ.../ interdicţii/ funii de / agorafobie/ ...
distanţe

galactice…şi o inexplicabilă putere de a/ supravieţui/ într-un auz/ şi într-o memorie/ străină…dincolo de fluvii / de copaci/ şi de / nostalgicele gramofoane…/ alături de /buletinul de ştiri…

cuvinte…/ ale duminicilor de vară…ale platanilor/ ale asfaltului ivesc/ obiecte…/ dacă/ nu-i prea târziu/ povesteşte-mă/…

din valize/ poşete/ sacoşe şi/ geamantane… se varsă/… şi/ de din lacurile/amurgului/ se varsă/ însăşi amurgul…/ bărci negre păsări/ de noapte…/ plutirea lentă a celor/ înecaţi…

în acel loc/ ascensoarele / vorbesc singure cu uşile/ larg deschise…

tocmai se organizează /declinul subtil/ al lucrurilor…în toiul nopţii/ lamentoul de gări pustii/ îşi pierde/ înţelesul…se/ nasc istorii tot mai sumbre…./vagoanele cară / frigul de peste /lume cu steagurile/ lui/ cu paltoanele vechi/ care promit/ în fastul/ funebru …/ frunzişuri şi/ ape…/altminteri ştim oglinzile / …insulele cu livezi/ interzise…/ complotează…în

spaţiile acestui poem/ vor începe să… toamnă…/ori poate/ brusc/ să /christian morgenstern.../adăposturi/ promisiuni/… *la vérité s'eloigne…*

zilele atinse de tristeţea/ unor duminici/ din supermarket… inexplicabilul / inundă…/va fi scandal/ se vor/ aprinde/ felinarele unor/ mari părţi de vorbire…/ asta în vreme ce tu îmi/ zâmbeşti cât să se răstoarne / mari înfloriri peste/ întregul/ oraş…

în mijlocul incertitudinii/ nu ţi se mai poate / cere/ nimic…

les vision se sont envolées toutes bien loin/ pour ne plus revenir…

într-un oraş ireal/ unde nu te aşteaptă /nimic / şi nimeni cu nimeni / eşti un

taxi pustiu/ pe care îl
cheamă / auind/ *nici-undele* şi o pură atingere a / celor care/ trecând chiar prin tine mureau...
în uimirile acestui oraş ireal/ în pauza de masă/ triste dactilografe / or să-şi bea

indiferente/ ceaiurile… / reci...furtuni luminoase din sud/ vor ieşi din
poşete lor uzate...
de dinafară de lume/ e cineva ascuns în mine / în tine/care strigă/...dar
despre asta nu se poate spune nimic/ umbrele verii
s-au ascuns/ în pereţi...
să rămânem/ dară/ cu ochii închişi /...sunt *lacrimae rerrum*/ nu
se întâmplă nimic/...aş fi putut desigur să spun rugăciuni/ să calc
pe lemnuri/ de cruce / ele scârţâie îngrozitor... prin străzile/ înoptate
paznicii îmi ştiu întunecimile/ *pe-de-rost* / ba chiar le scandează/uneori
uimiţi de câtă iarnă/ mă ascunde în ele
unreal city/ unreal city/

să nu adormi pe noaptea oglinzilor/lui / ai crede că e toamnă/şi că
le poème où tu vis – est-ce une erreur?

şi dacă-i de ajuns să priveşti /prin palida lui cădere de îngeri..?.

şi n-ai de ce să te/ plângi/ n-ai de ce/ visătorii/ doamnă/
moarte/ înalţă poduri
de frig şi amurg/ peste miresme/ de somn şi uitare/... ce

neatenţie…/ să te pierdem într-o/ prea târzie/ la malinconia.../mari
semnalizatoare/ ridică oraşele pe dealuri/ într-un neverosimil
deasupra.../ dacă m-ai fi trezit/ pentru ele inventam o grădină.../dar
ele sunt/ mereu mai departe/ cu pânzele umflate/ de noapte şi de tăceri...

rentrer dans ma mémoire comme un insecte…

la uşa îngerului/ aş fi plâns cu toată iarba amirosind / sub coasă...

priveşte în mine şi ai să vezi/ce ninsoare coboară/ pe inima mea...
aş fi vrut să mă strigi/ ţi-aş fi dat orizonturile/ şi carnea
de femeie/ fremătătoare a mării.../ iar mâine ţi-aş fi spus
c'est à mon tour d'être son sang...

te povestesc pe străzile / acelui unreal city.../ cu
tot îngheţul făr-de-speranţelor/ lui... sau poate ale / mele...

poeme neterminate/ întâlnirile noastre/ semne ascetice / vrăbii
ciripitoare/ munţi înceţoşaţi/paşi prin grădini înnoptate/... se tălmăcesc

atunci/în culori /se rostesc ofilirile/ cu un/ spasm/ lung muzical/...

la lune arrive-t-elle/d'un pays fou ?

asemenea unor câini de pripas
toate scrisorile/ pe care nu / le-am mai scris.../ inundă cu/ un…
absurd /brusc devenit aproape/ tandru/ şi
vorbele se-nchid în surzenia mea/...şi tot
mi se pare că merg/ că trăiesc/ şi că/ eu
sunt/ *unreal city/... unreal...*

fără nimeni/ secetă a non-locurilor /unde
o vreme totul se scurge/ în tenebre / ca de la sine/... somniile lunii
cu braţele lungi/ îngânate/ de-o apă a /nimănui

le réel nous condamne à remper sous
nos poèmes

lasă-ţi/pantofii la uşă/ să nu rămână nicio urmă…/ timpul
fila iluzorie/ pe care crezuse-şi c-ai fi putut să/scrii
ceva despre tine/...îngheţul / fără-de-speranţele/ şi a ta *the dark room…*
după o asemenea cunoaştere /apare/şi acesta în care nu se mai poate
crede...
unreal city/ unreal....

Hanna BOTA

o taină

prima mea întâlnire cu moartea a fost când muri tatăl Valericăi,
fata care-mi cosea rochii pentru păpuşi.
atâta bocet adunat laolaltă nu mai văzusem, nu auzisem,
o jeluire care n-avea nimic cu cel ce pleca.
doar Valerica nu plângea, se mira ea însăşi
de hohotele din jur.
la morţile altora ne jeluim propria moarte –
am aflat mai târziu,
de-aceea ea n-avea ce plânge,

dar în ziua aceea mi-am dat seama
că i se poate-ntâmpla oricui
că pe partea asta a existenţei, veşnicia poate fi tare scurtă
că fără-de-capătul e la o distanţă doar de un braţ

iată cum stă pitit în coşciugul din lemn geluit
în trupul uscăţiv şi fără suflare,
în Valerica ce sta ghemuită la picioarele bocitoarelor
cu o năframă neagră pe capul de fetiţă cu pistrui pe nas.

am înţeles în ziua aceea
ceva ce n-am spus nimănui până azi
că oricum crezare nimeni nu mi-ar fi dat:
avem nemurirea,
ne naştem cu ea în buzunar,
dar de teama infinitului am inventat moartea;
nemărginirea, nelimitarea e teribilă, derutantă,
ca să ne apărăm de viaţă
am fabricat murirea.
îngrijorările
le rezolvăm cu cruci pe morminte,
ne-am învăţat cu fricile, ne place gustul lor amărui, astringent,
numai bun să ne taie greaţa de viaţă.
ar trebui etern să trăim,
dar alergatul pe degeaba ne-a obosit fără măsură
şi-am ales soluţia finală,
ne-am construit propriul lagăr de concentrare,
decretând că nimeni nu scapă de pe planetă viu -

de-aceea spun,
la morţile altora ne jeluim propria moarte
în groapa săpată ne numărăm golurile,
ne îngropăm visele damblagite,
becuri sparte, şiraguri de dinţi,
zâmbind apoi cu proteze de plastic.
fantomele suntem noi, cei vii, rămaşi pe dinafară
în neputinţa de-a ne privi în ochi
fără oglindă.

nimeni din moarte nu s-a întors, suspina mama Valericăi
cu ochii-ngropaţi în batiste.
bine-a făcut, la ce-ar reveni?
calea e cu sens unic

iar fata care-mi cosea rochii păpuşilor nu plângea,
lângă sicriu, era încă neconvinsă că există moarte

Anita
am primit în dar o păpuşă
şi-am numit-o Anita.
să tot fi avut vreo cinci ani pe-atunci.
mi-a dăruit-o cea mai săracă femeie de pe stradă
avea doar băieţi, cine să se joace cu ea?
dar ochii Anitei erau albaştri-turcoaz
din plastic translucid
şi se închideau sub un buchet de gene –
o taină care mă tulbura nespus;
cunoşteam doar eu fascinaţia adormirii ei,
ea era doar a mea, fără s-o împart cu surorile mele

într-o zi am scăpat-o pe dalele de ciment
şi ochii i s-au spart, i-au căzut în orbite.
o lume albastră s-a sfărâmat în sufletu-mi de copil
şi-am plâns fără de mângâiere – Anita orbise.
spitale de păpuşi nu ştiam pe atunci să existe

oare n-ar putea cineva s-o repare? – o întrebam
pe mama jelind
joacă-te cu altceva – îi auzeam răspunsul prin perdeaua de lacrimi.
joacă-te cu altceva – de parcă ar putea fi înlocuită Anita.
am încercat la tata, la fratele meu;
ştiam bine că tata lipise strecurătoarea şi lămpaşul rămas de la bunicul,
îl văzusem reparând gardul când şipcile se rupeau,
bicicleta fratelui meu era mai tot timpul cu roţile-n sus
dar cel mai des se repara radioul
radioul acela la care tata asculta Europa Liberă
fără să înţeleg de ce emisiunea aceea avea vocile furate
de bruiaje mereu
iar noi nici în şoaptă n-aveam voie între timp
să vorbim,
chiar dacă de oboseală el adormea

cu siguranţă
în casa noastră orice se putea repara
doar Anita cea oarbă
zăcea neînmormântată printre cârpele
din care-i croisem rochii –
oare chiar nimănui nu-i păsa?

George SIMON

Înviere

Înviere din moartea cuvintelor
din moartea morţii
învierea sufletelor răpite.
Într-o clipă
o suflare copleşitoare
va face ca sămînţa clipelor
să nu mai moară în pămîntul viu
şi nici trecere să nu mai fie
spre dincolo
nici cale şi nici uitare
toate fiind aici şi acum.

Nici un suflet să nu mai rătăcească
în loc de cuvinte
ne vom hrăni cu mană cerească.
Linia vieţii nu va mai fi
o înlănţuire de puncte îngemănate
şi tot ce ne desparte
de întreg va avea parte.

Nu vor mai fi neamuri
nici mulţime
va fi doar un chip
precum deşertăciunea
e surpată într-un fir de nisip.
Şi nu vor mai fi nume
ci toate vor străluci împodobite
în necuprinderea unui singur chip.
O chemare va fi totul
în ecou de încumetare
şi tot ce e făptură
Unică şi Neasemuită
va fi înscrisă în Figură.

Nici sufletul nu se va mai arăta
vom fi chiar vederea sa
nu va mai fi nici trecut
cum în prezentul acut

ne e dat să auzim
ca un vuiet vesperal
suspinul mioarei după mielul pascal.

Iubirea va fi doar săvîrşire
lucrare neîntinată şi neîntreruptă
prin firea înnoită.
Şi nici capăt spre mîntuire
nu va mai fi nici treaptă
şi nici prag şi nici scară
va fi doar acel întîia oară.
Nu vor mai fi cuvinte
ci doar Tăcere Vie
va fi spre luare aminte.
Pîinea cea vie nu se va mai frînge în fărîme
iar firea fără stricăciune va face posibil
ca tot ce viază acum să poată fi oriunde.

Nu va mai fi punte şi nici mal
nici interval
ci doar răgaz de contemplare
cum ţine de urît cel ce este
pe cel aflat în smerită închinare.
Şi tot ce acum prin cuvinte
ne apare schimbat
va face să ne vedem
încrengătura şi genunea
imediat ce vom uita
că am trecut deja
în lumea cealaltă
prin Hristos
răscumpărată.

Bianca MARCOVICI

Gura grăieşte minciuni
dar ochii... nu mint!
Uneori cauţi cuvintele potrivite
însă ele nu vin decât atunci
când totul s-a spus.
Acum îţi convingi privirea

să nu vadă sau să simtă durerea
adevărului, să ignori ziua gri, casa gri,
asfaltul beton, să vezi Lumina...
dar cerul nu te ascultă, te ignoră!
Scenariul cel mai bun este acela
în care actorul îți trăiește propria-și viață!
Replica vine de la sine, nu e nevoie de sufleor...
Virtualul a clipit acum o clipă,
trăiește-ți clipa acum, cât mai profund și, renunță
la pantofii cu toc, starea gri, rezolvările pripite...
glasul tău nu-l mai aud, ai amuțit prea repede!

Miruna MUREȘANU

somnul îmi pare tot mai mult un demers curajos
al îngerului care îmi memorează visul întruna
uitându-l sub pleoapa descreţită a lui Dumnezeu

unde aş vrea să mă-ntorc într-o zi
printr-un fiord primordial al unei lacrimi

presupunând cerul cum aşternut epifanic
al unei veşnicii care se joacă de-a copilăria cu mine
atunci când mă despletesc în oglinda cuvintelor
sau când mă trezesc să o iau de la capăt

tresărind la foşnetul tandru al morţii

absolvind de orice vinovăţie lumina
într-un fiord primordial al ultimei lacrimi

semănând cu un Graal în care aş putea să adorm
trecând târziul prin mine cu păsări cu tot

uitându-l sub pleoapa descreţită a lui Dumnezeu
printr-un înger care îmi memorează visul întruna
absolvind de orice vinovăţie lumina

cei care plâng nu vor ajunge niciodată la timp
ca moartea să pară doar un exerciţiu şi-atât

la km 0 al unui vis spulberat

invocat prin rănile nevindecate-ale cerului
de unde lumina priveşte umbrele-n ochi

rescriind lacrima lor cu ecou dureros
(care nici nu se-aude de zgomotul vântului)

într-o dimensiune a nopţii cu aripi sticloase şi putrede

răscumpărând un **illo tempore** în miezul speranţei
ca aşteptarea lumii să se destrame până la os
pe chipul veştejit al cuvintelor

la acelaşi km 0 cum un semn din ce în ce mai bizar
într-o dimensiune a umbrelor des-făcute în şoapte

sugrumate de un frig vinovat în zadar

deşirate sub o pânză a cerului plină de răni
să-i poarte peste timp de grijă neantului

ca moartea să pară doar un exerciţiu şi-atât
al unui timp rescris cu migală de timp
la acelaşi km 0 al unui vis spulberat

sugrumat de un frig vinovat în zadar
într-o dimensiune a nopţii cu aripi sticloase de vânt

acolo unde lumina ajunge cel mai uşor
inima umbrelor îşi schimbă locul întruna
căutând un timp din care toţi au plecat
să-l poată împărţi în jumătăţi egale cu dorul

repovestind într-o limbă nescrisă amintirile lor
în răstimpul dintre viaţă şi moarte

în jocul cuminte al unui lacom crepuscul
împietrit într-o rugă aspră a lutului

căutând o rătăcire fericită în **agnus dei**
ca timpul rămas demult fără gratii
să pară doar un simplu adăpost al ei

în imperiul tăcerii frământat dintr-o flacără stinsă

printr-o blândă sentință a unui timp neaflat
din care toți au plecat

schimbându-și locul întruna cu umbrele lor
în răstimpul dintre lumină și dor

într-o zi Te voi striga cu voce tare Doamne
de la picioarele Tale

drumul fiind vechi voi fi uitat de fiecare dată sfârșitul

având formă sonoră de timp
nimicul îmi va fi devenit inamic
față către față cu Tine
îmi voi fi amintit iar de mine

o aparență plină de noduri și semne
acest secol golit de sine cu totul
care pesemne mă va fi aruncat departe de Tine

ca depărtarea să ne apropie
ștergând urmele lacrimii mele-ntr-o zi

când Te voi striga din nou cu voce de miere
din fotografia alb-negru cum un punct de vedere
al timpului în care fiecare moare singur
de nu e cu Tine

Dan MINOIU

PRIMENIRE
Și pace găsești aici lângă mine
Nu-s numai torente pierdute-n noroi
Se scutură clipa suspinelor pline
Când gândul amiezii se-adună șuvoi.

Nu am numai rele lăsate pe suflet
Găsește-mă-n poartă cu ochiul deschis
Hai vino să plimbi ușor al meu umblet
Dă-mi pușcă, catran și foc interzis.

Se scutură-n tremur şi-n vânturi odaia
Şi-n zâmbetul iernii abia apărut
Te-acopăr cu suflet, începe şi ploaia
Spălându-ne taina care ne-a durut.

FELINAR
Sufletul trupului meu se ascunde de tine
Clipocitul luminii-mi este prea greu
Te aştept într-o roată de flori şi suspine
Cu gând de aghiasmă ce mă-mbată mereu.
Doar zâmbetul porţii bătând în neştire
Acoperă timpul cu hlamidă de nea
Te aştept la barieră să îmi dai de ştire
Când vei fi a toamnei, când vei fi a mea.

Şoaptele-s desprinse dintre clopotare
Cântec de vecernii te doresc cumplit
Te aştept cu zgomot prins în felinare
Să te-ndrepţi spre vara ce n-a mai venit.

Limba mea vremelnic a pierdut din glas
Trupul frământat cade pe trotuare
Ţi-am adus iubito ce mi-a mai rămas
Când te-am vrut mireasă, între felinare...

FATALITATE
Florile sunt călcate-n picioare
Iarba înaltă se tânguie mult
Se sparge cu zgomot un glas de pahare
Şi eu mă-mpletesc într-o cârciumă crunt.

Sare acasă din preşuri odaia
Patul se smulge într-un ritm nefiresc
Te sărut pentru-un veac până trece şi ploaia
Când pot să dezbrac un cuvânt ce-ţi rostesc...

Dimineaţa pe prispă, apari înviată
Când rouă din clipă mi-o dai s-o sărut
Asta nu e viaţă!, mi-ai spus înc-o dată
Haide, lasă crâşma! Vreau alt început...

Dan MOISII

FULGER BLÎND

Părinţii răniţi de o lumină?
Ţărani în suflet bărbătoşi.
Crescuţi cu bardă şi topor
Nu au uitat ţărîna din ogor.

Noi copiii, le sărutăm privirea
Fulgerul blînd ce stă la masă
Sub cer o rană vie-n vînt.
Părinţii plîng în legea lor duioasă.

Un fulger blînd. m-ar lumina din viaţă
Să fug prin copilărie să rîd. să plîng:
Că doar poezia mă răsfaţă
Să. alerg pe cer cu stelele la rînd.

Tu! Fulger blînd cu umeri cruzi.
Mă rog de tine. de mă iasă
Coasa amiezii mă aşteaptă-n prag
Să ne sărutăm faţă în faţă.

CASA PĂRINTEASCĂ

Am o viaţa lungă-paradis.
Mieii am să-i cresc în stînă:
DUMNEZEU mi-a dăruit in vis.
Umbra mea să-i dea la strungă.

Lingă iarba în picioare moi
Beau din rădăcini răchită
„DRAGALINA" în cîntec cîntă...
Melodia din izvor:
Poartă-n ea o horă sfîntă.
Grinda plînge în pridvor.

Valea şuieră-n ţambal.
O dorinţă-atît de mare.
EI se roagă-n noul vai
Melodia să nu moară.
Păsările vin să-şi crească
Doar cu iarbă, apă, şi pâmînt.

Glasul lor se mai usucă
Zbor prin ploaie şi-n cuvînt
Cuibul oricînd prinde viaţă

CU POEZIA LA PLIMBARE
Simt liniştea drumului de mult.
Mă îmbrac cu primăvara pe cărare.
Sună mugurii la ceasul mut
Cu ascunzişul vîntului în soare...
Cînd paşii te macină în glas
Nici ura din suflet nu te doare
Nici bucuria ce-n inima-rămas
Doar ce te faci în disperare?

Tu. poezie, ştiu că ţi-am greşit
Ducîndu-mi crucea pe picioare.
Cei dragi cu trudă sau jertfit
Să nu cerşească-n suflet felinare.

Sunt abandonat de mult. o ştiu
Poezia cu mine singur în pustiu
Mă hrăneşte zilnic la orele tîrzii
Cu multă grijă şi răbdare...

Elena DULGHERU

Se făcu tăcere-n Rai

În memoria lui Cezar Ivănescu

Se făcu tăcere-n Rai, mon amour!
Iată focul ce ni-l dai, mon amour!
Iată buzele ce tac, mon amour!
Pleoapelor le-ai pus capac, mon amour!
Briza se opreşte-n loc, mon amour!
Stelele se-ascund în foc, mon amour!
Oamenii stau pironiţi, mon amour!
De-astrul orbului orbiţi, mon amour!

Doamne, ce joc joci cu noi, mon amour?
Sîntem mici şi sîntem goi, mon amour!

Se făcu tăcere-n Rai, mon amour!
Suie îngerii pe cai, mon amour!

Caii lacrimilor mari, mon amour!
Îngerii în zeghe tari, mon amour!
Îngerii cu ochi fierbinţi, mon amour!
Şi cu inimi pînă-n dinţi, mon amour!

Dară Domnul spuse-aşa, mon amour:
„Angheli sfinţi, săriţi din şa! mon amour
Iarbă cailor să daţi, mon amour!
La hodină să-i lăsaţi, mon amour!
Iară voi mai adăstaţi, mon amour!”

Cailor ce pasc în vis, mon amour!
Ispitirea ne-a învins, mon amour!

De ce frunzele-au tăcut, mon amour?
De ce vîntul s-a oprit, mon amour?
Soarele ne-ncinge rău, mon amour!
Era bine-n sînul Tău, mon amour!
Bine ne era sub cer, mon amour!
Rău ne-apasă-al lumii ger, mon amour!
Rău şi bine ne-mpresor, mon amour!
N-am cu ce să le măsor, mon amour!

N-am cu ce să le-nghioc, mon amour!
Inima mi-o pui pe foc, mon amour!
Inima mi-o pui pe jar, mon amour!
Apa morţii în pahar, mon amour!

Lacrimile din obroc, mon amour!
Se fac rîu adînc pe loc, mon amour!
Rîu înspumegat de dor, mon amour!
Ce-nfăşoară Raiu-n zbor, mon amour!
Şi-l închide-n depărtări, mon amour!
Pe uscatele cărări, mon amour!

Doamne, ce ne întrebai? mon amour
Sufletul ni-l ispiteai, mon amour
Inima ţi-am sfîşiat, mon amour!
În odgoane Te-am legat, mon amour!
Buzele Ţi-am sigilat, mon amour!
Dragostea-am încarcerat, mon amour!

În otrăvuri de-am păşit, mon amour
Dă-ne-un ev de ispăşit, mon amour!
Dă-ne-un ev din mila Ta, mon amour!
Punte-un soare-n coasta mea, mon amour!

Fă-mă loc de căpătîi, mon amour!
Sîngele ca să-mi învii, mon amour!
Sîngele ca să-mi înalţi, mon amour!
Şi în boltă să-l prefaci, mon amour!

În tăcerea celui Rai, mon amour
Se aude-un cînt de nai, mon amour
Un cînt lin şi-un vînt uşor, mon amour
Pe-al Tău fluier se-nfăşor, mon amour

Pe-al Tău fluier de picior, mon amour
Pe-al meu glas făcut fuior, mon amour
Pe-al Tău sînge-ngemănat, mon amour
Cu al nostru dor curat, mon amour

Cu al nostru dor de dor, mon amour
Doamne, m-ai făcut să mor! mon amour
Doamne, m-ai făcut să viu! mon amour
Roua inimii, tîrziu - mon amour!
Roua inimii din nou - mon amour!
Cerul vechi din cerul nou, mon amour!

mon amour. mon amour. mon amour

Gela ENEA

pandemică

în zilele-alea când făceam premilitară/instructorul
ne alinia pronunțând fără inflexiuni afective: *Înainte marş*!
atunci nu ni se părea nimic exagerat
uniforma
basca acoperind juma de frunte
zgomotul bocancilor
se alăturau fricii să nu confundăm *la stângamprejur*
cu

ladreaptamprejur
ieşeam pe stadioane formam cercuri
concentrice vituperând anestezii locale
traforam lozinci pe buştenii unui timp de rahat
strigam
se umflau plămânii în noi ca două baloane cu heliu
aproape că ne ridicau deasupra pământului
doar bunica
trăitoare de pe vremea regelui
îşi făcea cruce: *asta nu-i a bună!*
dacă-ar fi apucat vremurile de-acum
nu s-ar fi dat la o parte
mă durea câte ceva se ruga lui dumnezeu
Doamne, ia durerea de la ea şi dă-mi-o mie!
bunica e moartă
mătuşa
bolnavă şi ea a devenit bulimică
n-o mai interesează marea familie
deviza *toţi pentru unu şi unu pentru toţi* se scutură de sens ca de ţărână
nici de migrene provinciale nici de picturi pe bob de orez
nu mai are chef mătuşa noastră
simţim răsuflarea pustiului în ceafă
un aligator nesătul apucă-ntre fălci orice desprindere a viului
ca să trecem prin *grand canyon*
cartea de identitate/paşaportul pentru state
permisul provizoriu
sunt inutile
trebuie să ne strângem cât mai mult între coapsele propriei singurătăţi
asemenea unui arici în faţa vulpii
să-nţepăm aerul o dată /de două ori
de N ori
şi s-aşteptăm

Mihai PĂCURARU

SPINI ÎNTRE MALURI

În dimineaţa când lacrimi fierbinţi şi reci, ca un joc stupid
de anotimpuri, lacrimi îţi curg pe obraji
în purpură de răsărit sau apus,
gândeşte-te luptătorule
gândeşte-te femeie
gândeşte-te copile

că nicio durere nu stinge flacăra din creier,
că nicio durere nu te duce spre un liman al împăcării.
Eu visez, acum visez, şi ochii se dilată ca două planete
deasupra lumii,
că Basarabia este astăzi trup cu o jumătate de inimă,
este astăzi Basarabia o pasăre cu două aripi,
cu un cuib din care cântece se preling
în căutare de spaţiu, în căutare de dor împlinit.

Românii-şi caută de la izvor spre pârâu, fluviul şi marea,
dar mai ales malurile semănate cu spini noapte de noapte, mereu târziu,
pentru un nou Mântuitor...

PĂMÂNT RUPT DINTR-UN PĂMÂNT

Pământ rupt dintr-un pământ, rupt cândva; frate dispărut
treptat în memoria unui timp
ce se zvârcoleşte în noi.
Pământ rupt dintr-un pământ, rupt cândva, dorul îmi spune -
Basarabia, ruptă de trup, rămasă
ca un plop singuratic în vârful unui deal,
pasăre ce curge în lacrimi de foc.
Doamne,plânsul,plânsul e al meu şi al lor, pământul e al meu şi al lor,
pământul acestea cu grâu şi cu iarbă,
cu struguri ca dorinţele dulci
stoarse în cupa aşteptării,
în cupa speranţei.
Pământul acesta-deopotrivă aici şi acolo, rouă pe un obraz ce nu
stinge flacăra limpede, fulger din fulger
pe un plai din întreg - Basarabia,
pe o gură de rai numită România,
pe un chip de ţară, pasăre de foc,pasăre de cenuşă, cu apă vie din
din izvoarele vieţii, din sângele nostru
se va reîntrupa cea mai frumoasă pasăre
de cenuşă, din sângele nostru – Phoenix!

FĂRĂ TITLU

Drumeţ obosit, la crucea de salcâm –
ochean întors în timp.
L-am întrebat ades, l-am tot privit,
muţenie de stâncă.

Şi după, a dispărut într-o zi,
lăsând în loc un trandafir
sădit la mine-n suflet –
loc gol fără miresme.

Câţi trecători, călători poposesc
în juru-mi,
fără cuvinte, fără gesturi şi clipiri:

încet, grădina a căpătat contur de om.

CUVINTE ÎN CUIE DE APĂ

Pe o plajă, undeva, caii aleargă, spuma valurilor,
mâini imense, strangulând şerpii dorinţelor:
imagine dintr-un tablou cu iarbă înaltă
şi cai păscând, doar spinările, ca movile mişcătoare
se zăresc în negura de deasupra mării, preludiu topit.

Dacă te apropii, încet aburii dinspre ziuă
dispar: unul câte unul, caii se ridică spre cer,
înaripaţi ca în legende, înotătorii rătăciţi
ies la mal, înlănţuiţi de lianele luminii
pe care au zărit-o
la început, în tunelul de apă, printre cruci arzând.

Cât nisip, câte scoici, câţi regi jucându-se cu paiele
din coroane, iar tu, aplecat peste placa de marmură
albă, încerci, cu o daltă, să laşi cuvinte
ce se vor topi în pescăruşi, mereu în zbor,
ce se vor topi şi se vor aprinde ca un far al păcatului îngropat în sărut.

Gabriela PACHIA

Harcea-parcea

La început nimic nu vine,
La mijloc nimic nu rămîne,
La sfîrşit nimic nu pleacă...
Tot rostul e joc şi toacă...

Cei cu care am venit
m-au plecat, m-au întremat...
Cei cu care am rîs de viaţă
au guri de humă – lîncede purtătoare de cuvînt...

Cei cu care am studiat párcele
s-au înspicat, şi-au rătăcit firul...
Cei cu care m-am împotrivit eclecticei materii
s-au abandonat fructelor făţarnice...
Cei cu care am împodobit lutul
m-au fărîmiţat în ADN-ul mirajelor...
Cei cu care m-am înfruntat
şi-au albit urnele de egoism...
Cei care mi-au încătuşat trecerile
s-au cercuit în rituri de borax bulbucat...
Cei cu care mi-am trăit adevărul
s-au mălurat – s-au întîlnit cu timpul...
Cei care mi-au aruncat cheia de la colivie
s-au înfierat...
Euglenele şi paramecii frîng jăratecul amurgului...
Cînd ţi se frînge inima paşnică e de bine –
abia atunci rodeşte săţios stupul de albine.
Sufletul meu este liber acum de peniţa penitenţelor...
Îndestulat de cuvinte cauciucate, de plecări şi sosiri,
vă veghează promoroaca îmbrebenat... „*Nemini parcetur !*“

Olmaz !
Nu m-am descurcat nicidecum în viaţă –
oamenii pe care-i admir locuiesc în garsoniere modeste,
proprietate impersonală, şi-şi poartă bibliotecile
în azurul minţii... Eu am două camere – dreapta şi stînga –,
aer de bibliotecă la patru pereţi şi mucegai autohton
din subsolul blocului – da, inserat chiar la rădăcini,
contrar privirii orientale : „rădăcini – real – imaginar“...
Casele de stalinit sterp locuiesc mierlele – hipoglicemie
tricoloră – muchiile lor glutinoase jinduiesc sacralitatea...
Bucuria săracului e cuvîntul. Bucuria bogatului e lingura.
Părinţii îşi înecă ochii în mila săgeţilor de porţelan.
Foşnetul zăvorît în sămînţă goneşte întomnarea...
Brîul de floarea-soarelui se prăbuşeşte-n muzee...
Bocancii bolnavului de plămîni din supraeu
au tropotit cu vîrf şi-ndesat pe pajiştile ferestrelor mele,
şi-au scormonit lăzile frustrării, ne-au amputat catargele,
au rîşnit piperul pieţelor peste cutreierările nopţilor...
Între zăbroane reverenţioase m-am îmbărbătat.

Mai am de lucrat la praguri şi etaje, la arătările din vis,
la frunzele ce-mi construiesc casă, la înălţarea stîncii din gînd,
la ochii sfătoşi care deschid şi închid anotimpurile,
la genele lungi ale nopţii nemachiate, la ţesuturi,
să-ngenunchez deşertul cu crini, iasomii şi pojarniţe...
Din siliciu pur curge, limpede, poemul – cărăuşul soarelui...
Cuţitul ceramic are grijă de elfii poemului,
de bucuriile care se-aşază pe ivărul sufletului.
Din ceasul de humă perfidă rămîne doar taifasul...
"*La liberté est ce que vous faites avec ce qui a été fait à vous.*"
„*Olmaz !*" Nu lăsa zăbrelele să-ţi pună visul pe fugă !
Şi lumina pune etichete înserării ca s-o-nţeleagă...

Mai rămîi?
Zumzetul pleacă, lacătele rămîn...
Pleoapele coboară în adîncul luminii
Un vraf zoios, un pendul geros...
Decolorarea avansează în albume
Pe cînd şchiopătăm spre tristeţe,
Se destramă părinţii în stánele amintirilor,
Iar nenorocul ne pîndeşte puii orbi...
Saturn taie în două tîrgul năsădit,
Trufiile îşi ascut vîrfurile otrăvite,
Menghinele asudă colhoznicește,
Gura-leului nemeán toacă voioasă,
Şisturile bituminoase sfîrîie în gol,
Măsura mărăcinişului soarbe os de sfînt,
Împietrirea hribilor spîni prosperă...
Rămîn cojile, sforile, cordoanele ombilicale,
Fluidele, veselirile de plastic, pălămidele,
Harpele ulucilor părăsite, racii izbînzilor,
Versurile ce băltesc – atele ce ne joacă feste,
Talerele balanţei veşnic nedumirite,
Mitul mărului civilizator de lîngă drum...
Cel mai greu ne despărţim de noi înşine
– informă foire de adîncimi înnegurate –.
Lacrimile rămîn înnodate sub bărbie...
Ascultă-ţi albatroşii după furtuna de lemn !
Trecătorile rămîn cu stîncile zdrelite...
Tunetul polifonic pîndeşte metehnele...

Omul vitruvian îşi presară şpanul
Pentru viitorul potop insidios...

"*Mettre tout en équilibre, c'est bien;*
mettre tout en harmonie, c'est mieux."
Germinaţia rămînerilor nu mai sperie pe nimeni.

Lidia GROSU

NUMĂR CUVINTE
Nu fac bilanţuri,
număr cuvinte,
aceste fericite ce mă dictează
bătaie la uşa primăverii
dincolo de care
pajişti de vise mă vor îmbia
să le cunosc
verdele din nesomnul mamei visat.

Mă vor rătăci aceleaşi cuvinte:
drum înapoi... drum înainte...
număr cuvinte... rostite cuminte

Paşii mamei răsună în mine
şi tac să-i ascult...
sunt acelaşi părinte...
Număr dictate cuvinte...

COROANĂ A ZILEI DE MÂINE
Să facem o escapadă
în această pulbere de lumină,
timp nu există
decât pentru detalii
ce ne apără de invazia
importanţei de sine.

De aici, de la simplul răgaz
toate îşi iau începutul
în care încape
neordinarul zâmbet de maci.
Îi auzi?
îşi şoptesc culoarea,

iar noi,
şiraguri de cuvinte
ne zbenguim să ne prindem
demnă podoabă
a pulberii de lumină.

O vom păstra...
Coroană... a zilei de mâine...

Clara MĂRGINEANU

„Clara Mărgineanu nu mai este de mult un poet care să aibă nevoie de o prezentare. O prezintă volumele ei trecute, propria sa poezie care este un amestec de sufletism şi nevroză, o vibraţie a cuvintelor care cerne literele, despărţindu-le şi păstrându-le numai pe cele fierbinţi. Rareori mi s-a întâmplat în ultimul timp să citesc o poezie atât de vie şi de vitală, atât de dramatică şi, paradoxal, atât de tonică în acelaşi timp, atât de profund reală, în sensul de circumscrisă la realitate şi atât de cuprinsă în haloul suprarealităţii."

Ana Blandiana (text de pe coperta volumului *Sărutul femeii poem,* Editura „Semne", Bucureşti, 2015)

Prin coaste mi se vedea inima

Sângele îşi caută inima prin tot ce doare şi acuză
Sufletul, zmeu de hârtie pe cerul lumii,
Inima – busolă, rana – călăuză,
Sânt aproape întreagă după agonie,
Nici moartea nu face chiar ce vrea ea
Din şansă în transă, zâmbetul spune o întreagă poveste
În umbra de alb m-aş putea îneca,
Oricum, atunci, aşa mi se părea.

Atunci când mi s-a răsucit viaţa, când puls nu aveam,
Mi-a spus Castelana: „Ai ars karma întregului neam!"

Printre coaste mi se vedea inima,
Picături încete, în perfuzie, îmi injectau vară
Într-un vis fără cer auzeam: „de ce mă urăsc?"
„Eşti tot ceea ce ei vor să pară", hohotea Avva, adânc, a implorare

Şi mi s-a părut că sânt datoare cu o moarte tuturor
Striga ascuţit, ultima, promisa Salvare
Îmi aducea sângele care îşi căuta inima
Inima sleită, dar întreagă. De învingător.

Fereastra cu vedere la viaţă
Trezită din somn ca din boală,
mi se părea că mama mă ţine în poală
Înflorise în cearcăn un crin, lumina mă trăgea de mână,
Dincolo de bisturiu şi de chin
Vara, habar n-aveam, pe unde se duce
sânge înfometat de potir, un ochi nelumesc
Inima busolă şi o singură mantră:
„Vreau să trăiesc!"

Acum mă ridic şi păşesc spre o fereastră
Cu vedere la viaţă, respir şi miroase a mir
Tămâia şi vinul intonează un cântec
Ştiu că e noapte, poate luni spre vineri
Întreb ţărâna răsucită-n pântec
Nu e prea târziu să rămânem tineri?

Doar cei care ne sunt
Oamenii care pleacă nu ne mai încap,
Ne rămân mici, precum hainele din copilărie,
Arată precum paparuda care cheamă ploi în plin potop,
Stricând rima vieţii şi ceea ce chiar a trebuit să fie

Oamenii care nu pleacă nici n-au nevoie de întâlniri,
Ce e deasupra le întoarce mereu clepsidra din creier
Rochii, eşarfe şi parfum, de sub tranşee
Lacrima umilinţei, zâmbind, mângâie viaţa şi sap
În mica insulă de timp din amintirile noastre
Lumină şi viaţă, cutreier…

Oamenii care pleacă nu ştiu că ne vor,
Nici negru tăciune, nici alb orbitor
Oamenii care ne rămân picură sânge dincolo de mască,
Şi atunci, statuile încep să îşi vorbească.

Cei care pot sunt doar cei care ne sânt
Ne vom spune: „Cândva, am locuit cu tine, pe Pământ!"

Poate chiar a fost vară
Hai, descântă-mi genunchii, pe un val răsărit
Într-o toamnă din focul mirodeniei arse
Pe un drum hăituit de puterile stoarse

Hai, descântă-mi final, de trecut scrijelit.
Niciodată destul, din trecut nu îmi smulg
Un căpăstru de gând, să mă tragă, urcând
Către ce mi-a ghicit, o ţigancă în gând
„Vei mânca rădăcini, vei visa într-un fulg...”

Ce vacanţe, ce mări, câtă sete, nu spun
O rafală de puşti, cineva, în genunchi
Ninge cel mai frumos prin inele de trunchi
Vânt stârnit peste veri, tânguie a Crăciun,
Doar un prieten ales, dintre cei foarte buni
Îmi dă greieri uciși să îmi cânte magii,
Mai ales, când mi-ai scris că nu poţi şi nu ştii
De ce umbre de scoici, din cenuşă aduni
Catifea de lumină, o iubire-ncercată
Altă mare, alt ţărm, într-un toc de vioară
Chiar a fost sau va fi, vis de odinioară
Poate mor. Poate sunt. Poate chiar a fost vară.

Sărutul femeii poem
Femeia poem bea în taină din omul chitară,
Atunci când fantasmele capătă trup şi respiră
Amfora lemn descântă cuvinte, arde Steaua Polară
Clipa răzbeşte spre constelaţia în formă de Liră
Artiştii lumii dau seara un spectacol regal
Versul şi struna sângerează frumos, în tandem
Ritualul sacrificiului taie în două, egal
Omul chitară şi femeia poem.

Orfeu o pierde pe Euridice, jeleşte cântec, o regăseşte
Iubirea se stinge în legendă, o pierde a doua oară
Femeia poem imploră şi strigă orbeşte
Spre înserarea din har, a omului chitară.

Doar spintecarea dintre ei rămâne liberă şi sfântă
Ca liniştea dintre ce tânjim şi ce putem
Doar omul chitară ştie şi poate şi cântă
Sărutul de viaţă al femeii poem.

Adina ENACHESCU

ALBASTRĂ LACRIMĂ DE FATĂ

Că eram ca roua dimineţii line,
poate să vă spună, sigur, orişicine,
Dar să-mi intre-n suflet nimenea nu poate,
când sub teii-n floare pier pe înserate
şi nici nieni viaţa nu mi-o va cunoaşte,
cum misterul clipei într-o zi de Paşte,
când adie-n inimi Sfânta Înviere,
iar Iisus răzbate-n fagurii de miere,
peste care fluturi galbeni şi albaştri
din Casiopeea şi din stranii aştri
vin să mi se-aşeze peste umeri iară,
în această viaţă tristă şi amară,
căci străină-i fiinţa care nu primeşte
binecuvântarea-n vremile aceste!
Dar nu viaţa toată nouă ne-a fost dată
s-o trăim albastru-n ochii cei de fată?

MACI ŞI FLORI DE SALCÂM, PRIMĂVARA

Biserica albă, -n Tâlvâci
ca o lebădă
ce aripi îşi întinde spre cer,
a fost asaltată de maci
şi de merii, salcâmii în floare...
Simt cum alături de ea mă ridic,
braţe-ntinzându-mi,
precum crengile un palmier
din a cărui lumină ai vrea să faci
lanul verde de grâu dând în spic...
Copilă fiind,
pe Otăsău alergam
după undele apei, sub sălcii pletoase;
după libelule-n culori
şi eram stăpâna florilor celor frumoase,
pe care le-alergam cu o nuieluşă pe deal,
pe sub poalele pădurii de fag, de stejar...
O, dar Otăsăul se ducea în aval

cu pletele-mi negre, zbătânde,
până ce seara, arar, răsăreau stelele blânde,
arându-mi drumul spre casă...
Eram pe atunci, atât de frumoasă!

PRIN RÂMNIC, PE CAPELA...

„Oraşul Domniei mele", Mircea-i zicea,
privindu-l cu ochi de părinte,
căci sub Capela cu teii-n floare,
ochiul meu altă strălucire avea,
aşa cum glonţul trandafiriu în vechile finte;
aşa ca mersul sprinţar, de fată mare...
Mă rezemam de arbori subţiri,
privind cerul blând, ireal;
mă căţăram pe turle de mânăstiri
ce pluteau spre Ardeal...
Acolo, sus, pe deal, la Capela,
mi-am pus adolescenţa-mi în dulcile cetini
şi-am simţit că-n adâncul din mine,
o altă fată, nurlie, rebela
declina iubiri cu prieteni
cu obraze de-afine...
Prin Râmnic trecând primăvara
nectarul îşi plânge genele, nara...

Ela IAKAB

Taumaturgul (IV)
Taumaturgul era alesul
care nu putea alege
pe cine să vindece,
pe cine să învie.

Asculta glasul de argint al Zeului.

Venea întotdeauna
după a şaptea lună plină.

Transfera din adâncuri
lăuntrice
fulgerarea vieţii
în trupurile încremenite

pe treapta dintâi
a templului.

Spirala vieţilor, înfăşurată
de mâinile divinităţii
pe axul vieţii lui,
devenea spectrală.

În timp ce mame, copii, bătrâni
îşi dansau extatic învierea.

Taumaturgul (V)
Se stingea taumaturgul,
încetul cu încetul.

La propriul trup, oricând
ar fi renunţat, dacă numai al lui
ar fi fost.

Dar era şi al celor înviaţi,
şi al celor ce aşteptau să învie.

Ca un întuneric matern
se aşternea tristeţea
pe chipul de înger sălbatic.

Dar de resemnat, nici acum nu putea.

Mai mult
decât i-a fost menit
voia să dăruiască.

Încă o lumină,
încă un miracol.

Sufla peste trupurile
copiilor
văpăi diafane.

Nu se mai duela
cu moartea.
Se mulţumea să o alunge.
Şi focul,
ultimul foc din sine,
se împuţina.

Taumaturgul (VI)
Își dansa febril agonia
în altarul hărăzit ofrandelor.

De ce să nu primească
și Moartea un dar?

Ultimul dar pământean
al acestui corp singular,
în care Dumnezeu a așezat
irepetabila putere celestă.
Atunci a rostit Moartea
prima ei rugăciune de îndurare.

Cu o tandreţe uluitoare
nu doar pentru pământenii
înzestrați cu *ochi de văzut*
și urechi de auzit,
ci pentru Însuși Creatorul
celor nevăzute, nebănuite,
neașteptate.

Dumnezeule Mare,

te rog eu, străin cum sunt
de măreția cuvântului divin,
te rog eu, călătorul predestinat
să fie mereu părăsit de lumină,
te rog eu, care de la oameni
am învățat să mă rog ție,

oprește stingerea taumaturgului!

O vreme, Doamne, o vârstă!

S-a făcut liniște.

Apele, focul, eterul
au încremenit.

Dintr-o sămânţă invizibilă,
creștea
frumusețea nepământeană
a taumaturgului.

Inexorabil,
cum Arborele Vieţii
în visul profetic.

Taumaturgul (VII)
Bolborosea imnuri ciudate,
imposibil de descifrat.

Nici sacerdotul, care stăpânea
toate sunetele rostite vreodată
pe pământ, nu le înţelegea.

În palmele, pe pieptul, pe umerii lui
se aprindeau roţi de foc lunar.

Tot urca şi cobora muntele
rostogolindu-le cu toată
forţa trupului său.

Poate se purifica de tot
întunericul omenesc.

Într-o noapte,
mi-a dăruit Iarba Vieţii,
a intrat în munte
şi nu s-a mai întors.

S-a închis poarta
şi s-a făcut una
cu stâncile vechi.

De parcă niciodată
n-ar fi fost.

Gheorghe DOBRE

LINIŞTEA DINTRE STELE

(I)
un semn
din care ies aburi metalici
lovindu-ţi tâmpla
să fim egoişti
strigau pereţii
striga tot calciul oaselor tale

dar el se strecura absent
prin câmpul de maci
şi mirosea a migdale
să fim orice
să fim în neştire
mai doi decât unul
mai trei decât marea
mai goi decât cerul din noi
decât sarea
rimelor rare duelând în orbire
nu fierul se-ndoaie sub propria-i fire
dar el se strecura absent prin gunoi
ferice de voi
mai goi decât nuferii albelor bălţi
să fim egoişti
să iubim fără milă
dar el se strecura absent
ca un glonte în silă
fluierând cu nuanţele vântului
prin nuanţe de lemn
căci era ce nu putea să fie
adică un semn,
un simplu semn.

(II)

miei de-am fi
şi nu ne-ar lovi mai tare lumina
ca
o limbă de clopot
plecată dintre colţii de lup
căci clopotul bate la fel pentru toţi
când bucăţi mari de noapte
se desprind şi se rup
ca malul din cotul râului
mişcări plictisite,
eterne, de goluri avide de trup
şi iarăşi vom fi noi
şi vom umple o cupă
spartă-n al nouălea ceas
guri de popas de-am fi

şi nu ne-ar lovi mai tare lumina
ca un tyrs de bacantă
ca o baghetă de sare
anunţând licoarea din noi
transformându-se brusc
schimbarea la faţă
apă distilată devenind apă tare
secundă izvorând din noroi.

(III)

şi cu apă tare ne vom spăla păcatele
şi ele vor purta hainele noastre
ca o realitate ciobind Realitatea
clopote vâslind aerul
ca un stol de phoenix
căzut în cuvinte
inexistenţi şi tandri în distrugerea noastră
mai goi decât sabia ruptă din teacă
ne vom spăla păcatele
şi ele vor purta mâinile noastre
prin o mie de jafuri
de care altfel n-au cum să treacă
lemne pentru arderi
îşi vor deschide coaja într-un viitor imposibil
şi iarăşi ne vom întoarce păcatele
cu faţa spre cer
ţi le vom dezbrăca de hainele noastre
cu mâinile noastre
ca pe nişte fraţi rătăciţi
dar fraţii noştri.

(IV)

zile după zile
îşi vor deschide coaja
şi vom rămâne cu pieptul gol
mitraliaţi de fotoni
şi ne vor cădea prietenii
unul după altul
înfăşaţi în faptele lor
ca-n pânza păianjenilor vietăţile nopţii

și va fi ziuă
apoi va fi seară
și vom rămâne dezgoliți și singuri
căci între noi se vor vedea Golurile,
Goluri avide de trup
și nu vor fi trupuri
le vom vedea și nu ne vom putea arunca în ele
căci noi suntem inexistenți și tandri
în distrugerea noastră
ce s-a-ncheiat mai devreme.

(V)

și iarăși vom fi noi
cei o mie de prea puțin înțelepți
grăbiți să iubim și să ne facem dușmani
spălați de păcate stranii
tandre și lipsă-n cercurile zilei
veac sticlind în așteptarea
eroilor de praf
cu nume de-mprumut
cu nume de-mpărați fără de țară
în timp ce așteptarea putrezește-n noi
iubind în grabă ce se nimerește
pereți, femei, iepuri, copii
iubind ce n-am avut nicicând
puterea să avem
suntem noi
noi, cei o mie de muritori așteptând nemurirea
întinși ca untul peste pâinea zilei
sorbind fotoni și înnegrindu-i ochii
rimelul oboselii
fâșia graniței celei mai orgolioase țări
căci nimeni nu intră fără să moară
suntem noi
grăbiți să rămânem singuri
grăbiți să plângem,
cărămizi pentru zidurile
Singurătății Fără Voie
căci altfel nu se poate.

Aurelian SÂRBU

ÎNTRUPAREA LUMINII
te-aş regăsi
dacă lumina ta
ar face cale întoarsă

ca o gâză naivă
mă strecor cu teamă
printre lumini amăgitoare –

doar în cuvinte
zarea ta prinde lumină –

alerg într-acolo

ci departele tău
se face tot mai departe

GEAMUL DESCHIS
şovăi
tac ameţit de forfota străzii

astfel mi-e mai uşoară
absenţa

(ai lăsat în urmă
geamul
deschis
cât să intre
lumina
cât să pătrundă
zarva înceată de-afară)

şovăi
mă las pătruns de
forfota străzii –

tac ameţit

TURN DE VEGHE
îmi port
mersul poticnit prin cetate

pe masa jurământului
săbiile
lăsate de cavaleri

mai ieri s-a stins măscăriciul –
îmi joc acum de unul singur farsele
şi râd în tăcere

când treci
prin dreptul porţilor vraişte
mă vei găsi în turnul de veghe

SONATINĂ
ochii îmi tac în lumina umbrei
lângă un piedestal
jefuit de statuie

Nicolae VĂLĂREANU SÂRBU

Singurătate şi teamă
Într- o lume plină de neguri şi umbre
moartea se joacă de-a viaţa
şi când totul se rupe din punctul nevralgic
cade în deşertăciune.

Soarta cred că şi-a pierdut
sămânţa în care se crede,
să mai răsară.
Singurătatea în care se ascunde teama
are trupul copt şi pielea de lămâie,
fără multă aşteptare
primăvara din mine nu mai înmugureşte.

şi eu
sunt izolat în lacrima unui sfânt.

Umbră albă
Umbră albă,
ceaţă a memoriei
acoperă gândul
trecut prin ziduri.

Peste mine ademenitoare
cade zăpada
şi mai albă.

Lumina îngropată-n cuvinte
răsare-n poeme,
trandafirii din sânge
îi împrumută din culoare,
meditează-n faţa oglinzii
la puritate.

Tu iubito, ca o lacrimă
înflorită
mă sorbi din ochi
dintr-o fotografie veche.

Sunt o umbră albă
îndepărtarea neagră,
imagine-n gând.

poezie scrisă de stele
noaptea nu este egală cu întunericul
are o poezie a ei scrisă de stele
plecate la plimbare
dimineaţa nu-mi încape în ochi
oraş în schimbare
rătăcit pe străzile soarelui

cerul în aceeaşi cămaşă bleu
îşi spală mânecile
în apele mării
lângă ţărmurile timpului

privesc în depărtare
nu vreau să ştiu
cum se petrec înnoptările lumii.

Cuvintele n-au loc în fapte
Nopţile în alb negru
mă cuceresc prin insolenţă
ajunsă la apogeu.

Dimineţile îmi par rupte din coloana

sonoră a unui anotimp pustiu,
tăcerea nu mă lasă ieşit din rând
şi-n mine se zbat
grele lupte de stradă
ce nu vor ajunge în piaţa trandafirilor
unde a fost răstignit adevărul.

Cuvintele n-au loc în fapte,
nu mai încap în vorbe
şi se vor scrie cu sânge.

Maria BOLOGA

* * *

O vară orfică, o vară nebună, stranie
melodie de-a lungul străzilor rigide. Fiecare se adânceşte în sine:
păsări şi oameni; soarele nu mai deplânge nimic, nu mai
găseşte drumul, întârzie
precum un avion fără aeroport.

Şuvoaiele negre încremenesc pe un ţărm, ce seamănă
unor parbrize obosite, prin care privim. O vară orfică, o corabie veche,
nebună, cu umbre mari de ochi, în nemişcare, trece

pecetluită de înţelepţi ai deşertului, care vedeau
în setea de moarte, o mare linişte.
Dar tu, se aud şoaptele lor, spulberate-n nisipuri, tu,

Intră-n zăpada înroşită, a corzilor vocale, îngroapă-te-n vocea lăuntrică, fără
început. Dar tu, uită-ne, îngroapă-te-n vara
asta nebună, care-n adâncă tăcere despică timpul.

Poartă corabia orfică Umbrele,
captivii scrisului pe mare.

* * *

Umbla prin pustiu, pentru ca însetarea-i să crească, să-l
cuprindă o sete de moarte, o sete de înviere...
nicio adiere nu-l căuta

chiar şi orgoliu-i se transformase într-un imens deşert.
Un strat mai era, din cele sfâşiate şi vasul cel sfărâmat al trecutului
ar fi ieşit la lumină.

Ar fi luat ceva din el şi ar fi plecat mai departe.
Lovea întruna, în neştire, misterul din piatră. Până când giulgiul acela
s-a răsucit brusc şi a murmurat: nu mai lovi, nu mai sfâşia.

Până când faţa aceea de piatră
s-a topit şi l-a cuprins: învaţă de acum liniştea, i-a mai spus,
vertijul acesta doar pare secătuit.
Solitudinea-i o apă adâncă, ascunsă de arbori bătrâni.

* * *

Cea mai mare spaimă a mea pe pământ nu sunt fiarele, e Oceanul. Arctic Ocean. North Pacific Ocean...
pe o hartă trasată cu negru.

Înapoi – la vinul perisabil al inimii, înapoi – la veşmântul auriu şi moale, pe care dragostea mi l-a aşezat
într-o dimineaţă pe umeri. Înapoi – la viţa de vie,
cu rodu-i târziu umplând masa de cină.

Înapoi – la copilul fragil, al primelor înfrângeri, la astrul dintâi al Fiorului, Păzitorul.

Înapoi – la străzile care-mi primeau umile-n întuneric,
strigătul de iertare.
Şi, Doamne, smerenia echilibrului meu – poemul.

*** * ***

Doar umbrele noastre mai mari decât noi îşi continuă
geometria ascunsă. Solitudinea e un anticorp, prin care pot privi,
în adâncimea lor sonoră.
Timpul se scurge în acest vesel camping, al seminţiilor. Ne
hrănim din mers, din ceşti de cafea, din sfârşituri.

Camuflaţi în fracturi şi în strania lor disimetrie.
Ne hrănim din uitarea ce creşte cum floarea de mac, ne hrănim
din bântuiri.
Umbrele noastre se transformă încet într-un fel de
oglindă vie.

Aş vrea din percepţii să-ţi mai pot reda puritatea,
în albul din noapte ţi-am desenat mâinile, şi am adormit deasupra
lor, copil al pădurilor din răsărit.

Mihai HORGA

PRIMĂVARA
(rondel)

Din largul zării revin cocorii
A nopții pâclă, aripi destramă
Cu-aprinse raze, săgeți de-aramă
Un palid soare străpunge norii...

Cu babe ninse-n fulgi iluzorii
Pe fugă, iarna-și plătește vamă
Din largul zării revin cocorii
A nopții pâclă, aripi destramă

O primăvară, muguri reclamă
Și-o viață nouă-și deschide porii
Inspir parfumul ce-l dau bujorii
Din florilegiul ca o maramă...
În largul zării, aud cocorii

Marin MOSCU

Metania învingătorului

Umbra frunzoasă a prezentului se așează
Pe umerii omului cu inima de piatră.
Pîinea lumii se pierde
În dinții închipuirii
Lipind temerar tacîmuri bizare,
Apoi se-ndulcește
În metaforele cerului
Printr-o realizare de șoapte risipite.

Valuri de regrete
Curg în cimitirul primitor
De slavă a iluziei
Zilei de mîine.
Cerul își adună cîrjele
Și se sprijină
De arhipelagul singurătății,
Privighetorile îl sîngerează
Cu rugile bătrînilor

Intraţi în icoane.

Ne tocmim în ochii rătăcirii
Clipele bolnave
Şi păşim printre stîncile
Care formează
Clepsidra condamnării.

N-am curajul să ridic ochii,
Privirea-mi arde
În sîngele vulcanului
Cuprins de oameni
Cu scheletele gîndirii
Golite de metania
Învingătorului!

Degeaba

Guvernul funebru este trecut
Prin inima străzii fierbinţi,
Au murit copii şi părinţi,
Morţilor partidele nu-s scut.

Cîrtiţa vorbelor sapă adînc
În pînza lacrimii noastre,
Îngerii zboară cu aripi albastre
Spre ţîţa mamei lipsită de prunc.

Guvernul funebru fi-va în frunte,
Preşedintele rîde de toţi,
El este unsul hoţilor de hoţi
Sau promite doar vorbe mărunte?

Se spune că stupina face miere
Şi ţara un rahat mirositor
Pentru că Rege n-are-acest popor,
În stupină Regina-i la putere.

Guvernul e funebru, partidele-s la fel,
Preşedintele silabiseşte-n gînd,
Strada se aprinde orişicînd,
Degeaba însă, n-atinge al ei ţel!

Vasile MIC

Nevoia de un râu divin
Poate fi nevoie de un râu divin
Ca sa ajungi dincolo de destin…

O luntre doar şi dor să ai
Să poţi să treci, să stai şi să te plimbi prin rai.

De crezi că nu e bine singur ca să fii,
Poţi să treci iar cu luntrea la cei vii.

Despre lume poţi să crezi atâtea, să nu crezi
Când pe drum de ţară navetezi…

În suflet şi în braţe poţi ca să aduni lumini,
Binelui poţi să te închini.

Drept-măritori semenii noştri
Ne pot îndepărta de rău, de monştri…

De ce n-ar fi nevoie de un râu divin
Pentru ca zborului să mă închin?

Când Dumnezeu
Când Dumnezeu
devine unul
dintre noi,
suntem şi soare
şi lumină,
suntem… chiar noi;

Suntem şi lună nouă
şi luceafăr de seară,
suntem floarea-de-colţ,
primăvară.

Când Dumnezeu
vine,
rămâne printre noi…

Avem un prieten !

Dacă ceva
Dacă ceva
se duce,
ceva
trebuie să vină.

Pleacă vorba
și vine războiul.

Se duce glonțul
și vine bomba
cu neutroni

Merge omul,
vine robotul.

Vin roboții !

Antrenorul de genii
Antrenorul
de genii
încă nu a trecut
prin partea aceasta
de lume.

Din această pricină,
arderea pe rug
e încă
o simplă formalitate.

Cei ce împart dreptatea
pe aici,
se socotesc
a fi norocoși

că au vrăjitoarele
în ritual,
că rugul
e acolo,
aici,
acolo.

Cântecul
Cântecul de leagăn…
a putut fi auzit
mai demult.

Doina
e pe cale
să moară.

Iia
ne vine
din ţara soarelui răsare…

La noi nu poţi avea pânză,
că a cultiva cânepă
e penal.

Ciocârlia
e demult
frigăruie
spre pofta
celor ce, acasă,
şi-au mâncat şi broaştele.

Valeriu BARBU

ascensio
suit pe umerii tatei
îmi era bine şi-mi era frică şi-mi era bine
aş vrea iar şi-l rog
hai tată, să-mi fie iar bine şi frică
el, de acolo, cu glasu-i de ceară:
suie băiete... suie

o piatră pe suflet
îşi spăla mâinile prea des
ca şi cum ar fi vrut să înlăture
o vinovăţie
mătura de trei ori pe zi în faţa uşii
iar foşnetul măturii îi părea cântatul
cocoşilor lui Petru
ştergea cu spirt tocurile ferestrelor

sticla lor lăsând-o
cu pete bătrâne de praf și grăsime

la o înălțime anume sta
urma unui nas lipit
mereu în același punct
poarta între lumi neîndeajuns de paralele

în copacul din fața casei
atârnau o mulțime de praștii
semn că trecuse pe acolo o copilărie
plină de păsări
motivul pentru care
orice speranță știe acum zborul static
și toate astea
până astăzi
când
s-a oprit apa
s-a oprit aerul
s-a oprit mușchiul feței într-o expresie
ca atunci când se moare de râs

mâinile începură să dea din aripi
să zboare de-adevăratelea

ca din praștie țâșni
piatra de pe suflet
izbi cu putere direct
în geamul lui Dumnezeu

nu cine știe unde
treceam prin grâul înalt
precum Moise la Marea Roșie
inima mea căpăta reflexii aurii

odată ajuns la pădurea de peste deal
respirația se amâna de atâta cântec
păsări nevăzute, frunze mângâind depărtările –
și traiectoria lor nu era decât
din ram spre pământ, nu cine știe unde

la întoarcere, în amurgul tânăr

lanul de grâu nu mai era
ţărâna arăta ca obrazul bunicului
bunicul meu nu reuşea niciodată
să se bărbierească bine
ecoul închis între cutele proaspete
ale inimii de copil
aurie încă
îmi descalţă lacrima la ivire
şi mi-e tare dor de… Moise, de cântec lăstărind
de mirosul palmelor bunicului
şi de imposibila moarte dinspre ram spre pământ
nu cine ştie unde

cine?
să-mi fi pus deoparte
în tinereţea dintâi
câte-un sunet măcar
din cântecul ciocârliei
din cântecul cucului, privighetorii
câte-o frunză să-mi fi lipit de umăr
din păduri mutate azi în factori de progres
câte-un gest sau frântură
din zborul prigoriei în viile de altădată
câte-un colţ din zâmbetul de fată – azi înstejărită
câte-un colţ de lacrimă de mamă când
am luat premiul cu coroniţă, când
mă pândea de după perdele cum îmbrăţişam stângaci
lângă poartă
prima oară o colegă dintr-a şasea, când
am luat primul examen, când
ascunsa grijă a tatei mă însoţea ca un talisman
să-mi fi pus deoparte viaţa
cine ar fi trăit-o cu atâtea erori
mai bine ca mine?

Sorin IVAN

cu ce rămâi din toate acestea
nu rămâi cu prea multe
din toată povestea aceasta,
doar cu întâmplările ei, ale tale

și câteva vise frumoase,
ca niște cămăși decolorate
fluturând sub vântul timpului
pe sârma albastră a amintirii,
cu câteva iubiri, reale-imaginare,
cu regrete care sapă în carnea ta,
decepții, nedreptăți și trădări,
cu o fericire, două sau trei
și multe alte nefericiri,
cu aspirații, dorințe secrete și iluzii,
mai ales cu nenumărate iluzii…

poate singurele certitudini
dintre toate himerele
care ți-au dat târcoale mereu,
singurele lucruri adevărate
în neadevărul și frumoasa lor nebunie
au fost iluziile tale,
care te-au ajutat să trăiești,
te-au împins, te-au tras înainte
ca pe un sclav al speranței…

prea puțin rămâne din toate,
doar scrumul lor se adună,
crește ca un munte, tot mai înalt,
de la o zi la alta,
de la un an la altul,
de la o viață la alta,
din viețile care ți-au fost date,
sub semnul atotputernic al iluziei
și al nebunei dorințe
de a o lua mereu de la început,
sub soarele de cenușă al hazardului,
sub luna tulbure a destinului,
cu o parte văzută, în lumină,
cu o parte nevăzută, în întuneric…

și iată,
viețile scad, muntele crește,
iar peste toate rămân

lumina pe care o porţi în priviri,
puterea ta de a crede-n iluzii,
amintirea fericirii care va fi,
cu gust de miere amară,
semnul lor întipărit în carne adânc
de fierul roşu al visului
ca sărutul unei iubiri
care a fost, a trecut
şi poate nu s-a sfârşit…

vocea dulce a trădării
de când Adam l-a trădat pe Dumnezeu,
ispitit de vocea dulce care-i şoptea în ureche
şi de visul cunoaşterii ce-i chinuia nopţile,
trădarea l-a însoţit pe om
în toate zilele vieţii şi morţii lui,
ţinându-se de sufletul lui ca o umbră,
amestecându-se în sângele lui
ca apa în vin, tulburându-l, subţiindu-l,
luându-i din putere şi din limpezimea
dată dintru început,
în care se oglindea chipul paradisului
şi al eternităţii...

apoi, Brutus l-a trădat pe Cezar
la Idele lui Marte
şi l-a lovit cu pumnalul direct în suflet,
Iuda l-a trădat pe Isus sărutându-l
cu sărutul iubirii, sărutul trădării,
vânzându-l pe treizeci de arginţi
pe Cel care adusese în lume iubirea...

de la început la sfârşit,
oamenii se trădează unul pe altul,
cu ură, cu milă, cu o imensă iubire,
plecând urechea mereu, fermecaţi,
ascultând vocea dulce a trădării,
care răsună prin sângele lor,
care se vede în strălucirea ochilor lor...

cuvântul pe care mi-l spui numai mie
și mâna pe care mi-o-ntinzi
ce-mi vor aduce astăzi, în Marte, ori mâine,
dar mâna pe care eu însumi ți-o-ntind
ce-ți va aduce ție curând sau cândva?
ce ascund, mă întreb uneori,
cuvintele tale ca un poem de iubire,
îmbrățișările tale care aduc primăvara,
ce se află în sărutu-ți de miere,
care ne scoate din timp
și umple lumea de cireși înfloriți...

Tania NICOLESCU

LES JEUX SONT FAITS

Degeaba-ntreaga noapte n-am dormit
ciulind urechea
ascultând
pândind
ca iepurele-n vizuină tupilat
pe neștiute
ziua tot s-a strecurat
și mă așteaptă-acuma răbdătoare
la fereastră
mai zdrențăroasă și mai cenușie
de parcă-ar fi bătrân solomonar
privind indiferentă-n lungul străzii
cum vremea
ca un fum se risipește
în timp ce stropii ploii pe pervaz
îmi numără rapid
și înciudați

– cu-n plesnet ce răsună sec
precum jetonul la ruletă
les jeux sont faits rien va plus –

tot mărunțișul inutil
adus în dar
de ceea ce obișnuit numim
sfârșit

neclar
şi început
ceţos
de an.

SOARE GOL
Prin noapte
vântul iar pe străzi gonea
tot căutând
cotloanele şi-ungherele prin care
tăcerea noastră înciudată
grea
şi-apăsătoare
ca o lintiţă
ca mucegaiul
persista
şi şuierând prelung
zgâlţâia furios
zgâriind pe la uşi şi ferestre
doar
doar
de-ar speria-o
– precum gonacii hăituind
prin hăţişuri mistreţii –
totuşi
nimic
şi dimineaţa iar năştea
alt soare
gol
strălucitor
şi rece.

RUGĂ
Şi dintr-o dată mă trezesc cu dimineaţa asta
respirându-mi în fereastră
iscodindu-mă cu ochi curioşi
numărându-mi atentă pe riduri
cu degetele-i de lumină
anii
întristările

şi bucuriile
până când
râzând încerc să o dau la o parte
- fă-mi te rog loc – îi spun
să mă mai pot prelinge cu tine
peste marginea cercevelei
ca să ne pierdem împreună
în abisul acesta de lumină strălucitoare
ce dezghioacă precum lama de cuţit
sâmburul alb al bucuriei
de a fi
din crusta uitării.

APARENȚE

Dinspre combinat
pe-o aripă de vânt purtat
ne învăluie insidios
parfumul fin de ghiocei
ce-acoperă mirosul aspru
greu
al gazelor de la eşapament

şi clipeşti mărunt din ochi
uimindu-te
când vezi că
însăşi moartea
îţi dă cu tifla zâmbind
păşind sprinţară pe trotuare
înveşmântată
în acest suav pret-a porter
la braţ cu dimineaţa cea senină
sclipitoare
însă cu dinţi cam ascuţiţi
ce-ţi muşcă iute
degetele goale
ca să-nțelegi şi tu
când îţi arunci privirea-n
ape tulburi
cum că nimic din tot ce vezi
nu e deloc

ceea ce pare
și îndrăznești
– naiv din fire –
să și crezi.

Ortansa COJOC

NU VOI SĂ CAD

Iisuse al meu cel înviat,
Tu ai urcat
la dreapta Lui
voind omu-n Înalt să sui,
răul și moartea-n iad să-ncui.
Nu voi să cad.
Întinde Mâna Ta
cea de lumină
și
de ea anină
viața mea!

CA UN ORB

L-au urmat
ca ucenici,
au mâncat
din pâinea frântă de El
și nici
nu L-au recunoscut înviat!
Blândul Miel
i-a iubit, i-a iertat.

Mă rog
să-L întâlnesc,
să-L recunosc,
din Lumină să sorb,
cu ochii inimii să-L privesc
ca un orb.

FIECĂREI ZILE
Fiecărei zile urmează
un strop negru de moarte,
preludiu
pregătitor,
strălucitor
ca bobul de rouă
dat nouă
s-astâmpere setea de nemurire
cea peste fire.

LUNTREA DESTINULUI MEU
Cu săgeţile luminii
împing
luntrea destinului meu
spre
porţile încuiate
ale lumii.

FĂRĂ CHIP
Fără chip soarta ta,
ai zice,
şi fără cauză, scop.
Adună, hulpavă, în snop,
voinţă şi doruri,
cântece, plânset,
în largul ei pântec,
muzica astrelor uneori,
precum marele fluviu
mii de ape mai mici,
în valuri, vâltori,
laolaltă toate aşa.
N-o poţi schimba.

POEME DE LA CENACLUL SCHENK

Rodica Chioralia COJOCARU

Ora trei
„E ora trei. Nu s-a-ntâmplat nimic. "
Greşeli şi remuşcări nesomn prezic.
Boema s-a mutat demult în cer.
Absint, Lautrec, Nichita şi Baudelaire.

Fantasme trec prin mobilele vechi
Şi dragostea-a murit în neperechi.
Între tăceri, ca bubele răscoapte,
Neliniştile-şi fac rondul de noapte.

Lipite buze rugăciuni îngaimă,
Se strânge-n epigastru ghem de spaimă.
Doar raţiunea doarme, cum i-e voia,
Sar monştri din picturile lui Goya.

Gargui coboară de pe catedrale
Când îngeri aţipesc pe-aripa moale.
Se scurge viaţa în rigolă. Pic, pic!
„E ora trei. Nu s-a-ntâmplat nimic."

Daniela Sorina CIURARIU

Oglinda
ea îşi dă înserarea de pe umerii
înzăpeziţi şi îşi tace părul
cu un gest negru
pe spate

îşi priveşte buzele
sub formă de aripi uşor frânte
unde hulubii cuvintelor
i se aşază pe pervazul lumii

i-ar striga numele
şi numele lui ar pluti printre
atomii lichizi ai viitorului
asemeni ploii

i-ar ține numele în palmă
precum ții un clopot de aramă
înnoptată însă numele lui
nu mai sună

numai poștașul sună
până în miezul trupului ei el sună
apoi îi strecoară Scrisoarea
prin cutia din metal de baionetă

o secundă aerul îmbătrânește
și se strânge sub covorul din bucătărie
o secundă lumina
se aburește și apoi curge
precum o dâră nebună de sânge

spre niciunde
spre nicicum
spre niciodată
împreună

oglinda o privește rotund
cu ochiul ei veșnic deschis
de rob al golului
de sclav al nimicului

Adrian VIZIREANU

Șșș...
Albe au înflorit umbrele orelor.
Din curbura palmelor
îi deșartă timpului culorile.
Pereții visează cu botul în ieslea de var
și somnul lor vertical mă veghează.
Mai știi, visule?!
Mergeam împreună pe drumuri de fum.
Eu îmi purtam cenușa pe brațe,
iar tu ardeai...
Noaptea adoarme și ea
cu fruntea pe somnul pădurii,
fereastra-mi adapă privirea

cu laptele muls dintr-o stea...
Mai ştii, visule?!
Mi-s rănile nori şi-şi scutură spinii-n
cununa din ploi,
păsările mi-au adunat zborul
în mănunchiuri de noapte
şi lujerul lui înfrunzeşte a cer.
Copilăria îmi umblă în vârful picioarelor
ocolind urmele anilor...
Şşş!
Scrâşneşte luna-n pervaz
şi crengile şerpi năpârlesc peste prag.
Mai ştii, visule,
câtă sete se-ascunde în negrul luminii,
ce căruntă-i fântâna cu apa uitării?!
Mai ştii?!

Oana FRENŢESCU

Chitara
chitara frământă o grimasă între corzi,
locul letargic acoperă gleznele,
forme abstracte de gol pulsează în aer,
gândul se dă în balans între gol
şi acel ceva nerostit ce dăinuie-n minte.

se zămislesc iluzii cu nemurirea plecării,
ultima iubire arhivată zvârcolit în artere,
catastrofe răsturnate din ecranele tv,
ciripit criptat de păsări şi-n balcon,
tăcerea limbă universală coborâtă-n pereţi
şi tot deşertul răsucit împrejur
şi răscolit de mâinile uscate ca nişte crengi.

reflexele se dezlipesc cu nepăsare
de a mai alunga întunericul,
chitara frământă herghelia de sensuri
ca un supliciu la ieşirea din timp.

Camelia ARDELEAN

Cuţite-n trunchiuri...
Cuţite-n trunchiuri. Frunze despicate.
Mănunchi de ploi. Un plânset de florinte.
Flămând zenit. O lacrimă cuminte,
Pe pleoapa înserării din cetate.

Amarnic dor. Aprinsă rugăminte.
Biserici noi. Lumini alambicate.
Genunchi firavi. Suspine demodate.
Credinţe vechi, săpate-n oseminte.

Corset de piatră. Pană de simţire.
Săruturi fade. Zbor incert de umbre.
Plăpânde replici. Zombi-n devenire.

Cărunte clipe, veştede şi sumbre.
Apusuri rare-n hainele de mire.
Surâsuri sterpe. Ornice. Penumbre.

Ion SORESCU

Anticariat
Mai caută prin gânduri bătrâne anticar
Şi dezveleşte-ţi paşii trecuţi prin praful lumii,
Auzi cum la răspântii îşi scutură salcâmii,
Bănuţii de aramă, arvună la altar.

Priveşte prin fereastra tăcutului mormânt
Şi-aruncă-te, bătrâne, în timp, ca-ntr-o fântână,
Fugiţi copii prin sat, ţinându-vă de mână
Cu cel ce se coboară în rana din pământ.

La marginile lumii mai zăboviţi un ceas
Şi leneviţi în iarba ce, crudă, creşte-n gânduri,
Prin peria de gene, ca în atâtea rânduri,
Tăiaţi felii lumina din clipa ce-a rămas.

Se-adună noaptea-n suflet şi, singur, printre cruci,
Îţi vezi copilăria închisă-n sânul morţii,

Va mai cădea o frunză din ramurile bolţii,
Să-i zornăie bănuţul ţipând pe la răscruci.

Tania GORBACIUC-SNEGHIRIOVA

Copacul din poartă

Au tăiat copacul din poartă –
Prea bătrân. Şi-avea umbra rotată.
Lemne-au fost două ierni de-ncălzit,
Dorul meu a rămas desfrunzit...
Au tăiat copacul din poartă!
Pe sub el am crescut. Lumea toată
Începea jos, la poalele lui,
Cu păpuşi, cu poveşti, cu pistrui.
Ploi, ninsori, curcubeie şi vânturi
I-au trecut prin înaltele vârfuri,
Zeci de ani au zburat laolaltă...
Au tăiat copacul din poartă.
Dorul meu îşi făcuse-n el cuib,
Dragul meu, nu-l mai uit! Cum să-l uit?
Din acelaşi pământ am crescut.
Rădăcinile lui cu-ale mele
În adâncuri s-au prins
Şi din ele
An de an amintiri înfloresc
Cu copaci, ce la poartă mai cresc...

Camelia BUZATU

Grinda cerului

Nu mai ştiu nimic despre ea,
îmi amintesc că alungam albinele
din părul ei de melană mânjit de bomboane,
îi dădeam în lături gratiile părului
spunându-i tot ce-mi trecea prin cap,de pildă
că în fiecare copil doarme o închisoare în care
fonta grilajelor răsună
de neputinţa de a o destrăma.
De-atunci de când i-am dezlipit părul de ţeastă
n-am mai văzut-o, am vrut s-o arunc pe grinda cerului,
n-a vrut să rămână acolo aşa c-am lăsat-o

să facă ce vrea,
să se ducă în jos,
acela era drumul ei,
ca-ntr-o Matrioşka a gusturilor amare de pe limbă,
din ce în ce mai mici cădeau din ea plăsmuiri către mine.
Degeaba îmi ascund arătătorul între
linia destinului şi inelul lui Solomon,
din zi în zi pe mine tot mai mult,
pe mine eu mă acuz,
presimţind ce va urma,
îmi palpez ţeasta-n oglindă,
vreau să mă asigur că n-am dobândit păr de păpuşă,
tocmai atunci neliniştea se răsuceşte ca un cuţit,
se-aud atomii de-argint îmbătrânind,
pocnind,
ca pixelii unei plasme se rostogolesc cu faţa întoarsă spre mine.

Dan MITRACHE

Printre dimensiuni
Matinal,
prin fereastra cât un perete,
înfruntă nordul
cu verdele-i lipit în naştere acolo,
pe câmpul cu lumină.
Crescuse cu răsăritul în sânge,
vremelnic prizonier ingenuu
în infraroşul fără perdea…
Spre stânga,
uşa din colţul casei,
precum o diafragmă,
perindă secvenţe umane
à la Lumière.
Măsoară cu ochii personajele,
fixează repere geometrice,
adună în vârful acului învelişul.
Plămădeşte frumosul,
frumos din orice
frumosul vizibil.
Invariabil,

se înţeapă în emoţia viului
cu setea unei iubiri
niciodată îmblânzite.

Nicole SERE

Epistola Lunii
E-atâta noapte-n noi, iubite!
Şi-n amintirile rănite,
Şi-n zâmbetul ce creşte-n moarte
A celor goi, robii din carte
Ce-au scris-o iarna de pe urmă
Cu sângele pictat pe humă.

E-atâta iarnă-n noi, iubite!
Şi-n nori, şi-n stelele trăite,
Şi-n suferinţa care urlă
În carnea zidului din turlă,
Şi-n glasul mierlei care cântă
Cu trilu-i lin ce ne avântă.

E-atâta moarte-n noi, iubite!
Şi-n cele doine tânguite,
Şi-n lumea ‘ceea mult jelită
În doi cu inima cernită,
Ce-am pătimit-o împreună
Cu sufletul ce-am dat arvună!

Ovidiu Oana PÂRÂU

Elegia X
Quadriga porneşte. La ea, înhămate
Sunt iepele quartam de mine purtate
Spre mâinile meu. Hăţul strâns mă-nfăşoară.
Se flutură mappa, e timpul o scară
Iar eu, aurigus, copil năzdrăvanul
Gonesc către stele, mă-ntrec cu zăganul,
M-alătur lui Phoebus pe recele-i crugul,
Nu lauri primesc, mă-nveşmântă amurgul
Răsplată din lumi neştiute, străine
Ţintit dimprejur de priviri opaline.
La capătul cursei Uranus mă cheamă,

În circ, spectatorii pe bard îl aclamă.

Te plâng, azi, Ovide! Nu înstrăinarea
O cain în urmă ci neîndurarea
Augustă a Romei ce-ţi naşte sfârşitul
La porţi Euxine-ngrădind răsăritul.
Zidiri tomitane sunt aşezământul
Loc naşterii tristelor dar şi mormântul
Romanului stins lângă maluri aride
Şi-ntoarceri în patrie efemeride.
Destinul va ţine departe de forum
Pe Naso tenerorum lusor amorum,
Bociri se aud din cimpoaiele dace
Poetul iubirii sub gloria-i zace.

Dora PASCU

CÂND VÂNTUL

Mi-e sufletul
aripă-n zbor
la ora când vântul
se trece spre seară,
când păsări
se-adună, grăbite, în stoluri
şi zboară năuce,
doar zboară.

N-au o ţintă anume,
n-au o ţintă precisă,
dar, parcă, le-ar chema,
din văzduh, depărtarea
spre zări nevăzute,
de nimeni ştiute
şi doar vântul
le-aude suflarea.

Câte una, bătrână,
ratează plecarea
şi-ncearcă,
fâlfâind zbor nebun,
s-ajungă din urmă

grăbitul taifun
care piere în ceruri
înnegrind depărtarea.

La ora când vântul
se trece spre seară
tot sufletul meu,
ars de dor,
tânjeşte spre zare,
străpunge fereastra,
întinde aripa
şi zboară.

Steluţa CRĂCIUN

Cassandra
Iscate catastrofe de minţile bolnave
Prin buncăre ascunse încheie pact cu moartea,
Când lumea se scufundă ca-n ape vechi epave,
Oculţii, ca vampirii, din sânge îşi iau partea.

Dar peste toţi cădea-vor pe rând focul şi gerul,
Munţii, lipsiţi de rosturi, s-or cufunda-n câmpie,
Ciuperca putrezită acoperi-va cerul
Şi va cădea bolnavă zăpada cenuşie.

Din sparta boltă neagră s-or rupe colţi de stele
Ca bolovani şi pietre ce-mpiedica-vor drumuri
Şi doar tăcute umbre vor mai umbla pre ele,
Pân' s-or topi în noaptea de ceţuri şi de fumuri.

Închişi în plumb, rămaşii vor scrijeli pe ziduri
Exorcizând în artă dorinţe sau coşmaruri,
Îmbătrânit, pământul de-atâtea triste riduri
S-o scufunda în sine, dospind noi avataruri.

Iliana CĂTĂNESCU

Peste pragul tăcerii

Peste pragul tăcerii am păşit deseori,
cu sfiala din floarea ce zăpada străpunge,
cu iuţeala din glonţul ce-n cătare ajunge,
ori visând, ca ascetul, veşnicia-n culori.

Am deschis ochii minţii în vâltoarea luminii,
regăsindu-mă-n curgeri, în avalul firesc,
şi în matca sortirii am simţit că iubesc
în adânc, năluciri, iar pe maluri, arinii.

Peste pragul tăcerii voi mai trece, cândva,
chiar de-aş sta aşteptând, într-un gând, rătăcită,
aş mai trece o dată, doar simţind că iubită
cum sunt eu, pe pământ, n-a mai fost cineva...

Viorel GONGU

Scrisoare pe hârtie

Iubita mea fiică
asta este prima hârtie pe care-ţi scriu o scrisoare
ţi-am gândit multe dar le-am legat în panglici colorate
şi azi dimineaţa ploioasă mă doare
că iubirea mea pentru tine se consumă în rate

mă gândeam cotropit de regrete
că nu am nepoţi să le spun poveşti
şi să le murmur un cântec
uitând că de la naşterea ta un erete
creşte cu mine şi se preface în câlţi

Dumnezeu mi-a tot dat amânări
când doream să am un copil
căruia să-i cânt mulţi ani trăiască
şi să-l învăţ să sufle în lumânări
dar i-am forţat mâna şi-ntr-un uter ostil

şi retrovers pe deasupra mi te-a aşezat
am început să sânger ca un înger

nu în picături ci în şuvoaie verzi de matostat
cărări pentru alţii ghidaje şi sânger

aproape că îmi place şi nu le opresc
nici la semafoare când se mai rupe
câte ceva din mine
şi bănuiesc că acelaşi te iubesc
îl şoptesc mereu în gândul cu tine

mi-ai spus că mă cauţi tu că nu eşti pregătită
să ne vedem şi aştept un telefon ca la tribunal
sentinţa de condamnare pe viaţă
şi mă tem că o ciudată otită
m-ar face să nu aud telefonul
cu sunetul acela banal

azi îţi scriu ca soldaţii bătrâni
care-şi pun scrisoarea-n valiză
aşteptând un răspuns şi-mi tot mut aşteptarea
ba pe un picior ba pe altul
legănându-mi speranţa ca pe o baliză
legănată de valuri când furioasă e marea

îţi scriu această scrisoare pe hârtie
de teamă că nu ai să-mi asculţi gândurile sechestrate
sub panglici îngălbenite de aşteptări cine ştie
poate mi-e frică de moartea cu aripile lungi caşerate

uit mereu nemurirea ce tropăie pe cărări încurcate
dar dacă totuşi voi muri înainte de clipa aceea
aş dori să te rog să mă ierţi pentru toate
dar mai ales pentru că te-am adus pe lumea asta dar am greşit femeia

am să mai gândesc o dată această scrisoare
şi poate am s-o bag în valiză
sau poate am să o las doar gând
şi s-o strecor în pachetele vechi
sau poate după îndelungă şi profundă analiză
scrisorile toate gândite le voi face cercei
să le prinzi în urechi

sună telefonul cu sunetul lui molcom o fi un semnal
și mă tem să răspund și să-mi moară speranța că ești tu
dar fie ce o fi voi răspunde e bal sau poate spital
se aude doar vocea cu sunet de aripi caşerate
și-i spun ca să-nchid doar un nu.

Adina VELCEA

Pegas

dedicată lui C.D

un copil cu părul creț râde de mine
privește către haina ruptă la poarta ironiei
pălăria am uitat-o pe sperietoarea de stele
care păzește un câmp gol

copilul râde
buclele părului său creț
se întind spre mine
asemeni meduzei
privește-mă

am tălpile rănite
de atâtea câmpuri goale
încă nu știu cât fac unu plus unu
mai așteaptă puțin

copilul râde când un cal de lemn
nechează deasupra unui câmp gol
un alt icar îndrăzneț de o zi
aripile fără pene
sunt garanția eșecului
fâl tic fâl tac

copilul privește câmpul gol
unde o pălărie a speriat stelele

gongul bate
tic tac

râd

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Anonim

STIHURI PRE HE(R)BUL ŢĂRII
Herbul ţărîi vechii ş-au fost ales buîr
Numele vestindu-şi, ca tunul prin nuîr,
Noii mai pre urmă, avîndu-l moşie,
Tot acel vechiu nume vestindu-l şie,
Într-aciastă vreame, cine-l stăpîneaşte,
O Dumnedzău svinte, tui îl ocrotiaşte,
Că mîna ta sv(î)ntă l-au încoronatu-l
Şi braţul tău tare l-au întemeiatu-l,
Părinţasca scară şi scaunul dîndu-i,
Ceriasca ta armă, crucea întindzîndu-i,
Spata-i povăţeaşte, biruindu pre toată
Vădzut, nevădzutî, vrăjmăşasca gloată.
Cărunţeaţe vadză, bătrîneaţ-agiungă,
Slăvit fericeaşte cu viaţă îndelungă.

Dimitrie Cantemir, *Divanul*, Iaşi, 1698,
Bibliografia românească veche, tom I, 1903, p. 358

Anonim

[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ A ARDEALULUI]
Trei chipuri în osebire
Ş-un Dumnezău în mărire,
Lui Avraam te-ai arătatu
Întîi foarte adevărat
Supt cel de la Mamvri copaci,
Cînd ai vrut minune să faci,
Ca să smereşti cu certare
Pre cei cu cerbicea tare
Din Gomora şi Sodomul
Ca să se stîngă tot omul.
Pentr-aceia mai nainte
De toţi veacii eşti Părinte

Cunoscutu în trei obraze
Și strălucești de dai raze,
Însuți cu fiiul fiind mărit
Și de Duhul sfînt proslăvit.

Chiriacodromion, Bălgrad, 1699
Bibliografia romînească veche, tom I, 1903, p. 373

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Ion HELIADE-RĂDULESCU
(1802-1872)

Prefaţă la *Regulile sau Grammatica poeziii*

N imic nu este aşa de anevoie decît a începe cineva un cuvînt înainte la o carte, şi mai vîrtos la aceasta. Lucru este destul de vorbit; începutul este cu greu pînă să-l găsească cineva. Puţintică răbdare numai, că dăm peste căpătîiul firului (Norocit este acum cineva, cînd merge pînă la celălalt căpătîi fără să încurce aţa). Să începem de acolo de unde o să înceapă a critica, cînd vor lua în mînă această carte, acei iubitori de pace cari nu umblă decît neîncetat căutînd pricini. Eu ştiu ce or să zică; or să zică: „Eu nu înţeleg nimic" (lăsăm la o parte potoapele de vorbe, care de la astfel de oameni fieştecine poate ghici că nu or să fie ceva laude), vor zice, zisei, că „eu nu înţeleg nimic"; şi eu tot aşa zic. Dar cînd citeşti chinezeşte, Domnule, sau altă limbă care n-ai învăţat, înţelegi? – Şi altădată am mai vorbit – şi înaintea mea mii de oameni, că toată ştiinţa şi meşteşugul îşi are limba sa. Aşa eu am văzut mulţi oameni luînd o carte în mînă şi dacă este scrisă într-o limbă pe care nu o cunoaşte, o închide şi o lasă jos, zicînd că nu ştie acea limbă, şi de îi este plăcută, mai adaogă că ar dori să o înveţe. Acum să mai fac o întrebare: – Învăţat-ai sau ştii domnia-ta limba poeziei? – Ba nu. – Apoi iată, Domnule, pricina pentru ce nu înţelegi. Poezia îşi are limba ei, ca şi toate celelalte ştiinţe şi meşteşuguri, şi ca să o înţelegi, trebuie să o înveţi, precum se învaţă toate limbile, ba încă să treci şi prin toate învăţăturile care te pot face destoinic a învăţa acest meşteşug frumos.

Am mai văzut iară un fel de oameni cari au ajuns într-o stare de ştiu ce lipseşte ca să înveţe, şi nu se amăgesc singuri să crează că ştiu toate (Ce bine ar fi cînd de aceştia s-ar afla mulţi!). Ei, cînd iau cîte o carte în mînă care vorbeşte pentru lucruri ce n-au învăţat, numaidecît zic: n-am învăţat, nu înţeleg; adică, dacă el este ostaş şi cartea este scrisă pentru doctorie, el numaidecît zice: este pentru doctori; dacă este doctor şi cartea vorbeşte despre corăbierie, zice: este pentru corăbierii; o lasă jos, nu se mînie şi nici nu se leagă de cel care mi-a scris-o că nu ar scrie rumâneşte.

Mai ştiu un fel de oameni!... (dar ce anevoie este în ziua de astăzi să fie cineva în pace cu lumea!). Domnilor, eu n-am de gînd să le spui pe toate, o să mai las ceva, pentru că este de prisos, între noi ne ştim: să mai iertaţi

şi domnia voastră ceva din cîte o să zic, şi iată un mijloc frumos ca să fim iarăşi prieteni: trebuie să iertăm unul altuia greşalele. Dumnezeu ştie, că un om nu poate să ştie toate; cum au trăit şi trăiesc, aceasta nu este treaba mea: aci ne este vorba de literatură, iar nu de moral. Ei, încît pentru mine, ar fi prea buni: eu numai trebuie să mărturisesc că sînt rău, căci mă leg de lume; ce-mi pasă mie dacă ei cred că ştiu toate, şi nimic nu este în lume care să nu-l cunoască? N-aş zice nimic, cînd ar lăsa numai cărţile de pace. Ei, cînd le intră din nenorocire în mînă vreo carte de astea de ale pricopsiţilor din ziua de astăzi, numaidecît se supără şi necazul, poate să credeţi, că le este pentru că nu ştiu acea ştiinţă şi meşteşugul, sau cum ar face ca să le înveţe? Nu, ci scriitorul este de vină, el trebuie să fie sau vrun nemţoiu sau ungurean de nu scrie rumâneşte (adică de nu se gîndeşte tot pentru lucrurile ce se gîndeşte mulţimea). Logofătul nostru ştie toate. Şi cum s-ar putea să nu ştie şi ce este în acea carte cînd n-ar fi scrisă... Cum să fie scrisă? Ştiu şi eu cum? Iaca cum am scris pînă acum tata şi moşul şi au trăit.

Să îndrăznească cineva a îi zice că nu ştie limba grămaticii sau a poeziei sau altceva, în acel minut vrednic de privelişte, cînd trîntește cartea din mînă cu desprețuire, începe a face volte prin casă, scoate batista cea afinată din sîn, şi cu un braţ îngîmfat şi arcuit îşi şterge fruntea, umflă mustăţile şi suflă pe nas, şi pe urmă scoate mătăniile ca să-şi arate mărimea; atunci să-i atingă cineva iubirea de sine, că nu ştie toate,, cînd el este omul cutăruia şi al trebii şcl şcl... Apoi atunci să vezi ce cununi se gătesc nenorociţilor acelora ce asudează întru a tîlmăci şi a tipări cărţi, din însuşi neaverea lor! Atunci răsplătire plină de mulţumire şi mîngîiere a neobositelor lor osteneli!

Foarte lesne de dezlegat este acum ghicitura pentru ce nu se înmulţesc cărţile în limba rumânească şi pentru ce, prin urmare, literatura şi moralul nu sînt vorbe rumâneşti; pentru ce rîvna spre bine estye amorţită şi acolo unde se înfierbîntă iarăşi îngheaţă; pentru ce cărţile care s-au tipărit stau neîmpărţite şi acelea care s-au împărţit, în loc de mîngîiere, au pricinuit amărăciunea scriitorilor lor.

Cine este rumân adevărat şi iubeşte luminarea şi îndreptarea neamului, crez că nu se va mînia de acest portret ce am vrut să zugrăvesc, ci va căuta adevărul, va cerceta chipul şi, de i se va părea că îi mai lipsesc cîteva feţe ca să semene cu originalul, va mai adăuga şi îl va îndrepta. – Bine este cînd apucă cineva înainte şi d-aceea gîndesc că este vremea să răspunz mai înainte de a mă întreba cineva: – „Pentru ce dar dai afară lucruri ce nu este încă neamul în stare a le înţelege?” – Greşită este întrebarea aceasta cînd este vorba pentru ştiinţe şi meşteşuguri pe care, ca

să le înţeleagă cineva, trebuie să le înveţe, şi ca să le înveţe, trebuiesc a se face cărţi pentru cei ce doresc a învăţa. Nu trebuie să ne supărăm pentru o carte cînd iese, fie de ce fel va fi; trebuie să ne bucurăm că s-a mai adăugat încă una lîngă celelalte şi, de nu o înţelegem noi, o va înţelege fiul nostru, o înţelege prietenul nostru carele o găseşte la noi.

Altul iar poate să-mi zică: „Pentru ce începi Adaosul Literal de la poezie?" – Pentru că scopul lui este literatura, şi literatura tutulor neamurilor de aci a început. – Al treilea iarăşi îmi va zice: „Ai dreptate; dar nu vezi că abia 30 de prenumăranţi ai, şi cu atîtea mădulări ajutătoare nu se poate ţinea acest început ce priveşte spre înlesnirea cum să se dea afară şi să se întinză cărţile, mai vîrtos ale acelor ce nu au mijloace a le tipări? Oamenii vor glume, minuni, cabale, păpuşi şi cu acest mijloc îi poţi atrage spre ajutor". Acestui prieten cunoscător de oameni îi voi răspunde că prea bine vorbeşte; dar ca să începem, trebuia să se facă începutul de unde trebuie. Acest Adaos pe tot anul va coprinde 12 părţi; rîvnitorul ce se va prenumăra va găsi într-însul materie şi pentru sine, şi pentru fiul său ce învaţă, şi pentru prietenul său ce a învăţat; şi cu micul ajutor ce va da pe an, întîi va face să dobîndească limba rumânească 12 cărţi mai mult, apoi va face ca dintr-însele să se folosească mai multe feluri de oameni, cari poate că nu au mijloace a dobîndi aceste cărţi.

Toţi prenumăranţii acestui Adaos la un loc nu se socotesc decît o mică soţietate făcătoare de bine, care se sileşte pentru înlesnirea tipăririi cărţilor şi mădulările ei, unii ajută cu ostenealâ a tîlmăci şi a scrie, şi alţii cu un mic ajutor de bani pentru care şi priimesc cîte o carte pe lună. Spre aceasta dar şi sînt poftiţi toţi cari se ostenesc întru tîlmăcirea şi alcătuirea cărţilor, ca cel ce va avea din ostenelile sale vreo faptă care să nu fie mai mare de 10 coale, scrise cu mîna, şi care să se potrivească cu scopul acestui Adaos, să binevoiască a o aduce la redacţie, unde va afla mijloc a o tipări fără cheltuială, dîndu-se pe seama autorului 500 exemplare, precum şi o sumă pe seama prenumăranţilor, de la care autorul va priimi şi o mulţumire deosebită pentru osteneala sa.

Bună este zisa aceea că vorba multă easte sărăcia omului. Eu cu atîta vorbă era să uit a arăta că aceste reguli de poezie nu sînt făcute de mine, ci alţi bărbaţi au lucrat, alţii au cules, şi eu n-am făcut decît lucrul gata a-l preface în rumâneşte. Ciudat lucru era să fie, să fac lumea să crează că eu am cugetat atîtea! Norocire numai că sîntem în veacul acesta: odată era ruşine a se mîndri cu lucru strein, acum însă lumea este mai blîndă, şi pielea leului o întrebuinţează şi alte vieţuitoare. Ce lucru bun ar fi fost cînd nu s-ar fi născut zugravul acela care a zugrăvit pe Vremea descoperind Adevărul! Ideea aceasta stricpă la toţi cgheful, şi mie nu mai puţin, că

regulile de poezie culese din cursul de literatură al lui Lévizac era să treacă că sunt ale mele. Poate că cineva va socoti că acest sfîrşit este un fel de trăsură satirică, dar să nu crează, că eu am vrut numai să arăt aceea ce dorea inima mea.

Arte poetice. Romantismul, coord. Angela Ion, studiu introductiv Romul Munteanu, Editura Univers, Bucureşti, 1982, p. 572-575

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Veronica MICLE

Lyrical Dialogue

Here I stand and wonder : how can there rise
True and deep emotions for a portrait ?
Since I had never encountered your eyes,
All I knew was that you were a poet !

If I could ever give shape to the love
I verily bear in my heart for thee,
It would dearly encompass in one grove
Both time and bounlessness, entwined yet free...

If I could reach out my hand caressingly,
To gently move your curly locks away,
Your serene forehead would shine like a lily,
A holy icon of love, where I would pray.

Yet, like an evening star, you shine from afar
And for a mere twinkling tread my earthly way,
Then vanish : – my thoughts are brightened by a star,
The most cherished vision makes me kneel to pray.

And in the tranquil hour – blessed time of rest,
More than ever I extoll your loftiness,
The beloved being, met in my worldly quest,
Truly deserves my wholehearted thoughtfulness...

And my confined mind strives to closely embrace
The divine mystery in the skies above –
I close my eyes to pervade the distant space –
Yet meet my heart throbbing within your love's dove.

Alexandru MACEDONSKI

To Thoughtfulness

I stood aside and pondered
And found the best responder
To bless my life with fortunes :

I'll quit when thought importunes.

Thought-laden, I have grown old,
Thought-laden, I've ruined my mould...
Had I been born thought-barren,
Weep, pain would be no baron.

Hard as we might think or not,
Triumph lies with evil's plot,
Thoughtful or not in concerns,
We shall pass away by turns.

What's fated is awaiting,
We flee fate vainly bating,
Though we lead our lives on earth,
Yet we're born for the grave's dearth.

Knavish thought, my dreadful curse,
Henceforth I deny your worth,
Since you've contrived wrongs and harms
To entice me with your charms.

I want to live the moment,
Disdain the thinking's ferment
Solely watch the stars up high
And barely obey its cry.

To live not being told ahead
If I am alive or dead,
Thus, I'd travel thoughtlessly,
Roaming the world heedlessly.

I'd bask in sweet stunning lights,
Dizzy with lily delights,
Relish the purling wellsprings
And the sky's azure pourings.

Then, like a true misanthrope,
I'd bury your wretched scope,
I'd bury you deep inside
Stoop to the eat-and-drink tide.

A cold stone, cruel and blind,
I'd shun wails of every kind
With heavens' tent overhead
I'd meet all griefs as if dead.

And when the bells toll for prey
It's my time to skulk away,
To roam not being told ahead
If I've been alive or dead.

Alexandru VLAHUŢĂ

Sonnet (*I've Regained Myself. Sorely Longed for My Self...*)

I've regained myself. Sorely longed for my self,
For the youth of times past, entangled in dreams !
I feel myself soaring – my craving look streams
Upon vast serene horizons, like an elf.

Henceforth, your enticing eyes will search in vain,
Your artful eyes... how I know them all too well !
Oh, gone's the thrill when my gaze obeys your spell
And I forgive you, since my wound's healed and plain.

While your love dream – much like Penelope's web –
Is woven by daylight, unravelled by night...
An abyss of darkness will keep us apart !

Though you smilingly draw near with gifted gab
And your wavering voice calls me to delight –
In vain, you're ever stranger as we depart...

Yesterday, Today, Tomorrow

Yesterday !... ashes preserving the warm and yet unaltered form
Of everything that burnt in time's fire ; the already dried tear's storm,
Or a smile on the lips, swiftly scattered by destiny's wind ;
Yesterday... a tale, its heroes – rotten bones in the grave, thinned.

Today ?... a dying lamp, a star departing into twilight,
Dreams yet unblasted by the fate's horrendous wind, still forthright,

The lofty peak where the heart's desire, – a hunter –, lies on the watch
For the shore where memories and yearnings meet within their deep notch.

Tomorrow ?... merely a shrug from the enigma we now indict ;
It might be Heaven or Hell, never to be fathomed by eyesight,
A peg to hang high hopes, an infant's words awaiting to thrive.
Tomorrow... tomorrow, who knows how many will still be alive !

Lucian BLAGA

Metaphysical Sorrow

To Nichifor Crainic

In harbours unfolding to the mystery of the vast waters
I sang with the fishermen, tall shadows on the shores,
dreaming of ships laden
with an outlandish miracle.
With the craftsmen clad in sooty armours
I raised steel bridges
over white rivers, over the flight of the unblemished bird,
over deep woods,
and every bridge would arch
as if to convey us into a legendary realm.

I leisurely lingered amongst rocks
beside saints as venerable as the country's riddles,
awaiting for an escape
window to unclose
into profound evening spaces.
With everybody and everything
I writhed on roads, on shores,
amongst cars and in churches.
By bottomless wells of wisdom
I strivingly opened the eye of knowledge.
I prayed with the ragged workmen,
I dreamt with the shepherds beside their sheep
and I awaited with the saints in abysses.
Now I bow to the light

and weep amongst the last remnants
of the star we are treading upon.

With all my being
I have lifted my wounds to the four winds
awaiting : oh, no miracle ever happens.
No miracle ever happens, never ever !
And yet the world, the elements, the day, and the fire
were shaped with words as simple as ours.
With feet like ours
Jesus walked upon the waters.

Marin SORESCU

Where?

Somebody was wiping themselves with a red towel
And a bull thrust his horn
Through the window
And through their eye.

Somebody was smelling a flower
And the other horn
Darted from amongst the petals
Like an arrow poisoned by the instigated
Flower.

Where could we hide ourselves,
With our pieces
Of coloured cloth,
From the bulls
Of black,
Of blue, indigo and violet ?

Even if we walked around naked,
There would be bulls of nakedness,
Of all-colour mishmash...

In the arena everything senses of the arena,
Motionlessness means
Lying in wait,
Motion – a leap.

Coffee

Today's coffee
Has lifted me much too little
Above the writing paper.

Yesterday it raised me up to the ceiling,
Whereon I painted some words,

The day before yesterday – up to the cloud
Hanging over my house,
Which vaporised shortly afterwards
With my manuscript.

And here I am
I can scarcely look
At the page rising to the level
Of my eyes.

Tomorrow's coffee
Will thrust my head into the writing desk,
The day after tomorrow – into the floor
Driving a nail into my coffin.

English version by **Gabriela PACHIA**

Gabriela PACHIA

On The Inner Wall of My Being...
I wove a square rainbow aright
over the dark ringed discord of my insight
and I rose at your window of rocks,
of tortoise and marsh frogs,
of the filthy drapery sewn by one and three,
of chalices firmly kept under lock and key.
On a day auspicious for taking off to storks,
I winged slanderous fields and trains, long stalks,
then, like swift Hermes, caressingly,
I stepped into your carol bashfully...

With your faded ropes I'd bind

the feud of withered leaves hidden behind
the years two thousand, prone
to quaint uproar, turned into stone,
I'd dispatch wild rose stumps, still grieving,
to butterflies and buds, back to the beginning,
to fountains of lily-white altitsa blouse
where the heart's shadow your love will rouse.
I'd ever more ardently pour my starry painting,
should you wish, on the inner wall of my-your being.

No Love in the Stars !
There's so much incertitude in poteaux-sur-solle tomorrows,
dear lycanthrosophers from the centuries' bouffant marrow !
Barbed wire houses, everlasting stone houses, properly led,
literary betting shops, Parmesan and hearth bread,
lowlife bawdy houses, high-gushing houses of culture,
houses of ethnodreams, collapsing from congenital vultures,
cash desks for hallmarking snows, the deficit in infinity,
magic fashion houses, trousseaux of ratsbane and innate cupidity,
solid health houses drenching in drowsy reserpine,
wrought iron safes, paradisiacal nontoxic plasticine...
Heaven forbid that we ever encounter the latent energies
in the corollas of the pluripotential ladies' pathologies !
Soldierly Siberias have plunged into narcissistic fields...
The tasselled fez affairs still make the mills bring yields...
Motoscythes serve us with unfaltering flair, they never miss
the stacks of polychromatic memories. Long live the haggis !
The offshoots would palisade us — the best salicylates —
as soon as our pinkish blog dusks and devaluates...
Let Thy will be done on Earth, General Amnesty !
There you come on your knees, mendaciously begging for probity.
From ravines, recollections and red blood love cells are heard...
Some battles do not breed chasms, some soars may engird a bird...
Ply the oars antitinnitus, my friend, ply the oars, toil,
the most flaccid cowardice will wash away with fish oil !
I respected your obmutescence, it stabbed my insight...
Metropolitan full-length films have refined my stage fright...
Why do I revere the poet and his ballerina wife ?
They threw off the slimy cadastres into atrazine's strife.

Well, then ! Splish-splash-splosh-lipanthyl, scobutyl, and tonotyl !
From so much trotyl, my mask will petrify during the vaudeville...
Meanwhile, our hearts interlace mellowings in the epic thread.
Welcome, Carmine, the cave wine is an antiseptic wellhead !

English version by **Gabriela PACHIA**

Ion MIRCEA

VINA ZA TO, ŽE SI
Hmla na mori
ó, hmla na mori
lehátko vo vzduchu hodvábna črievica
podpätkom drviaca kinetickú mŕtvolu vĺn

biela tma
starec ktorý za chrbtom schováva
zrkadlo s rukoväťou

prvá vec ktorú zazrie
človek ktorému sa vrátil zrak
a posledná vec ktorú vidí
ten kto ho stratil

vina za to, že si
keď nebyť nie je vinou

predtucha že sme sa narodili v priebehu noci
už dospelí v našich čiernych kostýmoch mladoženíchov
cisárskym rezom

na pláži
a vedľa more v agónii pri svojej
pieskovej placente
pohľad
neviditeľná krv ktorá nám vyteká z hlavy.

PROLÓG
Od istého času, milená,
môj sluch nie je už taký aký bol

a stáva sa že už nedopočujem všetky tvoje slová.
ale ty si krásna ako je ticho
ktoré ma obkolesuje.

od istého času ani oči
nie sú mi na veľký osoh.
ale ty, milená,
si krásna aj potme.

odteraz do dňa
stratím aj svoje telo docela.
no vtedy už budeš, ty, milená, mojím novým telom

a k tebe sa vrátim podvečer
ako taká slepá a hluchá včela do úľa.

INVÁZIA ČÍSLIC
Hodili kocky
a tie opustili hraciu plochu a rozkotúľali sa
do priestoru
a bol večer a bolo ráno

vtedy sa jej objavili
prvé fľaky na tele a lícach
jeden-jeden
dva-jeden tri-tri

sú dni keď
ju mrazí pri pomyslení na nulu
a iné keď ju horúčka nekonečna objíma
chveje sa ako púpava pri pohľade
na veľké čísla

bola by v smrteľnom nebezpečenstve keby
jedného dňa objavila
toto prvotné číslo
ktoré pokrýva podlahu, steny a strop
a postačilo posunúť svetlík
aby zazrela budovy obrastené číslicami
esplanádu pred katedrálou a
mestské námestie zahrabané pod

ich nečistým snehom
ľudí od hlavy po päty zabalených
do zlomkov osudu

vtedy opustila svoje telo
a definitívne sa presťahovala do môjho
premenila ma na akýsi altánok
akúsi krajinu-výťah premiesťovanú z poschodia na poschodie

takže prítomnosť kociek kotúľajúcich sa po uliciach
so stenami drobno začiernenými
písmenami i slovami vo všetkých jazykoch sveta
bola pre všetkých uvoľnením a dobrodením

podľa niektorých ľudí práve toto by malo byť šťastím
podľa niektorých, hovorím, podľa niektorých-
odhŕňam si rukou číslice z viečok
a štyrmi očami vidím obrovskú samohlásku mesiaca.

URSPRACHE
Aura vecí ktoré neboli odpočiatku vecami
a predtucha dieťaťa že bude dieťaťom až
dokonca

zovieral som v zuboch ako v kliešťach
malý krištáľový meteorit
na jednej strane šľahaný dychom na druhej svetlom
bol jediným jazykom hovoreným v tých končinách
z ktorých sa bozk vytratil už dávno pred tým
zakázaný náboženstvom dvojitých sĺnk.

BOŽÍ PRST
Odeli do brnenia, nasadili prilbu s chocholom,
do jednej ruky dali halapartňu a do druhej
štít so znakom kráľovského domu a primitívnym
žeriavom dosť brutálne

kráľovu mŕtvolu vyložili na koňa.

pozbierali tisíc mŕtvych z bojového poľa

dali im senné chránidlá na lakte a kolená, dali im
klietky s vtákmi na temeno a ľahké zbrane ako dym
do rúk, potom ich naložili na tisíc lipicanov
a pripevnili v sedle lanom prevlečeným popod bruchá
koní.

a takto sa sprievod pohol s mŕtvym kráľom na čele
až sa stratil v neobyčajne hlbokej hmle. po

ich stopách kráčalo nevidené a nečujné živé vojsko.

keď nepriatelia zazreli kráľa na koni a za ním
tisíc mŕtvych na tisícke lipicanov nečujne
vystupovať z hmly ako Boží prst
namierený na nich, krv im zmrzla, hlavou
zrazu začal pokyvovať ako červené krúpy ako také
Nie ako také Áno.
ó, ale práve to práve to Boží prst ukazoval.

Ion Radu VĂCĂRESCU

autoportrét
rozťatý na dve perfektne rovnaké polovice

keby sa niekto pozeral na trup spredu
a ten by bol priehľadný
zistil by že spolovice je kosť a mäso
ktorým preteká pošmúrna krv melanchólie
a spolovice je kmeňom brezy
a z jeho srdca pulzuje sladkohorká séva

aký to nevýslovný rez medzi tmavou podobou
ktorú nemám rád iba veľmi zriedka
a podobou zo zeleného svetla ktorého sa bojím

čo za scenár akoby nemý film perfektne rozdvojený
a postava spolovice zakrvavená
spolovice plávajúca v kúpeli rosy
jarné tiene
Pre *Andiho Ileni*
chvíľu pred časom keď chodievaš v tieni
odetý v šerom svetle

ako anjeli potkýnajúci sa na strieborných oblakoch
hrbatí nosiči vysokých tónov ľútych trúbok
chvíľu pred tým ako sa žeriavy spúšťajú
na pažiť posiatu starým snehom
a trávou zahanbenou pre holotu a vinu
chvíľu pred tým
keď sa celí rozbolení s obviazanými bubienkami
ukladáme do sotva rozmrazenej hliny
a hrudy zakrývajú naše zahnívanie
ba aj pred tým keď zhasne svetlo
keď nás pohlcuje priepadlisko
keď zahalení do rýdzejšieho vajatania
kráčame v tieni
ako po páperistej vode mŕtveho mora
ako po zlatej vode amurských žeriavov

jarný rituál
jar bola pomerne hodne ospevovaná
hoci čo do čerta ospevovať
alebo čím ospevovať
uši pískajú v poryve oranžového vetra
čeľuste sotva rozovrieš
zuby klepocú nepokojná ozvena zimy
oči krúžia na všetky strany
ruky sa pokúšajú ukryť
čo ukryť nemožno
puky mladé ratolesti
na hrudi Cigánok
na lúkach biele vŕby
nárazníky pred rozvírenými vodami
medzi mosadznými trúbami a timpanmi
vlhká zem a bezočivá tráva
placho s nahor vyvrátenou tvárou
akýsi faun ukladá do rovných riadkov
krvavé lupienky a hycintové sny

pulz
vždy som čakal na moste v parku
sedel som na drevenom zábradlí nad zlatistým údolím
a ona prichádzala zhora spomedzi líp a jelší

akoby sa vznášala k miernemu údoliu v riedkej hmle
sadli sme si na lavičku za potokom
a zložil som si hlavu na jej ľavý prsník
počúval som ako jej bije srdce
ako trochu nepresné hodiny
nikdy nie menej ako deväťdesiat úderov za minútu

jedného odpoludnia sa na medarda lialo ako z krhly
kdesi za parkom
blesky udierali jeden za druhým
a keď došla pobehol som
a objali sme sa pod košatou lipou
a keď sa upokojila počúval som jej srdce
priľnul som hlavou na jej do nitky premočenú
bielu blúzku s modrými kvietkami
bola vyplašená ako anjel s premrznutými plecami
a v hrudi tlkot dvestokrát za minútu

potom jej tak tĺklo každý večer
keď sme ležali jeden pri druhom
na matraci rovno na dlážke
a pozorne som si priložil hlavu pod prsník
a ľavú dlaň na bruško okrúhle
ako mesačná štvrťka
a pri jej srdci rovnako rýchlo bilo
iné srdce
ako klík kdesi pod pupkom

teraz tu čakám
ako mudrc na brehu jesennej rieky
v záhrade sú žlté tulipány
zasypané jarným snehom
a počujem ako jej srdce bije naboku
v sviežom aprílovom slnku
dvesto kvapiek za minútu
zo zlatistých venčekov sklonených k zemi
rituál
každé ráno ho vidieť ako sa klania
svetelnému oceánu
každý večer ho počuť

spievať oslavné hymny na veľký súmrak
každú noc sa môže zdať že sa
vo svetle červeného a spuchnutého mesiaca ako takého opilca na
oktoberfeste
tvári byť
anjelom rozmliaždeným
vo voľnom páde

z fagarašu do bostonu a späť via sibiu
Ovidiovi Simion

mŕtvi už nie sú mŕtvymi
živí už nie sú živými
čo dovčera bolo správne
teraz je už na ruby
k moci sa vrátil nepriaznik

iba muchy sú také isté vo făgăraşi a v bostone
aj tu na okolí sibii
na listoch lowellových sikomor
na listoch gaštanov vo făgăraşi
rozožraté perleťovými práškami
po listoch mladých líp v Sibiu

mŕtvi sú iba mŕtvi
živí už nie sú živí
iba muchy sú tie isté
v bostone pri atlantiku
vo făgăraşi pri olte
a na cibine v sibiu

slobodný
ukrytý pred horúčosťou
v jaskyni s vápeným stropom
vonku krivé uličky
odraté žeravým vetrom
leta na odchode
života pristaveného v chotári

prichádza posledná smrť
vyjdem zo skvaseného brloha
vonku je nebo hore nohami

budem slobodný ako divý holub
krívajúci po kopcoch zarastených pichliačmi a zrelými šípkami
hriva vo vetre a duša preč

niekedy
niekedy sa zastavím
raz všetko bude také prosté

žiadne želanie ma už nezahrdúsi
iba pokus spočítať sekundy
kým sa duša dokáže
prešmyknúť von do pustého poľa
ako krehký lúč
z lágra ohradeného
ostnatým drôtom a strážnymi vežami

Nicolae ROȘIANU

Čakanie ČAKANIE
kruhovým oknom večera
badať drobné kopromisy
ktorými splácame svoju samotu

prímerie medzi mlčaniami
vyrytými na múre pamäti
za ktorým stojíš
čakajúc
na zameškanú guľku

slabučké svetlo sa zachvieva
na machu múra
a za ním večne
kvitne
višňový sad
v ktorom horia prísahy

Spýtaj sa vetra SPÝTAJ SA VETRA
odpovedzi mi kvet imela
synagóga melanchólie
kde rozveješ svoje semená
po smrti stromu

na čích pleciach vychováš
šnúrky pokory
spýtaj sa vetra
spýtaj sa vtákov
odpovedáš mi so spupnou ľahostajnosťou
vediac že zostúpiš do prachu
skostnateného ako pohrebná plachta
na zosušenom tele
stromu
v poslednom objatí

Stráž STRÁŽ
zaspával s radosťou zo sna
ktorý sa mu nástojčivo vracal
každú noc
ako zarámovaný obraz
na ktorom farby splývajú
víriac v dúhových kúdeliach:

lán makov zakrýva rozochvené telo ženy
s neprirodzene dlhými vlasmi
roztrúsenými po poľných kvetoch
ako lán dozrievajúcej pšenice

zakaždým biele telo ženy
nad ktorého snom kolenačky
drží stráž

Obraz s volavkou OBRAZ S VOLAVKOU
podvečerná muzika sa stráca
vo voskovom vaku
vdychujúc skaly a duny
pokory

iba výkriky volavky ako predzvesť
beloby v bruchu noci
a golgota stále zdolávaná
so zakrvavenými nohami
oživujú tento obraz
v ktorom som
obkolesený hranicami zo slov

som svetelným terčom
v muške ľaliovej stonky
ktorou stúpa v azúrových závratoch
otravný peľ noci

Traducere în limba slovacă de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

George VULTURESCU

THE THREE IN THE MORNING POEM

Every time I write
the three in the morning poem
my hands become useless
the stumps push them with their blood
as high floods push the mud over the fields

The three in the morning poem
sits at the table with the living and the dead
it wanders in the heavy rain with Vallejo
one Thursday through Paris
near a street lamp it tries to untie
the tie knot of Gerard de Nerval,
on a dissection table it sees
a sewing machine and
an umbrella
it tries to open the oven of Sylvia Plath
it listens to the ores that miscarry crystals
as clays crack making room for
the roots of narcissi
the letters of the three in the morning poem are also made out of clay
you would spit on them just as the Maker has done
when He made us from clay
letters are mild clay
before you burn them in the three in the morning
furnaces
Nothing is for gods at three o'clock in the morning
wolves know the way to the beds and howl at the moon
the owl knows and sings on the shed
you psalmodize with Reiner Maria Rilke:
he who wanders goes to himself
he who dies in the night sees himself

Death makes room for the three in the morning poem
he recognizes in it the letters made of clay
he recognizes in them the earth of your grave
only with the eyes of the poem you can look at death
though one of your eyes is Blind and the other Healthy,
do not make him poor:
let the morning's embers be seen
in the hollows of your eyes
as wolves see the glowing embers
in the hearths of the houses
you know that the malefactors in the North
do not come with lamps
they come in the light of the glowing embers in the knife blade
wolves howl at the moon
the owl sings on the houses
winds dissipate the dust from the graves
only the clay of the three in the morning poem
[s]ieves from one letter into another
as the she-wolf keeps her cubs safe
carrying them in her mouth
from one gorge to another

Translated by **Olimpia Iacob & Jim Kacian**

Marcel MIRON

Erstaunen

So viele Jahre, Herr,
glaubte ich Dich zu suchen
und so spät
wurde ich mi
vergeudeten Zeit bewusst

Du standest neben mir
ich sollte nur
mit Dir sprechen.

Den Rhotazismus aufweisen

Innen regnet es
außen trocknet es!

Meine Umhüllung aus Stein
weint und schwitzt

Sonne auf alte Zauberei geweint
nähert mich der Hölle.

Die Dichter von Copou
Teppich von Samen
Worte
Worte
Meer von Worte
auf dem Wellen rollen

Goldene Weizenkörner
werden mehr zum Ufer hin
wo Eminescu ihnen Kränze vergibt
aus Blättern des hundertjährigen Baums.

Liebe
Wie einen Rosenstrauß
liebe ich Dich.

Beim Aufstieg über Dornen
blute ich
und rote Blüten
wie Feuer
entflammen mein Herz.

Ein sanfter Hauch
streicht durch den Garten
und streichelt die Passanten
mit frischem Duft.

Die Schlange
Untier das unvermischt
Mensch
Tier
Vogel
Und Schlange verschluckt.

Der Leib der Schlange
Festung von Gift
fressbar
nur von Ameisen und Tausendfüßlern

Das Gift bleibt
eine Festung des Dunkels
in welcher du ohne Auferstehung
sterben könntest.

(din volumul *Poeme din anticamera vieții*, Timpul, Iași, 2020)

Traducere în limba germană de **Mircea M. POP**

Nicolae SILADE

c

I do not know for sure if again we will meet
your beauty from this moment I'm sure I'll never see
this road may be random or the last it can be
yet this I know for sure - that's the most gorgeous street.

because you're next to me, you consort me with smiles,
with your singular beauty and disregard of steel
towards yourself, the one who age and time shall steal
or take me far away from the view of your eyes.

and when the darkness strikes making oblivion sly
I shall have none of your beauty to see
and your mind won't be able to still remember me
you know these things so well and that's the reason why

you walk me through this journey
our first and last before we die

d

I don't know what to do with this loneliness tonight
will it stay on my heart till the dawn, when it's right?
but it doesn't. if the dawn doesn't come my mind shall fly at you
it will make me more lonely than death could ever do.

oh, the loneliness comes alone when you don't need at all
and you, with the light, never come when I call
I think you may have a loneliness of your own
it may want to be one with the loneliness I've shown.

but my loneliness is so gloomy
while you are so brightful in your own loneliness
that I fill myself with beauty only in the blink of one thought of you
and of you being one with one with my life

and I don't know what I will do without you
and the night grows endlessly

f
I shiver each time when your name touches my ear
I hear it even if my ear can't hear
borne by nine hundred ninety nine millions
girls and limos and luxury shops.

every second one human being that bears your name comes into the world
but by none with your beauty is worn
within me every second one named like you dies
the name you neither bear any more, nor it bears you .

your name comes to me by itself
as if it were my own name, the peculiar name I bear since I have fallen in love
as if this name would have fallen in love with the life
that I have cherished only for the sake of your name

in the name of you in the name of love
in the name of beauty amen

h
for you my dear I have learnt each language that the earth can teach
to say how dear you are for me in each.
but the language of hearts is the one that you know
and the language of heart is for feelings to show

I've conquered your seas and your oceans and earth
the map of your body I have learnt by heart
I'm always looking forward for journeys with you
in the depth of my soul to wander in two

for you my sweet heart I've discovered the hell
the lost forbidden heaven I've discovered as well
with me alone and the shades of my heart

and the heaven, as well, is falling apart.

and only for you, my darling, my bliss
I just want to live a life with all this.

i
too late after midnight I paid my men's debt
when like the queen of Saba on Solomon you melt
or the Queen Cleopatra on Julius Caesar
in this late of the latest I think of her who's far

woman like women, like all women together
what do you do when others make love in cars or mansions
what when they dream of you and your dreams are too busy
around who your body snakes willing and sissy…

yes you are still there in all women that go
and you are when no women is inside you to show
but what do you do when there is no love to make
and it started to rain and your eyes seem a dew lake

yes, it is late but after late and late
it is sooner and sooner for somebody's fate.

k
I gave to waste all useless things
all that I have been left with is sadness this heavy heritage
given to me by my love during one late autumn night
that I neither want to keep nor can I expell

to make of it a monastery ivery tower or song of wandering
a song as has never been sung before as has never been
by my sad flesh by my saddened soul
by all sadnesses of my thought

to turn it upside down as I would do with a too worn coat
to hide it inside a chest of drawers so that no one could ever find it
never to
to

go away sadness go away
and never return and do not

p
I am almost nothingness when you are not by my side,
I am but the hand that writes to you
words of love after words of love after words of love
waiting their embodiment your embodiment the embodiment of a lifetime love
there are these words that come like a waterfall and run down over you

you should know that each time I talked about you, you appeared all of a sudden
when I wanted to see you you came when I wanted to call you called
if I took a newspaper you appeared on the front page of all the newspapers
if I watched tv on all channels I could see you only you

all-conquering all-loving glittering enslaving women and men
teaching love those who have loved you
squeezing out their hearts elevating their souls blowing their minds
till they would all dry out of life smiling

where are you now when I am talking to you
where are you now when without you I exist not

q
traces without traces your steps crunching on the snow are soundless
if you come if you go through the immense snow it is as if you would walk on the sky
and it is snowing with thick flakes as thick as your soul and it snows with souls
in the unending whiteness there is only you there is only your smile
stay over night in the frozen hotel
on frozen beds between frozen walls
to see how hot love is to see how hot
your heart is melting everything around

at dawn I will bring you flowers of ice at the window
I will bring our love to let you melt it with kisses
then we will walk through the reversed snow we will snow towards the sky
like two flakes that ascend towards new beginnings

and again we will snow as it is snowing now
with white beginnings at the end of a road

x

who am I supposed to search for whom do I call now when I am called
by the woman in black the black woman the crazy woman to whom am I crying
when she strips of her sun of her moon and surrounds me
with arms filled with grass with coldness

I would rather call the rain the storm the snow
than calling your beauty your youth
rather the darkness the loneliness the sadness
rather than have you come come back amongst the living

it is not death that keeps you away from me from life
as long as oblivion keeps on growing returning the dead to death
it is not the time that makes you ugly old not the time
as long as love and hate trade each other inside of you
you will become a woman the black woman in black the crazy woman
forgotten by all those you forget forgotten at the margins of the wolrd

z

that day I have gown old. my face did not belong to me any more.
my heart was heartless. road without road.steps with no return.
and white plaits white white on the skull of black thoughts. and a soul
lonely lonely lonely that was saying: it is time. it said.

that day love hated me. my face beautiful once lost its traits.
wrinkles wrinkles wrinkles and a body that in dust was returning. it is time
–it said. it is time. glances never being glanced before. glances never being encountered before. And the void the void the void filled with my dispair.
that day –what a day- my life seemed to be leaving the living.
and death would not come any more. what a day. and what a night came afterwards.
mists mists mists on the white silent icebergs from my heart.
and one thought kept on saying: it is time. yes. it is time.

on that day time
did not have time for me any more

Traducere de **Ela IAKAB**

Niculina OPREA

OCCASION TO GLEAN KNOWLEDGE

The best occasion to glean knowledge
is the end of autumn
after sunset, counting the blessings
and the losses each day has brought
you will turn your back
on the mirrors withered by the passing of time
your new face will be a stranger to you
the greyish-green eyes will turn somewhere else
far from the trodden ways
between two parallel lines

the end of autumn is the best occasion
to sort out your phone notebook
to change your email address,
to discard the trifles you believed in
without casting even one glance over your shoulder
it is enough to think that once the first snowflakes drop
you will be a new human being
for new horizons to open up
unmarred by the clinking of the overturned glasses
spilling their contents on the white tablecloths
embroidered with minute ladybirds
unmarred by the guffaws of the hoarse inhabitants
of the slums reeking of donuts
where the impotence of the word-jugglers
cannot reach even a footmark imprinted
upon your fluffy snow.

IN THE LIKENESS OF THE PRODIGAL SON

At nighttime
the city counts its streets
just like a child counting his fingers in his sleep
to make sure they are where they should be
at nighttime

the streets are sly and mischievous
they hide behind high walls,
dim street lights
and dilapidated fences
at nighttime
the city races after every street
just as a father races
after his prodigal son

at nighttime, the streets, too, run around
in the belly of the city
like a herd of mares running amok.

SLEEPLESS NIGHTS IN BUCHAREST
Night in Bucharest
abandons itself to the myriad lights
hanging around the neck of the sky
myriads of lights twinkling
in the eyes of the long-haired, bearded poets,
or poets with shaved heads.
in the dead of sleepless nights
the fresh air flows into the room of the poet
the one who feeds, on the words, nectar
then, the fresh air nestles among
the blank pages
the whirl of thoughts hovering above them
swirling and swirling.

At nighttime
the city is as restless as
a queen bee
which does not rest until
she leaves the hive.

English version by **George VOLCEANOV**

POEȚI ROMÂNI DIN ITALIA

Mărturii sub amenințarea unui timp vitreg

Olimpia DANCI

Sogno di libertà

Chi pensava che viviamo di libertà si è ingannato da solo.
Non riesco stare da nessuna parte.
Il passo della mia anziana vicina è così timoroso
che mi spuntano le spine di dolore nel sangue.
Senti tutta la vita che non sei riuscita a viverla.
In questi giorni giunsi fino alle porte della mia montagna,
scrutai la casa dei miei genitori
e la chioma dei ricordi infranse l'eco delle mute lacrime.
Il paese che mi ha dato la possibilità di guardare in alto,
la mia patria dove mi attendono le tombe.
Le volpi e gli uccelli hanno i loro nidi,
il polmone della terra respira
e le foglie di questa libertà non so più cosa farmene.
La ruota dell'amore gira intorno al mondo,
inafferrabile sogno di essere.

Alexandra FIRIŢĂ

Al di là delle tende

È questa la primavera che voglio,
piena di fiori, di gioia, di amore,
non guardarla da dietro delle tende.
Correre nel giardino e sdraiarmi sulla terra nuda
senza timore di essere contagiata.
È questa la primavera che desidero,
non quella piena di paure, di lacrime, di dolori,
di rimorsi che non ho potuto abbracciare
la mia mamma che se ne andava.
Come vorrei sentire il profumo delle magnolie,
come vorrei abbracciare la vita
che rinasce senza paura,
di contaminarmi le ali...
Come fare a spogliarmi questa corazza
dietro alla quale devo combattere il morbo dell'oddio?
Come fare a incendiare tutte le disuguaglianze

e lasciare che il mondo scelga il suo destino
in pace e in amore
per godersi la salute delle sue creature,
di godere il frutto del suo instancabile lavoro?
Come fare a scrivere che la vita è sacra
e che la salute di ognuno di noi è la nostra felicità?

Voglio vivere questa primavera nella sua unica bellezza,
lo so bene che l'anno prossimo sarà un'altra…
Voglio amare questa primavera che mi ha insegnato
che le magnolie fioriscono al di là delle tende
e la mia corazza è solo un antico ricordo.

Lidia POPA

Se fossi la signora del tempo

Se fossi la signora del tempo porterei la pace
nell'animo di chi soffre per malattie,
però prima le farei compiere tutti sogni tramandati
per un momento migliore.
Li farei andare a conoscere le tante meraviglie del mondo,
respirare la gioia dell'essere una parte di questa terra.

Le farei partire contenti e senza patire atrocità
che svuotano ogni giorno il cuore di sensibilità.
Sentire musiche di violini
mentre trascinano il carrello
per andare all'entrata del tempio.
Se fossi la signora del tempo…

Ma sono quella che si trascina
con ostentazione nella vita
per le vie del mercato rionale
e nulla accade senza un senso in questa vita
di polvere e un continuo pulire di cessi
da dove prendo voce per gridare
l'obbrobrio sulle cose che mi svuotano
ogni giorno come succhia sangue.

Indifferenza che uccide
inconsapevole della malignità
nella benestante opulenza

che fa e disfa i nodi sui legami.
Se fossi la signora del tempo
mi farei una lista di priorità
e inviterei al ballo prima quello che
è indifferente agli altri.

Florentina NIŢĂ

Isolamento
Libera di volare, senza ali,
Nel mio tormento.
A che cosa pensare
Nel silenzio dell'isolamento?
Con i rumori lasciati alla porta
Le ore scorrono sonore,
Mature e profonde.
Ma dove si nasconde
La pena inesorabile?
Sarà quel punto rosso in lenta evoluzione
Sulla mappa della contaminazione?

Cristina ZAVLOSCHI

La spietatezza del buio
L'irreale silenzio si intrufola
Negli alberi,
Bocche affamate di baci
Escono alle finestre
Per respirare l'eros dei papaveri
E fiordaliso e rose bianche.
I corpi sono come delle onde del mare,
Con emozioni saliscendi nei meandri
Della mente impaurita.
Il mattino è generoso, perché la luce
Infonde coraggio.
La notte arriva spietata,
Tiene al buio tutti i sogni
Che neanche più si sognano.

Selecţie de **Florentina Niţă**

Marius CHELARU

The old man and silence

> For E.D., survivor of communist prisons, of the Piteşti experiment[1], of the Golden Epoch[2] forced to his knees by loneliness and helplessness, at 98 years, by COVID-19, by other people fear, isolation and indifference

he and death have stayed face to face for two days
he carefully thinks about it near the phone

he knows that his days are no longer as many as before

the books on the shelves caress his sadness with their titles
they with him listen to the silence that comes from nowhere

the wind receives the letters for the whole town
an infected postman has left them scattered on the pavement

it is night in all the houses in the streets and recesses
the people sunken in heavy silence have covered themselves with fear

two abandoned kittens sleep soundly
and also the stones in the pavement

the moon plays with the thistle lost among the blocks of flats
and transplanted in several footsteps covered with dust

beyond the street two deserted counters
make the prices known to no one

he cannot rise to his feet to see the sky
but he has all the stars hanging from the sky of his memories

he stroked their intense light looking like caramel
or a scar because of the cold
he feels time that slowly embraces him

---

[1] One of the most sadistic experiments from communist prisons, based on torture, "reeducation", starvation and murder.
[2] The name given by communist propaganda to that period when Ceaușescu was leader of the country.

as if it were a transient friend saying goodbye

He curiously opens the Bible — is there anything written in it
about this apocalypse?
"What has been will be again, what has been done will be done again;
there is nothing new under the sun."

he smiles somehow gladly to the dark which
like some strange heat covers the room with shadows
he has touched the phone,
dead with silence, and remembers about detention
he quietly walks to tortures, thinking, "God is everywhere"

could He be present even now in the souls of the people,
some running away from others
some dressed in cynicism and indifference?

He has fallen asleep reconciled, stroking the phone
if all goes well, he might get rid of silence tomorrow

Translations **by Olimpia Iacob & Jim Kacian**

Ştefan Augustin DOINAŞ

Den vilda jakten
(*Mistreţul cu colţi de argint*)

En prins från Levanten, som brukade jaga,
Till främmande trakter styrde han sina steg.
Han spelade panflöjt, förtäljer min saga,
Och aldrig har visat sig svag eller feg.

– Kom, säger prinsen! Nu följer vi spåret;
Det grymma vildsvinet med silverhuggtand
Som här brukar ströva en gång om året
Och hamstrar sin päls vid sjöarnas strand.

– O, nej, protesterar kumpanen med hunden:
Bättre, vi väljer att dräpa en tjur;

Här aldrig har trampat ett sådant vidunder;
Blott listiga rävar och skuttande djur.

Men prinsen småler och fortsätter färden
Fjärran från varje upptrampad led.
Han har ett MÅL bland furstar i världen
Och vägrar förstöra småhararnas fred.

I skogen manar han jägarna fram:
– Hör där, hur det morrar i buskarnas lä;
Vildsvinet med silverhuggtand fullt av slam.
Vi hugger ihjäl det… med spjutet av trä!

– O, nej! Det är bäcken som sorlar. Jovisst!
Säger vasallen med viftande hand.
Då vänder sig prinsen i sadeln: Schhh… Tyst!
Se… Vattnet glimmar… likt en silverhuggtand.

I buskarna lyssnar han; viskar i mörkret:
– Hör där, hur det gläfser och morrar igen;
Vildsvinet med silverhuggtand, gömd i träsket.
Vi hugger ihjäl det… med spjutet av järn!

– O, nej! Det är vinden som suckar så trist
Svarar vasallen och lyfter sin hand.
Då vänder sig prinsen i sadeln: Var tyst!
Se… Löven glänser som en silverhuggtand.

Vid sjön stannar han; viftar med flaggan:
– Se där, var den söker sin tillflykt i nöd;
Vildsvinet med silverhuggtand ifrån sagan.
Vi hugger ihjäl det… med spjutet av glöd!

– O, nej! Det är kvisten av månen belyst,
Skrattar vasallen som höjer sin hand.
Då vänder sig prinsen i sadeln: Håll tyst!
Se… kvisten glittrar likt en silverhuggtand

Men ve! Medan hovets viltjägare letar
Allt längre bort från den tappre hierarken

Kommer ett vildsvin med silvriga betar
Och störtar ner honom, våldsam, på marken.

Vad är det för odjur så nära… som låter?
Vem hindrar mig fullborda vildjakten min?
Vad är det för fågel i månen, som gråter?
Vad är det för svart löv som skuggar min syn?

– Min herre! Vildsvinet med silverhuggtand!
Just det vräkte ner dig, i vilt raseri.
Hör där, hur det jagas mot avgrundens rand…
Då vände sig prinsen och sade: Låt bli…

Bättre… Ta hornet och… strunt i demonen!
Blås i, när jag går! Följ våran sed…
Just då gömde sig den silvriga månen
Och ljudet steg upp mot en djupare fred.

Versiunea suedeză: **Daniel Onaca**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

În acest număr dedicăm rubrica celui de-al şaisprezecelea volum al antologiei WHA şi unor reviste din ţară şi de peste hotare (cele două ale societăţilor române de haiku, „Albatros" şi „haiku",, revista „Ginyu", şi „Haiku Novine", din Serbia şi unei antologii comemorative, „Memorial haiku", 3.11, Japonia, revistei „Devour: Art & Lit", Canada.

*

Editor: **Ban'ya Natsuishi**, *WHA Anthology* 16, Translations: Ban'ya Natsuishi & Eric Selland, Translations from Chinese: Chikubon, Translations from Vietnamese: Trần Hữu Hiển, English revisers: John Martone, Mary Barnet, Tim Gardiner, Brendon Kent & David Boyer, French reviser: Jean Antonini, Ginyu Press, Fujimi, Saitama, Japonia, 2020

În fiecare an Ban'ya Natsuishi şi colaboratorii săi oferă creatorilor de haiku din lumea întreagă antologia World Haiku Association. În acest an antologia cuprinde 503 de poeme semnate de 168 de poeţi (din România: Magdalena Dale, Valentin Nicoliţov şi Marius Chelaru), care scriu în 34 de limbi şi sunt din 46 de ţări, 5 texte de critică în domeniul haiku.

A treia ediţie a concursul de haiku al WHA, cu tema Tokyo (juriul: Casimiro de Brito, Portugalia, Katica Kulavkova, Macedonia, Vihar Judit, Ungaria, Eric Selland, SUA; Sayumi Kamakura, Japonia, Abdulkareem Kasid, Irak, Ban'ya Natsuishi, Japonia – preşedinte). Două poeme: locul I – Jisei Shimizu, Japonia: „urmăresc picăturile de apă/ tot atît de departe ca/ cerul lui James Dean; o menţiune: Leons Briedis, Lituania: „E greu să fii japonez în Tokyo/ toată lumea îl laudă/ nimeni nu-l cunoaşte". La poeme revenim pe final cu traduceri. La secţiunea de „Critică haiku": *Reflections on Twenty Years of World Haiku*, de Ban'ya Natsuishi.

Sunt multe lucruri interesante din perspectiva înţelegerii felului în care este concepută această „lume haiku" în viziunea WHA, prin vocea preşedintelui acesteia. Textul lui Ban'ya este concentrat pe ideea de limbă, barierele lingvistice, alegerile legate de limba internaţională, dar nu numai. De altfel, un vers dintr-un haiku al lui exprimă acest lucru: „our language is a cage"., dar, chiar şi limba internaţională, engleza, poate fi „o cuşcă"… Deşi nu trebuie să scriem numai în engleză: „Cred în haiku în toate limbile, datorită diversităţii lui şi esenţei lui, naturii originare."

Încă două aspecte: pornind de la premiza că actualmente engleza este acceptată drept „limba internaţională haiku", Ban'ya spune: „Care este *limba internaţională curentă în haiku*? Orice *limba internaţională curentă*

nu e nici universală, nici eternă. Este mai curînd o limbă temporară şi efemeră. Cu toate acestea folosirea ei a fost „recunoscută" şi „forţată." Sau, de pildă, relativ la 5-7-5- „silabe": „Numărul fix de silabe nu este importantă pentru scrierea haiku la nivel global, de vreme ce forma fixă nu trebuie să fie exclusă din această scriere. Forma fixă în orice limbă este un element de bogăţie a diversităţii scrierii. Aşadar, ne confruntăm cu o nouă diversitate a formelor poetice în haiku." Apoi Eric Selland semnează *The Influence of Haiku on American Modernist Poetry*, Vihar Judith un text despre haiku în Ungaria, apoi citim Toyomi Iwawaki-Riebel, *German Philosophy and Haiku*, Ron Riddell, *Why I write haiku*? Apoi sunt o serie de selecţii din cărţi ale autorilor de haiku: Yoshihiko Furuta, *Selected Haiku* – prezentată la *Biblioteca haiku* în numărul trecut, Jean Antonini, *Cent deux haïgas*, Ban'ya Natsuishi, Ban'ya Natsuishi, *Dogs – 50 haiku*, John Martone, *Homelands.* În încheiere, secţiunea de „Rapoarte de la conferinţe" se deschide cu *Report on 14th General Assembly of the World Haiku Association, Japanese session and the 8th World Haiku Seminar*, de Sayumi Kamakura, apoi *A Report on 10th World Haiku Association Conference: 20th Anniversary*, de Ban'ya Natsuishi. Am relatat aceste lucruri pentru că ele contează în ideea judecării de către cititorii noştri a modului în care este discutat/ înţeles/ „acceptat" haiku în WHA, date fiind şi discuţiile despre „clasic" vs „modern", sau pînă unde putem „forţa" regulile haiku pentru ca acesta să mai rămână haiku.

Ca de obicei, câteva poeme ale unor autori pe care nu i-am mai prezentat cititorilor noştri: Nguyễn Thánh Ngã (1958-) Vietnam: „în umbra unui templu/ meandrele timpului/ cu bătăi melancolice"; Nguyễn Thị Kim (1941-): „primăvară caldă/ la fel de frumoasă/ ca luna plină"; Nguyễn Thị Phương Anh (1963-): „lac noaptea/ luna în scădere/ duplicată"; Nguyễn Văn Lớn (1937-) (toţi trei din Vietnam): „fericirea/ vine/ din aer"; Takashi Ohnishi (1954-) Japan: „m-am întors/ în pădurea de cedri/ abandonată!"; Shin'ichi Okuda (1969-) Japan: „florile în plină floare/ mă adun cu prietenii/ dar unde oare ne întîlnim?".

*

„Ginyu", nr. 85, 30.01.2020

Şi această apariţie stă tot sub semnul aniversării a 20 de ani de WHA. Toyomi Iwawaki-Riebel deschide numărul cu un interesant discurs, ţinut la a 10-a conferinţă a WHA, *Filosofia germană şi haiku-ul*.

Apoi este un raport semnat de Ban'ya Natsuishi, la aceeaşi conferinţă, pe urmă secţiunea de Book reviews, una generoasă acum (semnează: Akiro Naita, Yoshihiko Furuta, Sayumi Kamakura) se deschide

cu o prezentare a cărţii lui Yoshihiko Furuta de către Brandon Kent, din Marea Britanie, *Selected haiku*, pe care o semnalăm şi noi în acest număr. În secţiunea eseu semnează Ban'ya Natsuishi, T. Iwawaki-Riebel.

Ca de obicei, în rubrica de poezie sunt multe semnături: Ban'ya Natsuishi, Sayumi Kamakura, Tim Gardiner – Marea Britanie, Angelina Bong – Malaiezia, Ali Shalkouhi – Iran, Kimiko Nakanaga, Shin'ichi Suzuki, Saki Inui, Kei Kinjo, Noriko Misuzaki, Somin Yoshida, Hideki Ishikura, Kunihiko Saito, Shihaku, Yoshitomo Abe, Yoshihiko Furuta, Ariyo Asada, Ichitaro Yamamoto, Tateo Fukutomi, Toshio Kimura, T. Iwawaki-Riebel, Chikubon, Akikatsu Kayou, Nobuyuki Kawaguchi, Nobuyoshi Kojima, Ryuji Yamagishi, Jisei Shimizu, Ayuhito Ohashi, Hinako Fukuoka – Japonia, Prakash Poudel. Ca de fiecare dat, revista se închide cu Ginyu Gallery (cu Bill Cooper, USA, Lavana Kray, România, Debasish Parashar, India) şi diverse anunţuri.

Şi de data asta oferim cititorilor noştri, în versiunea română poamele unor autori care nu au mai fost traduşi la noi: Ali Shalkouhi – „toate numele/ încep cu *floare*;/ mormânt de familie"; „un fluture/ îşi împarte aripile/ cu margareta albă"; Tim Gardiner – „turn de pază/ în sfârşit/ văd o lumină"; Kimiko Nakanaga – „luna plină/ atârnă greu/ peste moloz"; Noriko Misuzaki (în original, în ciclul intitulat *Taifunurile au trecut* poemele sunt scrise pe un rând) – „o bătrână singură a fost găsită moartă/ în casa sa plutind pe salteaua futon[1]: păcat pentru fiica ei"; Debasish Parashar – „Ramurica spune:/ mi-am pierdut aripile?/ O! Păsări"; „Caut oraş după oraş/ cenuşa fostei mele prezenţe/ cronica prafului".

*

„Haiku", revistă de interferenţe culturale româno-japoneze, serie nouă (4), anul 30, Nr. 63 / 2020, primăvară-vară

În condiţiile actuale e de apreciat că ambele reviste româneşti de haiku, ale celor două societăţi, au apărut.

Numărul acesta al revistei „Haiku", care a împlinit la 10 martie 2020, iată, 30 de ani (îi dorim cît mai multe aniversări), are în sumar: Editorialul lui Valentin Nicoliţov (o expunere a evoluţiei, în timp, a revistei, colaborărilor şi felului în care a înţeles să reprezinte creatorii de haiku de la noi, antologii, diverse alte colaborări/ participări la manifestări internaţionale ş.a., un text despre antologia WHA nr. 16., prezentată şi de noi la începutul rubricii, o recenzie la cartea *102 poeme haiga*, a lui Jean Antonini, Vasile Moldovan scrie despre Utta König, o selecţie alcătuită de

[1] Tip de saltea japoneză, care se poate împături sau rula.

V. Nicoliţov - poeme haiku ale membrilor SRH, una de tanka, realizată de Magdalena Dale, una de poeme într-un vers, realizată de Vasile Moldovan, rezultatele concursului de haiku organizat de revistă din acest an. Amintim premiile; I. – Dan Iulian, II. – Ştefan Moraru, III – Constantin Stroe, premiul pentru senryu: Cezar Ciobîcă, menţiuni: Maria Tirenescu, Adina Enăchescu, Mirela Brăilean, Livia Sfârâilă, Vasile Cojocaru, Laura Mătăsaru. La secţiunea franceză: I. Christiane Ranieri, Franţa, II – Jean Antonini, III – Nicole Pottier, Franţa. Menţiuni: Iocasta Huppen, Belgia-România, Alexandra Ivoylova, Bulgaria, Patrick Somprou, Franţa, Diane Descoteaux, Canada, Cecile Racine, Canada, Dragan Ristich, Serbia, Secţiunea engleză: I - Katica Badovinac, Croaţia, II - Boris Nazansky, Croaţia, III - Anthony Obaro, Nigeria. Menţiuni: Neal Whitman, U.S.A., Ngo Binh Anh Khoa, Vietnam, Vandana Parashar, India, Aljoša Vuković, Croatia, Krzysztof Kokot, Polonia, Zoran Doderovic, Serbia.

Aşadar, un concurs cu participare largă (un număr total de 580 poeme haiku, semnate de 102 de poeţi, 152 fiind ale autorilor români, 428 ale poeţilor străini), ia cititorii revistei „Haiku" îşi pot da seama de criteriile avute în vedere de juriu, comparativ, de pildă, cu cele ale WHA.

Spicuim din editorialul lui Valentin Nicoliţov cîteva aspecte: „sunt în scriptele SRH peste 200 de poeţi români de haiku"; „Împreună cu poemul într-un vers original din România poemul haiku este unul dintre poemele cele mai mici care există, cu trei versuri conţinând 17 silabe suspendate într-un colţ de spaţiu şi timp care au devenit poezie la nivel global." (am notat, mai sus, şi opinia lui Ban'ya Natsuishi pe tema 17 „silabe").

Nici juriul format din Valentin Nicoliţov, preşedinte, Magdalena Dale şi Vasile Moldovan nu a fost scrupulos în ce priveşte cele 17 silabe, 5-7-5 (deşi la autorii români textele sunt cel mai aproape de „regula" aceasta), viziunea/ criteriile lor ţinând, în linii mari, de un echilibru între viziunea clasică şi cea modernă, promovată şi de WHA şi, evident, de modul în care au găsit în poeme ceea ce se numeşte azi „spiritul haiku"..

În final, sunt diverse anunţuri şi lista autorilor români (în ordine alfabetică) cărora revista „Haiku" le acordă diplome de onoare (şi pentru împlinirea unei vârste) şi de apreciere.

*

„Albatros", revista Societăţii de Haiku Constanţa, nr. 31-32, anul 27, iarnă, primăvară, vară, toamnă, 2019.

Semnalăm de fiecare dată când avem posibilitatea cele două reviste cu apariţie relativ regulată ale celor două societăţi de haiku de la noi, din Bucureşti şi Constanţa.

Albatros, fondată de Ion Codrescu, având actualmente în colectivul de redacţie pe Laura Văceanu (preşedinte SHC), Alexandra Flora Munteanu (vicepreşedinte SHC), Nastasia Savin (secretar SHC), redactor şef: Alexandru Pătrulescu, redactori: Anastasia Dumitru, Nicole Pottier, Dan Viorel Norea, Daniela Varvara, traducători engleză (Eugenia Enea), franceză (Nicole Pottier), responsabili imagine: Mihaela Cojocaru, Ştefan Rus, Taner Murat. Aşadar un staff bogat, care a ales ajuns la soluţia unui număr anula pentru anul 2019. Explicaţiile pentru această alegere, dar şi o trecere în revistă a situaţiei actuale, a revistelor, activităţilor de tot felul din „mediile haiku" din România, în viziunea SHC, regăsim în editorialul Laurei Văceanu.

Sumarul este unul bogat (acest număr are 384 de p.): Evenimente (două festivaluri, unul internaţional, ca şi concursul de haiku organizat de SHC), conferinţele de la festivalul internaţional din 30.08 – 3.03. 2019 (cu subiecte/ teme de interes), secvenţe haiku, secvenţe senryu, tanka, tanrenga, haibun, Haiku în educaţie, Kiku (haiku comentat), Fotohaiku, Interviul luat de Laura Văceanu lui Yusuke Miyake, dialogul Danielei Varvara cu Yusuke Miyake, renku, renro, poeme într-un vers, un text despre simpozionul Naţional din 16.11.2019 scrie Laura Văceanu, Nastasia Dumitru scrie despre Basho, Clelia Ifrim despre haibun, Alexandra Flora Munteanu tot despre Basho, la secţiunea eseuri semnează Nastasia Savin (*Haiku – poezia golului*) şi Anastasia Dumitru (*120 de la naşterea lui Yasunari Kawabata*), apoi, în final, citim despre poeţi ai SHC premiaţi, cronici de carte, ecouri, anunţuri ş.a.

Semnăturile sunt foarte multe, multe texte de interes/ de actualitate, poeme diverse şi tematic şi stilistic, astfel încât, pentru a nu nedreptăţi, mai spunem şi numai citind sumarul cititorii pot constata amploarea demersului revuistic. Poate pe viitor vom reveni pentru a comenta unele dintre textele din acest număr.

Ne bucurăm că putem semnala în continuare revista „Albatros", apărută în condiţii dificile, dar care, alături de revista „Haiku", de la Bucureşti, şi de alte reviste din ţară (între care şi „Poezia") relevă că felul în care este receptată/ creată lirica de sorginte niponă în România.

*

„Haiku novine", 4 (2019), Niš, Serbia

Am primit de la Draga Ristich ultimul număr al anului 2019 din „Haiku novine", cu un sumar bogat şi divers, ca de obicei. Pentru început multe poeme haiku/ stil haiku de: Giorgos Seferis (1900-1971), apoi un grup de poeţi japonezi, Nozava Setsuko (1920-1995), Kusama Tokihiko

(1920-?), Tsuda Kiyoko (1920-?), Iida Ryuta (1920-?), Mitsuhashi Toshio (1920-?), Itami Mikihiko (1920-?), Takashima Shigeru (1920-1999), Tateiwa Toshio (1920-?), Ishizaki Soshu (1921-?), Nishino Riro (1921-2000), Hoshino Saichi (1921-?), Iijima Haruko (1921-2000), Yoshikiko Furuta (1951-) (numărul ttrecut am semnalat la *Biblioteca haiku* un volum al acestuia) ș.a., un text mai amplu despre Yamazaki Sôkan (1465-1553) al lui Dragan Ristich, apoi alte texte cu și despre lirica niponă semnate, între alții, de de: Bo Lille (Denmark), David Cobb, Colin Stewart Jones, Klaus-Dieter Wirth, Olivier Walter, Susumu Takiguchi ș.a. Sunt texte semnate și de mulți autori din spațiul fostei Iugoslavia (Zoran Raonić, Branka Vojinović Jegdić, Boris Nazansky, Ivan Gaćina, Đurđa Vukelić Rožić,), dar și din alte țări, între care: Dietmar Tauchner (Austria), Shohreh Ranjvar (Iran), Romano Zeraschi, Maria Laura Valente, Tony Piccini (Italia), Raul Ortiz Betancur (Columbia), Franklin Magalhaes (Brazilia), Mohammed Bennis, Sameh Derouich (Maroc), Houda Hajji (Tunisia), Jim Kacian (SUA), iar din România – subsemnatul.

În final sunt semnalate rezultatele la diverse concursuri de pe mapamond, între care: ediția I „Santoka Internacionalni haiku konkurs" (mir/peace), Belgrad, 2019, a 72-a ediția „BASHO CONTEST", 2018, „Haiku Natečaj – Apokalipsa nagrajeni haiku", „Vancouver Cherry Blossom Festival 2018 (unde laureat a fost Eduard Țară, România), dar și cele de la Constanța, și al revistei „Haiku". În final sunt diverse anunțuri, iar revista se închide cu un text despre și cu poeme de Sayumi Kamakura.

*

„Memorial haiku", 3.11, Japonia

„Pe 11 martie 2018 am vizitat Higashi – Matsushima City, din prefectura Miyagi, să-mi aduc omagiul la concertul memorial. Asta pentru că un student de-al meu care locuiește acolo și-a pierdut pe fiul soției sale în tusnami-ul din 11 martie 2011".

Așa începe Hidenori Hiruta această antologia dedicată comemorării victimelor dezastrelor din Japonia, în speță în acel tsunami. Și citim despre lucruri foarte interesante despre cum știu japonezii să își comemoreze pierderile în dezastre prin plăci memoriale, parcuri memoriale, muzee, monumente, întâlniri comemorative, concerte, antologii (cum este cea publicată în 11 martie 2020 de Akita International Haiku Network, sub semnul întrebării „Where are the missing people now?"), reviste ș.a. Și, nu în ultimul rînd, prin „poeme memoriale". Sunt în aceste pagini și mesaje pentru japonezii care-și comemorează victimele. Între cei ale căror poeme comemorative au fost publicate aici sunt și mai mulți autori din România,

între care: Ion Răşinaru, Maria Mihăilescu, Virginia Popescu, Petru-Ioan Gârda. Mai regăsim şi un grupaj de poeme ale autorilor membri ai Romanian Kukai (între care: Cristina Ailoaie, Cezar Florin Ciobîcă, Ioana Geier, Mara Circiu, Ildiko Juverdeanu, Maria Tirenescu, Eduard Ţară, Ioana Dinescu, Ioan Marinescu-Puiu, Mariana Tănase). Vasile Moldovan semnează trei „rugi pentru Japonia" (poeme haiku).

Câteva poeme ale unor autori (conform obiceiului, netraduşi până acum): Hidenori Hiruta (Japonia): „Întâlnire/ a ta şi a mea/ în ziua memorială"; „Spiritele zăpezii/ cufundate în tăcere/ în rugăciune"; Pravat Kumar Padhy (India): „tsunami/ tăcutul Buddha/ în lacrimi"; Victor Gendrano (SUA): „Lumea în doliu/ se ridică/ rugi de speranţă"; Claire Gardien (Franţa): „Încă reale/ pentru oamenii tsunami-ului/ visele lor trecute şi viitoare"; Olga Hooper (SUA): „Sufletele morţilor/ plutind întru eternitate/ petale sakura"; Wahyu W. Basjir (Indonezia): „tsunami în Japonia/ o scurtă întrebare în ruga mea, Doamne, ai adormit?".

În semn de omagiu pentru victimele acelui tsunami şi tuturor dezastrelor din Japonia şi din Lume, oferim am semnalat cititorilor noştri această publicaţie memorială realizată de Hidenori Hiruta.

*

„Devour: Art & Lit Canada", Toronto, Ontario, Canada, nr. 5, 6 aprilie 2020

O revistă interesantă (redactor şef: Richard M. Grove, fotografii: Ann Di Nardo) din mai multe puncte de vedere. Deşi este dedicată „to the Canadian voice", şi în paginile acesteia putem găsi unii „dintre cei mai buni autori, fotografi, artişti" canadieni, pentru că misiunea declarată este „to promote the Canadian art world by bringing world-wide readers some of the best Canadian literature, art and photography".

Sunt două numere dedicate unui proiect special, „The Poetry Pandemic Project", care cuprinde ceea ce editorul numeşte „Panku", de la „**pan**demie" şi „hai**ku**", menite a avea o tentă de umor, ceea ce duce cumva şi spre senryu, şi un aer pozitiv, de speranţă şi de mai bine.

În numărul 5, după trei texte la temă, două ale editorului şi unul al John B. Lee, sunt poeme ale unor autori din Canada, Nepal, Cuba, India, SUA; Bulgaria, Spania, Irak, Australia, Insulele Capului Verde. Nu sunt neapărat haiku, date fiind cerinţele editorului: se permite şi titlu, patru versuri ş.a.

Câteva exemple din numărul 5: Keshab Sigdel (Katmandu, Nepal): „M-am izolat/ de familie şi vecini/ pentru a fi activ/ pe siturile sociale"; Antony Di Nardo (Canada): „vecina de peste uşă/ vorbeşte cu violeta lui…/

bucătarul picură lacrimi în supa ei"; Giti Tyagi (India): *Căptușeală argintie*: „Mareele oceanului, joase și înalte/ Luna, valurile, leacul pandemiei/ aduc vasele în siguranță la țărm"; Richard Grove (Canada): „cinci dintre noi/ înghesuiți în lift/ păstram distanța noastră de șase picioare"; Raad Kareem Abd-Aun (Babylon, Irak): „am stat stăm acasă de o vreme/ urși căprioare ratoni păsări trec chemându-ne/ Natura a fost să ne verifice"; Gloria Sofia (Insulele Capului Verde): „melodia soarelui naște ecou/ în fereastra cerului/ poemele virusului rănesc/ vocea orașului"; John B. Lee (Canada): „de teama virusului/ bunul american își cumpără/ o armă"; Jorge Alberto Pérez Hernández (Cuba): „Gibara era într-o mare agitație/ doar un ins a pătruns infectat/ acum suntem toți tăcuți".

Și câteva din numărul 6, în care sunt 47de autori din 11 țări (Australia, Bulgaria, Canada, Cuba, Anglia, Germania, India, Irlanda, Israel, Noua Zeelandă, SUA) - Helen Bar-Lev (Israel): „frezie și lavandă în grădină/ Beethoven/ optimism"; Ben Nuttall-Smith (Canada): „Stând în casele noastre/ gândim lucruri despre prieteni fericiți/ ne vom reîntâlni"; Wency Rosales (Cuba): „Am cumpărat flori galbene/ și le-am lăsat pe prag/ semnul a spus/ nu primim oaspeți"; Dianalee Velie (SUA): „azi ca și ieri/ integrată în peisaj/ letargia pandemiei"; Alexander Raju (Kerala, India): „o răzbunare ecologică:/ pe când oamenii erau în izolare/ animalele au ocupat străzile"; Pete Mullineaux (Irlanda)" O auto distanțare/ P - - - - - - - - o/ - - e - - - - - -/ - - - - - - - - m".

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ

„TRADUTTORE-TRADITORE”
JACQUES ROUBAUD : *Matematicianul sedus de Poezie*

„Compositeur de poésie, de mathématique et de littérature”- aceasta este formula sub care se prezintă eclecticul Jacques ROUBAUD (n. 1932), matematician şi poet, eseist prozator, traducător şi autor de literatură pentru copii, membru al faimosului Atelier de literatură experimentală „OuLiPo” („Ouvroir de Littérature Potentielle”) fondat împreună cu Raymond Queneau, Georges Perec, François Le Lionnais, Jean Lescure ş.a. Jacques Roubaud este şi co-fondator, în 1981, împreună cu Paul Braffort, al Atelierului de Litera-tură Asistată de Matematică şi Calculator (*ALAMO*). Opera sa, aliind rigoarea şi creativitatea, se distinge prin asocierea în aparenţă contradictorie între scriitură şi matematică, din această întâlnire marcând jaloanele unei creaţii deosebit de prolifice. Erudit misterios şi ludic, J. Roubaud este fascinat de formele fixe ale sonetului, de poezia trubadurilor dar şi de poezia japoneză veche, toate inspirându-l cu al lor rezervor de constrângeri formale. Raportul dintre limbaj şi artele vizuale, intertextualitatea, teoria ritmului, aplicarea constrângerilor oulipiene dar mai ales rolul central al *Numărului* - ca principiu organizator – constituie filoanele unei poezii ce controlează subiectivitatea şi arbitrariul, sedimentând o operă inconturnabilă în peisajul literar contemporan. Jacques Roubaud este semnatarul a peste 70 de volume, fiind recompensat cu premii literare de mare prestigiu, cum ar fi: *Prix France-Culture (1986), Grand Prix National Poésie(1990), Grand Prix de Littérature „Paul Morand” de l'Académie Française pour son œuvre (2008),* iar din 2014 deţine titlul şi medalia de Comandor al *Ordinului Artelor şi Literelor* din Franţa.

Jacques ROUBAUD

LE LOMBRIC / RÂMA

(< vol. Les Animaux de tout le monde, Éd. Ramsay, Paris, 1983)
Cu ierburi provensale e noaptea parfumată
Când râma se trezeşte şi cască sub pământ:
Inelele-şi întinde sub bulgărul răsfrânt
Pe care îl digeră, forându-l, ca expertă...

Ca râmă-adevărată a Franţei, ea trudeşte
Precum odinioară ai săi părinţi, căci rolul
Prea bine şi-l cunoaşte : murind, îşi dă obolul
Căci aerată, brazda acum se primeneşte.

Vezi-tu, poetul când ară la cuvinte,
Se-aseamănă cu râma ce ară pe ogor :
După el, recoltăm ale limbii merinde.

Dar glia se sleieşte-n efortul spoliator.
Fără poetul-râmă care tot ară înainte
Lumea s-ar sufoca de-atâtea cuvinte sleite.

LE MENU DE L'ÉCOLIER / MENIUL ŞCOLARULUI
(< extras din vol. < Qu'est-ce qui mijote dans ma marmite à mots ? / Ce fierbe în oala mea de cuvinte ?)
Luni : Salată de *înmulţiri* cu pulpă rece de *fracţii* ;
Marţi : Varză murată de *gramatică*, lângă cârnaţi
de *ortografie* ;
Miercuri : Cremă caramel de *sărit coarda* şi îngheţată
cu fistic de *cursă cu obstacole* ;
Joi : Bifteck, cartofi prăjiţi de *compunere* ;
Vineri : Peşte de *poezie* cu maioneză de *recital* ;
Sâmbătă : Sandwiş din *hărţi geografice* între două
felii de pâine din *istoria Franţei*.
Şi... Duminică ?!!
Duminică : O oală de *recapitulare*...

EN MOI RÉGNAIT LA DÉSOLATION/ÎN MINE DOMNEA DEZOLAREA
Acolo unde inexistenţa ta era atât de puternică,
ea devenise formă de existenţă.
Dar cuvintele nu mai aveau forţa de-a străbate,
de-a străbate doar, căci nu mai aveau ce.
Te întorci spre lume, te întorci spre tine.
Ai vrea să nu locuieşti deloc.
Este nucleul obişnuit al neşansei.
Dumneavoastră era modul nostru
de-a ne adresa unul altuia, fusese.
Moartă fiind, nu mai puteam spune acum
decât...*tu*.

JUSQU'À LA NUIT / PÂNĂ NOAPTEA
(< vol. Quelque chose de noir, Ed. Gallimard, Paris, 1986)
Telefonul nu mai sună. Dacă sună, îl deconectez.

Îl reactivez apoi, în caz că ar suna
și aș vrea să răspund, deși răspund rareori.

Copacul cel mai din stânga din fața ferestrei
are frunzele atât de verzi încât par galbene.
Vrăbii mari se agită prin ele, de-abia le zăresc.

Biserica, strada, golful țiglelor din stânga
bisericii compun fundalul unei imagini :
două ferestre, copaci fără vlagă,
un arbore ornamental de catalpa,
un arbore de Iudeea ?

Mi-am făcut obiceiul de-a mă întinde prin privire,
așezat pe un scaun. Mi-am etalat pe masă hârtiile,
cărțile, scrisorile pe care le primesc și la care
nu ajung să răspund.

Seara, când lumina se concentrează și avansează
pieziș, aducându-mi, câteodată până la picioare
soarele, altădată nu, mă așez pe-același scaun,
în fața acelei imagini.

Rămân acolo până noaptea...

Nu pentru a privi, căci deja am văzut,
Nu pentru a aștepta, căci nimeni și nimic nu va veni,
doar dintr-un gest, de continuitate.
Aproape la înălțimea ochilor mei
se află punctul de unde a fost compusă imaginea,
fotografia unde se vede ceea ce văd și tocmai
am descris alene ceea ce nu mai privesc - ca să zicem așa -
niciodată:
Această imagine se află înscrisă, pe perete, în fața mea.

Aș putea să văd, pe perete, în mod distinct
această imagine, aș putea s-o văd perfect
chiar în noapte,
dar nu mai privesc această imagine
care *te* conține.

ÉGLISE DES PINS / BISERICA PINILOR
(< *vol. "€",* Ed. Gallimard, Paris, 1967)
Biserică a Pinilor, greieri albi de-anason
dormeam cu luna vecină curgând pe jos la unison
revăd toţi aburii depuşi pe când scriam
cu degetul pe-un ochi de geam
aş vrea să-l văd iar pe Ianuar venind
şi ochii de porfiră-ai luminii-ngălbenind
pereţii de cretă, grădinile de frig clipind.

Salutam muntele, -i salutam tâmplele
o creastă de zăpadă-şi întindea antenele
răcoare nevăzută ce răscolea fântâni
Eram în Paradis, da, eram în Cocagne

singură, doar apa nesigură...

BATTEMENT / ZBUCIUM
(< vol. Quelque chose de noir, Ed. Gallimard, Paris, 1986)
Zbucium al mării
apă în mişcare apă
rătăcitoare. rămăşiţe. cimbrişor.
Urzici. împotriva timpului
mergeam după parfumul tău
mă întindeam pe ruina ta
Dormeam în faţa corpului tău
Timp în schimb îm-pli-nit
acum roză
Fotografic răsuflată.
Viscole. roză. rozar
pe ruina ta.
Fie ca mâna ta să oprească
zbuciumul timpului
care din nou
soseşte.

LA GRIVE / STURZUL
(< vol. Les Animaux de tout le monde, Éd. Seghers, 2004)
Când Octombrie-i pe sfârşite
Şi culesul încetează

Viile par grav rănite
Și, sub toamnă, sângerează.

Chiparoși cu negre vârfuri
Tot mai sus s-au cocoțat
Ca să biruiască vânturi...
Iată, sturzul cel moțat,

Cum sub frunzele betege
Își așează al său coș
Și, c-un cioc expert culege
Din soiul cel mai gustos,

Bob cu bob... când, în sfârșit,
Se prăvale-n praf, desigur,
Fericit și ghiftuit.

GO. 151
(fragmente < vol. "€", Ed. Gallimard, Paris, 1967*)*
sticlă creion din cărbune sticlă aversă de ploaie vas cu un
catarg unde a fost obstacol a fost lapte revărsat în geamuri
groase mraniță din aşchii de áce humus din cioburi o nova
din oglinzi care zburară o porni spre acest strat scrâșnitor
se prăbuși geam de sticlă canat de ușă pânză de corabie
sticlă vosge sticlă de-a lungul vintirelor de cărbune aici
dosul cu triunghi canalul de triere și un metru cub de lemn
.....
pe pietrișul de sticlă caldă deodată dintr-o bucată de soare
cu albastru de înălțime contra stofei de sticlă înțepenită
brațul gol încheietura mâinii fără mișcare și privește între
două șipci ale chesonului de scânduri privește oglinda
nezgomotoasă pentru mingi pentru fulgi sau nori apropiata
și neghioaba apă noroioasă a canalului Ourcq.

Prezentare și versiunea în limba română: **Constanța NIȚĂ**

POEZIE FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ

Lili FRIKH

După studii de filozofie la Universitatea din Montpellier, Lili decide să uite tot. A înregistrat albumul *Lalala* (13 melodii, Polygram-Paris, 1992), care a primit un premiu celebru în lumea muzicală : „Le macaron CHOC". Iar în 2017 a realizat albumul de muzică electronică şi poezie *Tu cum te numeşti* (*Tu t'appelles comment*). Dar talentele ei sunt multiple; pentru opera sa grafică intitulată *Pictură fără pictură* Academia de Arte şi de Litere din Marsilia i-a acordat, în 2009, premiul „L'élan créateur". Lili este nevăzătoare, ceea ce explică într-un fel oralitatea poeziei ei. La fiecare lectură în public îşi recită poemele cu ochii închişi şi cu o extraordinară forţă a cuvântului rostit. *Eu*-l poetic este, în cazul ei o voce transpersonală, care transmite, cu luciditate şi detaşare, experienţa existenţei într-un corp fizic. Pentru Lili Frikh, poezia înseamnă mai mult decât captarea cuvintelor în colivii de hârtie. Poezia care o traversează se trăieşte, grăieşte cu precădere acelora ce au inima trezită. Volume de poezie: *ALBASTRU / cer neînţeles* (*B L E U / ciel non compris*), cu un CD de 55 de minute de înregistrare a autoarei, pe fundalul creaţiei sonore a muzicianului Bruno Nöx Méria, Editura Gros Textes, 2012, *Carnet fără margine* (*Carnet sans bord*), Editura La Rumeur libre, 2017, *Tablă şifonată*, Editura La Rumeur libre, 2018, *Viaţa monstru* (*La vie monstre*), Editura La Boucherie littéraire, colecţia Carné poétique, 2019, obiect hibrid, jumătate carnet cu foi albe şi jumătate carte cu poeme.

*

5 Poeme din *Carnet fără margine*

Într-un caiet cu faţa la mare scriu fără nici un cuvânt aşternut pe hârtie... Dacă găseşti câteva sunt ale tale. Ele sunt vizibile doar pentru că tu le vezi. Celelalte au dispărut de la sine. Dar sunt acolo... Unde? Nu ştiu. Nu ştiu unde merg cuvintele când nimeni nu le opreşte. Dar ele sunt acolo... Continuă... Cuvintele continuă... Scrisul continuă... În largul textului
Ţie,
a scrie nu vine din a scrie
Posted at sea, 02: 47

Foamea

Într-o zi am paisprezece ani şi greutatea cerului... Intru într-o librărie şi privesc. Privesc fără să mă mişc. Privesc cărţile. Privesc ca şi cum aş spera fără să cred. Cât timp... Cât timp durează asta Să nu ştii? Plec cu cea mai groasă. Pentru că pentru mine „Gândurile" este cea mai groasă, cea mai grea. Nicidecum gândurile cuiva. Nicidecum cuvintele. Doar greutatea cerului în mâini. Şi apoi pe pătura de in bej e o cruce mare roşie. O cruce mai mult roşie decât mare. Mai roşie ca ochii mei. Am ales aşa. Aşa ca o etiopiană la New-York. O zdrenţuroasă traversând vitrina... Am pierdut cartea. Am păstrat mizeria. Selecţia celei mai imperioase nevoi.

Posted at sea, 08:33

Setea
Ceri apă. Şi bei plângi te speli. Însă s-a terminat. Rana e întotdeauna setoasă... Şi să trăieşti frige. Nu se răcoreşte sub duş. Oricum. Oricum nu mai e apă. Rezervorul e gol. Nu mai e apă dulce. Nu mai e apă care să curgă singură. Nu mai e apă potabilă. Nu mai e apă uşoară pentru a continua. Oricum trebuie schimbată apa. Aruncate depunerile. Distruse. Trebuie distruse. Nu-ţi mai rămâne decât să distrugi. Doar asta mai ai de făcut ca să ieşi la liman. Să întreci măsura. Treci. Ceri apă forte. Şi mai forte. Ceri apă ca să nu pieri. Ceri apă ca să scrii... Ceri marea
Posted at sea, 07:54

Fiara
E atentă fiara. Se retrage. Nu dă nici un semn. Nu lasă nici o urmă. Nu tremură. Nu sângerează. Nu urlă. E rănită. Natură rănită. Taină rănită. Nu mai poate să rămână lungită în mijlocul păşunii... Pleacă... Nu îi este teamă. Nu are de ales. Nu e nici teafără nici la adăpost. E deşelată. De asta se îndepărtează... Deşelată... Nu mai vrea să-şi lase jos liniştea. De asta se duce în pădure. Vrea să vorbească. Are nevoie. Ea vrea să vorbească... Şi oamenii nu vorbesc
Posted at sea, 06:38

Copilul nimănui
Unde este copilul?
Împreună cu fiara la ieşirea din viscere. El ţipă şi nimic. Din zgomotul de afară. Un ţipăt căzând în zgomotul de afară. Zgomotul ce construieşte afară. Zgomotul se aseamănă cumplit de mult cu lumea. Lumea se aseamănă cumplit de mult cu zgomotul. Omul e afară. Omul e fără voce... Unde este copilul? Împreună cu fiara la ieşirea din viscere. Vorbeşte. Copilul vorbeşte. Nu vrea să moară. Cuvinte căzătoare în zgomotul de afară. Zgomotul ce face ravagii afară. Zgomotul se aseamănă cumplit de mult cu lumea. Lumea se aseamănă cumplit de mult cu zgomotul. Cuvinte căzătoare. Dar fiara aude...
Copilul nu moare. Fiara se face copil. Copilul nimănui. Copilul scrie într-un caiet fără margine
Posted at sea, 02:53

Prezentare şi versiunea română: **Denisa Crăciun**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Vincenzo GUARRACINO

Vincenzo Guarracino s-a născut la Ceraso (SA) în 1948 și trăiește la Como. Este poet, critic literar și de artă și traducător. A publicat volumele de poezie *Gli gnomi del verso* (1979), *Dieci inverni* (1989), *Grilli e spilli* (1998), *Una visione elementare* (2005); *Nel nome del Padre* (2008); *Ballate di attese e di nulla* (2010). Este autor al volumelor de eseuri *Guida alla lettura di Verga (*1986), *Guida alla lettura di Leopardi* (1987 și 1998), al ediţiilor critice la opere de Giovanni Verga (*I Malavoglia*, 1989, *Mastro-don Gesualdo*, 1990, *Novelle*, 1991) și Giacomo Leopardi (*Diario del primo amore e altre prose autobiografiche*, 1998). A îngrijit corespondența Leopardi-Ranieri (*Addio, anima mia*, 2003), romanul lui Antonio Ranieri, *Ginevra o l'orfana della Nunziata* (2006), nuvelele milaneze ale lui Verga *Per le vie*, 2008, *Libro delle preghiere muliebri* de Vittorio Imbriani (2009) și *Amori* di Carlo Dossi (2010). A îngrijit traducerile *Lirici greci* (1991 și 2009), *Poeti latini* (1993), *Carmi de Catullo* (1986 și 2005), *Versi aurei* de Pitagora (1988 și 2005), a versurilor în limba latină ale lui A. Rimbaud, *Tu vates eris* (1988), *Canti Spirituali de Ildegarda di Bingen (*1996), *Poema sulla Natura* de Parmenide (2006) și antologia *Poeti Latini cristiani dei primi secoli* (2017). În 2019 i-a apărut la Editura Eikon placheta de versuri *Quartine nel frattempo/ Catrene între timp* (ediție bilingvă). Poemul de mai jos a apărut într-o ediție de artă, alături de operele artistei Claudia Nachtigall, în anul 2014, cu titlul *Ballate dei fusi e dello stame*.

Hora Moirelor

Grăbiți-vă despletite
Fire de lână

Roată de soare
Rozã-n pahar

Nu trăiește nu moare
Lumea nici pasărea

Urzeala complotul
Te-ngroapă te-nfundă

Rodul îți scapă
Sensul e-un balon de săpun

*

Polenul frumosul
În zori un suspin

Ziua continuă
Te goleşte de tot

O fire de lână
Despletite grăbiţi-vă

Lachesis o cheamă pe-Atropos
Apoi e rândul lui Clothos

*

Vântul viaţa
Îţi buleşte destinul

Unul dă altul ia
Unul conspiră altul dansează

Unul urcă la stele
Altul cade-n noroi

Chef de-a trăi
Abia de mai simţi

*

Gustul ca fierea
Îţi jupoaie pielea

Răul inform
Îl găseşti peste tot

Îţi intră în sânge
Şi rămâne cu tine

Fire grăbiţi-vă
Alergaţi despletite

Începutu-i alarmă
Restul greşeală

*

Plânsu-i riscant
Provoacă dorinţa

Să intri în cuib
Să alini trebuinţa

E nod în gât
Inima la galop

Un râset de-amor
Te pune pe foc

*
Început şi sfârşit
Vis cu ochii deschişi

Eternitatea-i minut
Timpul un fulger

În simţuri e scrisă
A lumii gheară
Să stai deoparte
e-nţelepciune

Viaţa-i un coborâş
Pe care-l faci târâş

*
Să te saturi
Ajunge să fii invitat

Îţi scoţi la mezat viitorul
Pariezi pe Nimic

Rămâne acum numai
Un adevăr din atâtea

Firul de lână
S-a terminat

E o pulbere viaţa
Nici n-a-nceput şi-a plecat

Prezentare şi versiunea în limba română: **Eliza Macadan**

POEZIE SPANIOLĂ

Federico Garcia LORCA

(1898-1936)

Plop şi turn

Plop şi turn

Umbră vie
şi umbră eternă

Umbră de voci verzi
şi umbră detaşată

Faţă în faţă piatră şi vânt,
umbră şi piatră.

Stupul

Trăim în celule
de cristal
în stup de aer!
Noi ne căutăm
prin cristal.
Minunată carceră
a cărei poartă
este luna!

Colonadă

Apa
loveşte toba sa
de argint

Copacii
ţes vântul
şi trandafirii îl colorează
cu parfum.

Un păianjen
imens
îi face lunii
o stea.

Ecoul ceasului

Mă aşezai
într-un luminiş de timp.
Era un loc de linişte
de un alb
silenţios.

Inel formidabil
de unde stelele
ciocăneau cu cele douăsprezece suspendate
numere negre.

(Din *Poemas Sueltos*)

Traducere din limba spaniolă de **Mircea M. POP**

POEZIE SLOVACĂ CONTEMPORANĂ

Martin PREBUDILA

Martin Prebudila, poet bilingv (scrie în slovacă şi sârbă), traducător, redactor, editor, născut în 25 mai 1960. După absolvirea liceului în localitatea Stara Pazova din Serbia (1979) a urmat cursurile Universităţii din Novi Sad. Ocupaţii: profesor la Novi Sad, ghid turistic la Belgrad, ziarist la săptămânalul *Hlas ľudu* (Glasul poporului), Novi Sad, redactor al emisiunilor de cultură în limba slovacă ale Televiziunii din Novi Sad. Din 1989 redactor al Redacţiei slovace a Radiodifuziunii din Novi Sad. Face parte din grupul *Generaţia X*, al generaţiei de vârstă medie de scriitori de expresie slovacă din Serbia. E membru al Societăţii Scriitorilor Slovaci din Slovacia, al Clubului Scriitorilor Independenţi din Slovacia, al Societăţii Scriitorilor din Voivodina. Volume de poezie: *Prolecni plodovi/ Roade de primăvară* (*Prolecni plodovi/ Jarné plody,* 1977, bilingv sârbo-slovac); *Ploaia în faţă* (Dážď do tváre, 1983); *Viaţă în playback* (Život na plejbek, 1987, în slovacă); *Pe spate* (*Horeznačky,* 1992, slovacă); *Nu se poate metaforiza* (Nedá sa metaforovať,1993); *Nimic nu e al meu* (Nič nie je moje, 1999); *În loc de codicil* (Namiesto kodicilu, 2001); *Aproape despre nimic* (Takmer o ničom, 2010); *Trei puncte în două urlete* (Tri bodky v dvoch vytiach..., 2014); *Nu încuia casa pustie* (Nezamkýnaj prázdny dom, selecţie de Ladislav Čáni, 2010). Volume de proză: nuvela *Rezervistul fără piele de rezervă* (*Rezervista bez rezervnej kože*, 2000; în română: Ondrej Štefanko, 2000); *Rezervista bez rezervne kože* (traducere în sârbă: Samuel Boldocký, 2003); *Ma, daj, nasmeši se...* (în sârbă, 2007); *Ei, zâmbeşte…*(*No tak, usmej sa...*, traducere în slovacă de Samuel Boldocký, 2012); culegerea de povestiri *Întâmplări din cutia neagră* (*Príbehy z čiernej skrinky*, 2013). Proză pentru copii: *Pământeanul Milan* şi *Vincent fără o ureche* (Pozemšťan Milan şi Vincent bez ucha, 1996), *În visul Annei o cireadă de cai veghează* (V Anninom sne črieda koní bdie, 2007). Teatru: *Rezervistul* (Záložák, 1998). A publicat monografii dedicate unor oameni de cultură şi traduceri din poezia slovacă. *Premiul revistei Nový života* (2010, 2015).

NU POŢI METAFORIZA

Îmbătrânesc mai repede decât anotimpurile
şi tot ce începe cu bune intenţii
se termină în cel mai rău
mod posibil

nu poţi metaforiza
realitatea e prea reală
îţi vine să trăieşti
dar să trăieşti în timp ce mori nu se poate
rămâne doar să pro-testezi
să nu fii de acord
şi să strigi cu un glas de gheaţă
nu poţi metaforiza

mâine istoricii şi arheologii
vor avea de lucru până peste cap
cu capetele şi despre capete
care nu se mai întorc niciodată acasă
care nu au apucat să aibă păr cărunt
să călătorească măcar pe o bucăţică de pământ
şi să înveţe măcar o limbă străină
în lista viitorului
rămân doar priviri sparte
zâmbete împietrite
paşi mutilaţi
omul cu cicatrici până la gât
praful se cerne
în ţara morţilor şi a celor pe jumătate vii
iar eu
cu pielea ţintuită de pomul angoasei
sărut obrazul meu putrezit
şi cu spaima că nu mai am timp
pentru iubirea mea
caut ametistul în argint
şi iertare

NU ÎNCUIA CASA GOALĂ

De teama cui fereci uşa pe timp de noapte
o casă jefuită nu mai e jefuită de nimeni
în ea e foarte mult aer curat
aşadar cui îi foloseşte şi la ce bun
stinge lumina şi te du la culcare
pentru ca gangsterii care trec prin apropiere
să nu creadă că înăuntru se mai află ceva

TOTUL E LUMINĂ

Lui Tesla

1.
Subţire e graniţa de lumină
între vis şi zi
între lumină şi întuneric
dar nimic nu e aşa cum pare
sunt doar taine subtile
ale infinitului

lumină e când te naşti
când îţi cresc primii dinţi
când urli odată cu primul cuvânt
şi când îţi cresc aripi
pentru primul zbor şi nenumărate căderi
aminteşte-ţi omule
că eşti o particulă de lumină
şi că te vei preface-n lumină

2.
lumină vei fi şi când vei pleca
mă voi bucura când te voi regăsi
la marginea Căii Lactee
stând pe o bancă
în Piaţa Libertăţii
cu băiatul nostru lângă tine
şi hrănind mereu şi mereu
porumbeii gânguritori

3.
doar lumină şi muzică
se repetă mereu
în timp ce noi rătăcim fără-ncetare
pe timp de noapte
şi ni se pare că toate astea
s-au petrecut cândva demult

4. Despre efemer şi renaştere
Fotografii îngălbenite şi amitniri tăcute
în albumul nopţii care se-apropie
biblii mute şi cripte de familie
mărturisesc despre efemer
preotul ne vorbeşte despre renaştere
despre binecuvântare şi iubirea dintre oameni
dar nicicum nu mi se pare şi nici nu văd
că omul ar fi mai apropiat de om
stau pe malul râului şi aştept
ca apa iute să muşte din fundul albiei
din perioada de dinainte de Armagedon unde
pe mai departe e vorba despre lupta dintre bine şi rău
stau pe malul râului şi nu zăresc

nici începutul nici capătul
nimeni nu vine Dunărea povesteşte ceva *déjà vu*
râul şi eu aşteptăm renaşterea

MATIJA ŞI TÂNĂRA OSPĂTARĂ
Duminică la miezul zilei
în ultima zi a lui martie
înainte de venirea bancurilor de întâi aprilie
şi a speranţelor rămase din ce în ce mai puţine
stăteam într-un colţ al grădinii Stara Skadarlija
noi cei patru vechi cunoscuţi
se apropie o tânără ospătară
şi ne întreabă binevoitoare – ce servim
în loc de prânz sau pachetul de cărţi
pentru jocul duminical de pocher
Matija care-i cel mai în vârstă şi mai priceput
îşi comandă un espresso fără lapte
şi imediat – frumoaso, şi ei servesc la fel...!
Căprioara cea iute de picior
plecă săltând de fericire
că nu trebuie să-şi noteze
şi nici să ţină minte prea multe
l-a văzut şi l-a ţinut minte
pe Matija şi şapca lui gen Sherlock Holmes
la final şi un ciubuc frumuşel de la prinţul poeziei
ceea ce i-a fost destul
ca la rândul ei să ne ospăteze
cu un zâmbet larg simpatic
ce altceva ai putea să-ţi doreşti mai frumos
în această minunată zi însorită
în această divină duminică
după amiază

MATIJA ŞI PICĂTURA DE APĂ
(*Ultima seară a festivalului de poezie la Plužiny*
a fost dedicată bardului Matija Bećković...)

pe podium în partea de jos a amfiteatrului
se află poetul-monument
alături ceva ca o măsuţă

pe aceasta câteva cărţi
şi un pahar cu apă
cândva după miezul nopţii termină Matija
vorbirea sa de mai bine de două ore şi jumătate
fără să bea nici o picătură de apă din paharul acela
în ziua următoare la micul dejun
nu m-am putut abţine:
– toată stima Matija
aproape trei ore ai declamat
dar cum de nu ai băut nici o picătură de apă
din paharul acela
– ei da...
când urci sus pe deal
ca atunci când mic băiat fiind
mă căţăram pe stânci –
atunci eşti ispitit
să bei apă imediat
la început
când începi căţăratul
din fiecare izvor
deoarece dacă începi
nu te opreşti
vei fi tot mai însetat
cum îi spun oamenii noştri
de această apă minerală
am auzit un ţăran cum spune
că ei o sărează
aşa că atunci când începi să bei din ea
tu eşti tot mai însetat
şi nu te poţi opri
până când nu te umfli
astfel că ar trebui să te abţii
şi să bei apă
doar la sfârşit
când ajungi în vârf

TOAMNĂ

(*Tatălui meu*)

În toamna aceea
aveam doar şi deja

optsprezece ani
Destul pentru primul zbor
şi pentru prima cădere

În acea toamnă
purtam pantofii tatălui meu
pe cei de sărbătoare
din piele rezistentă

În toamna aceasta
mă simt cu mult mai în vârstă
Port pantofi
cu trei numere mai mari
cumpăraţi la o lichidare de stoc

În toamna aceasta tatăl meu
nu poartă niciun fel de pantofi
Pur şi simplu
e o toamnă
de lichidare de stoc,
mai în vârstă cu trei ani

ÎN ZIUA DE ŞASE MAI , SEARA, ÎN ANUL 1982, ÎN TEATRUL DIN PAZOVA – RÂNDUL 20, LOCURILE 5 ŞI ŞASE

... iar tu păşeai zâmbitoare
udă de ploaie bucuroasă şi jucăuşă
în ploaie...
Jacques Prévert

dacă am putea împreună să adunăm şi să scădem
pe cât posibil mai puţin rău şi mai mult bine
a rămas în ploaia noastră şi sub umbrelă
atunci păsările ar putea să împletească cuiburi din noi...

azi nu mai ştim unde suntem...

ancorăm şi aici şi acolo
în ultimul act
în locul nostru
alţii vor termina piesa...

fiul nostru are zâmbetul tău infinit
iar fiica noastră
în privirea-i hoinară

toate rândunelele tale sfioase...

eu nu mai sunt aici de o bună bucată vreme...

Zlata MATLÁKOVÁ

Zlata Matláková, poetă, s-a născut la 1 mai 1949 în Budmerice (Slovacia). A absolvit cursuri de chimie şi biologie la Facultatea de Ştiinţe Naturale a Universităţii Komenský din Bratislava. Profesor în învăţământul mediu şi universitar. Este membră a Societăţii Scriitorilor Slovaci. Volume de poezie: *Toate fiinţele apropiate* (Všetky blízke bytosti, 2001); *În ţara picioarelor* (*V krajine chodidiel*, 2002); *Lucruri neaşteptate* (*Nečakané veci*, 2007), *Buchetul din spatele uşii* (*Kytica za dverami*, 2008), *Suflet descheiat* (*Rozopnutá duša*, 2009); *Necunoscută* (*Nepoznaná*, 2010). Prezenţe în antologii: *Profiluri de autori* (*Autorské profily*, 2011); *Pelerina zeiţei* (*Plášť bohyne*, 2012) ş.a. Coautor la emisiuni de televiziune pentru copii, autor al lucrării teoretice *Susţinerea şi dezvoltarea creativităţii literare a elevilor* (*Podporovanie a rozvíjanie žiackej literárnej tvorivosti*, 1986). Premiu pentru activitatea pedagogică, literară şi publicistică *Medalia sf. Gorazd* (2007).

trei observaţii despre prezicere

îmbracă-mă
doar că degetele nu ştiu să-şi amintească
începutul curbei nude
cu bumbac şi microfibre

ajută-mă

toate mâinile tale trec în zbor prin aer
îmi pun rochia
nimic nu e atât de sigur precum o fisură în vorbire: râs

peste o clipă strada

aripile misterioase ale vântului
şterg ploaia de pe trotuar

pe urmă aleea

din ambele direcţii periculoasă
mai ales la mijloc

acolo cucul prevesteşte:
din stânga ghinion
din dreapta ghinion
din spate moartea

o aud de sus
de parcă ar cerceta ce se întâmplă deaspura bărbatului
şi ceea ce se întâmplă deasupra femeii

martie
o plantă adevărată: primula
încă verde în îndoitura frunzelor
cere apă

mişc jumătatea mâinilor
numai ocoliri din cauza obiectelor

în aporpiere un iaz
ziua începe să bâzâie
peste tot energie

percep o profunzime

prin mine soluţie închisă:
tristeţe mai rea decât durerea

îmi creez relaxare
te răsfir pe suprafaţă
şi apă îmi iau din tine

floare?
da va fi

furtuna e puţin mai jos
norul poate fi considerat
un declanşator de apă
iar lumina din ce în ce mai clară
fulger ?
există
apă centripetă din jurul capului
la fel părul ud

se aude o mică propoziţie
despre cerul în uniformă gri

şi totuşi norul transparent
coboară cu întregul său trup
se deschide

pândește mișcarea mea
chiar dobândesc forma unei alergătoare?
asta e altceva decât să stai
și să încadrezi trotuarul

alergarea e într-o altă formulă

dacă există un loc unde poate fi ascunsă
atârnă din el un copac uriaș
un cuib
o pasăre
grangur: oriolus

defazare temporală
labirintul întotdeauna îngrozește
în taboul lui Vanderlyn
Ariadna nudă
dintr-un singur motiv a plănuit ghemul
a pus harta cu parcursul întoarcerii
până la ultimul fir s-a dăruit
iar lumea pentru o clipă a fost în ordine

în povestirea mea
nu ar trebui să fie complicat să desfaci o rochie
mă aplec deasupra împletiturii
mai întâi răsucesc în jurul muchiei mâinilor
lâna se rotunjește
reglez codul
ghemul începe în mine

apa e capabilă de amintiri
doar că piscina e reală
înot
chiar și după ani înotul devine o bătaie a inimii
o trec
pe partea mea a apei din Budmerice
deși pe suprafață se frâng acele solare
nimic nu mă orbește

ce e privirea?
un laț

sau un val galben
pe luciul apei?

mă vezi
cap de femeie fără trup
uneori scot mâinile
valurile cresc deasupra mea
şi vântul
se învârte fără oprire
arată către mal

nu mă tem de adâncuri
nu m- am temut niciodată
şi totuşi am avut o reţinere

nu cunosc această apă
se întunecă
precum trecutul
în ea poetul Rudolf Fábry ciuguleşte tortul făcut de mama sa
degetul mare de diabetic îl opune degetului arătător
formează un plisc

din cauza lichidului din urechea internă
bărbatului meu i se întâmplă uneori
când se culcă la miezul nopţii
percepe mai uşor tonurile înalte decât pe cele joase
ascultă atâta muzică
încât îşi pierde echilibrul
vrea să se agaţe de ceva
stabileşte punctul cu precizie
nu reşeşte să-l descrie doar se gândeşte la el
adoarme

dormitorul nostru e un spaţiu controlat:

spre dimineaţă întind un covoraş în faţa patului
bărbatul meu se scoală
ca de fiecare dată cade pe partea urechii sănătoase
cealaltă
neatinsă de sunet
există doar lipită de cap
umedă de lacrimile mele

o străduţă înfundată pe jumătate
casa este închisă special
cade în beznă
se ridică în beznă
nu se aude broasca cu cheia
nici bâzâitul artificial

nu m-a găsit niciun cuvânt din acea zi
la ce bun lampadarul Niloé
comutatoare butoane telecomanda jaluzelelor
întrerupătorul progresiv?
nu ajung la nimic
cu excepţia becului de control de la plasmă

ochiul magic înroşit
sânge găunos în picioare

ornitologul Mario Kern
îşi lipeşte urechea pe aer
aude păsările lagopus.

Ele vin în zbor se opresc
pe crengi simt lemnul
zăpada
dimineaţa le văd capetele îndărătul geamului
nu mă apropii

această povestire se desfăşoară încet
în timp ce salcâmii sunt dominaţi de polen
adie vorba albinei
în acelaşi timp se pierde

insectele şi pietrele pot face schimb de locuri

ce pot să văd?
pietre
nisip în pumn în nisip
nemişcare

şi pe aceea o înlocuiesc

vreau să mă mişc
deocamdată stau

e târziu să fac pasul
către bărbatul şi către femeia de vizavi

şi totuşi cineva

temeinic de strâmt
ca să-mi acopere umerii

amintirile întrec titlurile tablourilor
expoziţia Paulei Chrenková
conduce vederea către siluete
pe pânză există: o bătrânică o punkeră o doamnă şi o miss
poate nu simt respect
degeaba mă oblig
să meditez la tablouri

ştiu ce vreau să fac:
cu gândul mă îndrept spre casa noastră
până la marginea pereţilor iedera a reuşit să ajungă
recunosc crengile cu frunzele mărunţite
îndeosebi crisalidele umbrele
plasele împletite
toate îmi încap în cap
în afară de transparenţa femeii invizibile
înainte neobservate
nebăgate în seamă
cât de bine este
să vorbim despre ea: despre mama?
În fereastra închisă caut silueta ei
ar putea măcar să-i mişte mâna
să se sprijine de ramă
să-şi folosească vocea faţa muşchii de mimică
ca de fiecare dată
să-mi dea pânză rară pentru stoarcerea răului

îmi întorc privirea la expoziţie
la bătrânică punkeră doamnă miss
orice o întreb pe prima dintre ele
vocea mi-e mai scăzută
decât piuitul unei bufniţe

Traducere de **DAGMAR MÁRIA ANOCA şi LUCIAN ALEXIU**

POEZIE TĂTARĂ

Riza FAZÎL

(1929 – 2016)

Riza Fazîl, omul şi epoca sa
Personalitatea omului de cultură tătar crimeean Riza Fazîl

Riza Fazîl a fost poetul, ziaristul, criticul, istoricul literar, traducătorul din rusă în tătară şi invers, traducătorul Coranului şi al tuturor rugăciunilor musulmane din arabă în tătara crimeeană, autorul dicţionarului religios, autorul istoriei literare tătare crimeene. Dar, deasupra acestora se situează autorul scrisorii din anul 1967 către Comitetul Central al Uniunii Scriitorilor din URSS, în care aceştia cereau drepturile scriitorilor tătari din Crimeea, pierdute prin surghiunul (deportarea) stalinistă din 18 Mai 1944. A obţinut pe acest act de curaj semnăturile tuturor scriitorilor aflaţi atunci în Uzbekistan. Era perioada când poetul uzbec Ciolpan/ Luceafărul (Suleyman Abdulhamid) scria versurile: „Moscova, cine ţi-a permis să transformi ţara mea cea frumoasă în închisoarea popoarelor", şi murea de glontele sovietic. Şi când viitorul poet Idris Asanin, atunci de 14 ani, scria a doua zi după deschiderea vagoanelor de vite în Mitan numele băieţaşilor care cerşeau la uşile măcelăriilor uzbece o bucată de os. Aşa e istoria tătarilor crimeeni la mijloc de secol XX!

Amet Adil, tătar din Kazan/ Tataristan scria la moartea marelui Riza Fazîl exprimându-şi ruga de „odihnă veşnică" adresată prin aceste omagii: „El este Părintele genial al popoarelor"(desigur se referă la popoarele turce-tătare din toată Asia Centrală); el este un luptător angajat împotriva ordinelor lui Stalin; el este un patriot adevărat care nu uită şi nu permite uitarea Patriei – Crimeea, el este un demn urmaş al marilor poeţi precum Mahmud Kîrîmlî, Boragazi Gheray, Aşîk Umer, Mustafa Gevheri, Bekir Ciobanzade, Amdy Ghiraybay, Eşref Şemizade... scriind despre operele lor... A lucrat ca redactor la revistele „Steagul lui Lenin", „Yîldîz/ Steaua", a publicat prima legendă tătară crimeeană în versuri: „Yusuf şi Zuleyha" (creată în 1232, reeditată pe la 1839, 1961, 1993 în diverse localităţi; a scris şi a reactualizat tradiţii şi obiceiuri populare, a reînviat istoria despre haiduci precum Ali Azamat sau despre eroi din al II-lea război mondial precum pilotul Amethan Sultan, a muncit peste 40 de ani scriind şi militând pentru cultura poporului său şi venind în România pentru a-i în scrie pe scriitorii tătari de aici în uniunea scriitorilor tătari crimeeni fiind Preşedintele acestei uniuni, şi, definitivând marea operă începută în surghiunul din Uzbekistan – *Istoria Literaturii Tătare Crimeene*, în colaborare cu prietenul său, prof. univ. Safter Nogaev, operă pe care noi am transcris-o în alfabet latin şi am tradus-o în română, pentru a o oferi culturii universale prin îmbogăţirea culturii române!

(acest text a apărut în revista bilingvă „Emel/ Ideal", nr. 54, an 2017, p. 4-9).

Istoria Literaturii Tătare Crimeene este o carte monumentală care însumează literatura unui popor deschis culturii (noi, tătarii, oriunde ne-am stabilit, am construit trei elemente de bază pentru existenţă: fântâna, geamia şi şcoala), structurată în 8 capitole:

1. Epoca veche: de la începuturi şi până la invazia mongolă
2. Epoca Imperiului Oastei de Aur/ Altîn Ordu[1] (de la invazia mongolă până la Hanatul Qîrîm)
3. Literatura Hanatului Qîrîm (de la începutul sec. XV până la ocupaţia rusă)
4. Literatura tătară crimeeană sub stăpânirea rusă (din 1783, anul ocupaţiei ruse, până la apariţia revistei „Translatorul/ Tercüman")
5. Renaşterea literară (de la apariţia revistei „Translatorul" la epoca sovietelor)
6. Literatura tătară crimeeană în era sovietică (de la 1921 până la surghiunul din 18 Mai 1944)
   a. scriitorii care s-au afirmat în epoca de dinainte
   b. scriitorii anilor treizeci
7. Literatura surghiunului tătar crimeean (1944-1987)
8. Literatura revenirii în Patrie (de după 1987)

Scriitorul şi criticul literar ieşean Marius Chelaru încheie studiul introductiv la această opera cu acest mesaj[2]: „Scriind aceste rânduri mi-am amintit şi convorbirile cu Riza Fazîl şi Güner Akmolla. Pe Riza ultima dată l-am văzut faţă în faţă nu mult înainte de anexarea Crimeii de către Rusia. Am stat mai multe zile la el acasă, am mers în diverse locuri din Crimeea, la Uniunea Scriitorilor Tătari din republică, atunci în Ucraina, totodată şi sediul revistei „Yıldız", am vorbit despre tot felul cu mai mulţi scriitori, unii dintre ei de acum „cunoştinţe vechi". Am discutat despre anul 1944, despre felul în care au decurs lucrurile de atunci, situaţia din Ucraina, în ce îi priveşte pe tătari.

Era o atmosferă cumva stranie, „se vorbea" că va fi „ceva" de amploare, că „lucrurile nu mai puteau merge astfel" ş.a. Nimeni de acolo, atunci, nu s-a gândit la ce a urmat. Se pare că aceia care trebuiau să o facă ca să poată contracara eficient acest „fapt" nu au putut, nu au ştiut sau, de ce nu, în fond, poate că nici nu au vrut asta. Riza Fazîl a murit la sfârşitul lui 2016. Iată, noi am reuşit să aducem această carte, pe care am considerat-o de referinţă şi pentru viaţa sa, în limba română."

---

[1] În mai multe convorbiri avute cu istorici, scriitori tătari, aceştia au subliniat că termenul „ordu" a fost tradus greşit „hoardă", în loc ce „oaste", cum ar fi corect. [n. M.C.]

[2] R. Fazîl, S. Nogaev, *Istoria literaturii tătare crimeene*, versiunea română: Guner Akmolla, studiu introductiv şi note M. Chelaru, Iaşi, 2017, p. 35.

În memoria marelui om am tradus azi, 7 martie 2020, aceste poezii din volumul dăruit mie de autor în primăvara anului 2004 cu dedicaţia: „Ofer cu stimă compatrioatei mele, Güner Akmolla...".

Güner Akmolla

Cu Riza Fazîl în Crimeea

Cu gândul de a înţelege mai bine, uneori altfel decât am fost învăţaţi înainte de 1989, istoria românilor am ajuns, inevitabil, la confruntările cu tătarii. Ca să înţeleg mai bine cum şi de s-au produs acestea am început să studiez istoria, cultura, mentalitatea tătarilor.

Astfel, am căutat, în timp, cărţi/ documente care să îmi faciliteze apropierea de literatura de limbă tătară. Am găsit ceva, puţin, la noi (parte le-am semnalat în diverse reviste literare), apoi, nu foarte multe, în bibliotecile din diverse ţări. Mai multe, totuşi, în Turcia. Apoi am discutat mult pe tema asta cu etnici turci şi tătari, am ajuns nu o dată în Crimeea, unde am avut ocazia să stau acasă şi la Riza Fazîl, preşedintele Uniunii Scriitorilor Tătari din Crimeea, pe atunci între graniţele de stat ale Ucrainei. Am discutat cu Güner Akmolla şi cu el mult mai multe despre asta, şi despre monumentala sa *Istorie a literaturii tătare*, ori despre mulţi autori mari ai lor, de la, să zicem, Mamud Crimeeanul sau Aşik Umer mai către zilele noastre, de pildă la Eşref Şemi-zade. Una din convorbirile cu el a fost publicată în „Convorbiri literare"[1]. Acolo vorbeşte despre surghiun, căruia, copil fiind, cu greu i-a supravieţuire, despre viaţa sa, despre lupta tătarilor pentru a nu fi exterminaţi de bolşevici, pentru a mai avea limbă şi cultură.

Erau vremuri care păreau că merg spre bine pentru tătarii din Crimeea. Unii dintre urmaşii surghiuniţilor se întorceau acasă şi, cu toate complicaţiile legislative şi barierele artificiale ridicate de statul ucrainean (de altfel, tătarii se plângeau cu câţiva ani înainte de re-anexare, fără însă a plânge după ruşi, că ucrainenii făceau tot posibil să-şi bată joc de ei, să îi ţină cât mai săraci ş.a.), încercau să refacă lanţul istoriei strămoşilor, să îşi recapete moştenirea. Era însă imposibil. În 1944, când au fost ridicaţi şi aruncaţi în surghiun sau ucişi, casele lor au fost ocupate de ruşi sau ucraineni, iar acum era practic imposibil să fie alungaţi urmaşii acestora şi să le fie redate lor. Aşadar că li se dădeau în altă parte câte o bucată de pământ, însă mi se plângeau că erau încurcaţi de tot felul de legi şi era greu spre imposibil să capete aprobare să îşi ridice casele acolo. Câte unul reuşea să spargă blocada şi îşi construia casă. Între aceştia era şi Riza Fazîl, care se întorsese cu ani în urmă din Kazan.

[1] „Convorbiri literare", octombrie 2011.

Am vorbit despre multe, de la cum a fost în surghiun la cum a păstrat legătura cu moştenirea culturală a tătarilor crimeeni, ori de la munca sa literară la activitatea liderilor tătari din acea vreme, mitingurile de comemorarea victimelor bolşevicilor (atent supravegheate de autorităţi) din fiecare an de 18 mai (la câteva am fost de faţă şi eu, la Simferopol şi Bahcisaray), dezbinarea dintre liderii lor (cum a fost mereu între popoarele tătare, ideea pan-turcismului era pusă în opoziţie cu altele, ca „tătărismul"/ *Tatarchylyk* ori kazacismul, în Kazahstan etc.) ş.a ori felul în care se încerca re-apropierea tinerilor tătari crimeeni de valorile trecutului, de limba şi literatura tătară. Multe din comorile acestei literaturi s-au pierdut în vălmăşagul vremurilor, unele au fost arse de ruşi, fie ei comunişti ori ţarişti (trebuie amintit că, după cum mi-au zis intelectuali crimeeni, unele au fost salvate de literaţi ruşi şi înapoiate tătarilor), altele nu pot fi citite/ cunoscute de tinerii tătari de azi în principal din cauza schimbării alfabetului arab, de către bolşevici, cu cel rusesc, care are la bază pe cel chirilic[1]. Era cu totul altă imagine despre lumea lor, despre URSS, decât o ştiam. Astfel, şi urmare a discuţiilor cu el, am căutat să văd în contextul vremii şi al spaţiului geografic ceea ce prezentau autorii într-o etapă sau alta (trebuie avute în vedere, de pildă, şi „întrepătrunderile"/ „disputele" legate de apartenenţa vreunui autor sau întâietatea într-o direcţie sau alta, pe un spaţiu vast, dinspre zona uigură până spre Crimeea), de la încadrarea într-o cultură sau alta la felul în care au influenţat o personalitate sau alta, la un moment dat, cursul lucrurilor sau ce s-a întâmplat după cucerirea unor teritorii de către ruşi, apoi instaurarea regimului sovietic ş.a.

Riza era un om lucid, ştia că ceea ce voia era un ideal mai degrabă, dar nu voia să renunţe. Ştia că noile generaţii, nu numai ale crimeenilor, ci ale tuturor popoarelor din Crimeea până dincolo de Caucaz, care fuseseră subjugate de ruşi aveau de acum o altă mentalitate, mulţi gândind/ scriind şi trăind în limba rusă sau, în „Insula verde", cum spun ei patriei lor, în ucraineană. Multe lucruri semănau cu ce trăiau românii noştri din partea de Bucovina aflată în Ucraina sau din Ţinutul Herţei. (Despre România mi-a vorbit mereu numai de bine, iubea ţara noastră şi pe români.) Am înţeles, cred, mai bine şi problemele lor ascultându-l pe Riza Fazîl cum mi le detalia şi explica, multe cam la fel cum o făcea şi Vasile Tărâţeanu, din Cernăuţi, dar cu nuanţele specifice.

Ştia că ruşii nu vor lăsa niciodată Crimeea în pace şi mai ştia că o nouă ocupaţie va avea consecinţe mult mai crunte pentru tătari. Aşa a şi fost, după

[1] În fapt, şi alfabetul rus a trecut, în timp, printr-o serie de schimbări, între care cele din vremea lui Petru cel Mare, apoi în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, pe urmă cea de după 1917, de către un colectiv sub conducerea unui cunoscut filolog, Aleksei Şahmatov (1864-1920) ş.a. [n. M.C.]

cum se pare, numai că el nu a mai apucat să vadă pentru că, la scurt timp după re-„anexare", straniu sau nu, a murit.

A lăsat însă opera sa impresionantă, pusă în slujba poporului său. Acum, împreună cu Guner Akmolla, am decis să scriem despre el ca despre unul dintre oamenii de litere care au contat în partea sa de lume.

Marius Chelaru

Vino!

Vino!
Cu vestea bucuriei noastre, vino!
Dac? nu vrei,
precum un musafir, vino.
Ruda mea sau -
consăteanul meu –
Ca fratele meu, tu, vino.
Confidentul să-mi fii,
Prietene, vino.

Vino!
De-mi eşti prieten, ziua vino.
noaptea vino.
De Bayram – la o ceaşcă de cafea vino.
Când peste capul meu necazul va ajunge
vino convins că va trece,
durerea s-o împărţim în două feţe.

Vino!
Oricine vei fi fost, vino la mine,
ca să-mi împlineşti visele.
Nu veni cu intenţii rele.
Nu veni cu rele.
Când vei veni cu speranţe
Deschizând căile, te aşteaptă bucuriile mele.
Nu veni la sân pietre purtând
Nu veni lângă mine cu astfel de gând.

1970
(din volumul *Starea mea de tătar*, Simferopol, Crimeea, 2002, p. 13)

Drumul spre patrie
Există în viaţă căi felurite, îngustate, rătăcite
Pentru a putea să-ţi împlineşti visele îndrăgite.
Se ştie, oare, locul unde adevărul veşnic sălăşluieşte?
Omul patimilor drumul drept îl caută şi-l găseşte.

Una din căi arată al vieţii sens şi victoria.
Alături stau cei ce au încrederea şi strădania.
A vorbi fără sens păcălind prieteni ce vor plânge
Înseamnă să fii beţiv, nu să-ţi potoleşti setea de sânge.

Precum zidul orb te poţi lovi în jurul tău fără un ţel
Pierzi drumul drept al vieţii şi speranţa o înşeli.
Încovoiat treci stingher pe drumul fără de ieşire,
Azi consumi ce ai găsit uşor sărbătorind uimire.

Aceştia nu au un scop al vieţii, nu ştiu ce este bun;
Mâncând şi bând ei viaţa fără de sens o cheltuie nebun.
Poporul de este bucuros şi râde, ei rămân aceiaşi izolaţi,
De turmă ei sunt rătăciţi, sunt oameni-oi descreieraţi.

Astăzi când omul găsi calea spre tainele din univers
Posibil este să nu afli urmele ce nu s-au şters.
Topit de dor poporul tău revine azi în Patria sa
Şi tu, om rece rămânând, să nu te întorci la vatra ta?

Pentru noi, pentru naţiunea noastră deportată fără drept,
Rămâne importantă revenirea azi – în Marea Patrie de Drept!
Aici e viitorul poporului puternic devenit prin suferinţă
Suntem aicea împreună, într-un gând de neînvins prin umilinţă.

Nimeni n-o să ne ajute pe drumul reîntoarcerii în Patrie!
Niciun rege, nici Dumnezeu, niciun guvern n-o să ne îndrume.
Să arzi pentru al Patriei Ideal, să mori nu e-n zadar,
Puterea e în mâna ta, încrede-te în tine doar!

1987
(din volumul *Starea mea de tătar*, Simferopol, Crimeea, 2002, p. 24-25)

Versiunea română a poemelor: **Guner Akmolla**

POEZIE AFRICANĂ

Bernard DADIÉ

Pe drum (*Sur la route*)

Pe drumul de ieri,
de azi şi de mâine,
ca nişte ţesători de visuri,
iată-ne împreună.
Fiecare se-avântă, se caută,
fiecare în sine şi în celălalt.
Din savană până la ocean,
facem lanţ de viaţă,
aducem coşuri cu soare
pentru cei de la sate,
pentru cei de la oraşe.
Din buchete de vise
şi un nou curcubeu,
facem punte între depărtări,
între oameni şi culori.
În freamătul vântului ascultăm
vocile continentelor,
murmurul vieţilor toate.

Cu truda în braţe
şi bucuria în inimi,
ţesători de visuri,
aprindem lumini
în calea fiecăruia şi a tuturor.

Pe drumul lui Mâine,
pe care îl vrem
mai frumos, mai drept, mai al tuturor,
drum născut din mâini de toate culorile,
din inimi de pe toate continentele,
în care să răsune râsul bucuriei,
râsul celor ce nu se tem,
al celor cu visuri îndrăzneţe.
Pe drumul lui Mâine,

Drum al Oamenilor,
Drum al Fraţilor
Fără altă frăţie decât cea a tuturor pentru toţi,
Fără alt cântec decât cel al tuturor pentru toţi,
Fără altă bucurie decât cea a tuturor pentru toţi…

(Din volumul *Hommes de tous les continents* [*Oameni de pe toate continentele*]/ 1967)

Maxime N'DEBEKA

Am visat (*J'ai rêvé*)

Am visat o insulă în oceanul speranţei,
unde era şi Arca lui Noe,
unde erau şi supravieţuitorii unei lungi şi aprige lupte,
unde visurile mele au eşuat.
O insulă curată şi limpede,
unde oamenii sunt chiar oameni,
iar Negrii sunt tot oameni şi ei.
Unde negrul şi roşul şi albul
stau alături, ca în amurg culorile cerului,
o insulă unde nu sunt nici moştenitori
nici dezmoşteniţi,
o insulă în largul speranţei
unde oamenii cântă în loc să se văicărească,
dansează în loc să se războiască,
râd în loc să plângă,
o insulă-ideal pentru orice formă de sclavie.

Unde zăngănitul lacătelor
nu e decât susur de apă pe stânci,
unde zornăitul lanţurilor
nu e decât murmur de vânt prin bambuşi,
o insulă mai bună decât cele din Caraibe,
unde nu se vorbeşte nici de supunere
nici de libertate,
nu se vorbeşte nici araba, nici *lingala*, nici *swahili*,
unde omul e stăpân,

unde timpul nu mai e acel ceva
care ni se scurge printre degete…
Am visat, într-un ocean al speranţei,
o insulă mai bună decât cele din Caraibe,
o insulă curată şi limpede
ca privirea dintâi a unui copil.
Am visat insula aceea…

(Din volumul *Soleils neufs* [Sori noi]/ 1969)

Fatho AMOY

Părere (*Avis*)

Călători pe drum de seară care mergeţi
după foşnetul valurilor şi după steaua albastră din golfuri,
aveţi grijă să nu visaţi prea mult la visurile voastre,
şi să nu hrăniţi prea mult în voi tristeţile din trecut
care v-au măcinat viaţa.
La capătul nopţii e un pământ a tot şi a toate,
atât de aproape şi atât de departe,
pe care zorii îl preamăresc, înălţându-i
zbor de rândunele şi miresme de guave.
Un tărâm lângă ţărmul inimii şi al oricărui surâs,
în care dorinţa de-a trăi şi fericirea de-a iubi
ard cu flăcări verzi, ca strălucirile din aurorele boreale.

Aveţi grijă să nu-l străbateţi cu nebăgare de seamă:
în urma voastră anotimpuri şi peisaje trec şi se schimbă,
dar fiecare pas este şansa unui vis.

(Din volumul *Chaque aurore est une chance* [Fiecare răsărit e o şansă]/ 1980)

Traduceri de **Liliana Cora Foşalău**

POEZIE ŞI MATEMATICĂ

Dragoș COJOCARU

Poetica, matematica şi teologia cercului în *Divina Comedie*

Nu e de mirare că, dintre figurile geometrice, cercul se bucură de cea mai consistentă prezenţă în repertoriul lexical (şi semantic) al *Divinei Comedii*. Structura ptolemeică a cosmosului dantesc, presupunând cerurile înglobate succesiv ca sfere concentrice, plus sfericitatea însăşi a planetei Terra, plasată în mijlocul modelului geocentric, sugerează prezenţa figurii circulare din capul locului, din necesitatea reprezentării vizuale, în secţiune, a unei atari structuri. Iar necesitatea se acutizează atunci când Poetul născoceşte dubla structură conică, a Infernului şi, respectiv, a Purgatoriului, amplasate la nivel terestru cu o cutezanţă a imaginaţiei demnă de cel mai mare poet al Europei creştine. Imensa perfecţiune sferică a cosmosului geocentric se întăreşte, în înalta fantezie a lui Dante, prin regularitatea complementară a secţiunilor circulare din cele două noi „împărăţii" cu care gânditorul medieval îmbogăţeşte imaginarul cosmic şi teluric al omenirii, din dorinţa de a stabili o persuasivă corespondenţă între universul material sugerat de tradiţie şi universul moral, conceput de poet în funcţie de criteriul justiţiar al faptelor pedepsite sau răsplătite într-o lume de dincolo concepută cu o cutezanţă geometrică unde, însă, rigoarea de calcul a dimensiunilor cedează dinaintea forţei de sugestie şi de reprezentare poetică.

Potrivit socotelii din *Enciclopedia dantesca*[1], termenul „cerc" – pe care autorul îl vehiculează, în originalul trecentesc, sub forma astăzi desuetă: *cerchio*[2] – apare în *Divina Comedie* de 52 de ori, după cum urmează: de 18 ori în *Infern*, de 11 ori în *Purgatoriu* şi de 23 de ori în *Paradis*. În rândurile de mai jos, vom parcurge şi analiza câteva exemple, de la simplu la complicat (atât la nivel semantic, cât şi frazeologic), tratând în notele din josul paginii corespondenţele în limba română oferite de principalele două traduceri aflate în circulaţie: cele realizate de George Coşbuc şi, respectiv, de Eta Boeriu. În raport cu ediţiile citate, am operat cele câteva modificări ortografice actualizante în raport cu normele academice în vigoare. Între timp, în paranteze, imediat după fragmentele citate, voi propune şi o necesară traducere cuvânt cu cuvânt şi vers cu vers, ca pe o primă treaptă de descifrare a originalului italian. Trebuie să conştientizăm dificultatea enormă pe care traducătorii şi-au asumat-o în demersul tălmăcirii literare a textului dantesc: o dificultate ce ţine nu doar de corespondenţele lexicale dintre limba-sursă şi

[1] *Enciclopedia dantesca*, vol. 1, Hoepli, Milano, 1896, p. 349-350.

[2] Încă din secolul al XIX-lea, în limba italiană a prevalat forma *circolo*, la origine diminutivală.

limba ţintă, ci şi de respectarea metricii şi a rimei întrebuinţate de Poet (terţinele înlănţuite de endecasilabi). Ca atare, nu ne propunem să subliniem cu orice preţ abaterile de la original, ci, în urma unei lecturi critice, să sugerăm măsura în care traducerea unui text de o asemenea dificultate este posibilă, precum şi, contrastiv, să întrezărim gradul de adecvare izbutit în fiecare încercare în parte.

Bunăoară, în *Inf*. IV, 23-24, citim cum, îndemnat de umbra lui Vergilius, Dante pătrunde *nel primo cerchio che l'abisso cigne* („în primul cerc care încinge abisul")[1]: este vorba despre Limb, reşedinţa ultramundană nu doar a copiilor morţi nebotezaţi, ci şi a marilor spirite din vechime, care nu l-au cunoscut pe Hristos, printre care se numără şi romana călăuză dantescă. De aici pornind şi tot înaintând în adâncimea globului terestru, călătorul va vizita succesiv cele nouă *cercuri* infernale, corespunzătoare unor cazne din ce în ce mai cumplite, pe măsura gravităţii păcatelor astfel pedepsite.

Suprinsă în progresivitatea ei, proporţionalitatea invers funcţională între dimensiunea cercurilor Infernului (prin înaintarea către vârful conului răsturnat: în *diminuendo*, în sensul deplasării), pe de parte, şi asprimea torturilor (la rândul ei, viceversa, direct proporţională cu gravitatea păcatelor săvârşite: în *crescendo*, considerată în aceeaşi perspectivă a itinerariului), pe de cealaltă parte, este admirabil ilustrată de Poet în *incipit*-ul cântului imediat următor, *Inf*. V, 1-3: *Così discesi dal cerchio primaio/ giù nel secondo, che men loco cinghia/ e tanto più dolor, che punge a guaio* („Astfel am coborât din primul cerc/ jos într-al doilea, care mai puţin loc încinge/ şi cu atât mai multă durere, care împinge la vaiet"). În superba formulare dantescă, spaţiul din ce în ce mai retrâns, evocat cu un termen descriptiv (*loco*), şi pedeapsa din ce în ce mai cumplită, înlocuită metonimic prin consecinţele ei succesive asupra sensibilităţii (*dolor*) şi comportamentului patologic (*guaio*), apar astfel îmbinate într-o impresionantă „încercuire" zeugmatică[2].

---

[1] George Coşbuc traduce: „în primul cerc ce-abisu-l îngrădeşte", iar Eta Boeriu caută să se diferenţieze întrebuinţând un termen adecvat pentru Purgatoriu: „spre primul brâu ce-abisul îngrădeşte".

[2] Aici, Coşbuc se agaţă cumva de „stabilitatea" *in aeternum* a orânduirii de pe lumea cealaltă, care îi justifică următoarea tălmăcire: „Din starea 'ntâi aşa-ntr-a doua stare/ venim, în cerc ce loc mai strâmt roteşte,/ ci cazne atât mai mari, stârnind urlare" (admirabilă ne apare, în arhaicitatea sa contrastivă, vorba fiind de proporţionalitate inversă, întrebuinţarea adverbului „ci"). Eta Boeriu se manifestă consecventă cu sine în opţiunea terminologică a „brâului", dar şi în alterarea poeziei din original: ea exclude precizarea substantivală a spaţiului (spulberând astfel zeugma dantescă), elimină şi consecinţa vocală a durerii (cu tot cu gotica „urlare" coşbuciană), adăugând însă, din partea casei, o metaforic-binevoitoare „adăpostire" a osândei, la urma urmei incongruentă semantic cu ororile infernale

În acelaşi sens descriptiv întâlnim termenul, la plural, recapitulând oarecum secţiunile circulare vizitate în prealabil în descinderea de-a lungul structurii conice răsturnate a Iadului dantesc, în *Inf*. XXV, 13: *per tutt' i cerchi de lo 'nferno scuri* („prin toate cercurile infernului întunecate")[1].

Într-o accepţie tehnică ce porneşte tot de la forma geometrică, Dante foloseşte termenul *cerchio* atunci când, nu o dată, face trimitere la sfera armilară, acel model mecanic, realizat din alamă, al traiectoriilor străbătute de principalele corpuri cereşti în raport cu Pământul (plasat, de bună seamă, în centru, potrivit concepţiei geocentrice). Această referire este reiterată mai cu seamă în *Purgatoriu* şi în *Paradis*. Astfel, în *Purg*. II, prima terţină spune cum: *Già era 'l sole a l'orizzonte giunto,/ lo cui meridian cerchio coverchia/ Ierusalèm col suo più alto punto* („Soarele ajunsese deja la orizont,/ al cărui cerc medidian acoperă/ Ierusalimul cu punctul său cel mai înalt"). Terţina nu are sens în geografia modernă, însă, potrivit concepţiei danteşti, Ierusalimul se situează în centrul emisferei boreale, fiind locul mântuirii: în zori, soarele ajunsese, aşadar, la zenitul sfintei cetăţi[2]. Mai departe, în *Purg*. IV, 79-81, Dante menţionează cercul prin excelenţă al geografiei, Ecuatorul, pe care îl explică din punct de vedere astronomic: [*che*] *'l mezzo cerchio del moto superno,/ che si chiama Equatore in alcun' arte,/ e che sempre riman tra 'l sole e 'l verno* („cercul median al mişcării supreme,/ care se cheamă Ecuator într-una dintre arte,/ şi care întotdeauna rămâne între soare şi iarnă"). În această definiţie, „arta" pe care Dante nu o precizează este astronomia (studiată în *Quadrivium*, după aritmetică şi geometrie şi precedând muzica); „cea mai înaltă mişcare" evocată în terţină este cerul cristalin; în timp ce soarele reprezintă anotimpul cald, în opoziţie cu obiectiv menţionata iarnă[3].

---

zugrăvite de poet: „Din primul brâu am coborât astfel/ în cel de-al doilea, ce mai strâmt roteşte,/ dar chin mai mare-adăposteşte-n el".

[1] Cititorul român nu va găsi, aici, cuvântul *cerc* în tălmăcirea lui Coşbuc, care, din raţiuni de rimă, întrebuinţează o metaforă retrospective-rezumatoare: „în toat' a morţii vale-obscură". Eta Boeriu nu profită de distanţarea coşbuciană, ci reformulează metaforic opţiunea maestrului, forţând şi la nivel fonetic: „Prin toată-a morţii-mpărăţie sumbră".

[2] Tălmăcirea coşbuciană se bizuie, printre altele, pe o sincopă consonantică şi pe o substituţie nominală metonimică (practicată, aceasta din urmă, de Dante însuşi, bunăoară în *Purg*., IV, 68): „Iar soarele-ajunsese pe-orizonul/ al cărui cerc de-amiazăzi-nvăleşte/ în punctul cel mai sus al său Sionul". Eta Boeriu redă Ierusalimului demnitatea nominală, dar, nici acum, nu respectă până la capăt descrierea dantescă a faptului astronomic: „Măritul soare ajunsese-n zarea/ al cărei cerc când e-n zenit cuprinde/ Ierusalimul, întărind strânsoarea".

[3] Aici, George Coşbuc recurge la un calc lingvistic în primul vers al terţinei, iar opoziţia dintre „soare" şi „iarnă" din original o rezolvă prin introducerea substituită a punctelor cardinale implicate; din păcate, el înlocuieşte „mişcarea"

Mai adăstăm un pic în domeniul tehnologiei, pentru a observa cum Dante foloseşte cercul şi pentru a denota roata dinţată a unui ceas. Citatul se găseşte într-o superbă comparaţie formulată pe întinderea a două terţine din *Par*., XXIV, 13-18: *E come cerchi in tempra d'orioli/ si giran sì, che 'l primo a chi pon mente/ quieto pare, e l'ultimo che voli;// così quelle carole, differente-/ mente danzando, de la sua ricchezza/ mi facieno stimar, veloci e lente* [„şi precum cercurile în mecanism de orologii/ se mişcă în aşa fel încât primul, cui priveşte cu atenţie,/ nemişcat i se pare, iar ultimul că zboară;// tot astfel acele hore, în mod diferit/ dansând, de bogăţia sa/ mă făceau să îmi dau seama, rapide şi lente"). Se impun, aici, câteva explicaţii, fie şi sumare. Dante se află în Empireu, unde Beatrice îi roagă pe fericiţi să îi împărtăşească pelerinului astral, aflat încă în viaţă, crâmpeie din înţelepciunea lor. Sufletele apostolilor dau curs acestei rugi cu o bucurie manistestată prin transformarea lor în sfere rotitoare, ce scapără asemenea unor comete (descrise în terţina imediat anterioară celei citate aici). Comparaţia din domeniul ceasornicăriei evidenţiază, într-un cadru ordonat pentru a cărui metaforizare ceasul constituie (încă şi astăzi) referinţa antonomastică, marea diversitate a vitezelor de rotaţie ale acestor sfere, în funcţie de meritele fiecărui suflet şi, consecutiv, de bogăţia recompensei cereşti de care au parte[1].

---

evocată de Dante prin „cercul" care, desigur, îi corespunde, dar care atrage o în text o repetiţie cu debusolante sugestii hiperbolico-paradoxale: „[Căci] cercul mediu-al cercului supern,/ numit Ecuátor de-una dintre arte,/ ce stă-ntre Nord şi Sud fixat etern". Eta Boeriu, exclude cercul propriu-zis, pe care îl confundă cu cerul, acesta fiind tautologizat printr-o metaforă de perspectivă terestră, reduplicată la rândul ei după nefericita, dar puternica sugestie coşbuciană; exclude şi „arta" pomenită de poet, ce pare astfel să se detaşeze de respectiva terminologie; ea restabileşte opoziţia vară-iarnă într-o formulare mai apropiată de original; în fine, re-românizează accentul tonic al vocabulei oferite de Coşbuc în pronunţie latinizantă şi, ca desert, personifică o pesemne foarte răbdătoare „expectativă" ecuatorială: „[că] cerul bolţii printre bolţi mai mare,/ de unii zis Ecuator, ce-aşteaptă/ de când e lumea între-ngheţ şi soare".

[1] În acest caz, tălmăcirea coşbuciană străluceşte, la rândul ei, printr-o limpezime a lexicului şi a sintaxei ce se ridică mai presus de relativ încâlcita topică a originalului dantesc; metafora zborului pentru exprimarea hiperbolică a repeziciunii este înlocuită printr-o nu mai puţin expresivă sintagmă verbală cu complement adverbial; „bogăţia" din textul dantesc este însă explicitată, reducând codificarea şi scutind cititorul român de încă o strădanie semantică: „Precum se-ntorc rotiţele-n ceasornic,/ aşa, că de-l priveşti, de una-ţi pare/ că stă pe loc, iar alta fuge spornic,// aşa şi-acele hori de duhuri care,/ danţând grăbit ori lin, vădeau prin joc/ divers gradata lor ferice stare". În mod excepţional, Eta Boeriu nu complică lucrurile, ci se înscrie, aici, pe făgaşul avantajos sugerat de înaintaş, traducând cuminte şi clar: „Precum se-nvârt rotiţele dinţate/ în ornic, şi dintâia-ţi

Revenind la astronomie, putem constata că Poetul foloseşte sintagma *cerchio di merigge* („cerc de amiază") pentru a desemna meridianul: în mod concret, acel meridian pe care se situează el însuşi la un moment dat. Exemple întâlnim în *Purg*. XXV, 2[1] şi în *Purg*. XXXIII, 104. O altă denumire a meridianului este aceea care avea să aibă câştig de cauză în vocabularul astronomiei (de unde substantivul va dispărea pe parcursul istoriei, iar adjectivul îşi va asuma întreagă semantica sintagmei): *meridian cerchio* („cerc meridian"), care survine în *Purg*. II, 2, şi de care ne-am ocupat ceva mai sus. În sfârşit, din contextul astronomiei medievale, puternic conotată astrologic, nu putea lipsi Zodiacul, pe care Dante, în *Par*. X, 14-15, îl evocă perisfrastic *l'oblico cerchio che i pianeti porta/ per sodisfare al mondo che li chiama* („cercul oblic care poartă planetele/ pentru a satisface pământul care le solicită")[2]. În contextul lingvistic al astronomiei medievale, printre „planetele" dantești se numără şi Soarele. După cum comentează Natalino Sapegno, cercul zodiacal este oblic, adică „înclinat în raport cu planul ecuatorului ceresc, cu circa 23 de grade şi jumătate". Pământul are nevoie de influența tuturor acestor „astre" sau „planete", nevoie exprimată prin „chemarea" din textul dantesc.

---

pare-nceată,/ iar ultima mai iute decât toate,// la fel acele duhuri prinse roată,/ precum jucau mai iuți ori mai târzii,/ îmi dovedeau cereasca lor răsplată". Precum lesne se poate constata, în acest pasaj, „cercul" lui Dante nu se regăsește în nici una din cele două versiuni traduse pe care le avem în vedere.

[1] Coşbuc exclude cercul în ambele situații, referindu-se în primul caz, la „al zilei miez", iar în al doilea la „miezu-zilei cruce". Eta Boeriu exclude şi cercul, şi meridianul, în prima situație, păstrând reperele zodiacale din original: Taurul şi Scorpionul (pe care autorul *Cetății Neamțului* le metamorfozase, parțial dar furios, în Viței şi, respectiv, Scorpie). În al doilea caz, Eta Boeriu se vădește mai inspirată decât Coşbuc, izbutind să mențină definiția meridianului în termeni de circularitate, fie şi printr-o sinonimie la care, de altfel, recurge nu o dată: „roată/ ce schimbă ceasul după loc şi zare".

[2] Mai puțin inspirat de viziunea cerească a lui Dante, Coşbuc înlocuieşte cercul din original printr-o „cădere" problematică şi, mai grav, confundă, pentru *mondo*, „lumea" (adică Pământul sau Terra) cu locuitorii acesteia (care, e drept, au şi ei nevoie, măcar din când în când, de influxurile astrale): „piezişa lui cădere,/ de-a lungul său planete cum le mută/ spre-a fi de ajutor oricui li-l cere". Eta Boeriu ratează o şansă rarissimă de benefică emancipare de sub măreața umbră a înaintemergătorului său: ea perpetuează eroarea „mundană" a lui Coşbuc, dimpreună cu populara soluție lexicală a „piezişului", dar îi restituie Zodiacului circularitatea din original (chit că, încă o dată, recurge nu la simplitatea spunerii lucrului pe nume, ci la opțiunea sa metaforizantă predilectă, achiziționată din domeniul vestimentar). În plus, introduce, probabil involuntar, o serie de aliterații, vorba ei, deşarte: „piezişul brâu ce-n cer planete poartă,/ spre-ai mulțumi pe cei care le cheamă".

Un alt exemplu de întrebuinţare a cercului, de astă dată grăitor în privinţa apetenţei ştiinţifice a Poetului, întâlnim în *Par*. XIV, 1-3, terţină în care poetul utilizează, pentru o comparaţie, descrierea unui fenomen, cu înfăţişare de certitudine experimentală din domeniul mecanicii fluidelor: *Dal centro al cerchio, e dal cerchio al centro/ movesi l'acqua in un ritondo vaso,/ secondo ch'è percossa fuori o dentro* („Dinspre centru spre circumferinţă, şi dinspre circumferinţă spre centru/ se mişcă apa într-un vas rotund,/ după cum e lovită din afară sau dinăuntru")[1]. Şi mai interesant este faptul că Dante se prevalează de această imagine poetică, rezultată din descrierea unui fenomen fizic constatabil cu uşurinţă, ca termen de comparaţie pentru a ne face să înţelegem un fenomen acustic (aşadar, inaccesibil vederii): este vorba de felul cum circulă „cuvântul", în sonoritatea lui elocventă şi în ambele sensuri de parcurs, între dubla ghirlandă a celor douăzeci şi patru de doctori ai Bisericii, amplasaţi, în jurul „centrului" reprezentat de călătorii cereşti (Dante şi, acum, astrala sa călăuză, Beatrice).

Pe măsura apropierii de ţinta supremă a itinerariului dantesc (*itinerarium mentis in Deum*, în formularea Sfântului Bonaventura), filosofia slujeşte tot mai destoinic teologia, faptele din fizică oferă suporturi tot mai trainice pentru metafizică, iar reprezentările geometrice ale perfecţiunii se acumulează şi la nivel textual. În această tot mai înaltă împrejurare, cercul joacă un rol de primă însemnătate. În *Par*. XXVIII, Dante are parte de o primă viziune simbolică a divinităţii, care îi apare în depărtare, sub forma unui punct de o luminozitate insuportabilă. În jurul acestui punct, cu o repeziciune şi cu o strălucire invers proporţională cu distanţa la care se află în raport cu centrul, gravitează cele nouă ordine îngereşti, sub forma perceptibilă a unor cercuri. Poetul descrie această concentricitate în versurile 22-39, dar vocabula *cerchio* apare o singură dată, din capul locului, în descrierea ordinului celui mai

[1] George Coşbuc nu izbuteşte să păstreze superba dispunere chiastică concentrată exclusiv în primul endecasilab original al terţinei, dispunere ea însăşi sugestivă vizual, dar, inversând topica relativă a celor doi termeni şi deplasând termenul marginal, reformulat cu o altă vocabulă, în versul următor, oferă o variantă respectabilă, în care răstoarnă, totuşi, sensul narativ al discursului dantesc: „Spre cerc din centru, şi spre centru vine/ din margini apa în rotundul vas,/ precum o mişti de-afară ori din sine". Eta Boeriu preia inversiunea coşbuciană, dar renunţă la integralitatea chiastică, amputând ultimul termen marginal din noul aranjament coşbucian prin folosirea unui adverb ce sugerează o inadecvată repetiţie, păstrează vasul, dar din rotund îl face plin, şi, închipuindu-şi că mişcarea lichidului ce umple vasul (despre care nu oferă alte detalii) mai este posibilă, exacerbează imparţiala „percutare" dantescă printr-o dramatică „zbatere", exercitată însă nu asupra fostei ape, ci asupra undei, ea însăşi, de fapt, mişcarea cu pricina: „Spre cerc din mijloc şi spre mijloc iară/ se mişcă unda dintr-un vas ce-i plin,/ precum o zbaţi, din ea sau din afară".

apropiat de orbitorul centru dumnezeiesc (25-27): *(...) intorno al punto un cerchio d'igne/ si girava sì ratto, ch'avría vinto/ quel moto che più tosto il mondo cigne* [„(...) în jurul punctului un cerc de foc/ se rotea atât de repede, încât ar fi întrecut/ acea mişcare care cu cea mai mare repeziciune pământul îl înconjoară"]. Aşadar, viteza de rotire a acestui prim cerc din jurul punctului este superioară vitezei (astronomice) de rotaţie a cerului Cristalin în jurul Pământului. Imediat însă, când începe să descrie succesivele împrejmuiri luminoase, Dante-autorul apelează şi la un cuvânt ce conţine rădăcina cercului nostru: *E questo era d'un altro circuncinto* (v. 28: „iar acesta era de un altul înconjurat")[1], împrumutând şi adaptând un participiu din latina târzie

[1] Preluăm aici mai întâi versiunile corespunzătoare primei terţine abordate (*Par*. XXVIII, 25-27) în traducerile respective. Coşbuc e, încă o dată, partizanul ordinii cosmice: „(...) un cerc de foc roteşte/ şi iute-astfél că-i lin pe lângă el/ supremul cerc ce lumea ocoleşte". Eta Boeriu e însă – nici ea în premieră – adepta aberaţiei haotice, în cuget şi în tălmăcire: „rotea împrejur sclipind un cingătău/ atât de iute, c-ar fi-nvins mişcarea/ supremei bolţi ce ne-mpresoară-n hău". Merită să amintim că, pentru a defini un anumit cer din modelul ptolemeic prin intermediul metonimic al propriei sale rotiri, Dante foloseşte, nu o dată, termenul *volta* (participiu al verbului *volgere*, care ţine de ideea de rotire); românescul *boltă* (întrebuinţat de Eta Boeriu în repetate rânduri) provine, ce-i drept, din acest termen italian (deşi prin intermediar sârb sau, poate, maghiar), dar, cu toate că păstrează ceva din semantica circularităţii (desprinsă însă de ideea de mişcare), îi corespunde exclusiv în domeniul arhitecturii, de unde trece, în mod figurat, la denotarea cerului (închipuit ca o uriaşă construcţie a Ziditorului), printr-o formulă altminteri consacrată de uzul popular: „bolta cerească" sau „bolta cerului". Însă rotirea unor asemenea bolţi arhitecturale neagă seriozitatea edificiului „clădit" de Creator, la fel cum o eventuală manevră a ei de „împresurare" stârneşte perplexităţi similare. Pe de altă parte, în privinţa cuvântului „hău", cu care traducătoarea operează temerar în contextul ceresc, sensul său curent de „prăpastie" sau „genune" îl recomandă doar pentru lumea subpământeană, nemaivorbind că etimologia sa, declarată îndeobşte necunoscută, trimite îndărăt către grecescul *chaos* („dezordine"), aflat în definitivă contradicţie cu *cosmos*-ul clasic („ordinea" prin excelenţă), de la *Teogonia* lui Hesiod la modelul geocentric adoptat de Dante. În sfârşit, toată această perifrază de înfăţişare gongorină, nici primul şi nici ultimul adaos personal al Etei Boeriu la poetica *Divinei Comedii*, se plasează în stridentă opoziţie cu stilul înalt (*sermo sublimis*) practicat de Dante în *Paradis*... În continuare, pentru versul 28, Coşbuc punctează: „De-al doilea estencins acest inel", prelucrând sugestia astronomică inelară saturniană inexistentă în contextul dantesc, dar menţindu-se în zona unei acceptabilităţi respectabile. Eta Boeriu îşi declară din nou, implicit, independenţa, dar confundă cercurile din noua viziune celestă a personajului-narator cu cerurile astronomice străbătute tot de el

(*circumcinctus*), după cum explică Natalino Sapegno în nota corespunzătoare din exemplara ediţie de el îngrijită. O ipotetică echivalare românească ar fi trebuit să sune: „circumcins" (*recte* înconjurat circular – după tiparul lui „încins")... Noul impas raţional al călătorului va fi rezolvat prin intervenţia lămuritoare a Beatricei, care îi va explica ordinea cerească şi ordinea lumească, pornind de la punctul luminos şi trecând prin cel mai apropiat cerc înconjurător (*Par*. XXVIII, 41-45): „(...) *Da quel punto/ depende il cielo e tutta la natura.// Mira quel cerchio che più li è congiunto;/ e sappi che 'l suo muovere è sì tosto/ per l'affocato amore ond'elli è punto* („De acel punct/ depinde cerul şi toată natura.// Priveşte acel cerc care îi este cel mai apropiat;/ şi află că mişcarea lui e aşa de rapidă/ prin înfocata iubire de care este împuns")[1]. Dar raportul dintre mărimea cercurilor angelice şi repeziciunea lor de rotaţie din modelul inteligibil contemplat în noua viziune este invers faţă de cel constatabil în lumea sensibilă, unde cerurile îşi sporesc viteza de rotaţie o dată cu creşterea dimensiunii fizice. Faptul îl nedumereşte pe călătorul învăţăcel şi necesită aprofundarea chestiunii în răspunsul Beatricei, a cărei explicaţie teologică propriu-zisă (excluzând aşadar introducerea) se întinde de-a lungul a cinci terţine. Vom examina însă doar pasajele legate de cerc şi circularitate. Iată prima terţină (*Par*. XXVIII, 64-66): *Li cerchi corporai sono ampi e arti/ secondo il più e 'l men de la virtute/ che si distende per tutte lor parti* („cercurile corporale sunt mai ample sau mai înguste/ după mai multa sau mai puţina virtute/ care se răspândeşte în toate părţile lor")[2]. În viziunea celestă, însă,

---

în prealabil, atunci când lansează tălmăcirea-i neaoşeşte înfocată: „Alt cer în juru-i îşi rotea vâlvoarea".

[1] Foarte probabil din necesităţi combinatorii ţinând de rigoarea terţinelor înlănţuite, George Coşbuc se abate de la punctualitatea scolastică de obârşie aristotelică, alegând o compensaţie poetică descriptivă prin întrebuinţarea unui diminutiv întărit adjectival şi înlocuind „stimularea" iubirii cu o suficient de elocventă „plenitudine". Sensul discursului dantesc nu se pierde: „De-acest focşor divin/ atârnă tot, şi ceruri şi natură.// Să ştii că primul cerc, cel mai vecin/ cu el, roteşte-aşa de iute-o cale/ prin multul său amor de care-i plin". Eta Boeriu intervine plusând metaforic (şi tautologic, dar nerenunţând nici la imaginea poetică a scrisului ca predestinare, la care ţine) în raport cu textul-sursă (şi cu antecedentul coşbucian): „De el (...)/ atârnă cerul şi natura-ntreagă.// Priveşte roata ce-i în şir dintâie/ şi află că se mişcă-atât de iute/ prin dragostea ce-i scris în cerc s-o mâie". Cum vedem, ea recuperează cumva imaginea cercului, însă, printr-o ulterioară manevră de dresură traductivă, o concretizează din nou, pare-ni-se, într-un circensian manej.

[2] George Coşbuc se desprinde de fidelitatea absolută a lexicului legat de cerc, pe care îl leagă, contextualmente adecvat, de orbitele stelelor corespunzătoare din universul sensibil. Apoi vulgarizează poeticeşte orbita în crug, iar despre stelele implicate spune că sunt multe, ceea ce nu e nici necesar, nici suficient, căci

tocmai această virtute, reprezentată prin viteza de rotaţie, este invers proporţională cu mărimea aparentă a cercurilor concentrice. Aşadar, viteza de rotaţie a cerului cu raza cea mai mare din univesul sensibil (Primul Mobil, unde are loc viziunea şi dialogul dintre Dante şi învăţătoarea sa teologală) este determinată de cercul cu raza cea mai mică din modelul intelectiv al viziunii cereşti, după cum precizează Beatrice în terţina 70-72: *Dunque costui che tutto quanto rape/ l'altro universo seco, corrisponde/ al cerchio che più ama e che più sape* („Aşadar acesta, care în întregime răpeşte/ restul universului cu sine, îi corespunde/ cercului care mai mult iubeşte şi mai mult ştie")[1]. Pronumele demonstrativ de apropiere „acesta" (scris, firește, cu majusculă la începutul frazei) are ca antecedent nominal cerul Primului Mobil, iar cercul campion la iubire şi ştiinţă este Ordinul Serafimilor, cel mai apropiat de Dumnezeu, la rându-i reprezentat, o repetăm, de punctul central luminos din viziunea cerească contemplată de pelerinul astral.

Ajungem astfel la ultimul exemplu pe care îl avem în vedere *hic et nunc*: este şi cel mai problematic, atât din punct de vedere strict matematic, cât şi din punct de vedere raţional şi, ca atare, expresiv. Ne aflăm în ultimul cânt al *Paradisului* şi, implicit, al divinului poem. Dante este pe cale să trăiască

---

principiul vizat li se aplică tuturor: „Sunt cruguri strâmte-ori largi, a' multor stele,/ cum e puţin-ori mult-acea virtute/ ce-n toate-ale lor părţi e pusă-n ele". Eta Boeriu interpretează corect cercul din original ca secţiune (aşadar, stilistic vorbind, ca sinecdocă) a sferelor cereşti sensibile, dar alunecă iarăşi în păcatul tautologiei (şi al unei rime şi forţate, şi imperfecte): „A lumii sfere-s strâmte-ori largi, să ştii,/ precum în fice parte se-mpărţeşte/ virtute multă-ori mai puţină şi/ (...)".

[1] George Coşbuc mută cercul în primul vers al terţinei, explicitându-l ca substantiv al demonstrativului devenit acum adjectiv, ceea ce este acceptabil, întrucât, şi în originalul dantesc, cercul e folosit sinecdocic pentru sferă, deci e valabil şi pentru cerul cu pricina; se prevalează apoi, curajos, de un superlativ relativ în materie de perfecţiune, licenţă condamnabilă din punctul de vedere al multor lingvişti români cârcotaşi: „Deci ăstui cerc ce-n sine aici răpeşte/ întreaga lume,-acela-i corespunde/ ce mai perfect şi ştie şi iubeşte". Eta Boeriu alege să expliciteze antecedentul „cer" din primul vers al terţinei, ceea ce este perfect acceptabil. Mai puţin (perfect) acceptabilă este evidenta neînţelegere a viziunii care alcătuieşte subiectul de moment al naraţiunii, viziunea în care Ordinele Angelice i se înfăţişează lui Dante ca nişte *cercuri* concentrice, nu ca alte *ceruri* (desigur, circulare în secţiuni). În balanţă cu această eroare capitală, împrumutarea integrală a versului al doilea din versiunea lui Coşbuc, apoi forţarea metricii (printr-o sinereză care, într-o situaţie normală de hiat între vocale identice, nu se „rezolvă" decât printr-o sincopă) şi, finalmente, dizolvarea contrucţiei anaforice anaforice şi răstălmăcirea ultimului vers constituie păcate veniale: „Deci ăstui cer ce-atrage în mişcare/ întreaga lume,-acela-i corespunde/ ce ştiind, iubeşte cu mai multă-ardoare".

experienţa supremă: contemplarea divinităţii. În această situaţie poetico-mistică, raţiunea şi capacitatea cognitivă se confruntă cu limita. Paradoxurile dogmatice cântate de Sfântul Bernard din Clairvaux în rugăciunea adresată Fecioarei Maria (*Vergine Madre, figlia del tuo figlio*...) au pregătit mintea poetului pentru inefabilul contact vizual cu atotputernicia eternă. Pentru ilustrarea comparativă, în folosul (cât de cât) comprehensiv al curiosului care i-a citit, până aici, poemul, Dante alege o problemă-limită din geometrie. Iată cum sună aceste terţine în original: *Qual è 'l geometra che tutto s'affige/ per misurar lo cerchio, e non ritrova,/ pensando, quel principio ond'elli indige,// tal era io a quella vista nova:/ veder voleva come si convenne/ l'imago al cerchio e come vi s'indova* („Aşa cum este geometrul care se concentează cu totul/ pentru a măsura cercul, şi nu găseşte,/ gândind, acel principiu de care are nevoie,// la fel eram eu dinaintea acelei privelişti nemaivăzute:/ să văd voiam cum s-a potrivit imaginea la cerc şi cum se situează")[1]. Comentatorii textului dantesc afirmă că problema la care Poetul face referire este faimoasa cvadratură a cercului: găsirea laturii unui pătrat cu o suprafaţă egală cu a unui cerc de rază dată, folosind doar rigla şi compasul. Precum se ştie, problema este insolubilă, întrucât raportul dintre diametru şi circumferinţă (π, sau, grăind pe latineşte *pi*) nu este un număr raţional. „Imaginea" (*imago*) pe care Dante caută, printr-un efort mental suprem, să o suprapună perfecţiunii circulare este chipul omenesc al dumnezeirii. Dar strădania supraomenească a imaginaţiei cedează („înalta fantezie şi-a pierdut aici puterea", spune poetul): voinţa însăşi se vede anulată, iar imaginea dinamică a forţei universale absolute i se revelează, desigur, printr-o supremă figuraţie circulară, „asemeni roţii ce-i egal mişcată": este iubirea care mişcă soarele şi celelalte stele.

[1] George Coşbuc rezolvă cele două terţine cu fidelitate poetică şi cu o anumită largheţe lexical-gramaticală: „Precum un geometru s-adânceşte/ să măsure un cerc şi trudă pune/ şi n-află acel principiu ce-i lipseşte,// aşa fui eu cu nou-apariţiune./ Voiam sa văd care-i raportul lor,/ cum poate chipu-n cerc să se-mpreune". Eta Boeriu converteşte profesional geometrul antic într-un astronom vrăjitor de popular-autohtonă asimilare vetero-testamentară (în variantă sincopată), anticipează tautologic zădărnicia strădaniilor sale printr-o exclamaţie teatrală de ecleziastică orbârşie; apoi, în concordanţă cu propriile reţete, exaltă, sau poate că adânceşte „priveliştea nemaivăzută" într-o „tainică minune"; în fine, suprapunerea chipului omenesc cu cercul este inserată într-o problematizare de croială fatalistă: „Precum un solomonar ce se trudeşte/ să măsure un cerc, deşertăciune!/ şi cată-n van să afle ce-i lipseşte,// aşa şi eu cu tainica minune:/ voiam să ştiu cum intră chipu-n roată/ şi cum i-e dat cu ea să se-mpreune".

Bibliografie esenţială:

- Dante: *Divina Commedia*, introduzione di Italo Borzi, commento a cura di Giovanni Fallani e Silvio Zennaro, Roma, Newton-Compton, 1996[2];

- Dante: *La Divina Commedia* [3 vol.: *Inferno*; *Purgatorio*; *Paradiso*], a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1985[3];

- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în românește de George Coșbuc, Bucureşti, ESPLA, 1954; 1956; 1957;

- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în românește de Eta Boeriu, Bucureşti, Minerva, 1982.

Diana Dobrița BÎLEA

Fascinaţia lui π

Între matematică şi poezie, oricît de îndepărtate una de alta ni s-ar părea unora dintre noi, nu e uneori decît un pas dacă ar fi să dăm crezare matematicienilor îndrăgostiţi de poezie ori poeţilor pentru care „matematicile pun în joc puteri sufleteşti nu mult diferite de cele solicitate de poezie şi de artă”, aşa cum afirma Ion Barbu. Acelaşi poet-matematician român afirma că „matematica cere tot atîta imaginaţie ca şi poezia”, în timp ce pentru englezul Robert Browning „poetul perfect” este chiar Dumnezeu. Nici marele Einstein nu a scăpat prilejul de a căuta o corespondenţă între cele două domenii, unul aparţinînd ştiinţei, celălalt artei, şi de a-şi spune părerea: „Matematica pură este, în felul său, poezia ideilor logice”.

Şi poezia, şi matematica transmit adevăruri profunde prin intermediul simbolurilor, al combinărilor elaborate cu măiestrie şi inteligenţă, al frumosului (al „frumosului logic”), al jocurilor de idei. Dumnezeu, aşadar cel care este „poetul perfect”, a ales totuşi „matematica [drept] limba în care a scris Universul”, după cum spunea Galileo Galilei. De altfel, germanul Karl Weierstrass, considerat părintele analizei matematice, identifica la înţelepţi lipsa fanteziei, pe care o privea ca pe un fel de handicap al acestora. El credea că sapienţii nu sunt capabili să acceadă la nivelurile elevate ale poeziei sau ale matematicii: „La mulţi oameni înţelepţi se simte o lipsă, ei nu posedă destulă fantezie şi este sigur că cineva care nu e puţin poet nu poate fi un matematician strălucit”.

Că există o poezie a matematicii şi o matematică a poeziei este clar. Numerele, formele, volumele sunt prezente în viaţa noastră de zi cu zi şi servesc atît nevoilor noastre imediate individuale şi sociale, cît şi nevoilor

spirituale. În acest sens, matematicianul James C. Sylvester şi alţii după el au considerat că „matematica este muzica raţiunii". Cineva chiar a avut ideea de a transpune în muzică numărul π (pi) şi melodia este extrem de armonioasă şi de captivantă.[1] În ceea ce priveşte constanta matematică π (ce reprezintă raportul algebric dintre circumferinţa şi diametrul oricărui cerc din spaţiul euclidian), aceasta i-a fascinat nu doar pe oamenii de ştiinţă, ci şi pe artişti ori pe semenii de rînd. Există şi o sărbătoare a numărului π, stabilită în ziua de 14 martie a fiecărui an, dată ce ţine cont de valoarea acestuia (luna a 3-a, ziua a 14-a, adică 3, 14). Astrofizicianul american Carl Sagan, fondator al programului „SETI", de căutare a inteligenţei în Univers (Search for Extra-Terrestrial Intelligence), a publicat în 1985 romanul „Contact", ecranizat în 1997, la un an după moartea sa, carte în care autorul sugerează că numărul π ar conţine un mesaj cifrat al lui Dumnezeu pentru oameni. De asemenea, regizorul şi scenaristul american Darren Aronofsky a realizat în 1998 pelicula „Pi", considerat de către cronicarii de film un „thriller matematic". Protagonistul Maximillian Cohen, un geniu al matematicii, ajungînd la concluzia că orice lucru din natură poate fi reprezentat prin numere şi că există o conexiune între sisteme, caută legăturile din cadrul pieţei bursiere de pe Wall Street şi identifică „secvenţa perfectă", punînd în relaţie evoluţia acestei pieţe cu numărul π. În 2005, compozitoarea din Marea Britanie Kate Bush a lansat albumul „Aerial", care conţine şi cîntecul „π". Această compoziţie este alcătuită din cuvinte reprezentate de 81 de zecimale ale lui π, începînd, desigur, cu 3,14.

Numărul π este cunoscut din timpuri străvechi, chiar dacă nu era numit astfel. Babilonienii îl cunoşteau deja în urmă cu patru mii de ani. Calculele babiloniene îl socotesc pe π cu valoarea de 3.125. În papirusul matematic egiptean, π este egal cu 3.1605. Inclusiv la construirea marilor piramide în vechiul regat al Egiptului se pare că s-a ţinut cont de valoarea lui π: Marea Piramidă din Giza sau Piramida lui Keops, ridicată în jurul anului 2560 î. Ch., are un „perimetru de 1.760 cubiţi şi o înălţime de 280 cubiţi, raportul [fiind de] 1.760/ 280 ≈ 2π"[2]. Un text din Sfînta Scriptură certifică faptul că valoarea acestei constante, egală cu 3 la vechii evrei, era cunoscută şi folosită cu mii de ani în urmă: „A făcut *marea* turnată. Ea avea zece coţi de la o margine la alta, era rotundă de tot, înaltă de cinci coţi şi un fir de treizeci de coţi ar fi înconjurat-o." (Cronici, 4, 2). Specialistul chemat de regele Solomon să lucreze la palat este Hiram, fiul unei văduve din seminţia lui Neftali, care era „plin de înţelepciune, de pricepere şi de cunoaştere în întocmirea oricărei lucrări din bronz". Considerîndu-se π drept numărul perfecţiunii, în tradiţia Cabalei se susţine că Dumnezeu a folosit acest construct matematic pentru a crea lumea. Unii au căutat şi ce stă scris în Biblie la capitolul 3, versetul 14 din *Geneză*, unde se poate constata că este reprodus blestemul lui Dumnezeu asupra şarpelui: „Domnul Dumnezeu a zis şarpelui: «Fiindcă ai făcut lucrul acesta,

blestemat eşti între toate vitele şi între toate fiarele de pe cîmp; în toate zilele vieţii tale, să te tîrăşti pe pîntece şi să mănînci ţărînă»". Mulţi cercetători au observat că există un cod π în structura ADN-ul uman, în diviziunea celulară, în alfabet, în misterioasele forme geometrice descoperite în lanuri prin diferite părţi ale planetei etc.

Foarte mulţi oameni simpli s-au întrecut în a reţine cît mai multe cifre ale şirului zecimalelor lui π. Recordul înregistrat de Guinness Book este de 67.890 de zecimale memorate de chinezul Lou Chao. Pentru a fi reţinute cît mai multe, în diferite limbi au fost folosite inclusiv poezioare, propoziţii, fraze etc. uşor de memorat, care, pentru fiecare zecimală, conţin un cuvînt format din tot atîtea litere cît arată cifra zecimalei respective. În limba română este cunoscută propoziţia „Aşa e uşor a scrie renumitul şi utilul număr", care dă valoarea lui π cu 8 zecimale: 3.14159265. Se cunosc, de asemenea, două poezii ce reuşesc performanţa de a face cunoscute 25 de zecimale: „Dar o ştim, e număr important ce trebuie iubit/ Din toate numerele însemnate diamant neasemuit,/ Cei ce vor temeinic asta preţui/ Ei veşnic bine vor trăi"; „Sus e lună;/ O zeiţă fermecată,/ Ca nebuna/ Peste ape trece supărată./ Cîntecele toamnei parfumate/ Mor de dor;/ Legănate uşor/ Visuri de iubire/ Spre cer zbor" (3.14159265358979323846264 33).

Chiar şi poeta poloneză Wislawa Szymborska (2 iulie 1923-1 februarie 2012), laureată a Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1996, dedică o poezie fascinantului π. În poemul intitulat chiar aşa, „Pi", Wislawa foloseşte imagini artistice care subliniază eternitatea/ infinitul acestui şir de zecimale, pe care îl compară cu cerul/ universul: „E demn de admirat Pi Grec/ Trei virgulă unu patru unu./ Toate celelalte cifre succesive ale sale sunt iniţiale, cinci nouă doi, deoarece nu se termină niciodată./ Nu te lasă să îmbrăţişezi şase cinci trei cinci din privire,/ Opt nouă, din calcul, şapte nouă din imaginaţie/ Şi nici măcar trei doi trei opt din glumă/ Sau să compari patru şase cu oricare doi şase patru trei în lume./ Cel mai lung şarpe de pe pămînt după cîţiva metri se opreşte./ La fel, chiar dacă puţin mai tîrziu, fac şerpii din basme./ Procesiunea cifrelor care alcătuiesc Pi grec nu se opreşte pe marginea paginii,/ El este capabil să continue pe masă, în aer, prin perete, frunză, cuib, nori,/ pînă la cer, chiar aşa umflat şi fără fund cum este cerul./ Cît de scurtă este coada cometei, doar o codiţă!/ Cît de moale este raza stelei, care se curbează în fiecare spaţiu!/ În schimb, aici doi trei cincisprezece trei sute nouăsprezece numărul meu de telefon/ numărul de la cămaşă anul o mie nouă sute şaptezeci şi trei etajul şase/ numărul de locuitori şaizeci şi cinci de cenţi dimensiunea şoldurilor două degete./ Ghiciţi un cod după care zboară şi cîntă privighetoarea mea sau dacă nu, păstraţi-vă calmul./ Pămîntul şi cerul vor trece şi ele,/ dar nu şi grecul Pi,/ oh nu, nu e nimic de făcut,/ el stă acolo cu al său cinci încă în trecere,/ un opt, nimic rău, un şapte nu ultimul,/ incitînd, ah, incitînd/ nepăsătorul etern să dureze."[3]

Dar oricîte coduri şi mesaje ar ascunde misteriosul număr đ, matematica simplă a lui Nichita Stănescu pare să limpezească totul pe lumea aceasta, cum numai el, divinul, ştie s-o facă:

„Noi ştim că unu ori unu fac unu,/ dar un inorog ori o pară/ nu ştim cît face./ Ştim că cinci fără patru fac unu,/ dar un nor fără o corabie/ nu ştim cît face./ Ştim, noi ştim că opt/ împărţit la opt fac unu,/ dar un munte împărţit la o capră/ nu ştim cît face./ Ştim că unu plus unu fac doi,/ dar eu şi cu tine,/ nu ştim, vai, nu ştim cît facem.// Ah, dar o plapumă/ înmulţită cu un iepure/ face o roşcovană, desigur,/ o varză împărţită la un steag/ face un porc,/ un cal fără un tramvai/ face un înger,/ o conopidă plus un ou/ face un astragal...// Numai tu şi cu mine/ înmulţiţi şi împărţiţi/ adunaţi şi scăzuţi/ rămînem aceiaşi...// Pieri din mintea mea!/ Revino-mi în inimă!" (*Altă matematică*)[4]

Bibliografie:

[1] Melodia lui PI https://barzilaiendan.com/2013/11/27/melodia-lui-pi/;

[2] https://cnmatervph.files.wordpress.com/2017/11/87578798-interferente-5.pdf

[3] https://www.poesiedautore.it/wislawa-szymborska/pi-greco, traducere din lb. italiană: Diana Dobriţa Bîlea;

[4] Nichita Stănescu, *Ordinea cuvintelor*, volumul II, Ed. Cartea Românească, 1985, p. 104-105.

Cristina RUSU

De şaptezeci de ori cîte şapte

Încă din cele mai vechi timpuri omul a căutat să eleveze descoperind căi de a-şi face viaţa mai uşoară. Astăzi ne întrebăm cum de au reuşit oamenii care au trăit acum trei sau patru mii de ani, să deţină calcule matematice atît de avansate încît să ridice construcţii atît de complexe. Şi avem nenumărate exemple în acest sens. Turnul din Babilon a captat atenţia multor cercetători şi astfel, cercetătorul englez Andrew George a identificat în 1911 pe o tăbliţă din Babilon un zigurat compus din 7 trepte iar ultima lui treaptă era de fapt templul din vîrf. Tot ansamblul era în formă de pătrat cu latura de 90/90 m, înălţimea de 91 de metri. Era format din cărămizi din lut ars cimentate prin bitum. Ziguratele erau construcţii sub forma unor piramide în trepte cu un templu în vîrf, aveau între trei şi şapte nivele, fiecare simbolizînd un astru sau credinţa că zeii ar fi coborît în şapte zile. Planul de la bază era pătrat îndreptat

către cele patru puncte cardinale. Cele mai importante construcţii de acest gen au fost: Marele Zigurat Neo-Sumerian din ţinutul Ur, lîngă Nassirya, Ziguratul lui Aqar Quf lîngă Bagdad, Chonga Zanbil din Khuzestan Iran şi Tepe Sialk lîngă Kashan Iran. Pe lîngă acestea să nu uităm de Piramidele din Egipt şi alte construcţii de pe mapamond care ne-au dezvăluit perioade importante din istoria lumii şi au condus spre mulţi ani de cercetări şi studii despre arhitecţii acelor vremuri.

Astăzi vorbim de o matematică a cerului. Dumnezeu a creat o ordine perfectă iar cifrele se regăsesc în majoritatea textelor biblice. În versetele Sfintei Scripturi se dezvăluie tainele cifrelor ce au fost relevate profeţilor încă de acum două mii de ani. Sfinţii Părinţi interpretează numărul anilor biblici prin Taina Întrupării lui Hristos. Chiar din Cartea Facerii unde „Iosif era de şaptesprezece ani –" (Facerea, 37, 2), vom înţelege că zece şi cu şapte înseamnă de fapt Hristos în două firi; cea de dumnezeire şi cea de umanitate. Sfîntul Chiril al Alexandriei explică aceste numere simboluri ca fiind: numărul zece desăvîrşirea în dumnezeire iar numărul şapte desăvîrşirea în umanitate. Adică lui Dumnezeu Cuvîntul i se adaugă prin întrupare şi omenescul. Despre Iosif, Sfîntul Chiril spune că numărarea anilor lui s-a făcut doar pentru a se arăta temporalitatea. Despre numărul şaptesprezece, părintele Andrei Scrima (teolog ortodox român, 1925-2000), în cartea *Comentariu la Evanghelia după Ioan* spune că este un număr care face referire la calitatea fiinţei umane de a eleva pentru a dobîndi viaţa veşnică. Şi, mai spunea el, că pentru o mai bună înţelegere a numerelor nu trebuie să ne oprim doar la modul lor exterior şi abstract de a le cunoaşte. Căci numerele pot indica realităţile transcendente şi ele ţin de o cunoaştere tainică descoperită oarecum prin cifre. Un alt număr care are legătură cu numărul şaptesprezece, şi care apare în Evanghelia după Ioan, este numărul o sută cincizeci şi trei. În Evanghelia după Luca la capitolul cinci găsim Pescuirea minunată. Aici apare menţionarea celor o sută cincizeci şi trei de peşti. O sută cincizeci şi trei este, după cum scrie părintele Scrima, numărul triunghiular al lui şaptesprezece. Numerele triunghiulare sunt numerele care se pot obţine prin însumarea unor unităţi care pot forma un triunghi. Un alt număr triunghiular este, de exemplu, zece: el se poate scrie ca suma cifrelor 1-2-3-4 şi poate fi figurat ca un triunghi astfel: 1 este vîrful triunghiului, apoi 2, două unităţi dedesubt, sub ele 3, trei unităţi şi baza triunghiului 4, care are patru unităţi.

Referitor la numărul şaptesprezece, dacă Sfînta Scriptură se referă încifrat la viaţa veşnică, folosind constant simbolurile numerice, este pentru că lumea nu poate cuprinde mărturia desăvârşirii, decît simbolic.

Revenind la numărul şapte putem spune că el are o mare importanţă atît în Vechiul Testament cît şi în Noul Testament. Cifra şapte compusă din 3 – însuşirea lui Dumnezeu în trinitate şi 4 – cele patru puncte cardinale, arată de fapt uniunea cerului cu pămîntul, dumnezeiescul cu lumescul, cele nevăzute cu

cele văzute, îngeri, fiinţe de lumină şi oameni. Avem nenumărate exemple: săptămîna are şapte zile, sfeşnicul liturgic are şapte braţe. În Vechiul Testament cifra şapte apare în momente cheie. „/... iar în ziua a şaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le făcuse" (Facerea - 2,2). Dumnezeu i-a poruncit lui Noe „de asemenea, din păsările cerului cele curate să iei câte şapte perechi, parte bărbătească şi parte femeiască" (Facerea - 7,2). „Iar în luna a şaptea, în ziua de douăzeci şi şapte a lunii, corabia s-a odihnit pe muntele Ararat" (Facerea - 8, 4). „Şi aşteptând încă alte şapte zile, din nou a trimis porumbelul din corabie" (Facerea - 8,10). Apoi, „Avraam a pus deoparte şapte mieluşele din turmă" (Facerea - 21,28) şi i le-a dat împăratului Abimelec ca mărturie între ei. Iacov patriarhul s-a închinat de şapte ori cu faţa la pămînt în faţa fratelui sau Esau (Facerea - 33, 1-3). Faraon a visat şapte vaci grase şi şapte slabe, şapte spice pline şi şapte seci (Facerea - 41). Lui Moise i-a spus Dumnezeu că între alte lucruri ce va face pentru sfîntul lăcaş să facă şi un sfeşnic de aur curat şi deasupra lui să pună şapte candele ca să lumineze (Ieşirea – 25, 31-37). Balaam fiul lui Beor de lîngă Rîu (Eufrat), i-a spus lui Balac regele Moabiţilor: „Zideşte-mi aici şapte jertfelnice şi pregăteşte-mi şapte viţei şi şapte berbeci" (Numerele - 23,1). Şi tot lui Moise, Dumnezeu i-a poruncit să spună israeliţilor să numere şapte săptămîni (Leviticul – 23, 15), iar a cincizecea zi, să fie sărbătoare sfîntă, înainte de a mînca Paştele, şapte zile să mănînce pîine nedospită (Ieşirea – 12, 19). Lui Iosua Navi i-a poruncit Dumnezeu sa pună şapte preoţi cu şapte trîmbiţe să înconjoare Ierihonul de şapte ori, iar a şaptea oară să sune în trîmbiţă de şapte ori şi vor cădea zidurile Ierihonului (Iosua - 6). Ieremia a prorocit ca evreii vor fi robi şaptezeci de ani în Babilon (Ieremia – 25, 11-12; 29, 10). Darurile Duhului Sfînt sînt şapte: frica, buna credinţă, înţelepciunea, tăria, sfătuirea, priceperea, cunoştinţa (Isaia – 11, 2-3). Şapte sînt stîlpii peste care înţelepciunea lui Hristos a zidit casa Sa Biserica (Pilde – 9,1). Şaptezeci au fost bărbaţii care au tradus Biblia pe vremea faraonului Ptolemeu Filadelful (283 î.d.Hr.). De şapte ori s-a scăldat Neeman Sirianul în Iordan şi s-a curăţit de lepră (Regi - 5, 14).

În Noul Testament psalmistul David îl laudă pe Dumnezeu de şapte ori în într-o singură zi, iar Mîntuitorul Hristos rosteşte şapte cuvinte pe Cruce.

Poate că una dintre cele mai importante învăţături ale lui Iisus Hristos pe care o găsim în Noul Testament, este despre iertarea aproapelui. „Atunci Petru apropiindu-se de El, i-a zis: Doamne de câte ori va greşi fratele meu faţă de mine şi eu îl voi ierta?, oare până de şapte ori?. Iisus i-a zis: Nu-ţi spun că până de şapte ori, ci până de şaptezeci de ori câte şapte". Mulţi credincioşi se întreabă şi în zilele noastre cît înseamnă acest număr. Sfinţii Părinţi de la Optina spun: „Dacă El ne-a poruncit să-i iertăm fratelui, ce se căieşte, de şaptezeci de ori câte şapte, cu atât mai mult ne va da El însuşi iertare dacă vom alerga la El cu pocăinţă. Iar faptul că patimile nu se depărtează, este din voia lui Dumnezeu". Mulţi dintre Sfinţii Părinţi în scrierile lor pun accentual pe

iertare. Şi spun că patimile şi căderile îl smeresc pe om, îl duc la zdrobirea inimii şi prin aceasta atrag asupra lui mila lui Dumnezeu. Este important acest sentiment al căinţei. A avea smerenie şi a răbda tot ce trimite Domnul este cu adevărat o treaptă spre elevare iar Dumnezeu prin milostivirea Sa va ierta omul. Este bine să avem cu aproapele nostru, adică cel de lîngă noi acelaşi raport pe care Dumnezeu îl are cu noi. Sfîntul Apostol Pavel spune să ne iertăm unii pe alţii aşa cum Hristos ne iartă pe noi. Aşa să ne purtăm cu aproapele nostru cum se poartă Dumnezeu cu noi. De aici se poate deduce că şapte înseamnă infinitul. Asta ne spune Hristos. Să iertăm infinit. În Evanghelia după Luca, evanghelistul scrie: „De-ţi va greşi fratele tău, ceartă-l!; şi dacă se va pocăi, iartă-l. Şi chiar dacă-ţi va greşi de şapte ori într-o zi şi de şapte ori se va întoarce la tine, zicând: Mă pocăiesc, iartă-l!". Aici interpretarea ar fi aceeaşi cu cea de sus, că ori de cîte ori cineva ar greşi faţă de tine, trebuie iertat. Asta ne arată şi Hristos că prin bunătatea inimii noastre putem ierta infinit.

Să ne amintim de cuvintele Sfîntului Isaac Sirul: „Nimic nu e mai iubit de Dumnezeu şi nici o cerere nu e mai repede auzită cum e rugăciunea prin care omul cere iertarea greşelilor şi putere şi ajutor pentru îndreptarea lor; ea împiedică uşor pedepsirea lor, chiar dacă e vorba de greşeli destul de grave. Cel care poartă de grijă de îndreptarea noastră va primi neîndoielnic şi această cerere. Dacă însă în cererile de iertare mintea nu amestecă şi cereri de îndreptare, atunci cererile de iertare nu vor fi primite, şi el nu va fi scutit de pedeapsă; chiar dacă înmulţeşte rugăciunile, ele nu-i vor fi auzite, ca nu cumva nefiind pedepsit să se facă prilej de imitare şi pentru alţii."

Să iertăm de şaptezeci de ori cîte şapte, adică infinit. Nu ştim de ce Mîntuitorul a ales aceste cifre de referinţă sau poate că aşa au fost interpretate de apostolii care au scris evangheliile. Aşteptăm vremuri care ne vor releva această complexă matematică a cerului.

Note:

Biblia comentată. Poezia Vechiului Testament, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2000
Biblia, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca 2009
Ne vorbesc Stareţii de la Optina, traducere de Cristea Florentina, Editura Egumeniţa, Galaţi, 2007
Andre Scrima, *Comentariu Integral la Evanghelia după Ioan*, Bucureşti, Humanitas, 2008
Sfîntul Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici Partea II recent descoperită*, Editura Deisis, Sibiu, 2007

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe fie timpul fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Poate, şi astfel, aceste cărţi vor atrage atenţia cititorilor, dar şi confraţilor şi vor beneficia şi de alte comentarii. Din motive de spaţiu, unele dintre titluri le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră.

*

Daniel Onaca, *Alţi zece poeţi suedezi moderni şi contemporani*, eseuri critice, Coresi Publishing House SRL, Bucureşti, 2019, 134 p.

O vreme Daniel Onaca a susţinut în revista noastră rubrica *Din poezia Nordului*. Astfel, cititorii noştri au avut posibilitatea de a se apropia de creaţia unor autori interesanţi din ţara sa de adopţi, iar, pe de altă parte, textele au fost adunate în două volume: *Şapte poeţi suedezi moderni şi contemporani*, 2016, şi, acum, acesta despre care facem vorbire.

Cititorii noştri cunosc deja autorii cuprinşi în acest volum, de la Paul Andersson la Greta Knutson, dar, adunate în volum, toate acestea dau o imagine şi asupra poeziei suedeze, dar şi asupra felului în care a reflectat acest spaţiu cultural/ literar Daniel Onaca, modul în care a selectat şi autorii şi poemele ş.a.

Nu ştiu dacă în viitor Daniel Onaca va mai ajunge la concluzia că trebuie să continue cu munca în această direcţie, dar să reamintim autorii cuprinşi în rubrica amintită, şi în cele două volume, şi pentru a înţelege amploarea demersului, dar şi modalitatea de selecţie/ abordare: Gunnar Ekelöf, Thomas Tranströmer (căruia îi sunt dedicate două texte), Göran Printz-Påhlson, Katarina Frostenson, Lars Forssell, Bruno K. Öijer şi Eva Ström – în primul volum.

În volumul acesta: Paul Andersson, Tua Forsström, Pär Lagerkvist, Ann Jäderlund, Jacques Werup, Brigitta Lillpers, Werner Aspenström, Kristina Lugn, Kjell Espmark şi Greta Knutson.

Spuneam, relativ la primul său volum (cu valabilitate şi pentru al doilea), că sunt autori născuţi în secolul XX, dar din generaţii diferite, cu moduri de a scrie poezie diferite, şi care, fiecare în felul lui, a rămas în istoria literaturii ţării lor, unii şi universale. Ca mod de lucru, sunt prezentate câteva

elemente din/ despre viaţa fiecărui autor, câte ceva despre drumul său literar, încadrarea în contextul literaturii Suediei, apoi secvenţe poetice în versiunile suedeză şi transpunerea lor în română, şi consideraţii asupra felului de a scrie al poetului suedez la care se referă.

Sunt două volume de interes despre poezia unui spaţiu cultural despre care la noi nu sunt, totuşi, foarte multe cărţi, două cărţi de semnalat.

*

Mihaela Cristescu, *Archetypes in Code Mixing Poetry*, ilustraţii de Luminiţa Şerbănescu, eLiteratura, Bucureşti, 2019, 48 p.

Despre Mihaela Cristescu, stabilită în Australia din 2009, am mai vorbit şi legat de volumele personale dar mai ales de cele cinci antologii de poezie română şi australiană, în care sunt antologaţi un număr notabil de autori români şi australieni, dar şi artişti vizuali români din România, Australia şi Canada.

În volumul pe care îl semnalăm acum, pe care autoarea îl dedică tuturor profesorilor ei, poemele sunt grupate, câte şapte, în trei secţiuni, cu titlurile în engleză, anume *Ego, Soul, Self.* Cartea este interesantă prin alegerile autoarei: nu este un volum bilingv în sensul „clasic" al cuvîntului, ci în unele situaţii utilizează ambele limbi, româna şi engleza, în cadrul aceluiaşi poem. Sunt şi poeme scrise doar în una din limbi, româna sau engleza.

O altă alegere a autoarei ţine de folosirea, în unele texte, de cifre sau/ şi simboluri matematice, ori termeni care duc cu gîndul la fizică ş.a.

Una peste alta autoarea propune un volum original, care poate constitui o lectură solicitantă, dar interesantă şi prin felul în care scrie Mihaela Cristescu, şi prin alegerile amintite. Şi, nu în ultimul rînd, de remarcat, din nou, colaborarea cu Luminiţa Şerbănescu, aspectul îngrijit al volumului. Încheiem, în aşteptarea viitoarelor apariţii sub semnătura Mihaelei Cristescu, fie că va fi vorba despre volume personale, fie de antologii, cu poemul *Pe când*: „Pe când anotimpurile/ vor fi/ descrise matematic/ cu ajutorul integralelor,// Iar amintirile-obiecte/ se vor transforma/ în viteze cuantice/ înregistrate. De androizi/ amabili,// pe atunci/ literele/ vor fi păstrate/ cu puterea/ visului,/ iar gândul/ va intra într-o comă prelungită/ spre coloana/ desăvârşită? A vechilor realităţi/ re-descoperite".

*

Omul acela vine de undeva, poeţi macedoneni, selecţie, prezentare, traducere **Dino Naum Dimcev** (Dina Cuvata), stilizare: **Gheorghe Dobre**, Editura Helis, 2016, 110 p.

Nu este prima dată cînd prezint cititorilor noştri, fie ai „Convorbirilor literare", fie ai „Poeziei", volume de autor sau antologii ale poeţilor din Macedonia de Nord, cum se numeşte de ceva vreme acest stat din sud-estul

Europei (parte a Macedoniei istorice, împărţită, între Grecia, Serbia şi Bulgaria, după cele două războaie balcanice, 1912-1913), o republică de mai puţin de 25.000 de km^2 - într-o zonă muntoasă, populată şi de etnii ca albanezi, turci, macedo-români (vlahi, cum li se spune acolo), ţigani, turci etc. – cca. 2 000 000 de locuitori, întemeiată la sfîrşitul celei de-a doua conflagraţii mondiale, ca parte a confederaţiei iugoslave, apoi independentă, către sfârşitul secolului al XX-lea. Pe unii dintre poeţii antologaţi în acest volum i-am cunoscut (începînd, de pildă, cu Slave Dimoski), inclusiv pe antologator, Dina Cuvata, cu care am realizat şi o antologie de poezie aromână-română, cu ani în urmă. Despre alţii, majoritatea antologaţi şi aici, am scris cu alte prilejuri. Alţii, cum este Todor Cealovski, au fost apropiaţi de cultura română – între 1986-1987 a fost lector de limbă şi cultură macedoneană la Universitatea din Craiova. Sau Katica Kulavkova, cum semnează în textele trimise nouă, cu care colaborăm frecvent în „Carmina balcanica" (Chulavkova, în versiunea Dina Cuvata)

Dina Cuvata, un autor cunoscut cititorilor revistei „Poezia", care au avut ocazia să citească cu ani în urmă poeme ale sale, a alcătuit o selecţie prin intermediul căruia un cititor fie şi mai puţin cunoscător al spaţiului cultural/ literar al Macedoniei îşi poate alcătui o imagine, în mare, asupra poeziei din această regiune nu departe de meleagurile noastre. Scurtele note biobibliografice cu care se deschide selecţia din opera fiecărui poet sunt, de asemenea, de ajutor cititorului, cum de bun augur a fost, pare, şi colaborarea cu Gheorghe Dobre. Par a fi selectaţi poeţi de diverse facturi, cu diverse origini etnice (mai puţin, din ce ştiu eu, de origine aromână, în afară de antologator).

Încheiem, cu bucuria de a fi putut semnala această antologie, cu un fragment dintr-un poem al lui Dina Cuvata, *Noi suntem*: „Noi suntem nepoţii Pindului/ Şi fiii Gramostei şi Moscopolei"/ Mormintele strigă./ ceia care strigă au sorbit soarele/ Şi acum întunericul ne omoară/ (...)/ Balcanii noi i-am umplut cu cimitire./ Cimitirele acum devin locuri sfinte./ Ne cheamă, ne spun încotro s-om luăm!".

*

Naim Araidi, *Oameni din Galileea*, poeme, traducere din limba engleză de Flavia Teoc, coperta: Ovidiu Hrin, Editura Brumar, Timişoara, 2012, 50 p.

Scriitorul, poetul druz Naim Araidi s-a născut în Maghar, în Israel, în 1950. A scris şi în ebraică şi în arabă, şi este tradus în mai multe limbi străine.

A participat la numeroase festivaluri/ întâlniri literare naţionale şi internaţionale, între care şi la Zilele revistei „Convorbiri literare", cînd a ajuns la Iaşi împreună cu poetul turc Metin Cengiz.

Mai toate poemele sale sunt impregnate, fie concret, fie prin amintiri despre, de imaginea felului de a fi al sătenilor beduini/ druzi, de satul „în care pentru prima dată am învăţat/ ce este plânsul", la care mereu a dorit să se întoarcă. Dar, cînd re/ajunge pe meleagurile copilăriei, în care revenise pentru

a se regăsi, marcat cu totul de viaţa dusă în alte locuri, cu un alt fel de a fi, intră „dintr-un exil în altul", întrebându-se: „Unde eşti, sat al meu care ai fost,/ care ai dat nume tuturor cărărilor/ Astăzi drumuri împietrite şi negre".

Alteori vorbeşte despre visul păcii atît de des mestecată de dinţii conflictelor parcă fără sfârşit din zonă. Sau scrie despre felul în care el, un beduin, a mers cu „ea" la Zidul plângerii şi, apoi, s-a întors „fără a fi religios", ca să scrie „un poem cât o rugăciune/ înghesuită în crăpăturile pietrelor". Unele poeme sunt dedicate unor personaje ca Anton Shammas (scriitor palestinian) sau Darid al Atrash (compozitor sirian, emigrat în Egipt). Sau sunt despre experienţe aparte cum este cea dăruită de ascultarea *Şeherezadei* lui Korsakov. Ori despre locuri (satul natal, tărâmul Galileei, Ierusalim, ş.a.) sau despre mare (care e „o femeie frumoasă"), despre dragoste, pentru soţia şi fii săi, pentru locurile în care s-a născut şi trăieşte. Scrie despre singurătate, „ascunzătoarea" pe care o cauţi fără istov înlăuntrul tău, speranţă, poezie, poeţi.

Este o carte pe cât de redusă ca număr de pagini, pe atît de densă imagistic şi tematic. O carte a unui om frânt între mai multe lumi, fie dinlăuntrul, fie din afara sa, cele în care s-a născut şi în care l-a purtat viaţa, în care trăieşte şi fericirea şi nefericirea de a simţi, de a vedea în jur atâta durere, atâtea lucruri care despart oamenii, dar şi atâta iubire şi speranţă.

Una peste alta poezia unui om dintre cei din Galileea, pe care, în poemul care dă titlul acestui volum care „sună" plăcut (şi) în traducerea Flaviei Teoc, îi vede astfel: „Oamenii din Galileea sunt puternici ca soarele/ Iuţi precum terebintul şi plini de vigoare/ Asemeni stejarului din focul Gomorei./ un fir nevăzut mă leagă de oamenii aceştia/ Blânzi precum sarea mărilor atât de departe de trupurile lor". Despre toate acestea, spune Naim Araidi, „voi scrie până când vă voi smulge din mine,/ Oameni din Galileea,/ Şi voi tăia firul care ne leagă/ Şi sângele va ţâşni din rănile noastre".

*

Dariusz Bereski, *Dincolo de timp*, traducerea din polonă: Alexandru G. Şerban, Iaşi, 2019, 68 p.

Atât în „Convorbiri literare", cît şi în „Poezia", de ani buni semnalăm antologii, volume de autor ale autorilor polonezi, datorate lui Nicolae Mareş, dar în cea mai mare parte lui Alexandru G. Şerban. De data aceasta este vorba despre un volum recent, din 2014, al actorului şi poetului Dariusz Bereski, născut în 1965, la Wroclaw. În cuvîntul său de deschidere la volumul din 2015, autorul vorbea despre puternica legătură existentă, în viziunea sa, între cuvînt, poezie şi teatru, despre „poezia scenei", „teatrul cuvîntului", „născut din entuziasmul faţă de cuvînt, din pietismul pentru poezia mare". Poate cam astfel şi-a dorit să arate şi acest volum al său, ca o scenă a cuvintelor prin care vrea să deseneze „scene" din viaţa, din inima sa. Sunt diverse tipuri de poeme, cu diverse tematici, dar mai toate sunt scrise în această manieră. Am regăsit

poeme dedicate „Rinului sfînt", lui Lam Quang My (poet vietnamez stabilit în Polonia, din versurile căruia am prezentat câteva pagini cititorilor noştri în numărul din iarna lui 2019), iubire, Dumnezeu, podul din Kutno, „crestele „munţilor Chino-tibetani/ pietrificaţi/ în cristalina matcă a pământului", locuri, zile, trăiri diverse ş.a.

Încheiem această semnalare a unui nou volum al unui autor polonez dăruit limbii române de Alexandru G. Şerban cu un fragment din *Sfeşnicele de argint* al lui Dariusz Bereski: „Sfeşnicele ascund o mulţime/ de atingeri omeneşti/ Cuvintele rostite/ Feţele oamenilor/ tainele încredinţate/ Purtările primăverii/ parfumurile verii/ Melancolia toamnei/ Magia liniştii/ a naşterii şi a morţii…".

*

Jidi Majia, *Marele fluviu*, ediţie plurilingvă – versiunea engleză: Denis Mair, versiunea franceză: Françoise Roy, versiunea germană: Helmuth A. Niederle, versiunea rusă: Leigh Yayan, versiunea spaniolă: Adriana şi Eduardo Espina, versiunea română: Constantin Lupeanu. editor: Frank Stewart, Beijing, China, 2019, 192 p.

În 2018 l-am prezentat cititorilor revistei „Convorbiri literare" pe Jidi Majia printr-un grupaj de versuri, dar şi, la „cartea străină", cu trei cărţi ale sale apărute în România, Jidi Majia, *În numele pământului şi al vieţii*[1], *Flacără şi cuvânt* şi *Culoarea paradisului*[2]. În vara lui 2019, la Beijing, mi-a oferit o altă carte a sa, realizată şi tipografic cu multă grijă pentru estetic, un singur poem, *Marele fluviu,* tradus în mai multe limbi, între care şi româna, însoţite şi de cîteva texte despre el şi creaţia sa semnate de Tomas Venclova, Frank Stewart, Evgheni Evtuşenko.

Jidi Majia s-a născut în anul 1961, în Munţii Marele Liang, din provincia Sichuan, în cadrul unei comunităţi yi[3], etnie din sud-vestul Chinei, care are tradiţii şi un mod de a fi aparte, mulţi fiind animişti sau politeişti.

Jidi Majia este un scriitor cunoscut nu doar în ţara sa, unde, reamintim, are şi o activitate în domeniu, dar şi una socială/ politică notabilă. Profund

---

[1] Jidi Majia, *În numele pământului şi al vieţii*, traducere de Maria-Ana Tupan, Introducere de Françoise Roy, cuvânt de început (*Poet şi promotor cultural*) de Maria-Ana Tupan, cuvinte pe coperta a IV-a de Françoise Roy şi Zolani Mikiva, Editura Ideea Europeană, Bucureşti, 2015, 276 p.

[2] Jidi Majia, *Flacără şi cuvânt*, cuvânt de început (*Dacă emoţie nu e, nimic nu e*) de Alex Ştefănescu, 2014, 192 p., *Culoarea paradisului*, cuvânt de început (*Când trece o cometă*) de Eugen Uricaru, 2016, ambele traduse din limba chineză de Adrian Daniel Lupeanu şi Constantin Lupeanu, Editura Ideea Europeană, Bucureşti.

[3] Sunt undeva la două milioane de suflete, în provinciile chineze Yunnan, Sichuan, Guizhou şi Regiunea Autonomă Guangxi Zhang.

legat de poporul său, scrie: „Suntem munteni care deplângem erodarea tradiţiilor. Anumite elemente trebuie, într-adevăr, să dispară, dar altele se cuvine să rămână intacte", şi pentru că „şi în această epocă a digitalizării, e în interesul omenirii să îmbine modernitatea şi tradiţia", mai ales acum, când oamenii „se trezesc deodată aruncaţi în vârtejul maniacei preocupări pentru Venitul Naţional Global". Sau: „Sunt un fiu al Munţilor Dalingshanului, Quantockul meu spiritual, unde mă întorc în vis. Ataşamentul meu profund la centrele ceremoniale ancestrale sunt tema mea de căpătâi."

Semnalăm acum această ediţie pentru a readuce numele şi poezia lui Jidi Majia în atenţia cititorilor noştri, care, după ce şi-a dorit ani de zile să viziteze România (despre care ştie multe, am constat şi personal discutînd cu el), a ajuns în cele din urmă şi pe meleagurile noastre. Spunea într-un interviu[1], relativ la dorinţa sa de a ne vizita ţara, împlinită recent, că există în tradiţia alor săi ceva numit „Yuanfen", adică „ceva predestinat în existenţa oamenilor", pe care l-am putea numi „destin". Acum, acest destin i-a oferit şi prilejul ca scrieri ale sale să fie traduse în limba română.

Nu voi relua cele scrise în „Convorbiri literare", ci încheiem cu un scurt fragment de la începutul poemului, în versiunea lui Constantin Lupeanu: „Din prea înalt, lumina reflectată de zăpadă se afundă/ În adîncuri de timp, unde se află/ Palatul sfînt al zeilor. Corul solemn şi ordonat/ Răsună pe tîmpla ascunsă ca minereul de aur/ Aici, înainte de a primi nume, nu există nici un sens anume/ Numai naşterea este singura moarte/ Cum numai moartea înseamnă nenumărate vieţi".

*

Olga Alexandra Diaconu, *Casa de vacanţă*, ilustraţiile – planşe de Liviu Smântânică, Editura Pim, Iaşi, 2019, 56 p., *Magul din inima mea*, postfaţă (*O poetă a Dumnezeului său interior*) de Cezarina Adamescu, Editura Pim, Iaşi, 2019, 134 p.

Olga Alexandra Diaconu are la activ până acum mai multe volume de versuri şi proză, dintre care amintim: *Dreptul la nemurire*, versuri, 1993, *Creaţie şi creativitate în viziunea lui Mircea Eliade*, eseu, 2001, *Hora stihiilor*, versuri, 2003, *Aşteptând să vină un val*, roman, 2005 pentru ca, în 2007, să publice *Ochiul de veghe*, versuri ş.a.. Ultimul enunţat, apărut la editura ieşeană „Cronica", l-am semnalat în rubrica noastră cu ceva ani în urmă, notînd, între altele, că este conceput mai curând ca un „dialog" între *om* şi *divin/ divinitate*, dar şi ca un „drum", o „cale" întru căutarea libertăţii interioare, aşa cum o vede autoarea.

[1] Radio China Internaţional, *Despre poezie cu Jidi Majia*, 26.07, 2017 – interviu cu Nina F. Gherman, traducere Li Xin, fotografii Yang Ying.

Acum însă avem de a face cu două volume diferite şi ca mesaj, şi în ce priveşte publicul ţintă, anume *Casa de vacanţă*, o carte din şi despre universul copilăriei, şi *Magul din inima mea*, cu subtitlul „poezii cuantico-religioase" (citim în carte: „Fizica cuantică ne spune/ că materia se transformă/ prin ridicarea frecvenţei/ care o face/ transparentă ca sufletul"; sau „Câmpul cuantic ce mă-nvăluie/ îmi va ghida paşii/ spre întâlnirea cu mine însumi/ din această viaţă. Mă predau lui."), care este în acelaşi registru cu *Ochiul de veghe*.

Casa de vacanţă, care beneficiază de ilustraţiile lui Liviu Smântânică, este concepută cumva ca o carte de învăţătură pentru copii, scrisă e clar, cu dragoste, despre cum „poţi să înveţi/ dacă eşti copil isteţ" despre natură, cer, insecte, animale (ariciul, căţeluşul plimbăreţ, motănelul ş.a.), plante, prietenie… într-un cuvînt despre viaţă şi frumuseţea ei chiar privind toate acestea cu ochi atent, dispus să înţeleagă.

Magul din inima mea este deschisă de o *Întîmpinare*, compozită cu aprecieri, citate (între care şi unul din Deepak Chopra: „În fiecare dintre noi există un mag./ El vede şi cunoaşte totul") şi afirmaţia autoarei conform căreia „primele opt poezii din volum sunt inspirate de cartea lui Marius Ghidel – *Shangri-La, frumuseţea fără margini a divinului*".

Autoarea vrea să spună multe în acest volum, de la cum/ ce este acest mag („magul nu trăieşte în lume/ ci lumea trăieşte în interiorul său/ magul spune că toţi suntem una/ iar acolo unde suntem/ unul şi acelaşi lucru/ niciuna dintre problemele noastre nu există"; sau: „prin lentila ochiului meu nevăzut/ […] să pot înţelege – în sfîrşit –/ că toţi suntem una/ că eu sunt în Mag/ şi Magul, în mine"), cum/ ce este viaţa („un prezent continuu"), cum sunt raporturile existenţă/ moarte/ individ (de exemplu: căci „nu lumea moare în jurul tău,/ tu ai o viziune morbidă asupra existenţei/ Nimic nu există în viaţa ta/ dacă nu are acceptul tău/ pentru a deveni manifest") ori cu Dumnezeu (aici sunt mai multe de spus, dăm un exemplu: „Dumnezeu e softul sufletului meu/ doar că stătea pitit/ înecat în iubirile mele neîncetat"; sau: „Suntem calculatoare vii/ legate-n serie cu Tine"; şi: „noi suntem vise pentru Tine/ în somnul Tău cel fără somn" ş.a.) etc. Sunt, aşadar, multe cuvinte, multe concepte, multe idei adunate în această carte pendulînd între mistic şi, mai degrabă, ezoteric, prin care vrea să construiască imaginea lumii din afară şi dinlăuntrul său, a Divinului, a vieţii, a….aşa cum o vede autoarea.

Este un mod de a „citi"/ „expune" viziunea asupra sinelui în relaţia cu divinul, cu universul mic sau mare, interior sau exterior. De notat totuşi că, dincolo de modul în care putem accepta sau nu această „imagine" a lumii dinăuntru şi din afara sinelui/ individului, supralicitarea/ supraîncărcarea prin idei, concepte, construcţia acestui tip de exprimare a viziunii personale ar putea duce însă la încărcarea excesivă a versului, dar şi a mesajului.

*

Clara Mărgineanu, *Sărutul femeii poem*, cuvânt pe coperta a patra: Ana Blandiana, Editura SemnE, Bucureşti, 2015, 68 p.

Doar un scurt gând despre această carte. Poemele din volum sunt grupate în cicluri, fiecare deschis cu „un gând", astfel: Un fluture pe rever (un gând de la George Ţărnea), Omul vers şi chitară (Alex Ştefănescu), Sărutul femeii poem (Ileana Vulpescu).

Nu este prima dată cînd am scris despre Clara Mărgineanu, iar acest volum îl am de ceva vreme şi tot am discutat cu autoarea despre el şi despre altele pe care ar fi urmat să le scrie. Dar lucrurile s-au aşezat altfel pentru Clara Mărgineanu şi, acum, pot doar să îl amintesc ca pe una dintre treptele sale din versuri pe care, de curînd, a urcat spre stele autoarea.

Încheiem cu o strofă din *Am fost cîndva altă femeie:* „Rămîne forţa poeziei, învingătoare în prăpăd,/ Rămîne lacrima trufiei, peste absenţa necesară/ Şi peste jale este vară, filmul îl ştiu, l-am scris, îl văd,/ Femeia veşnic amînată va obosi să fie eu."

*

Popi Aroniada, *Scars*, ediţie bilingvă greacă-engleză, versiunea engleză: Katerina Anghelaki Rooke, cover artwork: Simon Birch, To Rodakio, Atena, Grecia, 2016, 124 p.

Popi Aroniada are un mod aparte de a transpune în vers cum se răsfrânge realitatea în oglinda propriului eu, cum din singurătate se naşte dorinţa de a trece dincolo de limitele obişnuite de a vedea realul. În plus, pierderile, care au, în fiecare dintre noi, un anume fel de a lăsa urme, cicatrici, au şi ele rolul lor în acest fel de a scrie al autoarei, lucru care se vede încă din primul poem, care dă şi titlul volumului, *Cicatrici* (generate de pierderea, recentă atunci, a surorii sale), reîntorcîndu-se în lumea dinlăuntru, şi ca o „cădere în vid", dar şi pentru a fi re-„fertilizată/ de apele sufletului" său.

Sensibilă, cu apetenţă pentru metaforă, Popi Aroniada se regăseşte în scris, „sărută viaţa pe gură" astfel, creându-şi, în vers, o imagine a unui ecou al lumii reale, în care întîlnim, dragoni, şerpi, fluturi, lupi, dragoste, dorinţă, singurătate, gol, aşteptare, căutare... Toate acestea în versuri care relevă o autoare care are un drum al său întru poezie, o autoare, de altfel, apreciată şi în ţara sa.

Colaborarea cu poeta şi traducătoarea Katerina Anghelaki Rooke 1939-2020), un nume notabil în domeniu, este un plus pentru volumul de faţă, unul al unei autoare cunoscute nu doar în ţara sa, de altfel, frumos realizat şi din punct de vedere tipografic.

Ioan HOLBAN

Îngerii din noaptea de satin

Cea mai recentă carte de poezie a Marioarei Vişan, **Arhitectura Visului** (Editura Timpul, 2020), îşi circumscrie ceea ce aş numi o *constelaţie simbolică*, într-o structură care pivotează în jurul *îngerului*, însoţitor şi, deopotrivă, ţintă a zborului; vehiculele înălţării sau ale plutirii pe deasupra realului imaginar sînt *visul*, *sufletul* şi *pasărea*: „Deschide-te larg, suflete/ azi, mai ales azi,/ pentru ca şi soarele să absoarbă/ din infinitatea Luminii tale!/ După dărîmarea suferindelor porţi/ lasă-ţi iubirea să inunde tot universul/ azi, mai ales azi./ Bucură ochii cu imaginile îngerilor/ Ce i-ai întîlnit doar în vise./ Nu închide ochii, suflete drag,/ Strigă-ţi iubirea/ şi toate păsările din pădurile existenţei/ vor aplauda rapsodia dorinţelor tale!/ Aşadar, suflete al meu,/ azi, mai ales azi,/ eliberează-ţi urîtul/ ajută aripile celor loviţi de nepăsare/ să/ zboare/ Azi, mai ales azi" (**Ieşirea din rînd**). Cu fiecare zbor, *renaşte Icar din noi*, scrie Marioara Vişan în poemul **Icar**, fixînd imaginea "clasică", venind din mitologie, a năzuinţei fiinţei spre soare; numai că Icar din **Arhitectura Visului** nu are aripi de ceară, ci *aripa de înger*, cum spune poetul în **Glasul mamei** ori **Aripi de înger figuri marmorate**; visul e o altă scară a lui Iacob, pe care urcă şi coboară îngerii, însoţind fiinţa pe *calea_dumnezeirii*, spre lumina din întuneric, a unei nopţi de satin, în fapt, Lumina cea neînserată a înaltului - refugiu din faţa apăsării teluricului, alternativa din idealitate la zbaterea inutilă a existenţei: "Oare noaptea îngerii nu dorm?/ Vîslesc din aripi fără de-ncetare/ deasupra noastră/ ei, îngerii, generatorii/ de lumină?/ Să nu vă mire dacă uneori noaptea/ simţiţi o uşoară atingere/ sau umărul vă amorţeşte uşor./ E îngerul vostru,/ el bate imperceptibil din aripi,/ generînd Lumina din suflet./ Dar dacă în suflet e noapte/ în plină zi/ înseamnă că îngerul vostru/ a plecat/ pe aripa timpului pierdut în uitare,/ ca într-o zbatere inutilă a existenţei" (**Generatorii de lumină)**. Icar al Marioarei Vişan are un *trup astral*, trăind mereu nesfîrşitul dor de origini, lirica asumînd o *poetică a departelui*; fiinţa călătoreşte spre cealaltă viaţă, dintr-un "ciob de univers", este Pasărea Phoenix, renăscută, care zboară spre porţile Grădinii Ghetsemani, cum scrie poetul în **Cealaltă aripă**, în sfîrşit este *călătorul imaginar*_fără corabie, care notează în jurnalul său de bord ceea ce se vede în lumina nopţii de satin, dar şi, iată, zborul frînt al unei "populaţii" de visători: "Fluturii au obosit./ Aşezaţi ciorchine/ pe trunchiurile goale ale nimfelor din ţări străine,/ se reproduc într-o tăcere absolută,/ nu pentru a zbura,/ ci pentru a mări populaţia de visători/ ce, cîndva,/ credea în libertate,/ zburînd pînă dincolo de nori./ De un timp,/ ce se măsoară în ani de zbateri inutile,/ fluturii au înţeles/ că nu ajunge doar să-ţi întinzi aripile/ pentru a străbate într-o zi,/ cît ţine viaţa,/ ani lumină./ Au decis să moară,/ în ciorchine,/ pe un copac de smirnă" (**Fluturii au înţeles**).

Cîteva poeme din **Arhitectura Visului** fixează un *model al feminităţii*; trei sînt ipostazele acestuia în lirica Marioarei Vişan: femeia care se ascunde într-o "haină ruptă din vise peticite", din **Boschetar de ocazie**, vînzînd "iluzii oarbe din vieţi nicicînd trăite", apoi, Rebecca, "fantomatica Rebecca" din poemul cu acest titlu, personaj biblic din Vechiul Testament, simbol al femeii frumoase, inteligente şi bune, în sfîrşit, sînzienile din **Dans de sînziene**, figuri din orizontul mito-poetic românesc, semnificînd pasiunea erotică: "Cu braţele de sînziene pline/ alerg prin visul unei nopţi de vară./ Cu flori şi-nmiresmate ierburi/ poiana alunecă parcă spre ceruri/ rămîne în juru-mi doar un foşnet de platani/ şi de ferigi plăpînde/ tulburîndu-mi timpul tăcerii./ Misterioase clipele visării!/ Prin faţa mea trec grupuri de sînziene nebune/ transformate în balerine/ şi simt cum în această noapte de vară/ au readus la viaţă străina din mine/ dansînd în poiană pentru ultima oară" (**Dans de sînziene**). Dincolo de aceste figuri lirice, modelul feminităţii în ceea ce are el perisabil se regăseşte şi în simbolistica *macilor*, floarea tutelară, asociată sîngelui, vieţii, frumuseţii şi dragostei, frecvent invocată în cartea Marioarei Vişan, în poeme precum **Petale strivite de paşi**, **Dimineţi oarbe**, **Cu litere de-o şchioapă veşnicia**, **Autostrada soarelui**; astfel, poezia Marioarei Vişan întîlneşte din nou orizontul mito-poetic românesc ("Fetele pun flori de mac sub cap, să le îndrăgească flăcăii", consemnează Artur Gorovei în **Credinţi şi superstiţii ale poporului român**), numai că macii sîngerii sînt striviţi, călcaţi în picioare, iar erosul pe care îl simbolizează se surpă: "Nu există un alt drum./ Doar acesta, în care macii/ sunt sacrificaţi inutil. Nu există un alt drum/ doar drumul către zidul indiferenţei,/ spre care-aleargă omenirea desculţă./ Cu fiecare metru parcurs/ mă îndepărtez de linia de sosire/ de la marginea zidului înalt./ Doar ei, macii, atît de delicaţi,/ se lasă călcaţi în picioare/ transformîndu-se într-un covor/ de petale strivite de paşi" (**Petale strivite de paşi**). Cîteodată, rar, e drept, Marioara Vişan se lasă prinsă în textura fină a poeziei lui Marin Sorescu: „Cînd Dumnezeu a creat omul/ în cea de-a şasea cosmică zi/ şi l-a numit Adam/ s-a odihnit cîteva clipe/ a privit curioasa creatură/ şi i s-a părut că lipseşte/ iubirea./ Şi pentru că mai avea timp/ pînă să vină ancestrala duminică/ Dumnezeu a creat o altă figură adamică/ în joacă/ din coasta creaturii prime/ numind-o Eva./ Mulţumit a adormit clepsidra/ în care se-adunau vise adamice/ pentru Eva în jocul ciudat/ al împletitelor eternităţi./ De atunci Eva caută cu nerăbdare/ Iubirea şi speră s-o întîlnească/ în surîsul adamic/ al celei dintîi creaturi" (*Adamicul surîs*). Acroşante sînt poemele de evocare a viselor copilăriei şi a figurii *mamei* (*Glasul mamei, Visul din copilărie, Să îmi apari în vis*), dar, mai ales, textele care figurează *lumea ca spectacol*, cu măşti, clowni, chipuri de ceară, paiaţe: "Măşti purtăm pe chip şi-n suflet/ măşti în care viaţa ne-ngropăm./ Prin ceaţa timpului/ încet, încet, rămîne albul figurilor de ceară/ din care viaţa pleacă şi-n care/ «a fost o dată»/ devine altă

mască uitată de dorinţi/ uitînd că ai trăit, un clown în circul vieţii/ un clown ce face tumbe cu măşti de zei şi sfinţi" (*Măşti).*

În *Arhitectura Visului,* citim lirica de notaţie a unui poet cu o sensibilitate ce iese din obişnuit, despre care, nu mă îndoiesc, vom mai auzi.

Tălmăcind imagini şi sentimente

Tălmăcind imagini, sentimente, stări, mereu în emoţie, poeziile Mariei Radu din volumele *Suflet deschis în versuri* şi *Anotimpuri pentru mici şi mari*, apărute, în acest an, la Editura 24: ore, se revendică din paradigma literaturii pentru cei mici şi mari a lui Emil Gîrleanu şi G.Topîrceanu, a Elenei Farago şi Otiliei Cazimir, pentru ca pastelurile, numeroase, în culori vii, păstoase, luminoase, să se plaseze în descendenţa liricii "pastelate" a lui V. Alecsandri, George Coşbuc şi a literaturii sămănătoriste, cultivată, în veacul trecut, de N. Iorga şi M. Sadoveanu. Figura lirică tutelară din *Suflet deschis în versuri* este *mama*, căreia Maria Radu îi dedică numeroase poeme (*Dor de mamă, Departe, Cea mai frumoasă vorbă, Lalele, Învăţătură* etc.): în sentimentul plin al dragostei pentru "chipul sfînt" al mamei, Maria Radu scrie versuri duioase, în tonalitatea elegiacă a pierderii, a năruirii unui trecut luminos: "Cît e muntele de-nalt,/ Pînă sus eu tot străbat.../ Dar la maica de departe/ Nu ajunge nicio carte!/ Munte, munte de-ndărăt,/ Fă o apă de omăt/ Să mă ducă dintr-odată/ La maica de altădată.../ Iară, jos, către cîmpie/ Plînge inima-mi pustie ..." (*Departe*). Mamei i se alătură, în galeria "personajelor" lirice din *Suflet deschis în versuri*, bunica (***Cu bunica***, ***În curte la bunici***, ***Pisoiul bunicilor*** etc.), figură luminoasă a primei copilării, a vîrstei de aur, cînd stelele vor fi coborît în miraculoasa grădină de departe şi de altădată: "Cu bunica mea de mînă/ Am plecat azi la plimbare:/ Vrea bunica să-mi arate/ O grădină mîndră tare!/ Vai, ce lucruri minunate.../ Mergi încet, fetiţa mea,/ Uite ici, sub o tulpină,/ Vezi un licărit de stea?/ Căci din stelele de sus/ Cînd tu dormi, fetiţă dragă,/ Cad într-una mici frînturi/ Podobind grădina-ntreagă!" (*Cu bunica*).

Acestor figuri lirice dominante li se asociază *satul*, locul identitar, cuibul, cum spune poetul, matricea, evocat ca într-un mit de mult uitat, cum scrie Maria Radu în *Satului meu*: "În lumea largă cînd te rătăceşti/ Un dor năvalnic te cuprinde.../ Şi creşte-n urma ta durerea,/ De care nu te poţi desprinde!/ Te vezi, din nou, în alte vremi:/ Era o iarnă cum n-a fost pe-acasă!/ Ca într-un mit, de mult uitat,/ O maică m-a primit duioasă./ De-atunci, mă mai întorc spre sat!,/ Dîndu-i bineţe, încă de departe!/ Nu rătăci drumul spre casă,/ Copilule cu multă carte!/ Ce eşti în lume, dragul meu:/ Un biet străin, o fire între firi.../ De-aceea iar, întoarce-te, copile,/ La cuibul tău, prea plin de amintiri". Acolo e *casa*, locul sacru, azi, în surpare; "Între părinţi, demult mutaţi în ceruri,/ Şi-ai lor copii, mult încercaţi de viaţă,/ Mai stă, pipernicită-n vale,/ O casă ce se vede ca prin ceaţă./ Ştiu... ai veni din cînd în

cînd.../ Dar ai probleme, fără amînare,/ N-ai timp de dînsa, cît de cît.../ E-o casă... cîte nu-s în lumea mare!/ Dar casa asta parcă se topeşte/ An după an, începutul, în pămînt:/ Nu e o casă oarecare, dragul mamei,/ E casa părintească, suflet sfînt!/ De te-ai uita la ea, cu ochi uimiţi/ Ca în copilăria-ţi cea pierdută,/ Poate-ai vedea cum cată să vorbească.../ Dar fără dor, vorbirea ei e mută!" (**De la părinţi**). Casa, care se vede "ca prin ceaţă", năruindu-şi sufletul în pămînt este *acasa* fiinţei, unde aceasta se întoarce cu gîndul, cum "cocoarele" în ţipetele bucuriei din primăvară. Acestei teme i se adaugă o serie de poezii "din lumea celor care nu cuvîntă" (**Grivei cel_supărat**, **Doi cocoşi**, **Raţele la baltă**, **Curcanul cel împodobit**, **Treburi**, **Aventura unui_pisoiaş** etc.), dar şi cîteva pasteluri care se prind în ceea ce poetul numeşte "hora anotimpurilor", fixînd palpitul vieţii în ritmurile naturii (**La Paşti**, **Parada fiorilor**, **Vara**, **Cules de struguri**, **Iarna**, **Cîntec de iarnă** etc.). **Anotimpuri pentru mici şi mari** este o carte a pastelurilor, cu peisaje vaporoase, luminoase, bucolice, păstrînd ecouri din G. Topîrceanu: "Anotimpurile toate,/ La un loc, patru surate,/ Au pornit o horă lină/ În a anului grădină./ Frunze galben-arămii/ Prin pădure, pe cîmpii,/ Pune toamna cea grăbită,/ Cu de toate-mpodobită/ Iarna, zînă sclipitoare,/ Cu lungi falduri de ninsoare,/ Umple lumea de colinde/ Şi steluţe-n brad aprinde./ Primăvara: o copilă,/ Cu ochi verzi, de clorofilă,/ Risipind peste ţinuturi/ Scuturate flori de fluturi.../ Aurită vara vine,/ Cu gust dulce de smochine,/ Şi cu hărmălaie mare:/ Hai, copii, cu toţi la soare!" (**Jocul anotimpurilor**). Printre acuarelele (neo)sămănătoriste, Maria Radu aşază, de pildă, o frazare lirică după un cunoscut episod din **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă ("De acasă fuge... vara/ La mătuşa Mărioara,/ Cu gînd dulce de cireşe,/ Fără frică de megieşe!/ Cine-i hoţul fără frică?/ Unul fără seamăn, Nică!/ În cireş, deasupra lumii,/ Nu mai are grija mumii!/ Dar mătuşa Mărioara/ L-a găsit şi nu îl iartă:/ Pentru asta, pierde-vară,/ Tatăl tău are de plată! " – **La cireşe**), iar, între feerii, plasează poeme cu o apăsată componentă pedagogică, pe care le scrie învăţătoarea şi bunica lui Gelu, Bianca şi David Ştefan: "Ce este cartea, vreau să ştiu/ Sunt mic, dar cînd voi creşte mare,/ Un om cu carte vreau să fiu,/ Cum este doamna-nvăţătoare!/ Şi mama şi bunica mea/ La fel mi-au spus, neîncetat:/ Copile drag, e bună cartea/ Să-nveţi din ea ce-i de-nvăţat!/ Cu ea ajungi, de bună seamă,/ Prin ţări în care nu ai fost/ Şi cîştigînd respect şi faimă,/ Tu vei deprinde al vieţii rost" (**Cartea**).

Maria Radu are toate datele să facă pasul spre poezia temelor mari.

Poezia crepusculară

A existat la începutul secolului trecut, în Italia, o mişcare literară postromantică, numită *poezie crepusculară*: a venit războiul şi muzele au tăcut. După ce zăngănitul armelor a încetat, poezia crepusculară era deja un curent "vechi", din lumea de dinainte, locurile sub lumina reflectoarelor fiind luate,

după 1920, de Avangardă, expresionism, existenţialism, suprarealism etc. Într-o aparent bizară întoarcere în timp, pe spirala acestuia, tot mai mulţi poeţi de azi îşi circumscriu lirica, fără să ştie neapărat de Corrado Govoni, Aldo Pallazzeschi, Sergio Corazzini, Guido Gozzano, paradigmei poeziei crepusculare, o formă a neoromantismului în efervescenţa postmodernismului. Astfel, în cea mai recentă carte de poezie, **Mansarda timpului** (Editura TipoMoldova, 2018), Mariana Rogoz Stratulat asumă o intensă tonalitate elegiacă, în nostalgia altui timp, a imaginii unei iubiri, vălurită de trecerea vremii, în sentimentul (pe)trecerii prin lume, în tînguirea clopotelor, ascultînd chemarea tăcerii, surpîndu-se în uitare, ceaţă, frig şi gheaţă: "Mi-a bătut ziua în cer/ deschizîndu-mi uşa spre tăcere;/ clopotul utreniei/ mă cheamă la ascultare./ La fiecare pas/ răsare o poveste.../ Se scuturã de rugăciuni şi blesteme/ şi-şi deapănă/ răsăriturile şi apusurile,/ luminile şi umbrele.../ Cimitirul leagă duios/ amintirile/ despre ieri şi despre mîine./ Fiecare cruce e o linişte,/ fiecare cuvînt e o îmbrăţişare/ cu viaţa noastră efemeră.../ Chemarea ta devine ecou,/ se rostogoleşte în mine..." (**Lumini şi umbre**).

Cum se vede, *tăcerea* nu e atît o stare, cît un spaţiu în care fiinţa locuieşte, lăsîndu-se locuită, la rîndu-i, de aceasta; în tăcere se instalează fiinţa după ce va fi întrerupt *zborul*, figurat în poezia Marianei Rogoz Stratulat prin pasăre, aripă, înger; "în locul aripii,/ cineva a picurat/ tăcere", scrie Mariana Rogoz Stratulat în poemul **În locul aripii...,** pentru ca în **Eu visez, tu descînţi cuvintele...** să aflăm că aripile fiinţei sînt, în fapt, de lut, sfărîmîndu-se şi acestea, toamna: "M-am născut femeie şi voi muri tăcere", notează, cu neascunsă amărăciune, poeta în **Plouă torenţial şi cu păcat**.

Poemele din **Mansarda timpului** se organizează în jurul unor teme dominante, într-o constelaţie simbolică şi sub pecetea unor metafore obsedante. Pe urmele romanticilor, autoarea explorează sensurile *logodnei* teluricului cu cosmicul: copacii, mai ales, mesteacănul, arborele sacru al şamanilor şi stelele, ramurile şi cerul, somnia, umbra din trunchiul copacului, oceanul şi cerul, lumea de sus şi lumea de jos, cum se spune în **Noapte_de poveste**, figurează două unităţi spaţiu-timp, nu opuse, dicotomice, ca la romantici, ci *complementare*: „Vîntul m-a culcat/ la pămînt;/ mă ţine prizonieră./ Prin mine circulă o imensă/ iubire,/ ce mă împinge/ noapte de noapte,/ pe lungi drumuri pietroase./ Nu ştiu dacă e vis/ sau realitate./ De cînd sunt, frecventez/ două lumi,/ la fel de stabile, la fel de fixe./ Una, aici, în timpul acum,/ o lume în care mobila/ se află în acelaşi loc,/ în care mă întîlnesc/ cu aceiaşi oameni zi de zi,/ din acelaşi oraş/ în care am primit/ această viaţă;/ alta, acolo,/ în care Tu şi Eu/ suntem Unul./ Cîndva,/ poate într-o altă viaţă,/ Sînzienele mi-au deschis poarta/ spre visare./ Străbat tăcerea,/ veac după veac,/ pentru a-mi purifica sufletul./ Aş vrea să mă eliberez/ de mine, de tine,/ de greutatea ţărînii./ Dar cînd ne vom îmbrăţişa

poveştile/ voi scăpa, în fine,/ de samsara,/ de migraţia mea/ în cele două lumi,/ şi mă voi ridica/ – zbor şi linişte –/ precum fumul ţigării/ precum pasărea Phoenix" (**De cînd sunt...**). Trecerea din timpul de aici în cel de dincolo se face, adesea, prin stihia *apei* cu elementele sale izomorfe: *fîntîna* e prima poartă de comunicare pentru că, iată, pe aici trece *axa lumii*, unind teluricul cu înaltul, lăsînd liber fluxul vieţii; cînd fîntîna îşi pierde stelele, cum se spune în poemul. **În seara de Ajun...**, "stropul de viaţă" e bătrîn, fiinţa lăsîndu-se cuprinsă de umbrele "apusului din noi". Fîntîna îşi asociază *ochiul*, *cerul*, *marea* şi *stelele* ("Am revenit cînd noaptea s-a furişat/ ca o vietate/ în ascunzişurile întunecate/ ale somnului.../ Apoi.../ Apoi stelele au dispărut şi/ El mi-a inundat sfielnic sufletul./ Ţi-am privit tăcută ochii/ şi am văzut cum coboară în ei/ cerul/ şi pescăruşii/ istoviţi de freamătul mării,/ de murmurul adîncurilor,/ de vaietul scoicilor ce abia se nasc./ Astăzi sunt ca un glob în care/ copacii şi-au trimis culorile şi lacrimile;/ astăzi sunt ca o cameră/ în care s-a revărsat/ lumina/ şi s-au împrăştiat brăţările/ pe

care mi le-ai dăruit de Crăciun.../ Îmi amintesc numele tău/ scris în nisipul pustiului,/ în liniştea galbenă a dimineţii/ prin care/ mă pierd înspre mine..." – **În liniştea galbenă a_dimineţii...**) şi, mai ales, *oglinda* prin care, iată, fiinţa trece pentru a se regăsi altundeva, în alt timp: fîntîna, apele, cerul, stelele şi oglinda care despart/ unesc lumea de jos cu lumea de sus păstrează *memoria fiinţei*, sînt viaţa însăşi, ipostaze ale elementarului şi, cîteodată, ale vidului întunecat, ale haosului şi increatului, aşteptînd o altă geneză: "Astăzi am vrut/ să-mi privesc timpul/ în oglindă./ Dar oglinda/ îşi pierduse memoria./ Din întunericul ei/ te-ai născut tu,/ fluture albastru,/ ce ademeneai femeile/ pe drum de dor şi de ispită,/ să te urmeze în dezmăţul/ singurătăţii tale./ Sub coviltirul vorbelor de lut,/ visele mureau/ în noaptea nunţii./ În oglindă,/ un menestrel îţi cîntă ultima/ rugăciune" (**În oglindă**).

Prizonieră a propriei înserări, Mariana Rogoz Stratulat îşi joacă poezia în "primul/ spectacol/ necenzurat/ cu o femeie şi cu un bărbat", sub un cer fără icoane şi pe o stradă fără paşi, cum spune în **O veche amăgire**, în vremea căderii frunzelor şi a plecării cocorilor, în pustiirea toamnei, în cenuşiul şi frigul care ning peste lume: "Cerne peste lume cenuşiu şi frig,/ amorţeli de oase şi gînduri bizare./ Sus, la cazemată,/ viaţa a murit.../ Clopotul îngînă veştede păreri,/ nelinişti de frunze din poieni uitate./ Îmi e dor de mama/ plecată departe,/ îmi e dor de mine,/ de spice şi drum.../ Vîntul m-aşteaptă la poartă/ – zbuciumat nebun –,/ ca o poezie desfrunzită/ – cucuvaie-n fum..." (**Vîntul m-aşteaptă la poartă**). Sunt, în cartea Marianei Rogoz Stratulat, cîteva poeme – *Liniştea înserării, În seara de Ajun..., Pasăre singuratică... , Pelerinul, Senzaţii* - care figurează un subtil sentiment religios, unind poezia cu sacrul în versuri ce par un colind contat în seara de Ajun: "M-apropii de Tine cu paşi de tăcere./ Lumina se cerne în faguri de miere...". Coerenţa temelor liri-

ce şi a constelaţiei simbolice care le însoţeşte impun cartea Marianei Rogoz Stratulat printre apariţiile editoriale remarcabile ale ultimilor ani.

Balet transcendental pe cerul interior

Gheorghe Gh. Bostaca este unul dintre poeţii, nu mulţi, care îşi elaborează poemele, construindu-le, îndelung şlefuite, în jurul unor blocuri de sens solide, structurate temeinic; astfel, poezia din cea mai recentă carte a sa, **Interferenţe** (Editura 24:ore, 2020) este o *elegie* a vîrstelor, a petrecerii spre bezna de dincolo şi, în aceeaşi măsură, un *imn* închinat luminii, "valului de energie" pe care îl aduce aceasta. În acest mod, deşi, într-o scurtă, dar semnificativă **Prefaţă**, poetul ne înştiinţează că, "la aceşti ani", lumina e "tot mai crepusculară", venind din oglinda ce se află în "adîncul sufletului", primul poem al volumului figurează un elan withmanian, în lumina revărsată pe "divinul pămînt", în orizonturile succesive pe care le deschide aceasta: "Lipit de fereastră/ Să nu pierd/ Vreun strop de lumină/ Tăcut dimineaţa aştept/ Vine încet, cu putere/ O îmbrăţişez/ Şi o sorb ca pe o licoare/ Astfel gîndind pentru astăzi/ Îndemn să vieţuiesc divinul pămînt" (**Convieţuire**). Lumina şi energia ei caută poetul, regăsind în cîmpul lor viul, polimorful, realul care primeşte, împreună cu fiinţa, transferul energetic: "Mă înalţ,/ Biped devin/ Deschid ferestrele/ Universul deja/ Tainic glăsuieşte/ Pentru azi/ Energia, lumina/ Vin de peste tot/ Nimic nu mai este/ La voia întîmplării/ Iar eu, armonic/ Mă leg la toate inimile/ Ce încep/ Să îmi glăsuiască" (**Revelaţie**).

Nu doar lumina este *relansatorul energetic* al vieţii/ poeziei lui Gheorghe Gh.Bostaca pentru că, iată, în acord cu mişcarea liricii de azi, caută *biografemul*, potenţialul său artistic în orizontul esteticului; biografemul, detaliul din biografia poetului, a fost considerat altădată, pînă prin anii '80 ai secolului trecut, un amănunt inutil, zgură care trebuie să lipsească, pentru ca lirica de azi să-l considere, adesea, pivotul textului poetic. Trei sînt biografemele din **Interferenţe**: Ana, "nepoata cea mică", Andreea, "nepoata cea mare" şi "fortăreaţa personală" din beton, de "72 metri pătraţi". Poetul deschide un canal intim de comunicare, o *comuniune* într-un spaţiu "ce ne aparţine doar nouă"; aceasta este relaţia specială a bunicului cu nepoţii, despre care ne învaţă psihologii; în poezie, însă, Gheorghe Gh. Bostaca, *împreună* cu Ana, explorează *abisul,* adîncul din sine, cu tăcerile expresive de acolo: "Ştie şi poate/ Să plîngă ca mine/ Dintr-un adînc/ Ce aparţine doar nouă/ Şi care nu va poposi,/ Vreodată/ Într-altă comuniune" (**Ana**); "Explorează abisul/ Lumina din sine,/ Tăcerea/ Ce o ţintuieşte/ în mîine/ Avînd cu ea/ Tot timpul/ Ce nu a venit" (**Sosia**). Cu Andreea, poetul se transferă în semnul unei interogaţii active, adresate lumii şi sinelui, biografemul fiind *puntea* spre un viitor ascuns în lumina crepusculară a vîrstei: „Tu eşti un semn/ Al interogării/ Şi al perpetuei/ Timidităţi/ Ce te

ţintuieşte/ Cu ochii deschişi/ Într-un tăcut/ Şi irepetabil univers/ Neostenit la întrebări/ Ce vor veni/ De pe tainice drumuri (**Andreea**); "Poate măsura/ Cu delicatețe/ Toate clipele/ Nesosite în mine/ Şi mă poate ajuta/ Făr' de tăgadă/ Să ajung/ În ziua de mîine" (**Sosia**).

Celebrarea vieţii, a luminii şi transferului energetic primit de la Ana şi Andreea, reprezintă, în fond, *ascensiunea* spre înalt, iar vehiculul este propriul eu, *ego*-ul, cum îi spune poetul, angajat pe un "urcuş istovitor" spre *azur*, "destinaţia" unde ajunge după ce va fi trecut vămile, "vadurile" cum sînt numite în **Început**, tot ce va fi fost al teluricului, emoţii, dureri, neputinţe: refugiu în "imateriale înălţimi" (**Refugiu**), locul de unde va veni pedeapsa ce trebuie primită "în genunchi" (**Eliberare**), azurul e ţinta unei ascensiuni trudnice care începe într-o firidă, într-o fantă din realul compact: "Deschizînd firide/ Interogînd/ Şederi neconforme/ Socotind cîtă lumină/ În pasajul diurn/ Trudit eu mă caţăr/ În nemărginitul azur/ Să mai contemplu odată/ Celestul prezent" (**Escaladă**). Poezia din **Interferenţe** se structurează pe un *circuit intern* care leagă *ego*-ul, cel aflat în lume, experimentînd tot ce e acolo, întunericul, desigur, de *sinele* dinlăuntru, cel care distilează mesajele "brute", primite de la cel de deasupra. Pe acest circuit se dezvoltă relaţia tensională dintre teluric şi înalt, între penitenţă şi "sideralul meu" (**Şirag**), proprietatea pămîntească şi constelaţii "tangenţial atinse" (**Oglindă**), noaptea de azi, a eului şi ziua de mîine, a luminii şi sinelui (**O noapte, O dimineaţă**), trecut şi prezentul care poate fi al deşertului şi Golgotei (**Amestec**, **Cerc**), pămîntescul care e al celor de aici şi acum şi cosmicul care e al "celor ce nu au venit" (**Planetă**), zornăitul planetelor care ameninţă "drumul urcării", cu o fiinţă care, fără sine, caută a-şi securiza "vidul şi hăul genetic" (**Decoruri, Destin, Liniar, Planetă de vise, Magistrale**), în sfîrşit, viaţa "printre oameni" şi "deplina lumină" unde fiinţa se regăseşte în *pacea cu sine*.

Toate încep şi sfîrşesc în *sinele* care, iată, a construit *cerul interior* al celor nevăzute de Cain, rătăcitor prin pustie, spre niciunde, însoţit cu negura, pierzînd felia de timp pe care o va fi arendat altcîndva, altundeva, dincolo de azur: "Sunt în castel,/ Fortăreaţă personală,/ Neştiută de nimeni,/ 72 metri pătraţi,/ Beton/ Din spusele unei voci/ Semănînd a muzeu/ Niciodată,/ Călduros/ Are totdeauna temperatura/ Sufletului meu/ Iar cerul interior/ L-a construit/ Sinele meu/ Iar dintre toţi/ Ce intră în el/ Unii nu ajung,/ Dintr-o dată/ vreodată,/ Într-al său nevăzut" (**Introspecţie**).

Mesajul luminii şi energiei unui mîine al regăsirii lucide, fixat în **Addenda** cărţii este al unui poet care locuieşte sub cerul său interior, în azur şi se lasă locuit de transcendenţă.

Lina CODREANU

Victor Teleucă – poetul din *Triunghiul Ocniţei*

Îndată după 1990, unii analişti ai fenomenului literar românesc au fost receptivi la mişcarea culturală din Basarabia şi au încercat să-i identifice trăsăturile specifice, asociind-o unei anume perioade de evoluţie literară. În ’91 am mers în Basarabia cu un grup reprezentativ al Uniunii Scriitorilor din România, condus de poetul Mircea Dinescu – preşedinte. La întrunirea din salonul US din Moldova, din păcate, mulţi scriitori români au categorisit literatura moldovenilor ca „paşoptistă”, de un romantism desuet, idilică şi s-au grăbit să-i îndrume pe scriitori către sincronizarea cu literatura optzecistă / din Ţară. Cred că, necunoscând în profunzime drama basarabenilor sub regimul bolşevic, nu au înţeles nici de ce teme precum limba *română*, *patria*, *istoria*, *mama* erau acute atunci şi neerodate nici astăzi. Posibil ca istoria tragică a basarabenilor să nu fost receptată în parametrii reali şi mă-ntreb dacă aflase careva dintre cei prezenţi că numai pentru dârzenia de a se opune „ingerinţei mari a limbii ruse în structura limbii moldoveneşti”, în 1941, Nicolai Costenco, redactor-şef al revistei „Viaţa Basarabiei”, a fost condamnat la şapte ani de muncă în inima Siberiei. Aşadar, nejustificat, în această paradigmă erau situate operele basarabenilor Ion Druţă, Anatol Codru, Ion Vatamanu, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Renata Verejanu ş.a. Intenţia sincronizării era un deziderat intrinsec şi s-a produs în mod natural şi nu prin ideologii/ modele impuse, fiindcă (destul de restrâns, e drept) marea literatură românească era în circulaţie. Din mărturisirile multora dintre scriitori, operele lui Eminescu, Caragiale, Blaga, Rebreanu, Arghezi, Bacovia, Nichita Stănescu fuseseră citite pe-ascuns încă de pe băncile facultăţii.

Un strălucit scriitor de o modernitate care şochează şi astăzi este Victor Teleucă (1932-2002), cu o lirică atipică, necunoscută atunci şi, posibil, necercetată nici astăzi pe cât ar merita. În disens cu mişcarea literară din RSS Moldovenească aflată sub teascul politicii culturale a PCUS de după 1956, se manifestă atitudinea acestui poet incomod pentru ideologia culturală bolşevică, cu lucrări de linie neomodernistă însă nereceptate corespunzător de critica vremii, atâta câtă va fi fost până în 1989. Poet, eseist, traducător şi publicist, Victor Teleucă face parte din generaţia lui Grigore Vieru, traversând obstaculara perioadă cu câteva plachete/ volume de versuri, între care *La ruptul oaselor* (1960), *Îmblânzirea focului* (1971), *Momentul inimii* (1974), *Încercarea de a nu muri* (1980), *Întoarcerea dramaticului Eu* (1983), *Ciclul italian sau criza de timp* (1987)

Creaţia lui Victor Teleucă are particularităţi care o distanţează vizibil de literatura generaţiei şaizeciste, fie prin latura „lirosofică”, fie prin plasticitatea originală şi detaşarea de clişeele stilistice, chiar dacă tematic rămâne în

atmosfera unui regim sufocant. Prietenul său de generaţie şi de har, Dumitru Matcovschi, afirma, că „în anii şaizeci, era singurul poet basarabean care se integra plenar în literatura română, din Ţară. Singurul, atenţionez!" (în ziarul „Făclia", 2012), situându-se la aceeaşi cotă estetică, fiind numit chiar „un Nichita Stănescu al Basarabiei"). În 1971, aflat la limita suportabilităţii („Tac şi m-am săturat de atâta tăcere", *Hiperbolă*), poetul intră cu demnitate în frontul de apărare al identităţii naţionale şi în 1975, în volumul *Momentul inimii* îşi asumă riscul afirmaţiei *O altă limbă mai frumoasă nu-i*: „E limba mea, pe care mama/ mi-a pus-o-n suflet pentru drum/ şi-aşa-i de nouă şi bogată,/ că n-o ştiu bine nici acum". Refugiul său lirico-estetic este în primul rând satul natal şi toate aşezările cuprinse în *Triunghiul Ocniţei*, unde e sălaşul nemuririi, al *Tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără de moarte*: „Din Triunghiul Ocniţei niciodată nu ieşi./ În Triunghiul Ocniţei niciodată nu mori".

Născut în cea mai nordică parte a Republicii Moldova, Cepeleuţi din raionul Edineţ, artistul îşi va trage sevele creaţiei din acest microcosmos ancestral, reavivând folclorul şi bogăţia apoftegmatică a lumii rurale, peste care s-a suprapus discursul filosofic dobândit pe cale livrescă. Într-un amplu interviu realizat la Radio Moldova (1994) şi publicat în revista „Viaţa Basarabiei" (2002) – *Dialoguri la Focul din Vatră: Luminiţa Dumbrăveanu – Victor Teleucă, scriitorul îşi exprimă convingerea* că artiştii au venit „fiecare dintr-o părticică de folclor. Din acel folclor care era în satul fiecăruia dintre noi", „acel folclor pe care l-am învăţat acasă. Care zi de zi, vor părinţii sau nu vor, dar îl transmit copiilor, ori într-o formă, ori în alta. Mai ales în forma înţelepciunii". Sub această aură de preţuire au fost scrise *Decebal, Răsărit de Luceafăr, Car frumos cu patru boi, Mollis Davia*, plachete apărute postum.

Lirica lui este analizată prin prisma simbiozei dintre tradiţionalism şi modernism cu derivaţiile *neo-*, *post-* şi *trans-* iar argumentele aduse de cercetătorii Mihai Cimpoi, Theodor Codreanu, Ion Ciocanu, Constantin Cubleşan, Victoria Fonari sunt de luat în consideraţie. Nichita Stănescu, Al. Phillipide, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu ş.a. i-au fost contemporanii din Ţară, însă poezia lui Nichita Stănescu rămâne pivotul esenţial pentru schimbarea paradigmei lirice. Aşa ceva se întâmpla şi în Basarabia, iar „conflictul între generaţii" intra în firescul modernizării. Victor Teleucă, adept al schimbării, deschidea o pârtie neîncercată şi nu se punea de-a curmezişul vreunei direcţii estetice, nici chiar a tinerilor postmodernişti din generaţia optzecistă, de pildă, convins că „fiecare vine cu lumea lui şi vrea să-şi afirme lumea sa, aşa cum o vede el", după cum afirmă el în interviul menţionat.

Creaţia teleuceană are temeiuri de nezdruncinat, poetul însuşi dezvăluind filiaţii cu mitologia românească şi universală, cu Eminescu, Arghezi, Blaga, dar intuind şi elemente filosofice din Platon, Descartes, Hegel ş.a. Cred că apropierea de opera lui Lucian Blaga, alt „lirosof" (denominaţie dată de acad. Mihai Cimpoi) al culturii române, poate fi argumentată atât prin

teme, motive, metafore revelatorii, formă prozodică, dar şi prin *atitudinea expresionistă* de înţelegere a lumii într-un mod atipic, fără încadrare prestabilită („scriu ceea ce vreau, cum vreau"). Maxima expresivitate naturală o reuşeşte poetul nu prin singularizarea lucrurilor, căci porneşte de la lucruri comune, ci prin accentuare, chiar exagerare, prin depăşirea dimensională a perceperii înaltului şi adâncului. Aşa cum eul liric blagian percepea simbioza („*stropi de linişte* îmi curg prin vine, *nu* de sânge", *Gorunul*), spiritul teleucean care „despică veşnicia în patru" se simte contopit cu vegetalul: „cresc miriştile prin mine fără oprire" (*Clipa de vârf*).

Punctul arhimedic al începuturilor şi al nemorţii este pentru eul teleucean *Triunghiul Ocniţei,* unde „se naşte înaltul" şi „cerul începe": „În triunghiul acesta niciodată nu mori./ Aici e un capăt de drum. Unde nu-i altul?/ Dar primul e-aici./ Daţi-vă ani, la o parte/ şi uitaţi-vă împreună cu mine/ cum se naşte înaltul,/ cum depărtarea în depărtări se împarte/ şi cum fiecare parte iar se desparte/ şi-aşa mai departe/ până unde nu-i moarte." Un microcosmos este satul, ivit şi crescut natural, unde viaţa şi moartea, începutul şi sfârşitul îşi rânduiesc rostul existenţial atât de firesc, încât n-a uimit vreodată pe cineva. O filozofie a geometriei se întrevede în *Triunghiul Ocniţei*, care se suprapune triunghiului veşniciei satului lui Lucian Blaga, exprimat magistral: „Eu cred că veşnicia s-a născut la sat" (*Sufletul satului*).

Nenumăraţi poeţi au încercat descifrarea enigmei *tăcerii*, termen care incumbă o semantică metaforică fără limite: muţenia şi ţipătul, neînceputul şi post-sfârşitul existenţial, absenţa cuvântului şi vorbele golite de sens, frica şi eliberarea sinelui, increatul şi beatitudinea firii… La G. Bacovia, tăcerea corespunde unei atmosfere tenebroase, convine claustrării, devine ecoul angoasei existenţiale. L. Blaga vine şi zăboveşte în lumină sub pecetea muţeniei: „Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absenţe a cuvântului", după cum mărturiseşte în ciclul de aforisme *Hronicul şi cântecul vârstelor* (1919), ca ulterior, să-şi asume această stare: „Amare foarte sunt toate cuvintele,/ de aceea – lăsaţi-mă/ să umblu mut printre voi,/ să vă ies în cale cu ochii închişi" (*Către cititori,* 1924). Deschizând cu detaşare o imagine a sinelui, îşi defineşte *alter ego*-ul, trecându-l prin filtrul alterităţii: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă./ În patria sa/ zăpada făpturii ţine loc de cuvânt" (*Autoportret*, 1942).

Situându-se pe aceeaşi latură estetică a tăcerii, poetul din Basarabia aşază unui ciclu liric un titlu emblematic – *Rondoul tăcerii.* „Rondoul" ca formă circulară a ciclului existenţial se transfigurează în metafora simbolică ce revine laitmotivic în substanţa liricii poematice. Materializând imaterialul, cum proceda şi Nichita Stănescu, Victor Teleucă descoperă tăcerii virtuţi strategice, fiindcă pentru cei dinafară, tăcerea îl învăluie în aură misterioasă, în timp ce pentru creatorul lucid reprezintă o cale de autocunoaştere: „Eu mă complac în propria-mi tăcere" (*Probabil*); „Eu tac. Tăcerea are forma unui foc,/

dimensiuni astrale şi inverse,/ un foc la care nopţile se coc/ şi cresc nebănuite-n univers" (*Roşu*); „am desenat tăcerea pe-o muchie de troian" (*Crochiu*); „Eu mă aştept în propria-mi tăcere/ ironic, serios ca o durere" (*Aşteptare*).

Drumul recunoaşterii critice a început abia după dobândirea (relativă) libertăţii de exprimare în Republica Moldova, când i-a apărut cartea *Piramida singurătăţii* (2000). Din păcate, poetul n-a avut a se bucura de aprecieri deoarece, după o însingurare generată de denigrări şi dezamăgiri, s-a stins chiar înainte de a-i apărea vol. *Ninge la o margine de existenţă* (2002). Postum, i-a fost editat vol. *Improvizaţia nisipului* (2006) şi reeditate unele dintre cărţi în România. Apariţia în 2018, la Editura Academiei Române a unei cărţi de Victor Teleucă – *O sută şi una de poezii* –, în colecţia omonimă, antologată, prefaţată şi îngrijită de Theodor Codreanu, se constituie drept un act recuperator şi, totodată, dă posibilitatea unei imagini de ansamblu asupra creaţiei teleuciene, reconfirmându-i statutul de mare poet al literaturii române contemporane.

Dana Nicoleta POPESCU

Despre spiritul şi geometria poemului

Constantin Novăcescu îşi plasează poezia sub semnul numărului – simbol al Creaţiei, al armoniei universale, întrupat în pitagoreicul număr de aur sau încifrare de semnificaţii ascunse, accesibile doar iniţiaţilor: „gol/ în arşiţa gândului/ închis/ în miezul lucrurilor/ numărul" (*Numărul*). Într-o manieră neobişnuită pentru o antologie, *Viziunea numărului şi alte poeme* (Timişoara, Editura Waldpress, aparat critic de Lucian Alexiu, postfaţă de Livius Petru Bercea), aşază poemele extrase din volumele publicate de autor în ordine cronologică inversă, ca într-un ritual recuperator al vârstelor trecute înspre începuturi. Se succed, astfel, în tonalităţi incantatorii, titluri precum *Numele (Motete)*, *Semnătura focului*, *Somnium Constantini*, *Pneuma sau despre rugul aprins*, *Ca o pleoapă de înger*. Incantaţii sau nume, deoarece poetul sugerează că actul numirii îndeplineşte cosmotizarea haosului: „pleoape uriaşe de înger/ acoperă pustia ca un răsărit de zi/ iar glasul numeşte" (*Umbra*); „să numeşti/ să cauţi mereu numele de sub nume […] adulmecând umbre să vezi/ imaginea lumii/ ţesătura sa inefabilă" (*Numirea*); „ochiul răsfăţat de lumină/ umbreşte scrumul/ se caută un nume" (*Elementele*). Simbol recurent în lirica lui Constantin Novăcescu, ochiul dobândeşte semnificaţii subtil distincte ce includ starea de increat, reliefată prin pleoapa închisă a îngerului, anterioară prefacerilor aduse de logos, apoi luarea în primire a lumii prin explorare şi înţelegere, dar şi o posibilă neîntreruptă supraveghere din partea Atoatevăzătorului: „doar ochiul/ se prelungeşte şovăielnic/ în carnea lucrurilor/ în adâncuri/ adulmecă matriţa/ fără cusur/ a începuturilor" (*Ochiul*); „ochiul luminos mângâie imaginea lumilor" (*Principiul*); „ochiul uriaş

înfipt în cer" (*Burgul*), „dincolo de linia orizontului/ la capătul lucrurilor/ zar nemişcat/– ochiul bătrânului" (*Linia orizontului*). Ochiul şi cuvântul îndeplinesc, aşadar, aceeaşi acţiune de transfigurare, constituind modalităţi esenţiale de cunoaştere şi de comunicare: „cuvântul încă nerostit/ ar putea deschide calea/ numind" (*Precum*); „în mireasma răscolitoare a totului/ numărul de început/ încifrat în cuvânt/ înfloreşte locul" (*Focul*). Alăturarea dintre ochi şi cuvânt a fost semnalată de Livius Petru Bercea, care arăta că ochiul este singurul dintre organele de simţ capabil de străpungere, de percepţii fine şi, prin circularitate, este permanent ataşat de ideea de centru, de ordine. Spiritul se află la intersecţia dintre mundan şi neştiutul necuprins, iar poetul îşi asumă rolul alchimistului prin îmblânzirea misterelor şi lămurirea propriul suflet: „doar sufletul se înalţă asemenea fumului/ spre marile oglinzi/ din ţinutul nemuritorilor/ atâtea fantasme ţin ochiul/ treaz în prag" (*Marile oglinzi*). Alchimistul reprezintă altă faţetă a poetului, „aburul smaraldin din athanor" (*Limesul tăcerii*) se oglindeşte în scriere: „ca o flacără de smarald/ la capătul limesului dinspre scriptoriu// ca o prefigurare a tăcerii/ în lumea cristalină a cărţilor" (*Urma*). Ca două feţe ale unei vechi monede.

Viziunea numărului şi alte poeme se constituie, astfel, ca o reflecţie asupra temelor şi motivelor, a intuiţiilor şi trăirilor ce au dat la iveală un teritoriu liric marcat de tensiunea polarităţilor. Poemele lui Constantin Novăcescu îmbrăţişează pluralitatea lumilor, multiversul unificat printr-un spirit atotputernic ce trimite, deopotrivă, la divinitate, misterele oculte şi fiinţarea în cultură.

Daniela ANDRONACHE

Contemporaneitatea în semne şi arhetipuri în *code-mixing poetry*

Mihaela Cristescu este o poetă contemporană, născută în Bucureşti şi stabilită în Australia din 2009, care a publicat nu numai volume proprii de poezie, atât în limba engleză cât şi în limba română, ci şi cinci antologii de poezie română şi australiană reunind în cele cinci ediţii un număr considerabil de poeţi australieni, dar şi de poeţi şi artişti vizuali români din România, Australia şi Canada. În prezenţa unui public iubitor de poezie, a unor reprezentanţi ai presei şi ai ambasadoarei României la Sydney, începând cu 2016 cele cinci antologii – *Pounding the Pavement, On the Wallaby Track, Between Dusk and Dawn, 41 Arguments avant la Lettre, 9000 Miles Away* – au fost lansate la State Library din Sydney în fiecare an pe 25 martie, când guvernul australian dedică oficial această lună celebrării multiculturalismului.

Absolventă de Politehnică, de Limbi străine şi cu un masterat în lingvistică, Mihaela Cristescu este membră activă a unei grupări literare din

Sydney intitulată *New Writers Group Incorporated* unde s-a făcut remarcată şi apreciată prin poezia ei diafană, surprinzătoare prin viziune şi construcţii lingvistice inedite în care urbanul şi magicul se îmbină ingenios într-o creaţie de evidentă forţă literară.

Volumul *Archetypes in Code-Mixing Poetry,* publicat în 2019 la editura eLiteratura din Bucureşti, pe care autoarea îl dedică tuturor profesorilor ei, structurat pe trei capitole *Ego, Soul, Self* este interesant prin faptul că poeta decide nu să scrie un volum bilingv de poezie – română-engleză, ci să folosească cele două limbi în scrierea aceluiaşi poem. Astfel, se face că poemul ce debutează cu versuri româneşti, continuă armonios cu versuri englezeşti într-un experiment lingvistic demn de epoca postmodernismului în care orice legi, graniţe, rigori sau conservatorism sunt date uitării. Volumul conţine şi poeme scrise doar în limba română sau doar în limba engleză. Deşi lectura e mai solicitantă decât cea a unui volum monolingv, trebuie să recunoaştem faptul că e, în acelaşi timp incitantă, şi reprezintă o provocare pentru cititorul român care se vede nevoit să îşi activeze cunoştinţele şi să îşi probeze competenţa lingvistică în limba engleză fără a pierde din vedere conţinutul ideatic şi inefabilul poemelor. Volumul se remarcă şi prin utilizarea de către autoare a unor cifre, simboluri şi raţionamente matematice, forme geometrice şi termeni din fizică şi chimie care, având în vedere şi formaţia de inginer a poetei, nu numai că nu surprind, ci conferă volumului o viziune originală ce trimite cititorul cu gândul la o inspirată întâlnire a ştiinţei cu poezia.

Voi reda poemul *Solander Box* atât în versiunea originală cât şi în traducere*:* „Plenty of grains.// They say/ plenty of grains/ kept in acid-free stacks/ to be re-told stories,/ royal or imperial certitude.// Unu, doi, trei, patru./ Four inches travel time/ along chronicles to join.// Imagini din retorica/ istoriei tăcute.// Grains/ among the lapse/ of memory."[1] - Cutia Solander: „O mulţime de grăunţe.// Ei spun/ că o mulţime de grăunţe sunt păstrate în stive fără acid/ pentru a deveni poveşti ce urmează să fie repovestite,/ certitudine regală sau imperială.// Unu, doi, trei, patru./ Călătorie în timp de patru inci/ în compania cronicilor.// Imagini din retorica/ istoriei tăcute.// Grăunţe/ printre lipsa memoriei." Se impune o menţiune cu privire la semnificaţia titlului: *Solander Box* este o cutie de forma unei cărţi denumită după numele naturalistului suedez Daniel Solander care a trăit în secolul al XVIII-lea şi care a construit această cutie pe când lucra la British Museum la colecţia de istorie naturală. De atunci, cutia Solander a intrat în uzul general şi se foloseşte pentru a depozita cărţi, manuscrise, hărţi sau documente. În cazul poetei Mihaela Cristescu, cutia Solander conţine grăunţele amintirilor dintr-o anumită perioadă a vieţii ei care pot constitui la

[1] Mihaela Cristescu, *Archetypes in Code-Mixing Poetry*, eLiteratura, Bucureşti, 2019, p. 16, traducere, Daniela Andronache

un moment dat nucleul unor povestiri duioase. De remarcat că *Solander Box* conţine cifre într-o enumerare precum şi o unitate de măsură tipic englezească ca şi cum poeta a dorit să imprime o anumită cadenţă şi rigoare poemului.

În poemul *Pe când*, scris în întregime în limba română, literele se substituie simbolurilor matematice în încercarea de a transfigura realitatea cotidiană printr-un experiment poetic îndrăzneţ ce îşi păstrează scopul dar îşi schimbă modalităţile de expresie. În altă ordine de idei, anotimpurile nu mai sunt descrise cu ajutorul cuvintelor, ci cu ajutorul integralelor: „Pe când anotimpurile/ vor fi/ descrise matematic/ cu ajutorul integralelor,// Iar amintirile-obiecte/ se vor transforma/ în viteze cuantice/ înregistrate/ de androizi/ amabili,// pe atunci/ literele/ vor fi păstrate/ cu puterea visului,/ iar gândul/ va intra într-o comă prelungită/ spre coloana/ desăvârşită/ a vechilor realităţi/ re-descoperite."[1] Realitatea redescoperită la care face referire ultimul vers este în fapt inefabilul poetic ca existenţă obiectivă în lumea nevăzută, inaccesibilă ochiului profan, inefabil redescoperit de data aceasta pe calea matematicii. Este ca şi cum drumul matematicii şi drumul poeziei ar reprezenta doi versanţi ai aceluiaşi munte. Ceea ce se află pe culmi este lumea vibraţiilor înalte, a profunzimilor de simţire şi de sens la care numai cei iniţiaţi pot accede prin trudnice şi repetate încercări, prin explorare, dorinţă de cunoaştere, iar uneori prin inspiraţie, iluminare şi revelaţie.

Poemul *Comparaţie*, scris de asemenea în limba română, porneşte de la o constatare medicală şi o ia uşor către poezie din care fac parte şi legile fizicii: „Doctorul spune / că tensiunea arterială/ creşte la asfinţit/ pentru ca răsăritul/ să poată aduna gândurile,/ ca obstacole/ în calea acceleraţiei gravitaţionale."[2] Gândurile sunt percepute ca obstacole împotriva căderii abisale, sunt cele care trebuie să ne ţină în echilibru şi în siguranţă.

În poemul *Intelectualism* distanţa este calculată matematic şi e raportată la doi termeni – primul termen e reprezentat de nişte obiecte banale din realitatea imediată – „ferestrele deschise", al doilea – un element abstract, invizibil – „respiraţia": „În liniştea nopţii,/ foaia de hârtie/ pe care/ am îndoit-o/ a creat decibeli/ fără precedent/ pentru casa/ ascunsă în întunericul/ neclintit/ al somnului.// Evenimentul/ nu a fost considerat oportun,/ am înlocuit creionul/ cu un stadler uşor,/ să nu părăsesc echidistanţa/ dintre ferestrele deschise/ şi respiraţia încă trează/ a eroului necunoscut."[3]

În poemul *Ascultă* care debutează în limba română pentru ca apoi versurile să alterneze cu cele în limba engleză, sunt prezente forme geometrice – „rotundul", „sfere", „cuburi"- reprezentând obiecte familiare din universul poetei: „Ascultă,// În notele lumii/ se sfărâmă rotundul,/ planetele zâmbesc

[1] Ibid., p.32
[2] Ibid., p.33
[3] Ibid., p.18

furat/ înaintea fiecărei perechi de ochi.// Aşa se cade,/ As we learnt before,/ Long before seeing,/ Before hearing.// Aşa ne dorim isprava,/ cântărind izvorul,/ running water/ against fire.// Ascultă,// Blând auzul/ doarme/ cu sfere şi cuburi,/ Apare luna/ să ne spună/ cum să cântărim/ norii.// Listen.// Tonight/ the weather forecast/ is lost."[1] Voi reda din nou poemul ce conţine de data aceasta traducerea versurilor din limba engleză: „Ascultă,// În notele lumii/ se sfărâmă rotundul,/ planetele zâmbesc furat/ înaintea fiecărei perechi de ochi.// Aşa se cade,/ după cum am învăţat înainte,/ Cu mult înainte de a vedea,/ înainte de a auzi.// Aşa ne dorim isprava,/ cântărind izvorul,/ apă curgătoare/ potrivnică focului.// Ascultă,// Blând auzul/ doarme/ cu sfere şi cuburi,/ Apare luna/ să ne spună/ cum să cântărim/ norii.// Ascultă.// În această noapte/ n-avem/ buletin meteo."

Poemul *Semne,* scris în întregime în limba engleză, vorbeşte despre semnele care amprentează viaţa poetei, de o deosebită importanţă fiind semnele matematice şi cele lingvistice. Titlul poemului constă într-un termen generic care reuneşte laolaltă elemente variate şi aparent fără nicio legătură între ele – litere, numere, uşi, cercuri, ramuri, degete – fiecare cu simbolistica ei şi toate invitând la meditaţie asupra existenţei umane marcată prin semne ca nişte pietre de hotar şi trăită cu ajutorul semnelor. Pentru a respecta caracterul aparte al cestui volum de *code-mixing poetry*, voi reda mai întâi varianta originală a poemului şi apoi traducerea acestuia în limba română: „Think/ before nightly waters/ are brought/ in buckets/ of waves,// between/ branches and fingers,/ doors and circles,/ hands/ opening gates/ in coherent air.// Picture/ against pavements/ and market days/ torching joy/ into the forewords.// Letters./ Humans learning letters/ from woods/ and gleam./ Letters, numbers, marks."[2] - „Gândeşte/ înainte ca apele nopţii/ să fie aduse/ în găleţi/ de valuri,// printre/ ramuri şi degete/ uşi şi cercuri,/ mâini/ ce deschid porţi/ în aerul coerent.// Imagine pe caldarâm/ şi zile de târg/ bucurie arzând ca o torţă/ în cuvinte de început.// Litere./ Oameni învăţând litere/ din pădure/ şi scânteiere./ Litere, numere, semne."

Poemul următor, scris în întregime în limba română, are un titlu incitant şi bogat în semnificaţii matematice şi filosofice: *360 de grade.* Mult mai evocator decât titlurile celorlalte poeme analizate în eseul nostru, acesta captează atenţia cititorului poate mai mult decât poemul în sine pentru care acest titlu este o reprezentare *in nuce.* Forţa lui de expresie stârneşte cititorul şi îl provoacă la varii interpretări înainte de lectura propriu-zisă a poemului. Tocmai acest fapt măreşte curiozitatea vis-à-vis de poem şi totodată nerăbdarea cititorului de a-şi vedea interpretarea/ interpretările confirmate sau infirmate: „Mi se spune că/ umorul/ şi-a generat singur/ greşeala şi

[1] Ibid., p.46
[2] Ibid., p.15

păcatul,/ că, odată ce/ am iniţiat trecerea,/ nimic/ nu ne mai poate întoarce la origini.// Mi se spune/- printre ceruri - /că dovada cea mai bună/ stă la îndemâna tuturor,/ doar să ridicăm receptorul/ şi să vorbim răspicat.// Mi se spune/ (şi rămân încă sub privirea rotitoare)/ că uriaşii/ sunt doar urme/ ale unei mitologii/ trecute."[1]

Reflexivul impersonal trimite cu gândul la o instanţă supremă sub a cărei „privire rotitoare" – aluzie la semnificaţia titlului, oamenii îşi duc traiul lor de zi cu zi. „Privirea rotitoare" confirmă vieţuirea în cercul existenţei, iar repetiţia aceluiaşi verb la începutul fiecărei strofe vine să contracareze ceea ce se spune în respectiva strofă pe un ton impersonal.

Cine poate şti „că, odată ce/ am iniţiat trecerea,/ nimic/ nu ne mai poate întoarce la origini"? Cine poate spune că odată ce am trăit o primăvară, nu vom mai putea trăi încă una şi încă una? Cine poate nega că odată ce am pornit dintr-un punct, nu ne putem întoarce în acelaşi punct din sens opus?

La nivel de micro-cosmos cât şi de macro-cosmos, totul se conformează unei mişcări de rotaţie: orele, zilele, lunile, anii, anotimpurile, pământul în jurul axei sale, planetele în jurul soarelui, oamenii în cercul existenţei lor. Ideea de cerc, sugerată încă din titlu, nu semnifică neapărat un spaţiu închis, o limitare sau o constrângere. Uriaşii nu sunt „doar urme/ale unei mitologii trecute". Uriaşi sunt oamenii zilelor noastre care, trăind în cercul existenţei lor, pot atinge înălţimi de gând sau profunzimi sufleteşti.

Raluca FARAON

Un povestaş al sufletului – Emil-Iulian Sude

Voi începe prin a afirma destul de categoric faptul că, pentru a citi şi percepe corect poezia din volumul al treilea al lui Emil-Iulian Sude, *Poveşti* (editat la *Centrul de cultură al romilor*, în 2018, ca premiu într-un concurs al acestuia), îţi trebuie următoarele: răbdare de înger (topica anacronică şi lipsa semnelor de punctuaţie uzuale sunt o tortură în sine!), lipsa totală de prejudecăţi literare, un simţ al ironiei şi al umorului subtile, chiar savante, şi o curiozitate anume pentru ceea ce aş numi o poezie „fluvială". Este imposibil să citeşti aleatoriu textele din acest volum; mai mult, rişti să nu detectezi mesajul incomod, dar şi hâtru, totodată, dacă nu parcurgi volumul dintr-o răsuflare.

Poezia aceasta este deosebită, mai întâi de toate, pentru că autorului i-a reuşit tonalitatea unitară, *in crescendo*, de povestitor arhaic (excepţie face poemul dedicat lui C.C, care e ca nuca în perete). Pentru aceasta, foloseşte câteva trucuri: mai mult ca perfectul pentru a sugera începutul de lume, topica

[1] Ibid., p.17

inversă (în special cu subiectul sau complementul direct în poziţie finală), repetări obsedante ale cuvintelor (prin juxtapunere sau tautologie), exprimări preţioase, emfatice – perfect compus urmat de gerunziu („l-au numit numindu-l. l-au îmbrăcat/ îmbrăcându-l" – p. 34) –, pastişarea pasajelor din Geneză, începutului Evangheliei lui Ioan, prin timp mitic cu valoare eternă. De asemenea, pastişarea *Scrisorii întâi* a lui Eminescu („şi s-a micşorat cât era de mare de ajunsese/ la propria necuprindere"), mai ales în primele texte, ca şi cum despre asta ar fi şi vorba, despre povestea creaţiei/ a căderii în păcat (din care se elimină, paradoxal, tocmai fabula): „şi toate câte erau treceau dintr-o lume în alta./ şi nu era măsură/ a vieţii/ […] era/ o singură fiinţare şi moartea nu avea niciun/ lăcaş fizic./ iar lumina – o continuă destăinuire / printre lumi" (*La început lumile erau transparente*). *O cocoaşă avea un om* e un text îndrăzneţ, o parodie a creării bărbatului/ femeii: „şi a văzut omul că e cald şi bine în cocoaşă./ şi a văzut cocoaşa cum i-au crescut cele de trebuinţă/ omului". Impresia de *illo tempore*, dar şi de timp rănit prin păcat, continuă curajos bună parte din volum, fără o cronologie particulară. Se amestecă digresiunile abstracte cu evocări ale imaginarului iudeo-creştin (Lucifer, Adam, Iuda), de care se „agaţă" trimiteri la imagini consacrate din miticul de sorginte folclorică: aruncarea bănuţului peste umăr (doar că bănuţul este sufletul), Cosânzene, feţi-frumoşi, zmei, balauri etc., în manieră ludică. Mărturisitorul încurcă de multe ori oalele tonalităţii (ba e sapienţial, ba evocă, ba critică subtil, ba se jăluieşte ca Isus pe cruce (dar în sens opus: „eul meu eul meu de ce nu mă lepezi de la paharul acesta/ […] de ce nu mă părăseşti" (p. 39). În general însă, sub aparenţa de rostire orală, vag moralizatoare şi pregnant conceptualizatoare, se ascunde umorul („totul era antinomie. o fi fost de la dragoste" – p. 60 etc., texte absurde – pp. 35, 44, 53 ş. a.) şi parodicul (a creaţiei, a încercării de creaţie artificială/ om care face pe Dumnezeu în lumea raţiunii absolute de azi – pp. 45 şi 99 –, a fandoselilor creatorului de poezie care are impresia că orice scrie e atins de genialitate, a receptării poeziei cu morga autosuficientă a criticului cu prejudecăţi etc., dar şi a preţiozităţii lui Sude, atenuată de texte ce mimează fie oralitatea din basme, fie un ton moromeţian – textul de la p. 74). Dar nu este vorba despre o parodie gratuită, ci de o punere sub semnul întrebării a unor adevăruri asimilate de-a gata.

Una dintre chestionările gravisime, în fond, care se conturează de-a lungul volumului este legitimitatea limbajului, inclusiv a celui poetic. Motivaţia acestei scrieri numită *Poveşti* ar putea fi, în sensul acesta, textul *Şi a zis că teama de alte înţelesuri*: „îl va transfera şi închipui în povestaş./ să scape cu eul din exterior să se salveze/ de înţelesuri netrebnice. de lucrul/ în neadevărul lui văzut la spargerea cuvintelor bune./ şi nu găsea niciun cuvânt pe calapod/ să delimiteze cele venite de cele percepute.// era punctul de intersecţie. de acolo îşi lua/ poveştile poetul lipsit de curajul de a fi poet/ în toată splendoarea. era o mare frică a trădării/ lui de către poezia lui […]// şi atunci

s-a spovedit cu celelalte personaje". E un bovarism aici, o artă poetică şi o problematizare subtilă a nevoii de originalitate în detrimentul autenticităţii. Despre poezie se aminteşte mereu, despre forma ei. Fie prin corespondenţa trup-litere (trupul este parodiat constant, chiar prin împrumutarea unui ton depreciativ ca în Vechiul Testament), fie prin camuflarea ei în forma mitului, limbajului arhaic/ biblic sau a pastişării postmoderne (chiar a unui alt hâtru, care e Mihai Ursachi, vezi poezia de la p. 121). La fel de des precum „poveşti" (care sunt, de altfel, parodii ale textelor fantastice consacrate, dar şi mici istorii personalizate, trăiri obiectivate şi reflecţii analitice) apar şi cuvintele „poezie"/ „poem". Apele sunt tulburate voit. Definiţiile nu fac bine, nici siguranţa comodă că poezia este vehiculul unor sentimente mimate, translatate în vers profesionist. Ironia lui Sude este amuzantă, dar el ne aduce aminte că poezia este emoţie doar dacă este scrisă din emoţie autentică: „*S-au apucat două femei să facă un poem* ca şi cum ar face dragoste.// toată lumea cea scriitoricească trecea pe la poem şi se minuna// […] ce poem dom'le şi ce minunat. toţi voiau/ să-l atingă şi să-l asculte de inimă. era viu/ poemul acela aşa ca o dragoste. şi le părea/ rău şi erau invidioşi că nu l-au făcut ei."

Emil-Iulian Sude este un poet surprinzător. Cu mijloace stilistice rudimentare, aspru ca un profet al sentinţelor abstracte, el reuşeşte însă să creeze „poveşti", adică răsuceşte poezia spre sensul ei primar, de zicere esenţială, ritualic asumată unui înţeles primordial. Îmbinând tonalitatea tărăgănată, repetitivă, a mărturisitorului biblic, în forma pastişei postmoderne, cu ludicul unor viziuni originale asupra înseşi ideii de poveste, Emil-Iulian Sude propune o plasticizare a conceptualului sau, dimpotrivă, o relativizare semantică a unor realităţi fruste, într-o manieră inedită: povestaş al sufletului vulnerabil al omului contemporan, supus avut-ului şi nu *fi-utului*.

Emilia POENARU MOLDOVAN

Neliniştea gardianului

Anul 2019 i-a adus Ralucăi Faraon, la o vârstă matură, cum spun aproape toţi recenzenţii săi, (dar, de fapt, la vârsta biologică a copiilor optzeciştilor), o nesperată şi hotărâtă recunoaştere. Nesperată pentru că, ocupată fiind cu studii doctorale şi cu minunat de dificila „îndeletnicire" de a creşte trei fete, a tot amânat publicarea poeziilor scrise, în mare parte, în adolescenţă şi studenţie, aşa cum singură mărturiseşte. Premiul pentru manuscris, oferit de prestigioasa editură *Junimea*, îi aduce prima recunoaştere, prin publicarea volumului ***să locuieşti într-un cerc şi să nu-ţi atingi centrul***. Volumul, bucurându-se, în primul rând, de cuvintele de însoţire pe coperta a patra ale reputatului critic şi profesor Mircea Martin, îndrumătorul tezei de doctorat a autoarei despre „*Neliniştea în literatura modernă*", a intrat imediat

în atenţia criticii. Gellu Dorian, Horia Gârbea, Mioara Bahna, Daniel Luca, Daniel Marian, Nona Rapotan, Mihaela Meravei, Radu Ilarion Munteanu, nume consacrate în critica literară românească, s-au aplecat asupra acestui volum de debut cu titlu atât de provocator, considerându-l, fără excepţie, unul consistent şi convingător. Fiecare, în maniera sa, a confirmat spusele profesorului Mircea Martin: „Un debut atipic, retro, în linie modernistă, un debut remarcabil". O a doua recunoaştere este includerea volumului poetei în lista nominalizaţilor la *Opus Primum*, pe anul 2019, de către Memorialul Ipoteşti – Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu".

De fiecare dată când un poet îşi obiectivează motivele exprimării poetice prin simboluri puternice, aşa cum sunt aici *cercul* şi *centrul*, ne trezim dintru început canalizaţi spre descifrarea acestora şi a modului în care versurile oglindesc semnificaţia lor. De ce ar dori cineva, care deja locuieşte într-o formă geometrică magică, sinonimă cu perfecţiunea, cu infinitul, cu divinitatea, să tânjească după un alt reper? Sau poate nu aspiră la „centru", ci doar constată situaţia de fapt a eului liric, în acel conjunctiv repetat din titlul cărţii şi din versurile poeziei care deschide volumul: „să locuieşti într-un cerc/ să fii transparenţa oglinzii/ în care nu se oglindeşte nimic/ o voce fără ecou/ şi tremurul pielii neatinse// să locuieşti într-un cerc/ ca şi cum ai înota amnezic/ în memoria umanităţii/ şi să nu-ţi atingi niciodată/ centrul" (****,* pag. 7). Această constatare denunţă neputinţa de a-şi coagula propriul chip, propriul glas, propria senzualitate („tremurul pielii neatinse" – o imagine care ne poartă spre „tremurul mâinii care-l caută" din *Lorelei,* de Ionel Teodoreanu), o aneantizare a propriului eu, într-un spaţiu care, departe de a fi perfect, acţionează ca un univers închis şi ostil, unde „era strâmt de frig" şi din care poeta „încearcă să-şi găsească biletul de ieşire" (*omul interior* – pag. 9).

În timp ce con-*centrarea* persoanei pe sinele său interior, deziderat şi comandament în gândirea asiatică, în special în cea budistă, se obţine dinspre lume spre *eu,* Raluca Faraon, înarmată cu instrumentele scrierii unei poezii moderne şi cu sinceritatea proprie tinereţii, îşi începe mişcarea centrifugă dinspre *Eu* (primul capitol al cărţii), prin *Eu și Celălalt* (cap. 2) spre *Eu și Lumea* (cap. 3). Din poziţia de fetus (tot un cerc), în care poeta se simte „… captivă/ într-o primăvară ostilă", „uneori stau cu genunchii la gură/ ..../ sfinţi furişaţi din ramele înnegrite/ stau aşa în poziţia fetusului"(*încremenire* – pag. 14), ego-ul poetic percepe altfel ritmul vieţii, mai apăsător, mai întunecat („mă deşir când noaptea dă năvală/.../ pleoapele mi se-nnegresc/ de apăsările trecutelor mele corvezi"), cu speranţa, totuşi, de a vedea „norii izbăvirii" şi de a putea silabisi „promisiunea unei fericiri firave" (*ritmul vieţii* – pag. 15). Senzaţiile de claustrare, de fugă în vis, alienare sau prizonierat, atât de bine redate în versurile: „se vor deschide castele înnegrite/ voi fi prizoniera unui Ev Mediu/.../ simt în continuare pojghiţa de gheaţă verzuie/ care-mi acoperă carnea pietrificată" (*claustrofobie* – pag. 17) sau „contemplu cuvinte

fracturate/ în întunericul limbajului/ ca un fetus ce presimte/ greutatea trupului în mişcare" (*status oniric* – pag. 18), alcătuiesc un imaginar poetic de *twilight zone*, în care până şi „pasărea creştea ca o plagă înăuntru" (*o renegare a aerului* – pag. 25). Ca să fie sigură că ştim totul despre acest *Eu*, înainte de a trece la partea a doua a cărţii, poeta începe să-şi schiţeze o explicaţie pentru ceea ce este şi pentru ceea ce scrie: „de frică mă ascund prin colţuri:/ poemele mă urmăresc bezmetic-/.../ împachetez fără noimă experienţe rateuri/ dau lungi explicaţii pentru tot acest haos" (*ars poetica* – pag. 24). Haosul pentru care poeta se simte datoare să dea explicaţii nu este oare acelaşi de care spunea Nietzsche că e bine să-l avem în noi pentru a putea da naştere unei „stele dansante", unui cosmos? Flăcările acestui haos arzător modelează şi cizelează pulsaţiile inconsistente ale sufletului pentru a crea poezie: „nu mântuiesc pe nimeni prin cuvânt/ doar modelez tăceri" (*nu sunt poetă*, p. 27).

Alăturarea lui *Celălalt* unui *Eu* căruia am încercat să-i definim consistenţa, din punct de vedere estetic, e ca o aducere în faţa oglinzii. *Celălalt* din oglindă e identic cu *Eu*, doar că adâncimile oglinzii sunt infinite, iar *Celălalt* împrumută din profunzimea lumilor din subconştient, devenind un alter-ego cu trăiri în straturi din ce în ce mai dense: „misterioasă labirintică făptură/ de mii de ani mă lupt cu tine/ ca un sălbatic luptând cu propria-i memorie/.../ mă lupt cu tine bătând cu pumnii în aer/ între noi doar spaimă/ în jurul meu – pustiu" (*inerţia duelului* – pag. 35*).* Invitaţia făcută *celuilalt* de a privi „cu atenţie în adâncul inimii mele" este pentru a devoala cuiva (sieşi, lumii, nouă?) gravitatea şi extinderea malignă a oraşului „care se construieşte" (cuvântul *construieşte* având aici o înşelătoare conotaţie pozitivă, de speranţă), care e, de fapt, „un Metropolis al memoriei rănite –/ se aruncă de-a valma peste frontierele emoţiei/ metalul unui ţipăt oprit în gâtlej/ cu sânge otrăvit cu tot" (*perspectivă* – pag. 48).

Pe măsură ce mişcarea centrifugă – dinspre *Eu* spre periferia cercului – înteţeşte viteza de aglutinare, cartea Ralucăi Faraon, precum un fluviu, se umflă considerabil, prin afluenţele venite din studierea literaturii la nivel de doctorat, din sursele primare, înnăscute, ale psihicului propriu, precum şi din experienţele, obişnuinţele, amintirile dobândite: „au trecut anii/ am părul tăiat şi coastele lovite ritmic/ de marginea tăioasă a amintirilor/ iată că ochiul meu sângerează/ în piatra dărâmată a miturilor// rostind nume distrug misterul/ crimă – asta e meseria mea/ ştiu să privesc/ să tulbur pasiunea// judecă-mă acum, Ivan Karamazov!" (*bună dimineaţa, Ivan Karamazov!* – pag. 41).

În *Eu şi Lumea*, identitatea începe să pălească, totul se petrece prea repede, „toţi primim un pumn în coaste şi unul în gură/.../ toţi credem că beţia noastră e cu schepsis metafizic/ nebunia – originală/ până când ne topim într-un alfabet derizoriu/ al identităţii pierdute". Oricât ar fi de mare avântul de a te depărta de *Eu* – de coşmar, de frică, de amnezie – şi oricât de amplă, rotirea spre marginile lumii cunoscute, „în cloaca asta cosmică/ în pestilenţiala asta

de lume/ la un moment dat/ cineva te învaţă pe de rost/ şi te rescrie”(***, pag. 67), adică te întoarce din drum, te sileşte s-o iei de la început, să parcurgi drumul invers, spre centru: „în trei jocul nu se termină/ se roteşte copil tânăr bătrân/ cerc înghiţindu-şi centrul/ în spirala înspumată/ a Începutului” (*perpetuum* – pag. 91).

Volumul ***să locuieşti într-un cerc şi să nu-ţi atingi centrul*** este, mai degrabă, o aspiraţie a poetei la parcurgerea „spiţelor durerii”, la transgresarea cercului strâmt în care *„norocul vi-l petreceţi”* decât cantonarea într-un centru, un „uter cu iz amărui” (*mărturisire unui poet anost* – pag. 49). Cum reuşeşte? Ne spune chiar Raluca Faraon, poetă în toată semnificaţia cuvântului, chiar dacă ar rămâne doar cu acest volum de poezii: „în închisoarea aceasta/ un paznic/ a mărturisit în şoaptă:/ *închipuirea ta/ e singura gratie/ pe care nu o pot păzi până la capăt”* (*neliniştea gardianului* – pag. 74), ilustrând zicerea lui Heidegger despre opera de artă – aici, poezia – care se naşte din posibilităţile conţinute în închipuire: *„mai presus decât realitatea stă posibilitatea”.*

Diana Dobriţa BÎLEA

Cîntecul dumnezeului lăuntric

Volumul de versuri *Cîntec promis* (Ed. Ex Ponto, Constanţa, 2019) al tulceanului Bogdan Pascal transpune, în registru frust sau ludic, într-o tonalitate gravă ori înaltă, trădînd o anumită reflexivitate empatetică, izvodirea unui eu liric copleşit de frumuseţea triadei iubită-poezie-muză. Spunea frumos Lucian Blaga „M-aplec peste margine/ nu ştiu – e-a mării/ ori a bietului gînd?”. Bogdan Pascal se apleacă peste marginea propriului eu şi explorează acea parte care ar putea conţine elemente ale fiinţei cu care se identifică, elemente pierdute într-un timp mitic, nemăsurabil, greu de accesat. Are avantajul omului instruit sau al celui care cunoaşte nişte taine şi coduri, aşa că invocă încă din primul poem ajutorul unei walkirii, o zeitate capabilă să trezească în el o suită de euri atavice şi de emoţii ancestrale elevate.

„M-a azvîrlit în joacă pesemne,/ într-un joc de semne”, ne mărturiseşte poetul în poemul *Walkyria*, care deschide volumul. Ea este aşadar aceea care îl aduce pe poet pe tărîmul unui „joc de semne”, salvîndu-l de la o viaţă comună, care nu i-ar fi adus împlinire. Semnele sunt, desigur, cuvintele, inspiraţia, poemele, care se întrepătrund constant şi nu fără un scop cu semnele iubirii. De altfel, mărturisirea actantului liric din *Cîntec promis* evidenţiază o dorinţă de întregire a sinelui, pentru că verva lirică ascunde, de fapt, o pledoarie pe tema iubirii în scopul absorbţiei în sinele poetic a triadei femeie-poezie-muză.

Accentele persuasive ale discursului liric, ca şi chemarea depărtărilor ori sublimarea iubitei în esenţele propriului eu poetic conduc treptat la mitul

androginului, al re-facerii fiinţei perfecte, complete: „Mă bucur că te-am auzit şi azi,/ spuneai tu,/ la celălalt capăt de extaz. / Chiar eu eram în gura ta,/ îţi şedeam pe limbă/ şi tu mă amestecai în căldura cerului gurii" (*Auzire*); „Să ne desfacem în nedesfăcut,/ ca o sonoră inimă rostită/ şi-apoi să ne topim pînă la mut/ într-o îmbrăţişare infinită" (*Un gînd*); „Te căutam acolo unde nu ştiam - / În urma mea erai şi urma ta eram" (*Paladin*); „Dumnezeul meu personal,/ anima,/ îmi spune mereu ceva/ atunci cînd merge cu paşii tăi" (*Anima*); „Undeva între sărut şi văz/ ochii tăi nu mai vor nimic să ascundă:/ mari şi fierbinţi coboară direct în mîinile mele/ şi cu mîinile te văd, de dinlăuntrul tău/ dar şi cu fapta" (*Între sărut şi văz*); „Alaltăieri îmi amintesc că ploua,/ azi nu sunt sigur de eu nu-s chiar tu" (*Intimă*); „De ce crezi că astăzi suntem noi - / chiar ai vrea să faci din unu doi,/ doar să poţi să-mi spui că mă iubeşti/ [...]/ Şi-ai vedea că astăzi poate noi/ n-am fi unul, cum n-am fi nici doi" (*Critică erotică*); „De pe mine descalecă/ iubirea/ [...]/ Ea se duce,/ se duce,/ tîrîie după ea/ ca nişte tinichele zornăind/ o mulţime de zări/ de forma tălpilor tale goale cînd te dor/ şi atunci îţi iau pielea şi o umplu" (*De pe mine descalecă*).

Misiunea muzei, a acestei iubite care face parte încă de la începutul lumii din fiinţa poetului, are rolul de a-i înnobila simţirea, gîndul, visul şi de a-i gira astfel revelaţiile poetice ulterioare. În virtutea acestei iubiri, poetul se simte îndreptăţit să continue drumul creaţiei. Declaraţiile lui de dragoste concentrează în efuziuni lirice trăiri înalte, apelîndu-se la puterea semantică a unor figuri de stil precum metafora sau chiar hiperbola: „Cu forţa a o mie de sori/ iubesc tot ce eşti/ şi e prea puţin" (*1000 de sori*); „În falia asta de conştiinţă/ Vin cutremure./ Tu" (*Azi*); „Îţi plac margaretele?/ Bărbia ta în semn că da./ Ceva a şters din aer restul zilei" (*Margarete*); „O fi prea devreme să-ţi spun te iubesc?/ Numai ce ai plecat, menuet în destin/ şi mă tulbură ochii, iar mă strivesc,/ cu a ta pendulare dinspre vid înspre plin" (*Menuet în destin*). Portretul iubitei este realizat cu admiraţie, în joacă, în glumă, cu tuşe ce subliniază o mare dragoste şi cu linii de blîndă ironie, ce ascund dorinţa, erotismul, obţinîndu-se în final un tablou de o frumuseţe inedită: „Iubito, sînii ţi-au stricat tricoul,/ la umbra lor şi-ascute şi soarele haloul,/ din glas, îţi curge ca o pasăre blîndeţea,/ iubito, te apasă frumuseţea.// Iubito, sînii ţi-au săpat tricoul,/ de viul lor îşi sparge chiar soarele hubloul,/ se-aşază-n glasul tău de pasăre blîndeţea,/ Iubito, te doboară frumuseţea" (*Joacă*).

Evanescenţe ale religiilor scandinavă, egipteană şi indiană conferă volumului un parfum aparte, care înglobează ingrediente ca: mister, divin, invitaţie la explorarea unor timpuri străvechi foarte ofertante spiritual.

Bogdan Pascal cîntă şi descîntă, aşa cum o face, de exemplu, în poemul *Încordare ecvestră*: „Din apă, din apă,/ ieşit-au să vadă/ de sunet săgeată/ în tropot sculptată// [...]/ Mai cheamă un cîntec,/ tu, clopot-descîntec,/ mai cheamă un cal/ cu sufletul val". Muzicalitatea şi versul scurt duc către incantaţie, către ritual, tensiunea creată înlesnind transcenderea lumii

imediate şi accesarea acelui timp mitic. Aceleaşi reverberaţii de cîntec şi descîntec le are şi poezia *Cîntec de tine, albă*: „Cînd iarnă-mi vii, eu te-aş ruga-nainte,/ dezbracă-ţi toate avalanşele în minte,/ să vii la mine doar în gheţuri rupte/ şi restul de-anotimpuri să mă uite// [...]// Eşti albă toată, cel mai alb pustiu/ şi simt că te iubesc şi cînd nu ştiu,/ cînd vei veni, tu intră pe fereastră,/ cu mîini de ger, albeşte-mă, albastră".

Autorul se mişcă destul de lejer atît în sfera versurilor tradiţionale, cu rimă, ritm şi măsură, cît şi în cea a versului alb. Limbajul este cînd metaforic, cînd extrem de simplu, ceea ce relevă aceeaşi libertate de mişcare în sfera lirică. De asemenea, discursul liric despleteşte continuu, pe diferite tonalităţi, confesiune pură, extaz, tînguire, ironie, lăsîndu-ne să descoperim şi o latură histrionică a poetului, cu care îi stă bine.

Confesiunea lirică a lui Bogdan Pascal are deopotrivă prospeţime, iz vechi de slovă şi ecou ritualic. Reuşeşte să sensibilizeze, să captiveze, să convingă cu o construcţie sigură a discursului, ceea ce evidenţiază talentul autorului şi dă sens acestui demers literar.

Theodor CODREANU

Povestea fetei de rouă

Daniela Oatu publică la Editura Timpul din Iaşi cea de a patra carte de poezie, cu titlul *Fata de rouă* (2020). Anterioarele au fost: *Eternitate fragilă* (Editura Cronica, Iaşi, 2003) şi *Fantasmele Versului Rău* (Editura Timpul, Iaşi, 2017, cu o scurtă prezentare a scriitorului şi publicistului Adrian Costache) şi *Anotimpurile Himerei* (aceeaşi editură, 2019, prefaţă de Marius Chelaru). A mai publicat în diverse antologii, încercându-se şi-n istorie şi critică literară (*Pompiliu Constantinescu – în tinda unei magistraturi*, Iaşi, 2016), dar şi în coautorat cu Teodor Pracsiu: *Un senior al spiritului – Vladimir Streinu* (Editura PIM Iaşi, 2010, eseu literar); *Ochiul de veghe* (Editura Sfera, Bârlad, 2015, publicistică).

Cartea din 2017 venea în răspăr cu moda dominantă a textualismului postmodern şi „douămiist" („versul cel bun", asigurător de succes în faţa criticii) şi Versul cel Rău, tradiţional şi modern, mai generos atât ca formă, dar şi ca problematică umană. *Fata de rouă* vine oarecum în continuarea viziunii Versului cel Rău, nu atât prin tehnică artistică (pe deplin modernă şi postmodernă), cât prin întoarcere la *poveste*, la spiritul celor *o mie şi una de nopţi* consonante perfect cu tradiţia românească folclorică (fără *folclorizare*, însă), în vecinătatea eminesciană a *arheului*: „S-ascultăm poveştile, căci ele cel puţin ne fac să trăim şi-n viaţa altor oameni, să ne amestecăm visurile noastre cu ale lor… În ele trăieşte Archaeus… // Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieţii omeneşti. Cu poveşti ne legănă lumea, cu poveşti ne adoarme.

Ne trezim şi murim cu ele…" (*Opere*, VII, *Proza literară*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1977, p. 282). Aceasta este atmosfera puternic liricizată şi feminizată prin scrisul Danielei Oatu, reînvietoare a destinului la care este supusă noua Şeherezadă care este Femeia de rouă, opusă, polemic, vrăjitoriei/magiei postmoderne din Harry Potter, care a îndepărtat copilăria de frumuseţea basmelor şi miturilor româneşti şi universale. Eroii autoarei J.K. Rowling, cu uriaşul succes asigurat prin transpunere în cinematografie, constituie o falsificare a geniului copilăriei, pariind pe simulacrele, artificiile spectaculoase, golite însă de fiorul vieţii adevărate, de fiorul tragic care străbate poveştile Şeherezadei şi a Cenuşăresei, cea a lui Făt-Frumos din extraordinarul basm românesc *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*. Pe toate acestea le retrăieşte Fata de Rouă, o apariţie filigranată, fragilă şi puternică, totodată, purtând cu ea aura vieţii şi a morţii: „Cum în fiecare dintre noi/ zace câte-un Shahryar/ nu vom lăsa povestea să aţipească la această pagină…/ Vom trece în numele ei/ tot ce-am făcut/ bun sau rău./ Vom răsuci cuţitul în cele 1001 de răni/ cu sau fără greşeli de tipar/ până vom afla/ cât sânge s-a pierdut pe drum/ pân-au nimerit ţinta./ Fată de rouă, numai povestea/ nu condamnă la moarte veşnicia…" (*Numai povestea…*).

Aceasta este poezia care închide volumul Danielei Oatu, după ce autoarea recurge la o călătorie lirică prin metaforele şi simbolurile celor mai cunoscute poveşti şi mituri din cultura românească şi universală. Are doar 48 de texte la dispoziţie pentru întrupările fragile, ca roua, ale fantasmelor Fetei de Rouă. O călătorie cu eroii de poveste, dar şi cu Pygmalion şi Galateea, cu Orfeu şi Euridice ş.a.m.d.. Poeta nu rescrie basme, ci le *traversează*. Procedeul în hermeneutica transdisciplinară se numeşte *transversalie*. Ciudată coincidenţă, fără sursă livrescă, între titlul *Numai povestea…* şi cel despre destinul orfic al poetului din postuma eminesciană *Numai poetul…* Se arată aici poate cum lucrează în inconştientul colectiv arheii/arhetipurile. Eminescu a avut o admiraţie constantă pentru basmul *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*, închinându-i vreo patru articole. Valea Plângerii face diferenţa între simulacrele scriitoarei J.K. Rowling şi basmul românesc sau poveştile Şeherezadei. Numai ajuns în Valea Plângerii, Făt-Frumos devine *arheu*, adică om complet care cunoaşte şi *moartea* după ce s-a sastisit de tinereţea fără bătrâneţe şi viaţa fără de moarte. Să fie iarăşi o întâmplare că poemul final din cartea Danielei Oatu este precedat de cel intitulat *Spre Valea Plângerii*? Sau e semn că autoarea s-a lăsat purtată de lucrarea ascunsă a arhetipului, adică a instinctului poetic? O aflăm prin simularea simulacrului ca întoarcere a *sacrului* în *profanul* prozaizant şi ironic: „Nu există drum de întoarcere/ spre povestea de ieri/ rămasă în coadă de peşte./ În zadar Fata şi-a presărat până la noi/ Roua./ Nici finalul nu mai este bătut în cuie./ Făt-Frumos a anulat invitaţiile/ la nunta cu prinţesa cea mică,/ Povestea rămâne fără împărăţie./ În

zori va fi crucificată/ şi niciunul din noi pregătit/ să-i spele picioarele/ înainte de finalul mereu învingător/ alunecând spre Valea Plângerii…"

Scriitorul se cuvine să împărtăşească soarta lui Făt-Frumos. Numai aşa îi va învinge pe căutătorii de comori materiale, cei năuciţi că, spărgând casa poetului, n-au găsit ce căutau: „Năuciţi, spărgătorii/ au făcut cale întoarsă;/ fumul dezamăgirii se înteţea pe horn…/ Ei nu văzuseră strălucind pe masă poemele/ precum diamantele/ n-au descoperit elixirul fericirii/ în potirul de crin" (*Pe uliţa Scriitorului*). Scriitorul e cel ce ne dă povestea, cu necondiţionată dărnicie, împotriva fiarelor care strigă: „Jos Povestea!", în lipsa Împăratului Verde: „Şi niciun Verde Împărat călare/ s-arunce praf magic în ochi,/ să le numere razele, umbrele,/ să le-arate calea/ pe unde zeii se strecoară/ să scrie pe fresce măscări./ Şi nici Shahryar/ să slobozească primul săgeata-n/ cel ce se-ndreaptă/ să-i taie Fetei de Rouă limba" (*Protest*). Tăietorului de limbă, îi este opus Păstorul care se oglindeşte în fântâna satului, spre a se cunoaşte în unul din feluritele chipuri, precum strămoşul Narcis: „Se tot privea păstorul/ pe partea în care nu pătrunde lumina/ în fântâna de la capătul satului/ şi vedea mereu alt chip altul// cu primul s-a jucat înainte de a împlini şapte ani/ încă mai locuia în oraşul cu plămâni de cărbune/ într-o dimineaţă a alergat/ era aproape/ să-i prindă umbra care dispărea în văzduhul înecăcios// lângă al doilea a plâns/ ascultând vrăjit chitara clasică folk/ a căutat-o prin toate cotloanele universului/ şi când credea c-a prins-o de-un picior/ s-a evaporat cu substanţele chimice nevinovate/ din experienţele de liceu// pe cel de-al treilea nu l-a întâlnit niciodată/ dar părea că se cunosc dintotdeauna/ l-a rugat să-l considere prieten/ să se ferească de steaua căzătoare/ să caute un disc de rouă s-acopere sufletul fântânii/ că uneori câte o sirenă iese la suprafaţă şi unduindu-se zgârie luna plină/ în rest să fie fără grijă/ câinele său/ care acum stă în faţa jgheabului/ şi se lasă mângâiat de câte-o rază însetată/ va bea toate visele stăpânului…// Şi aplecându-se în sine păstorul/ a alunecat în fântâna unde se-adună/ toate lacrimile satului" (*Păstorul din fântână*).

Acest păstor abia atunci se contopeşte cu Povestea. E poetul.

Cu această carte, Daniela Oatu şi-a găsit chipul-fântână, maturizându-se pentru cele viitoare.

Vasile DIACON

Constantin Mănuţă şi dorul în amurg

Motto: „Bate un clopot uriaş în nemărginire"
(Constantin Mănuţă)

Om al cetăţii şi al datoriei împlinite, poetul şi scriitorul Constantin Mănuţă este o prezenţă activă în spaţiul cultural ieşean, fiind întâlnit frecvent la manifestările care întrunesc o parte a spiritualităţii bahluviote, recunoscut printre confraţi ca un „magistru prob", ceea ce îi consolidează prestigiul literar.

Spirit benedictin, după mai mult de două decenii de la debutul în volum cu o carte care a atras imediat atenţia criticii de întâmpinare – *Din toate rănile sufletului* (1997) – a adunat sub semnătura sa, într-o fulgurantă carieră literară, dovedindu-se un spirit complex, un număr de 24 de cărţi, din care 19 de poezie, toate constituindu-se în tot atâtea momente ale devenirii sale literare, printre care amintim: *Orele umbrei* (1998), *La răsărit de cuvânt* (1999), *Steaua de cucută* (2001), *Instanţă grea* (2003), *Zidit în zbor* (2004), *Înzăpezit sihastru* (2006), *Melancolie de stea* (2007), *Taina din rană* (2010), *Fior târziu* (2011), *Neliniști astrale* (2013), *Privirea înserării* (2013), *Plângere postumă* (2015), ori mai noile *Drum spre Paradis* şi *Etajul XI* (ambele în 2018) sau volumul de sonete *Un crin se roagă* (2017), asupra căruia ne-am aplecat şi noi la vremea respectivă.

Cu aproximativ un an în urmă, poetul Constantin Mănuţă a „schimbat prefixul" şi şi-a adjudecat nobilul titlu de septuagenar, ocazie cu care a oferit, spre desfătarea cititorilor de poezie, un deosebit de incitant volum de rondeluri – *Amurg de dor* – apărut la Editura Multimedia, 2019, având 440 de pagini, care conţine un număr de 427 de astfel de creaţii. Cartea beneficiază de o caldă prezentare semnată de poetul Daniel Corbu, care, după ce subliniază faptul că poetul C. Mănuţă urmează la Iaşi o solidă tradiţie consolidată, în timp, de Gh. Asachi, Mihai Eminescu, N. Ţaţomir, Horia Zilieru şi alţii, precizează: „Perfecţionist în tot ceea ce întreprinde liric, Constantin Mănuţă a îmbrăţişat de câţiva ani buni arta rondelului, adăugându-se tot unei tradiţii europene şi româneşti". În spaţiul românesc, rondelul – expresie a parnasianismului – îşi are rădăcini solide în *Poema rondelurilor* a lui Alexandru Macedonski, continuând cu Ion Pillat, Adrian Maniu, Ion Horea şi alţii, dar şi cu unii contemporani, între care excelează şi ieşeanul Vasile Filip.

Indubitabil, Constantin Mănuţă, scriitor polivalent, ni se arată, astăzi, ca un poet maturizat pe deplin, care şi-a delimitat un spaţiu propriu în peisajul liric ieşean, stăpânind un variat registru din care, adesea, nu lipseşte imaginea plastică: „Melancolii, dulci melancolii!/ V-aţi trezit dis de dimineaţă;/ Bate vântul toamna printre vii/ Şi am cearcăne galbene pe faţă/…// Frunzele sunt ca nişte făclii/ De-i senin ori poate de-i ceaţă/ A ruginit şi moare în agonii/ Soarele prieten de-o viaţă… " (*Melancolii*).

Tematica volumelor precedente revine obsesiv în acest tom consistent: copilăria, satul natal, iubirea, viaţa, timpul, natura, poetul şi poezia, divinitatea, mitologia şi altele, toate părţi ale ţesăturii expresive a meandrelor sufletului omenesc. Amintirea copilăriei, temă poetică îndelung cântată, predispune la melancolie: „Te chem în gând, înmiresmat de dor/ Copilărie dragă, ierburile-au plâns;/ …// Lacrimă-floare, tu mi-ai fost izvor/ Şi te-am băut şi parcă a fost vis" (*Copilărie*); („Cerul cu stele, razele de soare/ Mi-a ocrotit copilăria foarte grea;/ Vara umblam năuc printre frunzare/ Codrul întunecat de vrăji mă legăna (*Pomenire*). Satul natal e elementul care îi stimulează dorul: „Ce dor îmi

e să mă întorc acasă/ În satul meu de vis şi poezie..." (*Dorinţa*); „Luna apune-n alte constelaţii/ Şi-mi duce dorul aprig către sat…" (*Constelaţii*); „O ceaţă deasă cade peste sat/ când un ţăran se-ntoarce din morminte…" (*Iarna cuvintelor*); iar originea ţărănească este clamată fără echivoc: „dar port în suflet o singură credinţă/ că sunt ţăran din satul Mogoşeşti…// Satu-i pentru mine ultima dorinţă/ Locul ideal unde poţi să trăieşti" (*Locul ideal*); mediul familial generează trăiri de înaltă sensibilitate: „La Etajul XI încă locuiesc/ Coborând cu hârzobul stelele furate;/ Am mâini de ger şi sufletul dantesc/ În cer adorm hălăduind prin noapte… (*Steaua luminii*); „Şi ce gând frumos m-apasă;/ Parcă o stea a răsărit/ Seara luminând în casă!" (*Anca noastră cea frumoasă*).

Nici iubirea, temă a poeziei universale, nu-l poate lăsa indiferent: „Nu-i om pe lumea asta să măsoare/ Iubirea toată scrisă într-o carte" (*Post festum*); pe când cosmicul e coborât în teluric, căci „Stelele ard în plopi de dimineaţă/ Şi eu nu ştiu pe care s-o aprind…" (*Fruntea mea*). Universul în care îşi duce existenţa poetul, cel al poeziei, nu este întotdeauna confortabil: „Nu pot dormi e mult până la chindie/ Îmi zice un suflet plin de viaţă amară;/ Te-aş invita la mine în Poezie/ Dar este frig şi rece-n astă seară..." (*Chindie*); „Bate-un vânt şi-o pasăre se lasă/ Tocmai la mine, drept în poezie" (*Regrete*), Marea Poezie fiind abordată ca o certitudine: „De acum rondeluri nu mai scriu/ Mă reîntorc la Marea Poezie" (*Marea Poezie*), scriind „rondel la ceas de reverie/ Şi nu mă dau durerilor înfrânt…" Dar „Ca poetul care-i plin de har/ Noaptea când s-afundă în visare…" (*Clipa*), Mănuţă se întreabă retoric „Sunt poetul ultimului ceas?" (*Floarea din priviri*), trăind „în viaţă ca vulturul de zgură" (*Clipa de iubire*), îşi declară arzătoarea-i dorinţă: „Mi-i plină pana doar de poezie/ O, cât aş dori să scriu întruna" (*Pană poetică*). Motivul *panta rhei*, surprins în „Beat eram pe vremuri de săruturi/ Iar azi îmi cântă o pasăre amară" (*Dansul îngerilor*), prefigurează marea trecere: „În plină noapte norii vor cădea;/ Arată-mi calea spre Marele Abis? Doamne, schimbă-mă în stea…" (*Floarea de cais*); „Bate vântul în tăcere/ Şi aştept ultimul ceas" (*Singura avere*), „Mor într-o frunză galbenă de vie/ Enigmă falsă a timpului de ieri…" (*Enigma falsă*).

Mai rar întâlnită în peisajul literar actual ieşean (exceptându-l pe Emilian Marcu), poezia socială se află în creaţia lui Mănuţă într-un proces de resuscitare, nu puţine sunt versurile care surprind imaginea adeziunii sale la cauza celor obidiţi: „Trăim în vremuri efemere/ Şi zicem: de nimic nu ne pasă;/ Nu mai este bucuria o plăcere/ De-am plecat cu toţii de acasă//…// Să mergem toţi fără întârziere/ Să punem iarăşi mâinile pe coasă…" (*Vremuri efemere*). Aceeaşi coasă e invocată în prezentarea unui secvenţial autoportret: „În viaţa asta nu am fost olog/ Şi drept am stat cu inima pe coasă…// M-aş fi crezut un tânăr inorog/ venit din lumea basmelor, frumoasă" (*Verticalitate*).

Volumul pune în evidenţă factura intimă a lirismului, care nu are o notă unitară, excelând discrepant, pe de o parte, între bucolic, radios, plenitudinea trăirilor, uneori cu viziuni mitologice generatoare de bucurii eleusine şi, pe de

altă parte, o tonalitate tristă care se vrea prevestitoare a trecerii într-o altă stare existenţială, poate una nedefinită clar, căreia poezia i se aserveşte dureros, emoţia lirică suportând o intensă condensare, poezia devenind uneori un soliloc, poetul depăşindu-şi adesea timpul. Nu puţine sunt versurile în care elementul autobiografic este pus în evidenţă: „Caută-mă şi prin alte zări/ Chiar de locuiesc aici pe pământ;/ Sunt roman, dar şi dac sunt/ Şi am trecut prin multe încercări…/ Nu mai răspund la provocări/ Sunt om de omenie şi cuvânt" (*Alte zări*); „Bătut de vânt şi străluminat de ploi/ Am scris cu sânge despre viaţa mea;/ Nu m-am ferit, n-am dat înapoi/ Şi soră-mi este de pe cer o stea…" (*Bătut de vânt*); *„Mereu am scris despre viaţa mea/* Zicea un critic mare şi vestit;/…// În copilărie am avut o soartă grea" (*Viaţa mea*).

Definitorie în viaţa sa literară este, după părerea noastră, antologia *Fragedul contur* (2014), în care poetul a adunat într-un singur volum tot ceea ce a considerat reprezentativ în propria-i creaţie, suficient nouă pentru a putea constata că acesta se numără printre liricii înzestraţi ai generaţiei care s-a manifestat plenar în ultimele trei decenii. În raport cu această antologie, Mănuţă se autodefineşte „Un anonim ce se exprimă în rime/ Îndrăgostit de cer, un veşnic trubadur;/ Este poetul mare în mulţime/ Însinguratul din *Fragedul contur*" (*Poetul*).

Nu puţine sunt rondelurile care trimit la mari creatori ai literaturii universale: Baudelaire, Cesare Pavese, Shakespeare, Dante, Voltaire, Paul Claudel, dar şi la spaţiul românesc: M. Eminescu, Gh. Asachi, M. Beniuc, N. Labiş, G. Coşbuc, Bacovia, Blaga, Camil Petrescu, N. Stănescu, Cezar Ivănescu, din care nu lipsesc pitoreştile figuri ale ieşenilor Ion Chiriac şi Daniel Lascu, de altfel, nume cu rezonanţă în epocă. Un număr de rondeluri sunt dedicate unor scriitori ori poeţi, cu toţii oameni apropiaţi poetului, printre care se numără C. Dram, George Ceauşu, Sorin Cotlarciuc, Boris Vian, Constantin Bihara, Vasile Filip, Dan Laurenţiu ori Vasile Diacon.

Acest volum confirmă cuvintele lui Nicolae Busuioc referitoare la creaţia mănuţiană: „Opera sa poetică de ansamblu este unitară prin profunzimea demersului metaforic şi prin gama întreagă de stări pe care le sălăşluieşte în sufletul său şi le exprimă cu sensibilitate".

Poet autentic, de mare vibraţie interioară, de aleasă expresie a unei sensibilităţi aparte, cuceritoare, ferită de grandilocvenţă şi patetism, dar cu o emblematică structură, Constantin Mănuţă oferă cititorilor o creaţie supusă unor ludice pendulări între teluric şi astral, între domestic şi divin, lăsând versul să „curgă" firesc, iar metafora să se înalţe în zone astrale. Mistuirile lăuntrice cu fireştile lumini şi umbre sufleteşti, cu un ton nu de puţine ori saturnian, dau o notă aparte acestui volum, care trimite gândul dincolo de palpabil, veghind în acelaşi timp realitatea imediată. Sunt aspecte care fac creaţia sa poetică o operă deschisă unor variate interpretări.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIŢĂ

POEZIA DIASPOREI (XV)
„O mască râde, o mască plânge”

Acest refren dintr-un cântec, la modă cândva, defineşte teatralitatea comică şi în acelaşi timp sobră, complexă prin multitudinea mijloacelor la care apelează, specifică oricărui mare actor. Nu exagerăm aplicând aceste calităţi la profilul artistic al Elenei Agapi, chiar dacă la nivel amatoristic pentru a defini natura bivalentă a mijloacele de exprimare a contrastelor evocate. E de ajuns să-i urmăreşti evoluţiile artistice şi să-i asculţi destăinuirile, risipite ici şi colo, în interviuri sau încredinţate tiparului, pentru a te convinge de coexistenţa unor astfel de trăsături, cu care acest profil artistic se identifică în mare măsură şi din care îşi trage seva inspiraţiei. Punerile sale în scenă sunt lipsite de falsitate, o mască sau alta constituie doar recuzita, un instrument de lucru în transmiterea mesajului şi nu o ascunzătoare a identităţii.

Cu o serie de monologuri, concepute iniţial ca parodii la celebra Chiriţă a lui Alecsandri, adaptate la realitatea contemporană, a delectat comunitatea românească de la Roma, unde trăieşte acum, precum şi publicul din Piatra Neamţ, oraşul său natal, atrăgându-şi supranumele de „Chiriţa din diaspora”. Cu acelaşi succes la public, dar poate mai puţin mediatizat, a aterizat cu „aveloplanul” şi la Iaşi în două rânduri, aducând cu ea „oleacă de umor” în cadrul unor evenimente culturale având ca protagonişti poeţi români din Italia „Coana Chiriţa diasporeanca/ cea căreia nu-i mai tace fleanca”. De altfel, în una din aceste ocazii aveam să ne cunoaştem, la Iaşi, ca două nemţence „italienizate” ce suntem.

Multe din aceste monologuri şi le scrie singură, pe altele, compuse special pentru ea de alţi colegi din cenaclul literar ce fiinţează la Roma de câţiva ani, doar le interpretează. Pe lângă rolul Chiriţei, a mai adaptat şi interpretat în grai moldovenesc fragmente din *Amintirile* lui Ion Creangă. Pune o mare grijă în pregătirea costumelor şi a recuzitei. Deşi de nivel amatoristic, prezenţa sa scenică, umorul de calitate şi originalitatea textelor sunt remarcabile. Lăsând apoi deoparte pălăria, evantaiul şi pampoanele coanei Chiriţa, cu aceeaşi pasiune ea poate să declame cu sobrietate versuri care să întristeze, făcând publicul să uite că puţin mai înainte a râs în hohote.

Cu siguranţă natura profesiei pe care o practică, prin care vine zilnic în contact cu bolnavi şi situaţii de extremă necesitate, i-au accentuat sensibilitatea şi receptivitatea faţă de suferinţa umană. Pe lângă un lung şi obositor parcurs pe care îl face zilnic la locul de muncă şi o activitate extenuantă, o regăsim angrenată în activităţi de întrajutorare a celor nevoiaşi. Tot ea, printr-un gest de

generozitate făcut public, pentru a constitui exemplu şi pentru alţii, şi-a donat bogata cosiţă pentru a se confecţiona peruci destinate bolnavelor de la oncologie. Şi poate că, pe când făcea un apel către conaţionalii din Roma de a se oferi voluntari şi de a dedica o parte din timpul lor liber vizitării bolnavilor din spitale, pentru care şi o vorbă bună poate fi o alinare în suferinţă, consemna în jurnalul său liric dintr-un salon de spital:

„Mă salvau doar îmbrăţişările/ copiilor din marmură albă/ folosindumă ca semn de carte/ aruncat parcă impudic/ în cartea iernilor/ îngheţase apa/ din carafa de argilă/ de pe măsuţa rotundă/ mi-ar fi fost suficient cât o lacrimă/ să-mi stăpânesc setea/ doar o rodie veche/ mă mai încălzea/ dându-mi speranţă" (*Interferenţe între muze şi poem*).

Nimic nu o împiedică, însă, în acelaşi timp, să identifice cu un ochi critic fapte şi comportamente reprobabile ce vor deveni obiectul satirei viitoarelor sale monologuri. De aici senzaţia de a pendula mereu între două realităţi, în contrast, pe care un ochi atent nu poate să le ignore şi sensibilitatea să nu fie atinsă. „O lume ce-şi scrie propriul poem" – remarcă ea, faţă de care cuvintele sunt insuficiente pentru a o descrie: „eram dincolo de lumină/ şi dincolo de orice metaforă". O cheie de lectură posibilă şi pentru descifrarea semnificaţiilor unui întreg volum de versuri pe care avea să-l intituleze chiar *Contraste între două lumi*.

„Un garou balansa ritmic/ ţinea parcă locul unei pendule/ şi măsura timpul fără un tic-tac/ nevrotică mişcare./ Liniştea orbitoare/ indiferenţă absolută/ număra timpul descrescător/ între dureri şi spasme" (*Între două lumi*).

Acest mixt de tragic şi comic, cu un plus de ironie cizelată, îl regăsim în versurile celor două cărţi de debut, publicate împreună în 2019 la Editura Pim, sub egida Asociaţiei Universul Prieteniei Iaşi. Conţin monologuri, în general, cuprinzând un evantai de puternice trăiri, afirmaţii ironice şi luări de poziţie critice la adresa fenomenelor observate în realitatea înconjurătoare. În volumul deja menţionat, *Contraste între două lumi*, incertitudinile se confruntă cu realitatea, neîmplinirile caută motivaţii, viaţa şi moartea îşi fac simţită prezenţa în multiple de aspecte. În schimb, versurile din volumul geamăn reflectă mai mult căutările, mărturisirile şi revelaţiile mistice, pe fundalul vieţii de zi cu zi, cu tradiţii şi ritualuri, cu exaltări de speranţă şi căderi în ispită, într-o atitudine de supuşenie smerită creştină, pe care o regăsim sintetizată în metafora ce dă titlul cărţii: *Un amin îngenuncheat*.

Astfel, Elena Agapi a dorit să încredinţeze tiparului temerile ascunse în frământările unui suflet zbuciumat pentru care luminile rampei puteau fi doar un cadru efemer faţă de concreteţea cuvântului scris. Grăbindu-se să materializeze totul dintr-o suflare, ca nu cumva să se piardă gândurile surghiunite prin cotloanele minţii, nerăbdarea a găsit ocazia propice pentru a

le imortaliza, ca instantanee de moment, lăsând la o parte orice idee de selecţie sau retuş la unele imperfecţiuni.

„De ce «Un amin îngenuncheat»? Pentru că de la facerea lumii şi până acum omenirea a îngenuncheat Aminul dăruit de Dumnezeu.", spune ea într-un interviu. Vede o lume dominată de orgolii nemăsurate, de o „falsă pocăinţă", care răstălmăcesc conceptele fundamentale, faţă de care sentimentele contradictorii o aruncă într-o ipostază ambiguă: „mă aflu de ambele părţi ale Răstignirii". Survolând acest „modern Infern" se simte „suflet cu aripi – de lebădă neagră".

Poeme rugăciuni sunt de cele mai multe ori transpuse în forme canonice, cu ritm şi rimă, mai aproape de rigoarea şi solemnitatea momentului. O punere pe note, dacă s-ar încerca, ar putea ajuta să se îndrepte unele dezacorduri şi să le transforme pe unele în originale piese muzicale.

„Sfinţi-voi cu post şi-un dram de iubire — Păşi-voi cu El urcuşul Golgotei,
Plămada şi Rodul făr' de-nceput, — În trudă tăcută cânta-voi iubirea,
Născuta Iertare şi Mântuire — Iar smirna să-mi fie parfumul iertării
Venite din ,Naltul cel nevăzut. — *Şi-alinul din suflet, Cuvântul, Cântarea..."*
(*Închinare*)

O muzicalitate ancestrală regăsim, în mod firesc, şi în versurile cu aspect de colind. Un colind trist, sfâşietor, evocator, cântat la un Crăciun petrecut departe, pe meleaguri străine:

„Ce-aş mai da o fugă-acasă — – Dar cin' s-asculte al meu Ler,
părinteasca-mi vatră dragă — Căci mi s-au mutat la Cer?
Să colind ca altădată — Dacă merg, colind tăcerea,
Pe cerdacul lor... — Dorul, liniştea şi bezna..."
Şi nu pribeagă!
(*Colinda-i-aş să-i colind!*)

Atunci când rugăciunile sunt scrise în vers liber pierd ceva din solemnitatea urmărită, cuvântul capătă o lejeritate voită dar forţa dramatică se diluează în simple enunţuri sau constatări:

„zilnic împăturesc/ o parte dintre rugăciunile mele/ punându-le acolo aşa nescrise/ invizibile ochiului uman/ dar cu un alfabet al lor/ alfabetul inimii/ stau tăinuite/ să le găseşti Doamne doar Tu" (*Taina mea*)

Versul alb se potriveşte în schimb cu zborul liber, descătuşat de canoane, din „Contraste". Acolo trecerea rapidă de la o idee la alta este figură de stil într-o sintaxă care nu vrea să ştie de nicio rânduială şi rupturile de ritm o necesitate pentru a le ţine pasul.

„Şapte capete sub aceeaşi umbrelă — curenţii de aer
Şi un baston alb — schimbă sensurile dar nu şi gravitaţia
Prevesteau sosirea păcii — dând uraganelor nume de femei
Ca un firicel de vânt — un tâlc inutil şi fără logică"
(*Fără logică*)

Alteori, versul curge aparent liber, nestingherit, dar se împodobește cu rime apărute ca din întâmplare și care acompaniază cu clinchete sonore orice pas, ca în acest fragment de pastel de iarnă:

„săgeată de ger/ cu vânt în tandem/ șuier difuz – orchestral/ steluțe-n balet/ dalbe piruete-n eter/ cetini gătite ca de festin/ strajă potecilor ascunse/ sub albul virgin" (*Iarnă*)

Mai e nevoie oare să spunem cât de mult dorul de meleagurile natale e viu și necontenit? „Ia loc să îți spun povestea/ întoarcerii pe-al meu meleag/ cum cântă/ plânge sau îmi vorbește/ și cum mă simt ținută-n brațe/ de iarbă/ frunze și eter" (*Rădăcini și aripi*) – scrie ea, în căutarea unei identități pierdute și regăsite la fiecare întoarcere acasă, în fiecare reper palpabil („cum intru eu ca-ntr-un altar/ în casa sânului natal") iar la nivel macroscopic ca simbol și ideal: „din țara ce a devenit povestea/ vacanței sau gând de alint".

Dar ca să ieșim din această stare de spirit, rămânând în tema evocărilor, ne ajută să regăsim spiritul umoristic și tonul ironic o altă poezie, scrisă într-o neaoșă limbă amestecată cu italienisme: „Diasporeana – a doua limbă maternă?". Un monolog pe care și Chirița ot Bârzoieni l-ar savura cu siguranță, de l-ar auzi, din care redăm doar o strofă:

„Măi consătenii mei, vecini, surori și frați,
Aveți «pazienza» – atunci când toți ne întâlnim!
Ba «anche» și fără «parolacce»... nu ne mai înjurați!
Doar vi se pare că «rumeno» noi nu o mai vorbim."

Se încheie astfel pe un ton vesel unul din volumele de debut ale Elenei Agapi, cel al „Contrastelor", ca demonstrație a faptului că ele ne urmăresc, cu asiduitate, pretutindeni și oricând. O posibilă definiție, poate cea mai nimerită, a binomului sub care se înscrie evoluția sa poetică, un crez și o vocație, ne-o dă autoarea în poemul *Gânduri încă negrăite*: „am împăturit toate zilele/ fără să le rup/ c-o radieră muiată în acuarelă/ am încercat simultan/ să șterg lacrimile/ și să le aduc la unicul numitor comun/ râsul".

Nu putem să nu evidențiem, ca de fiecare dată când vorbim despre un poet care trăiește și scrie în străinătate, dorința sa de afirmare în primul rând printre ai săi și cu ai săi. Ce dovadă mai bună decât faptul că Elena Agapi scrie și recită în limba română în toate ocaziile și că și-a publicat primele cărți în România? Fie că sunt gânduri negrăite dar scrise, sugerate sau declamate cu voce teatrală, ele "nu strivesc corola de lumini a lumii" ci doar o ating printr-o simplă contemplare obiectivă sau o reflectă multiplicată în oglinzi de suflet.

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

Ioana Pavăl

Despre libertate s-au scris mii de pagini, dar se pare că pentru mulţi a rămas un concept greu de înţeles. Libertatea, din punct de vedere social, nu poate fi imaginată fără reguli care aparent o îngrădesc, dar asta numai pentru cei care o confundă cu libertinajul. Libertatea interioară este un sentiment, o stare de bine, de plenitudine, probabil că se întîmplă atunci cînd omul şi sufletul său devin una.

Libertatea pe care o propovăduiţi dumneavoastră se confundă cu violenţa verbală, ca să nu spun că e vorba pur şi simplu de vulgaritate. A fi liber în poezie nu înseamnă a te agăţa de cuvinte tari care te îmbată, îţi dau un sentiment de falsă putere pentru că în realitate această „putere" este doar o iluzie ce denunţă o slăbiciune. E uşor de înţeles acest fiasco observînd că ceea ce scrieţi nu duce spre ceva pozitiv, nu construieşte nimic. Este o rotire stearpă în jurul unor idei mult prea uzitate, cărora nu reuşiţi să le daţi o expresie nouă. În principiu, crezul dumneavoastră este promiţător, dar atât timp cât nu reuşiţi să-i daţi o expresie pe măsură, sună fals, neconvingător.

Marin Izbaş

Mult mă bucur să constat că aveţi curajul simplităţii! Pe scurt şi simplu spus, versurile dumneavoastră merg la inimă şi asta contează. Nu ştiu dacă e tot ce contează, pentru că un critic literar devine uşor nesuferit, dacă nu profund antipatic, atunci cînd caută nod în papură şi începe să reproşeze autorului bine intenţionat că versurile lui seamănă prea mult cu Topîrceanu, alteori cu Blaga, nefiind departe nici de Adrian Păunescu. Melanjul este destul de ciudat, semn că sunteţi în etapa căutărilor şi încă nu v-aţi găsit făgaşul care vi se potriveşte cel mai mult. Nici nu se putea atît de repede. Scrisul este o meserie grea, cu ucenicie aspră şi lungă. Dar şi cînd veţi izbîndi, îndrăznesc să anticipez că veţi fi uimit de propriile realizări literare şi le veţi privi pe acestea de acum ca pe simple exerciţii. Spor la lucru!

Ananda Daneluc

Dacă aș putea să răspund la întrebările dumneavoastră, aș fi un om fericit pentru că aș găsi răspuns concomitent la propriile mele nelinişti. La ce bun literatura? Sigur că este bună oricînd, dar nu şi pentru oricine. Ne lovim de fatalitatea comunicării ce se bazează pe un presupus echilibru: emițătorul literar depinde de receptor. Dacă acesta din urmă nu a beneficiat de o școală serioasă, de educație, nu doar că nu va înțelege ce încercați să-i oferiți, dar va disprețui ceea ce nu înțelege. Din acest motiv guvernanții îi plătesc cu salarii mizere pe creatorii de artă, oamenii de rând îi ocolesc. Dacă la acest context v-ați referit, răspunsul meu este unul pesimist. Dar dacă e vorba de a regla conturile cu propriul destin și de a valorifica talantul ce vi s-a dat, atunci situația se schimbă. Nu cred că ar trebui să abdicați cu un pas înainte de a porni la luptă. Continuați să scrieți fără a înceta să vă ascultați vocea interioară, cea care la un moment dat vă va spune că e bine ce faceți, că merită să mergeți pe drumul acesta sau dimpotrivă, să găsiți ceva mai potrivit, mai rentabil.

Ionuț Leon

Începusem să-i spun și doamnei Ananda Daneluc: dacă sufletul dumneavoastră găsește bucurie în ceea ce faceți, continuați. Este foarte simplu. Pentru restul, nimeni nu poate garanta nimic.

Marc Aureliu

Recunosc, am zîmbit văzînd pseudonimul acesta bombastic, dar m-am gîndit că e vorba de un om cu simțul umorului și am început să citesc textele cu multă încredere. Am presupus că trebuie să știți ceva latină, dacă nu și greacă, iar dintr-o cultură solidă nu se poate să nu iasă ceva bun. Din păcate, dezamăgirea a fost cruntă. Nici gînd de cultură aleasă, dimpotrivă, dați dovadă de o cunoaștere precară a limbii române, căreia nu-i stăpîniți nici sensurile cuvintelor pe care le folosiți, deși fac parte din lexicul de bază, nici sintaxa. Gramatica este un mister de nepătruns. Așa se face că am renunțat să vă citesc producțiunile, găsind că timpul nu trebuie risipit zadarnic. Dacă totuși mi-a scăpat vreo capodoperă lăsată să atîrne undeva, în coada paginii, istoria literară să mă judece!

CE ŞOPTEŞTI ATÎT DE TAINIC...

Ce şopteşti atît de tainic,
Tu, izvor de cînturi dulci?
Repezind bălaia undă
Floarea ţărmului o smulgi

Şi o duci, o duci cu tine,
Vîjîind încet pe prund;
Ale tale unde floarea
Cine ştii unde-o ascund?

Astfel trece şi viaţa-mi,
Dar o floare-n valu-i nu e,
Nici nu spun ca tine doru-mi
Nimăruie, nimăruie.

Ci eu trec ca moartea,
Nu mă uit la vechii munţi;
Scrsă-i soarta mea în creţii
Întristatei mele frunţi.

Numai colo, unde teiul
Lasă floarea-i la pămînt,
Eu încep să mişc din buze
Şi trimit cuvinte-n vînt.

Vis nebun, deşarte vorbe!
Floarea cade, rece cîntu-i
Şi eu ştiu numai atîta
C-aş dori odat' să mîntui!